T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri
Anabilim Dalı

Doktora Tezi

TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE İSTİHDAM VE SEKTÖR ÇALIŞANLARININ SOSYO – EKONOMİK YAPISI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Abdülnaim TEMUR

2502552720

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Sedat MURAT

İSTANBUL, 2007

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ** Anabilim Dalında **2502552720** numaralı **ABDÜLNAİM TEMUR'UN** hazırladığı **"TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE İSTİHDAM VE SEKTÖR ÇALIŞANLARININ SOSYO-EKONOMİK YAPISI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI"** konulu ~~YÜKSEK LİSANS~~ / **DOKTORA** TEZİ ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI,** Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 35.Maddesi uyarınca **11/12/2007 SALI** günü saat **15:00 da** yapılmış, soruları sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **.kabulü**'ne* **OYBİRLİĞİ /~~OYÇOKLUĞUYLA~~** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF.DR.SEDAT MURAT	Kabulü	
PROF.DR.MUSTAFA DELİCAN	Kabul	
PROF.DR.SALİH AYNURAL	Kabul	
DOÇ.DR.ARİF YAVUZ	kabul	
DOÇ.DR.SÜLEYMAN ÖZDEMİR	Kabul	

Besim Ömer Paşa Caddesi Beyazıt-34452-İstanbul
Tel:0212 440 00 00 –14221 – Fax: 0212 440 03 40

ÖZ

Bu tezin temel amacı, ülkemiz açısından sigortacılık sektörünün yerine getirdiği işlevi Türkiye ekonomisindeki değişimlere göre inceleyerek, sektör çalışanlarının sosyal, demografik ve iktisadi profilini bir alan araştırmasıyla ortaya koymaktır. Çalışmanın sonucunda elde edilen temel bulgu, sigortacılık sektörünün ülkemiz açısından çok önemli işlevlere sahip olmasına karşın henüz toplumsal ve iktisadi açıdan olması gereken seviyeye gelemediği ve bu açıdan desteklenmesi gereğidir. Çalışanların sosyal, demografik ve iktisadi profilinin nicelik ve nitelik açısından her geçen yıl daha rekabetçi düzeye yükseldiği gözlemlenmiştir. Sektörde çalışanların gelir durumları ve sosyal etkinliklere katılmaları ve çalışma memnuniyeti açısından Türkiye ortalamasının üzerinde olduğunu belirtebiliriz. Ancak çalışanların mesleki bilgilerini, kişisel gelişimlerini, kariyer güvencelerini, sosyal ve iktisadi durumlarını iyileştirmeye yönelik imkânların geliştirilmesine bağlı olarak çalışanların memnuniyet ve verimliliklerinin daha da artacağı öngörülmektedir.

ABSTRACT

The main aim of this thesis is to investigate the main functions of the insurance sector in Turkey by considering the main transformation periods of The Turkish Economy and to analyze the social, demographic and economic profile of the employees employed in Turkish insurance sector with a questionnaire analysis. One of the main conclusions of the thesis is that although the sector plays an important role in the economy, the diffusion level in terms of social and economic conditions is not enough in the economy and the sector should be supported by social and economic perspective. Another important conclusion of the thesis is that the social, demographic and economic profile of the employees in terms of quantitative and qualitative conditions is becoming more competitive. The income level, attending the social activities and satisfaction of the employees in the sector is greater than the Turkish average. It can be claimed that if the opportunities and policies for employees such as the social and economic conditions, professional education for their profession, self-progress, job guarantee etc are improved, the satisfaction and efficiency of the employees increases.

ÖNSÖZ

Ülkemizde önemi giderek artan sigorta sektörünün bugüne kadar geçirdiği evreleri makroekonomi politikalarındaki değişimlerle de bağlantı kurarak analiz etmek; sigorta sektöründeki istihdam yapısını dönemlere göre incelemek; sektördeki insan kaynaklarının, iktisadi ve sosyo-demografik yapılarını, sektörde faaliyet gösteren şirketlerde çalışanlar üzerine bir alan araştırması yaparak ortaya koymak, sonuçlarını tartışmaya açmak ve sektörün daha verimli, etkin ve rekabetçi olabilmesi için çalışanların beklentilerini de dikkate alarak politikaların ortaya konulması hedeflenmiştir.

Çalışmanın sonucunda sigorta sektörünün ülkemiz açısından çok önemli fonksiyonları olduğu gözlemlenmiştir. Ancak, ülkemiz sigortacılığının uluslararası standartlar açısından bazı eksikliklerinin olduğu da tespit edilmiştir. Sigortacılık, ülke ekonomisinin istikrarlı gelişimi ve pek çok ekonomik sorunla mücadele için önemli rol oynayarak, sosyal, bireysel ve kurumsal çapta belirsizlik ve risk sorunlarının çözümünde anahtar rol oynamaktadır. Bu kadar önemli fonksiyonlara sahip bir sektörün, küreselleşen rekabet koşulları çerçevesinde tüm sorunlarının hızlı bir şekilde çözümlenerek, kendi dinamizmini sürdürebilmesi gerekmektedir. Bu noktada başta devlet ve sektörün kendi kurumları olmak üzere toplumun tüm kesimlerine önemli roller düşmektedir.

Çalışanların sosyal, demografik ve iktisadi yapılarına bakıldığında sektördeki insan kaynakları profilinin nicelik ve nitelik açısından her geçen yıl daha rekabetçi düzeye yükseldiği müşahede edilmiştir. Sektör çalışanlarının gelirlerinin, sosyal ve kültürel etkinliklere katılma alışkanlıklarının ve işlerinden duydukları memnuniyetin Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu belirtilebilir. Ancak çalışanların mesleki bilgilerini, kişisel gelişimlerini, kariyer güvencelerini, sosyal ve iktisadi durumlarını iyileştirmeye yönelik imkânların geliştirilmesine bağlı olarak da verimlilik durumlarının daha iyiye gidebileceği öngörülmektedir. Bu bağlamda gerek sektörde faaliyet gösteren firmaların gerekse diğer karar mercilerinin, sektör çalışanlarının durumlarını daha da iyileştirecek şekilde sektörel politikalar geliştirmeleri gerekmektedir. Uluslararası rekabet açısından bakıldığında fon yaratarak ülke

ekonomilerinin ihtiyaç duyduğu tasarrufu sağlayan, belirsizlik ve güven açığını kapatmaya çalışarak önemli bir işlevi yerine getiren sigorta sektörünün sosyal, ekonomik, hukuki, teknik ve insan kaynakları açısından iyileştirilmesine yönelik izlenecek politikalar sektörün kendi içinde ve genel ekonomi içindeki etkinliğini yükseltecektir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında yakın desteklerini gördüğüm Prof. Dr. Sedat Murat'a, Prof. Dr. Mustafa Delican'a ve Doç. Dr. Arif Yavuz'a şükranlarımı sunarım.

Abdülnaim TEMUR Ekim 2007, İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **i**
ABSTRACT ..... **iv**
ÖNSÖZ ..... **v**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xii**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xvi**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xvii**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

İSTİHDAM, TÜRKİYE'DE İSTİHDAMIN YAPISI VE SOSYO – EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

1.1. GENEL OLARAK İSTİHDAMIN ÖNEMİ VE İSTİHDAMIN SOSYO - EKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ **4**
1.1.1. İSTİHDAM TEORİLERİ **5**
1.1.1.1. Klasik İstihdam Teorisi 6
1.1.1.2. Keynezyen İstihdam Teorisi 8
1.1.2. İSTİHDAMA ETKİ EDEN FAKTÖRLER **10**
1.1.2.1. Sosyal ve Demografik Faktörler 10
1.1.2.1.1. Nüfus Faktörü 11
1.1.2.1.2. Eğitim Faktörü 14
1.1.2.1.3. Aile ve Kültür Yapısı Faktörü 21
1.1.2.2. Ekonomik Faktörler 24
1.1.2.2.1. Ücret Gelirleri Faktörü 24
1.1.2.2.2. İşgücü Kullanımı Faktörü 26
1.1.2.2.3. Ekonomik Büyüme Faktörü 27
1.1.2.2.4. Teknoloji ve Verimlilik Faktörü 28
1.2. CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRKİYE EKONOMİSİ VE İSTİHDAMIN YAPISI **31**

1.2.1. TÜRKİYE EKONOMİSİNİN GENEL YAPISI 31
1.2.1.1. 1980 Yılı Öncesi Türkiye Ekonomisinin Yapısı 31
1.2.1.2. 1980 Yılı Sonrası Türkiye Ekonomisinin Yapısı 36
1.2.2. TÜRKİYE'DE İSTİHDAMIN SOSYO - EKONOMİK YAPISI .. 40
1.2.2.1. Nüfusun Yapısı 40
1.2.2.2. İşgücü Kullanım Durumu 42
1.2.2.3. Ücretler 49

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN YAPISI VE SEKTÖRDE ÇALIŞANLARIN SOSYO - EKONOMİK PROFİLİ

2.1. GENEL OLARAK SİGORTACILIK 52
2.1.1. SİGORTACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ 53
2.1.2. SİGORTACILIĞIN TEMEL ÖZELLİKLERİ 56
2.1.2.1. Sigortacılıkta Risk Faktörleri 57
2.1.2.1.1. Sosyal Risk Faktörleri 58
2.1.2.1.2. Fiziksel Risk Faktörleri 59
2.1.2.1.3. Ekonomik Risk Faktörleri 59
2.1.2.2. Sigortacılığın Fon Yaratma Özelliği 59
2.2. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN GENEL YAPISI 62
2.2.1. 1980 YILI ÖNCESİ TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜ 62
2.2.2. 1980 YILI SONRASI TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜ 69
2.2.3. SİGORTA SEKTÖRÜNDE TEMEL GÖSTERGELER 76
2.2.4. SİGORTA SEKTÖRÜNDE DIŞ KAYNAK KULLANIMI 87
2.2.5. SİGORTA SEKTÖRÜNDE MALİYET YAPISI 88
2.2.5.1. Personel Maliyetleri 89
2.2.5.2. Acentelik ve Temsilcilik Maliyetleri 90
2.2.5.3. Teknolojik Yatırım Maliyetleri 90
2.2.5.4. Hasar Maliyetleri 90
2.2.5.5. Finansal Maliyetler 91
2.2.5.6. Reasürans Maliyetleri 92
2.2.6. TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN SİGORTACILIK SEKTÖRÜNE ETKİSİ 92

2.2.7. SİGORTACILIK SEKTÖRÜNÜN DİĞER SORUNLARI 93
2.3. SİGORTACILIK SEKTÖRÜNDE İSTİHDAM 96
2.3.1. İSTİHDAMIN YAPISI 96
2.3.2. VERİMLİLİK VE ÜCRETLER 99
2.4. SEKTÖRDE ÇALIŞANLARIN DEMOGRAFİK YAPISI 101

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE ÇALIŞANLARIN SOSYO - EKONOMİK YAPISI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ VE KAPSAMI 108
3.1.1. ALAN ARAŞTIRMASININ AMACI 108
3.1.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ 109
3.2. ALAN ARAŞTIRMASININ GENEL SONUÇLARI 109
3.2.1. TEMEL TABLOLARA GÖRE ALAN ARAŞTIRMASININ SONUÇLARI 110
3.2.1.1. Çalışanların Özellikleri 110
3.2.1.1.1. Demografik Özellikler 110
3.2.1.1.1.1. Yaş Yapısı 110
3.2.1.1.1.2. Cinsiyet Yapısı 111
3.2.1.1.1.3. Medeni Durum 111
3.2.1.1.1.4. Çocuk Sahibi Olma Durumu 111
3.2.1.1.2. Sosyal Özellikler 112
3.2.1.1.2.1. Sektörde Çalışma Süresi 112
3.2.1.1.2.2. Öğrenim Durumu 113
3.2.1.1.2.3. Görev Dağılımı 113
3.2.1.1.2.4. Yabancı Dil Bilme Durumu 114
3.2.1.1.2.5. Yararlanılan Sağlık Hizmetleri 115
3.2.1.1.3. Ekonomik Özellikler 116
3.2.1.1.3.1. Gelir Durumu 116
3.2.1.1.3.2. Mülkiyet Sahipliği Durumu 116
3.2.1.1.3.3. Eğitim Harcamaları Durumu 117
3.2.1.2. Çalışanların Sosyal ve Kültürel Faaliyet Alışkanlıkları 118

3.2.1.2.1. Sosyal Faaliyetlere Katılma Durumu 118
3.2.1.2.1.1. Dernek Üyelikleri Durumu 118
3.2.1.2.1.2. Etkinliklere Katılma Durumu 119
3.2.1.2.1.3. Tatile Çıkma Alışkanlıkları Durumu .. 120
3.2.1.2.1.4. Dışarıda Yemek Yeme Alışkanlığı Durumu 120
3.2.1.2.2. Kültürel Faaliyetlere Katılma Durumu 121
3.2.1.2.3. Sportif Faaliyetlere Katılma Durumu 122
3.2.1.3. Çalışanların İş Memnuniyeti ve Sektör İmaj Algısı ... 123
3.2.1.3.1. İş Memnuniyeti Durumu 123
3.2.1.3.2. Sektörün İmaj Algısı 124
3.2.2. ÇAPRAZ TABLOLARA GÖRE ALAN ARAŞTIRMASI SONUÇLARI 124
3.2.2.1. Sosyal ve Demografik Sonuçlar 124
3.2.2.1.1. Kıdeme Göre Eğitim Durumu 125
3.2.2.1.2. Cinsiyete Göre Kıdem ve Görev Unvanı 126
3.2.2.1.3. Yabancı Dil Bilme Durumu Dağılımı 127
3.2.2.2. Sosyal Etkinlik ve Kültürel Faaliyetlere Katılma 129
3.2.2.2.1. Kültürel Etkinliklere Katılma Alışkanlığı 129
3.2.2.2.2. Okuma Alışkanlığı 133
3.2.2.2.3. Yıllık Tatile Çıkma Durumu 141
3.2.2.2.4. Yurt Dışına Turistik Amaçlı Seyahat Etme 143
3.2.2.2.5. Dışarıda Yemek Yeme Alışkanlığı 145
3.2.2.2.6. Spor Yapma Alışkanlığı 146
3.2.2.3. Ekonomik Sonuçlar 148
3.2.2.3.1. Konut Sahibi Olma Durumu 148
3.2.2.3.2. Yazlık Sahibi Olma Durumu 150
3.2.2.3.3. Araç Sahibi Olma Durumu 152
3.2.2.3.4. Çocuğunu Özel Okulda Okutabilme Durumu 154
3.2.2.4. Çalışan Memnuniyeti ve Sektör İmaj Algısı 155
3.2.2.4.1. Kıdeme Göre Çalışanların Meslek Memnuniyeti 155
3.2.2.4.2. Öğrenimlerine Göre Çalışanların Meslek Memnuniyeti 155

3.2.2.4.3. Görev Unvanına Göre Çalışanların Meslek Memnuniyeti 156
3.2.2.4.4. Yaşlarına Göre Çalışanların Meslek Memnuniyeti 156
3.2.2.4.5. Medeni Durumlarına Göre Çalışanların Meslek Memnuniyeti 157
3.2.2.4.6. Çalışanların Mesleklerinden Duydukları Memnuniyet ve Sigortacılık Mesleğini Başkalarına Önermeleri 157
3.2.2.4.7. Çalışanlar Açısından Sektör İmaj Algısı ve Meslek Memnuniyeti 158
3.2.2.4.8. Çalışanlara Göre Kendi ve Yakın Çevrelerinin Meslek Memnuniyeti 159

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 160
KAYNAKÇA 166
EKLER 176
ÖZGEÇMİŞ 224

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO-1.1. AİLELERİN GENEL MUTLULUK DÜZEYİ 24
TABLO-1.2. GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA, NÜFUS VE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GELİR 38
TABLO-1.3. TÜRKİYE NÜFUS GÖSTERGELERİ-I 41
TABLO-1.4. TÜRKİYE'DE NÜFUSUN COĞRAFİ DAĞILIMI 41
TABLO-1.5. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE İSTİHDAM İLE İLGİLİ TEMEL GÖSTERGELER (1990-2005) 45
TABLO-1.6. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE İSTİHDAM İLE İLGİLİ TEMEL GÖSTERGELER (1990-2005) 46
TABLO-1.7. İSTİHDAM/NÜFUS ORANI (15-64 YAŞ) 47
TABLO-1.8. İŞGÜCÜ KATILIM ORANI (15-64 YAŞ) 47
TABLO-1.9. TÜRKİYE'DE İŞGÜCÜNÜN COĞRAFİ DAĞILIMI (MART-2007) 48
TABLO-1.10. TÜRKİYE'DE ÜCRETLİLERİN VE İŞGÜCÜNÜN BÜYÜKLÜĞÜ 50
TABLO-1.11. İMALAT SANAYİİ, DÖNEMLERE GÖRE HAFTALIK FİİLİ ÇALIŞMA SÜRESİ VE AYLIK ORTALAMA BRÜT ÜCRET 51

TABLO-2.1. TÜRK SİGORTACILIK SEKTÖRÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER 78
TABLO-2.2. SİGORTA ŞİRKETLERİNİN ÖNEMLİ BAZI GÖSTERGELERİ 81
TABLO-2.3. SİGORTA ŞİRKETLERİNİN SABİT FİYATLARLA HAYAT DALI DİREKT PRİM ÜRETİMİ VE KİŞİ BAŞINA PRİM 82
TABLO-2.4. SİGORTACILIK SEKTÖRÜNDE YABANCI FİRMALARIN PAYI 83
TABLO-2.5. SİGORTA ŞİRKETLERİNİN DALLAR İTİBARİYLE TEKNİK KÂRLARI İLE MALİ KÂRLARI (YTL, 31.12.2006) 84
TABLO-2.6. SİGORTA DALLARI İTİBARİYLE DİREKT PRİM ARTIŞLARI 85
TABLO-2.7. SİGORTA ŞİRKETLERİNİN SABİT FİYATLARLA DİREKT PRİM ÜRETİMİ VE KİŞİ BAŞINA PRİM 86
TABLO-2.8. SİGORTA SEKTÖRÜNDE 31 ARALIK 2005 TARİHİ İTİBARİYLE ÇALIŞANLARIN DAĞILIMI 99
TABLO-2.9. ORTALAMA İŞGÜCÜ VERİMLİLİĞİ (2000-2002) 100
TABLO-2.10. CARİ VE SABİT FİYATLARLA ORTALAMA YILLIK ÜCRET ENDEKSİ (1998=100) 100
TABLO-2.11. ORTALAMA İŞGÜCÜ VERİMLİLİĞİ (2003-2005) 101
TABLO-2.12. SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİNDE ÇALIŞANLARIN DAĞILIMI (31 ARALIK 2005) 102
TABLO-2.13. SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİNDE ÇALIŞANLAR (2000-2002) 102
TABLO-2.14. SEKTÖRDE ÇALIŞANLARIN EĞİTİM DÜZEYİ (2000-2002) 103

TABLO-2.15. CİNSİYETE GÖRE EĞİTİM DÜZEYİ (2000-2002) 103
TABLO-2.16. EĞİTİM DALLARINA GÖRE LİSANS VE LİSANSÜSTÜ EĞİTİM GÖRENLER 104

TABLO-3.1. SSÇ'LARIN YAŞ GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI 110
TABLO-3.2. SSÇ'LARIN CİNSİYET YAPISI 111
TABLO-3.3 SSÇ'LARIN MEDENİ DURUMU 111
TABLO-3.4. SSÇ'LARIN SAHİP OLDUKLARI ÇOCUK SAYISI 112
TABLO-3.5. SSÇ'LARIN SEKTÖRDE ÇALIŞMA SÜRELERİNE GÖRE DAĞILIMI 112
TABLO-3.6. SSÇ'LARIN ÖĞRENİM DURUMLARINA GÖRE DAĞILIMI 113
TABLO-3.7. SSÇ'LARIN GÖREVLERİNE GÖRE DAĞILIMI 114
TABLO-3.8. SSÇ'LARIN YABANCI DİL BİLME DURUMU 114
TABLO-3.9 SSÇ'LARIN BİLDİKLERİ YABANCI DİL SAYISINA GÖRE DAĞILIMI 114
TABLO-3.10. SSÇ'LARIN ÖZEL SAĞLIK SİGORTASINA SAHİP OLMA DURUMU 115
TABLO-3.11. SSÇ'LARIN HASTALIKLARINDA TEDAVİ İÇİN BAŞVURDUKLARI KURUMLARA GÖRE DAĞILIMI 115
TABLO-3.12. SSÇ'LARIN EŞLERİNİN ÇALIŞMA DURUMUNA GÖRE DAĞILIMI 116
TABLO-3.13 SSÇ'LARIN EŞLERİNİN SİGORTA SEKTÖRÜNDE ÇALIŞMA DURUMUNA GÖRE DAĞILIMI 116
TABLO-3.14 SSÇ'LARIN KONUT SAHİBİ OLMA DURUMU 117
TABLO-3.15 SSÇ'LARIN YAZLIK SAHİBİ OLMA DURUMU 117
TABLO-3.16 SSÇ'LARIN ARABA SAHİBİ OLMA DURUMU 117
TABLO-3.17 SSÇ'LARIN ÇOCUKLARINI ÖZEL OKULDA OKUTABİLME DURUMU 117
TABLO-3.18. SSÇ'LARIN SOSYAL DERNEKLERE ÜYE OLMA DURUMU 118
TABLO-3.19. SSÇ'LARIN MEDENİ DURUMLARINA GÖRE SOSYAL DERNEKLERE ÜYELİKLERİ 119
TABLO-3.20. SSÇ'LARIN KATILDIKLARI SANATSAL ETKİNLİKLER 119
TABLO-3.21. SSÇ'LARIN SANATSAL ETKİNLİKLERE KATILMA PERİYODU 119
TABLO-3.22. SSÇ'LARIN YILLIK TATİLE ÇIKMA ALIŞKANLIKLARI 120
TABLO-3.23. SSÇ'LARIN TURİSTİK AMAÇLA YURT DIŞINA ÇIKMA DURUMU 120
TABLO-3.24. SSÇ'LARIN TURİSTİK AMAÇLA YURT DIŞINA ÇIKMA SIKLIĞI 120
TABLO-3.25. SSÇ'LARIN İŞ HARİCİNDE DIŞARIDA YEMEK YEME ALIŞKANLIKLARI PERİYODU 121
TABLO-3.26. SSÇ'LARIN EVLERİNDE KİTAPLIK BULUNMA DURUMU 121
TABLO-3.27. SSÇ'LARIN KİTAP OKUMA PERİYODU 122
TABLO-3.28. SSÇ'LARIN OKUDUKLARI KİTAP TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI 122
TABLO-3.29. SSÇ'LARIN GAZETE OKUMA PERİYODU 122
TABLO-3.30. SSÇ'LARIN SPOR YAPMA ALIŞKANLIKLARI DURUMU 123

TABLO-3.31. SSÇ'LARIN MESLEK MEMNUNİYETİ 123
TABLO-3.32. SSÇ'LARIN MESLEKLERİNDEN YAKIN ÇEVRELERİNİN DUYDUKLARI MEMNUNİYET DURUMU 123
TABLO-3.33. SSÇ'LARIN SİGORTACILIK MESLEĞİNİN İMAJI İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ 124
TABLO-3.34. SSÇ'LARIN SİGORTACILIK MESLEĞİNİ ÖNERME DURUMU 124
TABLO-3.35. KIDEME GÖRE EĞİTİM DURUMU 125
TABLO-3.36. CİNSİYETE GÖRE KIDEM VE GÖREV UNVANI 127
TABLO-3.37. KIDEM VE GÖREVE GÖRE YABANCI DİL BİLME DURUMU 128
TABLO-3.38. CİNSİYETE GÖRE KÜLTÜREL ETKİNLİKLERE KATILIM SIKLIĞI 129
TABLO-3.39. EŞİN ÇALIŞMA DURUMUNA GÖRE SOSYAL ETKİNLİKLERE KATILIM SIKLIĞI 130
TABLO-3.40. GÖREV UNVANINA GÖRE KÜLTÜREL ETKİNLİKLERE KATILIM SIKLIĞI 132
TABLO-3.41. EĞİTİM DURUMUNA GÖRE KİTAPLIK SAHİBİ OLMA VE KİTAP OKUMA SIKLIĞI 134
TABLO-3.42. GÖREV UNVANINA GÖRE KİTAPLIK SAHİBİ OLMA VE KİTAP OKUMA SIKLIĞI 135
TABLO-3.43. CİNSİYETE GÖRE KİTAPLIK SAHİBİ OLMA VE KİTAP OKUMA SIKLIĞI 135
TABLO-3.44. EĞİTİM DURUMUNA GÖRE TERCİH EDİLEN KİTAP TÜRÜ 137
TABLO-3.45. GÖREV UNVANINA GÖRE TERCİH EDİLEN KİTAP TÜRÜ 137
TABLO-3.46. CİNSİYETE GÖRE TERCİH EDİLEN KİTAP TÜRÜ 138
TABLO-3.47. EĞİTİME GÖRE GAZETE OKUMA SIKLIĞI 139
TABLO-3.48. GÖREV UNVANINA GÖRE GAZETE OKUMA SIKLIĞI 140
TABLO-3.49. CİNSİYETE GÖRE GAZETE OKUMA SIKLIĞI 140
TABLO-3.50. CİNSİYET, KIDEM VE GÖREV UNVANINA GÖRE YILLIK TATİLE ÇIKMA 142
TABLO-3.51. CİNSİYET, KIDEM VE GÖREV UNVANINA GÖRE TURİSTİK AMAÇLI OLARAK YURT DIŞINA SEYAHATE ÇIKMA 144
TABLO-3.52. GÖREV UNVANINA GÖRE DIŞARIDA YEMEK YEME SIKLIĞI 145
TABLO-3.53. CİNSİYETE GÖRE DIŞARIDA YEMEK YEME SIKLIĞI 146
TABLO-3.54. EĞİTİM DURUMUNA GÖRE SPOR YAPMA ALIŞKANLIĞI 146
TABLO-3.55. GÖREV UNVANINA GÖRE SPOR YAPMA ALIŞKANLIĞI 147
TABLO-3.56. CİNSİYETE GÖRE SPOR YAPMA ALIŞKANLIĞI 147
TABLO-3.57. CİNSİYET, KIDEM VE GÖREV UNVANINA GÖRE KONUT SAHİBİ OLMA 149

TABLO-3.58. CİNSİYET, KIDEM VE GÖREV UNVANINA GÖRE YAZLIK SAHİBİ OLMA 151
TABLO-3.59. CİNSİYET, KIDEM VE GÖREV UNVANINA GÖRE ARAÇ SAHİBİ OLMA 153
TABLO-3.60. CİNSİYET, KIDEM VE GÖREV UNVANINA GÖRE ÇOCUĞUNU ÖZEL OKULDA OKUTABİLME 154
TABLO-3.61. KIDEME GÖRE ÇALIŞANLARIN MESLEK MEMNUNİYETİ 155
TABLO-3.62. ÖĞRENİMLERİNE GÖRE ÇALIŞANLARIN MESLEK MEMNUNİYETİ 156
TABLO-3.63. GÖREV UNVANINA GÖRE ÇALIŞANLARIN MESLEK MEMNUNİYETİ 156
TABLO-3.64. YAŞLARINA GÖRE ÇALIŞANLARIN MESLEK MEMNUNİYETİ 157
TABLO-3.65. MEDENİ DURUMLARINA GÖRE ÇALIŞANLARIN MESLEK MEMNUNİYETİ 157
TABLO-3.66. ÇALIŞANLARIN MESLEKLERİNDEN DUYDUKLARI MEMNUNİYET VE SİGORTACILIK MESLEĞİNİ BAŞKALARINA ÖNERMELERİ 158
TABLO-3.67. ÇALIŞANLAR AÇISINDAN SEKTÖR İMAJ ALGISI VE MESLEK MEMNUNİYETİ 158
TABLO-3.68. ÇALIŞANLARA GÖRE KENDİ VE YAKIN ÇEVRELERİNİN MESLEK MEMNUNİYETİ 159

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL-1.1.	İSTİHDAM EDİLENLERİN SEKTÖREL DAĞILIMI	48
ŞEKİL-2.1.	SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİNDE ÇALIŞANLARIN CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI	102
ŞEKİL-2.2.	EĞİTİM DÜZEYİNE GÖRE SİGORTA SEKTÖRÜ ÇALIŞANLARI	105
ŞEKİL-2.3.	CİNSİYET VE EĞİTİM DÜZEYİNE GÖRE ÇALIŞANLARIN DAĞILIMI	105
ŞEKİL-2.4.	MESLEK GRUPLARI VE EĞİTİM DÜZEYLERİNE GÖRE ÇALIŞANLARIN DAĞILIMI	106

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BSMV	: Banka Sigorta Muamele Vergisi
CEA	: Avrupa Sigorta Birlikleri Federasyonu
CRM	: Müşteri İlişkileri Yönetimi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DP	: Demokrat Parti
DPT	: Devlet Planlama Teşkilâtı
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
IMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İK	: İnsan Kaynakları
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilâtı
SPSS	: İstatiksel Analiz Programı
SSÇ	: Sigorta Sektöründe Çalışan
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
T.B.M.M.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.S.R.Ş.B.	: Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği
T.T.K.	: Türk Ticaret Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TİS	: Toplu İş Sözleşmesi
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Ülkemizde özellikle 1980'den sonra uygulanan liberal ekonomi politikalarının sonucunda önemli bir gelişme gösteren finans sektörünün içinde yer alan sigorta sektörü her ne kadar GSMH içinde çok küçük bir payı işgal etse de geçmişte bankacılık sektörünün gösterdiği atılımı yapmaya namzet sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Son yıllarda özelleştirme ve şirket satışlarının çok hızlandığı ülkemizde bu satışlardan en çok etkilenen sektör sigortacılık sektörü olmuştur. Genellikle bankaların veya büyük şirketlerin iştiraki olarak kurulmuş ve bir çoğu sermaye yetersizliği nedeniyle dünyadaki emsallerine göre küçük ölçeklerde kalmış Türk sigorta şirketleri, ekonomide yaşanan dışa açılma sürecinde uygun satış fiyatlarıyla yabancı yatırımcıların en çok ilgisini çeken kurumlar hâline gelmişlerdir.

Türk sigorta sektörü GSMH içinde yaklaşık %1.70'lik küçük bir payı oluşturmakta ve kişi başına yıllık sigorta prim üretimi 100 ABD doları civarında bulunmaktadır. Buna mukabil, bir çok batılı ülkenin GSMH'sı içinde bu oran %8'leri bulmakta ve kişi başına yıllık sigorta prim üretimi 1 000 ABD dolarının üzerine çıkabilmektedir. Avrupa Birliği normlarını kendine hedef seçmiş sürekli büyüme trendindeki dinamik yapısı ile Türkiye ekonomisi ve içindeki sigorta sektörü yabancı sigorta şirketlerinin ilgisini bu yüzden sürekli çekmektedir. Ekonomik büyümeye paralel olarak doğacak sigorta ihtiyacından dolayı fazlaca ek bir gayrete ihtiyaç duymadan büyüyeceğine inanılan sektörle birlikte firmaların üretimleri ve kârlarının da kısa sürede artacağı inancı oluşmuştur. Ekonomik istikrara güvenle bakarak şirket satın alma veya birleşme gibi yollarla Türkiye'ye gelen yabancı şirketler, 2007 yılının ortalarına kadar Türk sigorta sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin sermayelerinin üçte ikisinin sahibi konumuna gelmişlerdir.

Önemi böylesine giderek artan sigorta sektörünün dünden bugüne katettiği yolu ve sektörde faaliyet gösteren şirketlerdeki istihdamın yapısının incelenmesi de önemli hâle gelmiştir.

Acente ağı, eksperleri ve sektöre servis hizmeti sağlayan işletmelerde çalışanlar da göz önünde bulundurulduğunda en az 100 000 çalışanı ilgilendiren ve teknolojiyi çok

yoğun olarak kullanan bu sektörde, doğrudan sigorta şirketlerinde çalışan personelin sayısı orta ölçekli bir bankanın toplam personel sayısından fazla olmamakla birlikte yapılan gözlemler sonucunda bu kişilerin yaşam standartlarının Türkiye'deki ortalama yaşam standardının üstünde olduğu görüldüğünden, sektör çalışanlarının sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri ile sektörden memnuniyet durumlarının ortaya konulmasının doğru olacağı sonucuna varılarak bu amaçla sektörün istihdam yapısı üzerine detaylı bir çalışma yapılmasına karar verilmiştir.

Bu tez çalışmasında konunun etraflıca ortaya konulmasını teminen istihdam, teorik açıdan ele alınmış, ardından Türk ekonomisinde istihdamın yapısı çeşitli istatistiki verilerle incelenmiş ve sonrasında da sigorta sektörü ile bu sektördeki istihdamın yapısı detaylı olarak irdelenmiştir.

Sigorta sektöründe çalışanlarla ilgili başta Hazine Müsteşarlığı, Sigorta Murakabe Kurulu, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği olmak üzere birçok kurum çeşitli istatistikler yayınlamaktadırlar. Ancak bu yayınlar farklı perspektiften bakış açısını yansıtabilmekte ve genel kanaate ulaşmayı güçleştirmektedir. Bu nedenle sigorta şirketlerinde fiilen çalışan personel üzerine bir alan araştırması yapılmasına karar verilerek uygulanmıştır. Çalışma alanı olarak sektöre ilişkin istihdam yapısı hakkında geniş bilgi edinmek amacıyla tüm sigorta ve emeklilik şirketleri seçilmiştir.

Çalışmanın amaçlarına uygun olarak gerçekleştirilmesi için anket yöntemi seçilmiştir. 33 Sorudan oluşan anket formları hazırlanarak şirket üst yöneticilerine gönderilerek çalışanlarının bu formları cevaplamaları istenmiştir. Bu araştırma için Türk sigorta sektörünün yapısını temsil edebilecek, onda bir örneklem ölçütüne göre 1 000 kişiden cevap alabilmek amacıyla 4 000 anket formu ilgili sigorta ve emeklilik şirketlerinin kadrolu personeline yöneticileri tarafından iletilmiş ve 20 şirketten tam olarak doldurulan 1 565 adet form geri dönüşü olmuştur. Formların geri dönüş oranı %40 civarında olmasına rağmen katılımın şirketlerde çalışan toplam personel adedinin yaklaşık %15'ini oluşturması sektör hakkında ciddi fikir verecek sayıdadır. Ankette yer alan ve katılımcılara sorulan soruların hepsine bu çalışmada yer verilmiştir.

Anket uygulaması ile desteklenerek gerçekleştirilen bu tez çalışması, giriş ve sonuç haricinde üç ana bölümden meydana gelmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde; istihdama etki eden faktörlerle ilgili teorilere değinilerek ardından Türkiye'deki istihdamın yapısı ve sosyo ekonomik özellikleri ele alınmıştır.

İkinci bölümünde; Türkiye'de sigorta sektörünün yapısı, gelişimi ve geçirdiği evreler ele alınarak sektörün istihdam yapısı ve sektörde çalışanların demografik, sosyal ve iktisadi yapısı incelenmiştir.

Üçüncü ve son bölümünde ise; Türk sigorta sektöründe çalışanların demografik özellikleri, sosyal ve kültürel alışkanlıkları ile sahip oldukları ekonomik imkânların tüketimlerine yansımasını ortaya koymak için sektör çalışanları üzerine bir anket uygulanmıştır. Anket sonuçlarından elde edilen veriler ile oluşturulan temel tablolar ve daha sonrasında bu bilgilerin istatistik analiz programı (SPSS) vasıtasıyla değerlendirilmesiyle oluşturulan çapraz tablolardan ortaya çıkan sonuçlara göre, sektörde istihdam yapısının iyileştirilmesi ve sektörün rekabetçi ve öncü bir sektör olması için sigortacılık ile ilgili önermelerle birlikte tez sonuçlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSTİHDAM, TÜRKİYE'DE İSTİHDAMIN YAPISI VE SOSYO – EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

1.1. GENEL OLARAK İSTİHDAMIN ÖNEMİ VE İSTİHDAMIN SOSYO - EKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ

İnsanın yaşamını devam ettirebilmesi için ihtiyaçlarını karşılayabilmesi zorunludur. Bu sebeple ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için gerek duyduğu geliri çalışıp elde edebilmesi de bir o kadar önemlidir. Bu durum, bireyin istihdamı için olduğu kadar toplumdaki tüm bireylerin istihdamı için de geçerlidir. Bu nedenle istihdam teorileri ve istihdam politikaları ile istihdama etki eden faktörlerin incelenmesi çok önemlidir.

Çalışma istek ve yeteneğinde olup da işsiz kalmak, başka bir deyişle çalışma olanağı bulamamak, insan yaşamı üzerinde derin ekonomik, sosyal ve moral etkiler bırakan bir olaydır. Özellikle ücretli durumda bulunan kimselerin işsiz kalmalarının sonuçları her bakımdan ağırdır. Ancak çalıştığı, yani bir işe sahip olduğu takdirde, kendisinin ve ailesinin geçim imkân ve araçlarını sağlayan işçi için, çalışma hakkı, yaşama hakkının adeta bir devamı niteliğindedir. Tüm dünyada istihdam imkânlarının iyileştirilmesi ve işsizliğin sosyal, siyasi ve iktisadi maliyetlerinin azaltılması sosyal devlet anlayışının temelidir. Zira işsizliğe karşı ilgisiz kalmak ve işsiz kalanları kendi durumlarına bırakmak sosyal devlet anlayışı ile bağdaşmamaktadır (**Talas**, 1976: 105).

"İstihdam, bir görevde, bir işte kullanmak ya da bir şahsın hizmetini almak ve kullanmaktır. İstihdam genel anlamda faktör kullanımının, emeğe bakan yüzü demektir" (**Ülgener**, 1976: 75). Bir ekonomik kavram olarak istihdam, üretim faktörlerinin gelir sağlamak amacıyla çalışması ya da çalıştırılması olarak da tanımlanabilir. Bir ülkenin ürettiği toplam mal ve hizmet miktarı yani milli geliri ile o ülkenin işe koşup çalıştırabildiği üretim faktörleri miktarı arasında diğer şartlar sabitken, aynı yönlü bir ilişki vardır.

Günümüzde nedenleri farklı olsa da gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde tüm bireylere iş bulabilme ve onlara yeni iş sahaları açabilme konusu, ekonomik gelişmenin yeterli nitelik ve nicelikte gerçekleşebilmesi, bireysel ve sosyal huzurun sağlanması açısından büyük önem taşımıştır (**Ersoylu**, 1986: 20).

Eğer bir ekonomide üretim faktörlerinin tümü çalışıyor ve üretime katılıyorsa buna ekonominin tam istidam durumunda olduğu ya da tam istihdama ulaştığı söylenir. Tam istihdamın gerçekleşmiş olduğu bir ekonomide mevcut çalışma koşullarında ve cari ücret düzeyinde çalışmak isteyen tüm emek sahipleri iş bulabildiği gibi ülkenin mevcut sermaye malları stoku ve tabiat faktörü de tamamen üretime katılmış olur. Sistemde her arz kendi talebini oluşturduğundan ekonominin mevcut üretim potansiyelinden tamamen yararlanılmakta ve atıl (boşta, çalışmayan) kapasite bulunmamaktadır. Bu elbette teorik bir savdır (**Gündüz**, 2007: 3).

Keynes 1936'da yayınlanan "İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi" adlı kitabında işsizliğin nedenini talep yetersizliği ile açıklayarak Klasik Teori'yi eleştirmiştir. Keynes tarafından, kısa dönemde, yani arzı artırmanın bir sorun olmadığı (toplam arz elastikiyetinin sonsuz olduğu) durumda talebi belirleyenin arz değil, arzı belirleyenin talep olduğu, böylece yetersiz talep hacminin, kendine eşit düşük bir arz ve dolayısıyla tam istihdam noktasından geride düşük bir istihdam yaratacağı, 1929 dünya bunalımının da böyle bir duruma neden olduğu savunulmuştur (**Alkin**, 1981: 69).

1.1.1. İSTİHDAM TEORİLERİ

Emek piyasası analizleri, en önemli üretim faktörü olan emek arz ve talebinin karşılaştığı, ücretlerin belirlendiği zemini ifade eder (**Paya**, 1997: 76). İstihdam teorisi, aslında sadece işgücünün ya da emeğin faktörünün değil diğer üretim faktörlerinin de kullanılması ile ilgilidir. İstihdam işçiler açısından çok önemli olmasına karşın, aynı şekilde, milli gelir de kısa dönemde istihdam ile düşer kalkar, uzun dönemde ise iktisadi kaynakların yeniden şekillenmesini mümkün kılacak olan üretim fonksiyonu değişmelerinin kısaca teknolojik ilerlemenin etki alanına girer (**Ülgener**, 1976: 81).

Ancak eksik ya da yetersiz istihdam durumunda ekonomik faaliyetin dışında kalanlar, beşeri bir unsur olan emeğin olması hâlinde, konunun toplumsal ve sosyal yönü ağır basmakta ve bu nedenle istihdam teorisinde genellikle işgücü istihdamının ele alındığı görülmektedir (**Ersoylu**, 1986: 23). Bu nedenle burada istihdam teorisi sadece toplam işgücü talebi açısından ele alınmıştır.

1.1.1.1. Klasik İstihdam Teorisi

Yaşadığımız yüzyıla gelinceye kadar, hakim ekonomik düşünce ekolleri olan merkantilistler, fizyokratlar, klasik ve neo-klasikler genellikle, ekonominin kendi dinamikleri ve mekanizmalarıyla dengeyi sağlayacağına inanmışlardır (**Ertüzün**, 1984: 24).

Klasik iktisat ile ilgili ilk sistematik fikirleri ileri süren Adam Smith'e göre doğadaki doğal düzenin kaynağı insanın rasyonel olması ve kendi çıkarını gözetmesidir (**Tunca**, 1997: 3). Klasik iktisatçılara göre, fiyatlar ve özellikle ücretlerin aşağıya ve yukarıya doğru esnek olması, ekonominin tam istihdam düzeyinin korunmasına yetecektir. Tam istihdamdan sapmalar yine mekanizmanın kendi işleyişi ile düzeltilecektir (**İşgüden**, 1982: 39).

Klasik iktisatçılar, ekonomik düzenin yapısında daima tam istihdamı sağlayan bir mekanizmanın bulunduğuna inandıkları için istihdam sorunu ile uğraşmamışlardır. Bu nedenle klasik iktisatçılar araştırmalarını esas olarak tam istihdam düzeyindeki milli gelirin oluşumuna ve bunun nasıl bölündüğüne yöneltmişlerdir. Otomatik denge mekanizması ekonomik faaliyet hacminde hiçbir aksama olmayacağını değil; bu aksamaların dışarıdan hiçbir müdahaleye gerek olmaksızın kısa zamanda giderileceğini garanti eder. Klasiklerin istihdamla ilgili doğrudan doğruya açık bir görüşleri yoktur. Onlara atfedilen tam istihdam varsayımı, arz talep, faiz haddi ve ücret düzeyinin belirlenmesi ile ilgili görüş ve düşüncelerinden çıkarılan bir sonuçtur. Klasiklerin temel varsayımları şu şekilde belirtilebilir:

- Piyasalar tam rekabet koşullarında çalışmaktadır.
- Fiyat ve ücretler esnektir.

- Ekonomi daima tam istihdam seviyesindedir.

Bu varsayımlar haricinde ekonomide geçici bozulmalar olabilir. Bu bozukluklar fiyatlar ve ücretlerin esnekliği vasıtası ile kendiliğinden düzelir. Diğer üretim faktörleri kısa dönemde sabit olduğundan (örneğin sermaye) klasik iktisat teorisine göre ekonominin daima tam istihdama kendiliğinden varmasının temeli emek piyasasına dayanır.

Klasik kuramın temel yaklaşımlarını Mahreçler Kanunu, Klasik Faiz Teorisi, Ücret Teorisi olarak belirtmek mümkündür (**Aren**, 1963: 24). Klasik istihdam kuramının hareket noktası ekonomide genel bir talep yetersizliğinin olmayacağını ifade eden Say Yasası'dır (**İşgüden**, 1982: 39). Jean Baptiste Say tarafından ortaya konduğu için Say Kanunu adı da verilebilen Mahreçler Kanunu'nun bilinen ifadesi, "her arz kendi talebini yaratır" biçimindedir (**Tunca**, 1997: 3).

Gerçekten herhangi bir üretim sırasında, bir yandan üretime konu olan malın arzı artarken, diğer yandan da ekonomide mevcut başka mallar için kendi değerine eşit miktarda talep yaratılmakta, böylece ekonominin tümü göz önünde bulundurulduğunda, toplam talep toplam arza eşit olmaktadır. Eksik istihdam durumunda neo-klasik teoriye göre çözüm şu şekilde gerçekleşir (**Ertop**, 2006: 40):

- Yüksek ücretler işsizliğin nedenidir. Bu noktada ekonomi tam üretim ve tam istihdam düzeylerinin altında; parasal ve gerçek ücretler, tam çalışmayı sağlayacak düzeyin üstündedir.

- Böyle bir durumda ücretlerdeki düşme otomatik olarak tam çalışmayı sağlar. Ancak bu, uzun dönemde, yani bir uyarlanma (adaptasyon) süreci sonunda gerçekleşir, tam üretim ve tam çalışmayı otomatik olarak sağlar.

- Ücretlerdeki düşme, tam çalışmayı uzun dönemde sağlayacağından, para politikası aracıyla toplam harcamaları artırarak tam üretim ve tam çalışma düzeyine daha kısa sürede varmayı neo-klasikler kabul eder. Neo-klasiklerin karşı çıktığı, toplam harcamaları arttırmak için maliye politikası kullanılmasıdır.

- Otomatik tam çalışma tezi, çalışma düzeyine bağlı olarak artan üretimin tümü için yeterli talebin doğacağını yani, ek üretim için bir pazar sorunu olmayacağını iddia eder.

Klasik iktisatçılar, genel işsizliği olanaksız gören teorilerini esas olarak Say Yasası'ndan almaktadırlar. Bugün de dünyanın, özellikle kapitalist ekonomilerinin karşılaştıkları büyük ekonomik bunalım Say Yasası'nın geçersizliğini kanıtlamaktadır (**Talas**, 1976: 108).

1.1.1.2. Keynezyen İstihdam Teorisi

Klasik Teori 1929-1930 buhranından sonra oldukça sarsılmış ve ekonominin kendiliğinden tam istihdam seviyesine ulaşabileceği hakkında şüpheler uyanmıştır. Fakat ekonominin noksan istihdam seviyesinde sürekli olarak kalabileceğinin sistemli bir açıklaması, 1936 yılında, John Maynard Keynes'in "The General Theory of Employment, Interest and Money" adlı eserinin yayınlanması ile mümkün olmuştur (**İşgüden**, 1982: 49).

Keynes, "Ekonomi nasıl sürekli kitlesel işsizlikte kalabiliyordu?" sorusunu çözerek iktisat teorisindeki aksaklığı ortaya koymak istiyordu. Diğer yandan uzun dönem değil kısa dönemde bir çözümleme yapmak gerekiyordu. İşte Keynes'in kısa dönemli modelinde, işsizliğe sebep olarak gördüğü husus efektif talep yetersizliğiydi (**Stewart**, 1980: 72). Bu nedenden dolayı, tam istihdam düzeyine erişmek ve onu sürdürmek için, devletin ekonomik hayata müdahale etmesi bir zorunluluktur. Ancak müdahalenin biçimi de önemlidir (**Aren**, 1963: 69).

Keynes istihdam ve gelir arasındaki yakın münasebeti görmesi sebebiyle, gelir ve istihdamın beraberce yükselip düşeceğini ileri sürmüştür (**Ülgener**, 1976: 80). Keynes'e göre genel fiyat seviyesini, gelir seviyesini ve üretim fonksiyonu aracılığıyla istihdam seviyesini belirleyen etken, toplam taleptir. Makroekonomik denge, toplam arz ile toplam talebin veya toplam yatırımlar ile toplam tasarrufların eşitlendiği noktada gerçekleşir. Ekonomi kendiliğinden ve daima tam istihdam düzeyinde dengede değildir. Ekonomi için aşırı istihdam, eksik istihdam ve tam

istihdam dengelerinden biri söz konusu olabilir. Her arz kendi talebini yaratır şeklinde ifade edilen Say Yasası gerçek iktisadi yaşama uygun değildir. Bu durum, tam istihdam düzeyinde cari fiyat düzeyi üzerinden toplam arzın toplam talebe eşitliği hâlinde meydana gelir. İstihdam hacmi, her şeyden önce milli gelire bağlıdır (**Aktan**, 2007: 3).

Keynes'e göre emek talebi, her şeyden önce bir türev taleptir, girişimcilerin üretim kararlarının bir sonucu olarak ortaya çıkar (**Paya**, 1997: 79). Esas olarak mal ve hizmetlere olan talep istihdam hacmini belirler. İstihdam hacmi, bir ekonomide işgücünün bilfiil doldurduğu çalışma saatlerinin toplamıdır. İşgücünü ise, bir ülkedeki çalışanlarla iş arayanların toplamı oluşturmaktadır. Dolayısıyla işsizler de işgücü kapsamına girmektedir (**Sarc**, 1953: 53).

Keynes'e göre işsiz, çalışma irade ve iktidarında olup da cari ve geçer ücret üzerinden ve ayrıca kanun veya örf ve adet ile tayin edilmiş saatler zarfında bir iş aradığı hâlde bulamayan kimseye denilmektedir (**Ülgener**, 1976: 113). İşsizlik, ülkelerin ekonomik yapılarına göre başka başka nitelikler göstererek çeşitli biçimler altında ortaya çıkmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki işsizlik sebepleri arasında farklar vardır. Ancak bu farklar bilinerek, istihdam artırıcı politikalar uygulanabilir (**Talas**, 1976: 111).

Çeşitli şekillerde tasnif edilen işsizliğin en yaygın olan tasnif şekli açık ve gizli işsizlik şeklindedir (**Ülgener**, 1976: 124; **Paya**, 1997: 29; **Tunca**, 1997: 5). Açık işsizlik, çalışma arzusu ve gücünde olduğu hâlde piyasada cari ücret hadlerinde iş arayıp bulamayanların toplamıdır. Gizli işsizlik çalışır görünen, fakat elinde olan veya olmayan sebeplerle normalden az çalışan insanların hâlini veya düşük verimle çalışılmasını ifade eder. İşsizlik türlerini daha da arttırarak mevsim işsizliği, yapısal (bünyevi), konjonktürel (devri), arızi (friksiyonel), kronik ve tesadüfi işsizlikten söz etmek mümkündür.

Eksik istihdam durumunda, talep yetersizliğinden dolayı üretim faktörlerinin bir kısmı üretime katılmamaktadır. Malların bir kısmı satılamıyor ve stoklar artıyorsa ekonomide talep azlığından söz edilecek olup, müteşebbisler bu durumda talep

edildiği kadar mal üretecek ve üretim hacmini daraltacaklardır. Üretimin azalması da bir kısım işgücünün işsiz kalması, yani eksik istihdam demektir (**Gündüz**, 2007: 75). Devlet tam istihdamı sağlamak ve sürdürmek için ulusal ve uluslararası düzeyde tedbirler almaktadır. Bunların başında iç ve dış talebi ayakta tutacak politikalar gelmektedir (**Talas**, 1976: 124).

1.1.2. İSTİHDAMA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Yirmi birinci yüzyıla girilen şu günlerde, ister gelişmiş isterse gelişmekte olan ülkelerde olsun, istihdam sorunu, en önemli konuların başında gelmektedir. İstihdamın ekonomik ve sosyal olmak üzere iki önemli amacı bulunmaktadır. İstihdamın ekonomik amacı; üretimi düzenleme ve artırma iken, sosyal amacı ise; çalışmak isteyen herkese iş bulunması, emek arz ve talebinin hem nicel hem de nitel açılardan uyumlu hâle getirilmesi, verimliliğin artırılması ve çalışma barışının gerçekleştirilmesidir. Ekonomik amacın gerçekleştirilmesinde ana faktör olan sosyal amacın daha öncelikli olarak ele alınması gerekmektedir (**Murat vd.**, 2006a: 79).

İstihdama etki eden faktörleri sosyal ve demografik faktörler ile ekonomik faktörler adı altında iki ana grupta toplayarak incelemek mümkündür.

1.1.2.1. Sosyal ve Demografik Faktörler

Sosyal yapı, içinde beşeri münasebetlerin, sosyal olayların meydana geldiği, sosyal grupların, kurumların yer aldığı, nüfusun nicelik ve nitelik yapısı ile şekillendirdiği sosyal bir olgudur.

Sosyal yapı, bir toplumu tanıtan çok önemli bir analiz biçimidir. İnsanlar tarih boyunca içinde yaşadıkları gruplar ve toplumlar üzerinde gözlemde bulunmuşlar, düşünceler ileri sürmüşlerdir (**Bottomore**, 1984: 3). Kimilerine göre kişi bir toplumun üyesi olduğu zaman nitelik değiştirir. O artık, toplumdan soyutlanmış, tek başına bir kişinin niteliklerine sahip değildir (**Kongar**, 1995: 41). Kişi toplumun ortak niteliklerinin bir ferdidir. Fertlerin toplamı da nüfusun kendisidir. Nüfus ise literatürde insan topluluğu, halk, ahali olarak tanımlanmaktadır. Demografiyi de

hacmi, yapısı ve gelişmesi başta olmak üzere nüfusu çeşitli yönleriyle inceleyen ilim dalı olarak tanımlamak mümkündür (**Murat**, 2006: 32).

Nüfus artış hızı, sermaye birikimi ve yetersizlikleri, siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar, kamu ve özel sektörde yatırım seviyesi ve yetersizlikleri, işgücü niteliğinin sanayinin ihtiyaçlarına cevap verip verememesi, işgücü piyasası ihtiyaçları ile mesleki eğitim seviyesi arasındaki ilişkilerdeki yetersizlikler, faiz ve dış ticaret hadleri ve buna benzer sebepler hızlı teknolojik değişmeler ve artan rekabet ortamında nitelikli işgücü gerekliliği, kapasite kullanım oranlarındaki sektörel yetersizlikler, girişimcilere sağlanması gereken eğitim, kredi ve örgütlenme yetersizlikleri gibi çok sayıda neden istihdamın seviyesini ve dolayısıyla toplumsal sosyal yapıyı etkilemekte hatta tayin etmektedir.

İstihdama etki eden sosyal ve demografik faktörleri; nüfusun iktisadi faaliyet bakımından durumu, bireylerin eğitimi ile aile ve kültürel yapı oluşturmaktadır.

1.1.2.1.1. Nüfus Faktörü

"Bir ülkenin nüfus yapısı ile iktisadi gelişme arasındaki sıkı münasebet, milletlerin politikalarında nüfusa büyük ağırlık verilmesini gerektirmiştir" (**Cillov**, 1971: 557). Nüfus olgusu, demografi bilimi için en önemli konuların başında gelmektedir. Nüfus büyüklüğü ve nüfustaki değişimler toplumsal yapının belirli özelliklerine ya da belirli toplumsal olgulara bağlanmaktadır. İktisat biliminde nüfusla ilgilenen Malthus, nüfus artış oranı ve gıda miktarının artışı arasındaki orantısızlığı göstererek nüfusun gıdaya bağlı değiştiğini vurgulamıştır. Nüfus büyüklüğü ve toplumsal yapı arasında karşılıklı bir ilişki bulunduğu, toplumsal yapının hem nüfus değişikliklerini etkilediği hem de değişikliklerden etkilendiği kabul edilmektedir (**Bottomore**, 1984: 88).

Çok eski zamanlardan beri insanoğlu bazen din, bazen ekonomik şartlar, bazen sosyal şartlar, bazen askeri ve siyasi şartların etkisiyle varlığını devam ettirmek, neslinin sürekliliğini sağlamak, düşmanlarına karşı güçlü olmak istemiştir. Bu isteklerin gerçekleşmesi doğrultusunda saydığımız bu etkenlerin yanında, sayılamayan başka birçok etken de bugüne kadar varlığını devam ettirmiş, bunun

doğal sonucu olarak da nüfus konusu bugüne kadar önemini korumuştur. Miktar olarak ister az isterse çok olsun nüfus konusu, ilk çağlardaki önemini bugün de devam ettirmektedir. Dünyadaki en önemli konulardan biri, hiç kuşkusuz nüfustur. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin nüfusla ilgili düşüncelerinin farklılıklar arz etmesi bu gerçeği ortadan kaldırmamaktadır (**Murat**, 2006: 29).

Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı, işgücüne katılma düzeyini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Kadın ve erkek nüfusun işgücüne katılma oranları yaşlara, eğitime ve kültürel yapıya göre farklı düzeylerde gerçekleşmektedir. Önemli parametrelerden birisi olması bakımından toplumun yaş piramidi istihdamı etkileyen önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Genç ve aktif nüfusun işgücüne katılım oranı, emek arzını etkilemesi sebebiyle, nüfusun, yaş ve cinsiyet profili önem kazanmaktadır. Bu nedenle nüfusun dünü, bugünü ve geleceğine ilişkin analizler, iki boyutta incelenebilir; Statik boyut: Nüfusun mevcut yapı ve bileşimi (yaş, cinsiyet vb.) ve Dinamik boyut: Nüfus hareketleri (Doğum, ölüm, göç vb.) (**Kavak**, 2007: 2). Toplumdaki bireylerin yaşlarının cinsiyet ve eğitime göre dağılımı da emek piyasası ve emek arzı açısından önemli bir değişkendir.

Nüfus yapısı ve eğilimleri, eğitimi ve eğitim planlamasını yakından ilgilendirir. Nüfus analizleri her tür eğitim politikasının tayini için temel oluşturur. Nüfus yapısını incelemenin en basit yolu "yaş piramidi" geliştirmektir. Nüfus piramidi, bir toplumun belli bir dönemdeki demografik geçmişini özetler ve gelecekteki eğilimleri ortaya koyar. Kuşaklardaki doğum ve ölüm sayısını, çeşitli zaman dilimlerindeki iç ve dış göç boyutlarını kapsar. Nüfusun yaşlara göre dağılımı, eğitim çağındaki nüfusun bugünkü durumunu ve gelecekteki eğilimlerini gösterir. Çağ nüfusu, okullaşma oranlarının hesaplanmasında temel oluşturur. Nüfus içinde genç nüfus oranının payı, öğrenci sayıları ve buna bağlı olarak eğitim harcamalarının temel belirleyicisidir. Genç nüfus 0-14 yaş veya 5-14 yaş nüfusunu içerir. Amaca göre, diğer eğitim kademelerini de içerebilir. Genç nüfus aynı zamanda bir toplumdaki bağımlılık oranının tespitinde çok önemli bir değişkendir. Zira bağımlılık oranı, nüfusun henüz aktif iş gücüne katılmamış genç ve yaşlı nüfusun, çalışabilir aktif nüfusa oranıdır. Kısaca, nüfusun 0-14 ile 65 ve üzeri yaş grubu toplamının 15-64 yaş

grubuna oranı olarak gösterilebilir. Eğitim süresi uzadıkça bağımlılık oranı yaşı da artmaktadır (**Kavak**, 2007: 5).

Nüfusun yaş dağılımı, nüfus konusunda yapılan araştırma ve incelemelerin en önemli alanlarından birini oluşturmaktadır. Nüfusun yaş dağılımında farklı yıllar arasında görülen değişiklikler, demografinin en önemli konularından biridir. Her ülke nüfusunun yaş grupları itibariyle dağılımı, sahip oldukları ekonomik, sosyal, kültürel ve demografik gelişme düzeylerine göre farklılıklar arz etmektedir. Nitekim, Türkiye ve AB karşılaştırmalarında da bu farklılığı açık bir şekilde görebilmek mümkündür. Karşılaştırmalarda bu dağılımın avantaj ve dezavantajlı yönleri üzerinde durulmakta ve bazı tartışmalar yapılmaktadır. Yaş dağılımından amaç nüfusun belirli yaşlar veya yaş grupları itibariyle gösterdiği bileşim şeklidir. Aynı anlama gelmek üzere nüfusun yaş bünyesi veya yaş yapısından da söz etmek mümkündür. Birçok durumda yaş yapısı ile ilgili incelemelerde nüfusun bireysel yaşlara göre veya beşerli ve onarlı yaş grupları itibariyle bölünüşü araştırmanın amacı bakımından uygun olabilir. Bu durumda nüfus üç veya dört grup altında incelenir. Bu nedenle nüfusun yaş yapısından bahsedildiği zaman çoğu defa nüfusun çocuk ve genç nüfus, yetişkin yaştakiler ve yaşlılar olmak üzere belli başlı gruplara göre nasıl bir bölünüş gösterdiği akla gelir (**Murat**, 2006: 109).

Şunu belirtmek gerekir ki, bu bölünüş mutlak ve kesin değildir. Çalışmaya başlama ve aktif hayattan çekilme konusunda kesin yaş sınırları belirlemek mümkün değildir. Çünkü ekonomik faaliyet bakımından fiili yaş sınırları ırk, iklim, örf, adet, sosyal ve ekonomik nitelikteki değişiklikler gibi faktörlerin etkisi altında ülkeden ülkeye, hatta aynı ülkede zaman itibariyle çok değişebilir. Yaş yapısının belirtilen bu üç yaş grubuna göre incelenmesi özellikle ekonomik incelemelerde önemli olduğu hâlde, demografik ve sosyal açıdan yapılan bazı araştırmalarda bu gruplar sayı ve sınırları itibariyle değiştirilebilir. Örneğin, toplam nüfus içinde çocukların oranı yüksekse nüfus artıcı, yaşlıların oranı yüksekse nüfus gerileyicidir. Sabit nüfus ise bu ikisi arasında ortada bir tiptir. İhtiyaçlar yaş gruplarına göre değişiklik gösterir. Bundan dolayı, nüfusun genç ve yaşlı olması ulusal ekonomide her şeyden önce ihtiyaçlara

etki etmekte ve bu etki talep yolu ile üretim üzerinde de benzer değişikliklere yol açmaktadır (**Gürtan**, 1966: 131).

Nüfus yapısı, işgücü miktar ve oranına etki eder. İşgücünün sadece miktarı değil, nitelik durumu da nüfusun ve dolayısıyla işgücünün yaşlanmasından etkilenir. Ancak, yaşlı nüfusta genç nüfusa nispeten uyum yeteneği ve çalışma hızının azalmasına karşılık, yaş ve tecrübe ile elde edilen üstün iş bilgisi, beceri ve ustalık artmaktadır. Diğer taraftan, yaşlanmanın gerek coğrafi ve gerekse mesleki bakımdan işgücünün seyyaliyetini (mobilitesini) azalttığı bir gerçektir. Nüfusun yaşlanmasının tasarruf açısından da önemli etkileri bulunmaktadır. Genelde, yaşlı nüfusa nispeten çocuk nüfus oranının azalması tasarruf oranlarını yükseltir. Fakat tasarruf oranlarına etki eden asıl faktör, doğrudan doğruya genç veya yaşlı nüfus değil, bağımlılık oranının ağırlığıdır. Tasarruf oranları; bağımlılık oranı düştükçe yükselir, yükseldikçe düşer.

Nüfusun yaşlanması ile bir ülkede statükocu davranışlar ve cesaretsizlik nedeniyle girişimcilik azalır, eski makineler kullanılmaya devam edilir ve sermaye donanımını yenileme ihtiyacı daha az hissedilir. Bir nüfus kütlesinde çocuk ve yaşlıların fazlalığı bağımlılık oranlarını artırır. Ancak, bunların oranları ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Fakat burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta, "bağımlılık yükünün sadece bağımlılık oranına göre değil, aynı zamanda bağımlı nüfusa yapılan harcamaların miktarına göre de değiştiği"dir (**Murat**, 2006: 112).

1.1.2.1.2. Eğitim Faktörü

İstihdama etki eden en önemli faktörlerden birisi kuşkusuz bireyin bilgi ve birikimini iyileştiren eğitimdir. Üzerinde en fazla tartışılan konuların başında şüphesiz eğitim gelmektedir. Eğitim her dönem ve toplumda önemli olmakla birlikte, özellikle içinde yaşanılan bilgi çağında önemi çok daha fazla artmıştır. Bilgi çağında her beş yılda mevcut bilgi düzeyi iki katına çıkmakta, mevcut bilgiler kısa sürede geçerliliğini yitirebilmekte ve eğitimli, vasıflı bir kişi, ancak, yeni gelişmeleri takip ettiği sürece bilgi düzeyini koruyabilmektedir.

Ekonomik ve sosyal kalkınmadaki önemi dolayısıyla, bir ülke veya bölge nüfusunun öğrenim durumu itibariyle yapısının incelenmesinin, nüfus araştırmaları bakımından büyük bir önemi bulunmaktadır. Herhangi bir ülke, bölge veya ilin kalkınması ve büyümesinde birçok faktör rol oynamasına rağmen, en önemli faktör "yetişmiş insan gücü"dür. Kalkınma ve dünyada söz sahibi olma iddiasında olan ülkelerin, insan güçlerini miktar olarak artırmalarından daha ziyade, mevcut bu gücü, sanayileşme ve çağdaşlaşmaya paralel olarak ihtiyaç duyulan nitelik ve özelliklerde yetiştirmeleri daha fazla önem arz etmektedir. Bu ise, ancak kaliteli bir eğitim sisteminin kurulması ve mevcut insan gücünün eğitim düzeyinin artırılması ile mümkün olur (**Murat**, 2006: 177).

Eğitim durumu, sosyo ekonomik gelişmişlik düzeyini ifade etmede önem arz eden bir gösterge olarak kabul edilir. Sanayileşme süreci ile kentlerin genişlemesi formel eğitime duyulan gereksinimi artırmıştır (**Giddens**, 2000: 427). Buna, eğitimin bireyi geliştirme, sosyalleştirme (**Celkan**, 1991: 41) fonksiyonları eklenirse eğitimin birey ve toplum için olduğu kadar, bir kent için de gelişmişlik göstergesi olarak taşıdığı önem ortaya çıkar (**Murat vd.**, 2006b: 14).

Durkheim, eğitimi yaşlıca kuşağın toplumsal hayat için henüz yetersiz bulunan kuşak üzerinde uyguladığı eylem olarak tanımlayıp amacını da çocukta, gerek tüm yaşamında gerekse de gireceği çevrelerde gerekli olacak fiziksel, entellektüel ve moral yetenek ve becerilerin geliştirilmesi olarak tanımlamıştır. Bu yeni kuşakların sosyalizasyonu, bütün toplumlarda yer almakta, fakat ilgili toplumsal gruplar ve kurumlar açısından ve eğitimin kendi karmaşık yapısından ve farklılaşmasından dolayı değişik birçok biçimlerde gerçekleştirilmektedir (**Bottomore**, 1984: 291).

Bu açıdan ele alındığında eğitimi formel ve informel olarak ikiye ayırmak mümkündür. Formel eğitim; amaç, program, öğrenme-öğretme durumları ile değerlendirme unsurları belli olan süreci ifade eder. Bu süreç kurumsallaştırılarak sistemleşir. Dolayısıyla bir eğitim sisteminin genel değerlendirmesi ancak "formel eğitim" çerçevesinde yapılırsa anlam kazanır. Bir başka ifade ile eğitim, kısaca insan yetiştirme faaliyetlerini ifade eder. Sistemin analizi için bu kavramla neyin kastedildiğini belirlemek zorunluluğu söz konusudur. Eğitimin değişik tanımları

yapılabilmekle birlikte hatta yüzlerce tanım arasında farklılıklar olmakla birlikte, tanımların ortak ve değişmez tek unsuru "insan"dır (**Murat**, 2006: 177).

Bir cemiyette yetişmiş neslin, henüz yeni yetişmeye başlayan nesle fikirlerini ve hislerini vermesidir şeklinde yapılan ve aşağıda verilen diğer tanımlar bunun en belirgin örnekleridir. Bireyin idraklerinde, kavrayışında, zihniyetinde, tutum ve değerlerinde, kabiliyet ve maharetlerinde bir değişme ve gelişmedir. Başka bir tanımda eğitim, bilenin bilmeyene yaptığı tesirdir şeklinde ifade edilmektedir. Diğer bir tanıma göre ise, işletme içinde veya dışında formel programlar yoluyla veya kendi kendine veya tecrübe kazanma yoluyla bir kişinin bilgi, yetenek ve tecrübelerinde değişiklik yapma faaliyetidir. Verilen tanımlardan da anlaşılabileceği gibi, eğitim ile fertlerin özelliklerine (bilgi, beceri, idrak, tavır, davranış, yetenek, vb.) etki etme, onları değiştirme veya geliştirme söz konusudur. Yine tanımlardan hareketle denilebilir ki, insanın özelliklerini şekillendirme iki boyutlu olup bugünkü ifadeleriyle eğitim ve öğretim ile ilgilidir. "Eğitim"; yetiştirmenin zihniyet boyutunu, "öğretim"; yetiştirmenin ihtiyaçlar boyutunu ifade eder (**Murat vd.**, 2006a: 23).

Ancak bilgi ve irfan tek başına üretimi sağlamaz ancak üretime uygulanmasıyla, iktisadi kalkınmaya faydalı olabilir. Diğer yandan bilgide ilerleme olmazsa, iktisadi gelişmenin sınırları daralacaktır (**Svenilson**, 1964: 309). Başka bir ifade ile bireyin elde ettiği eğitim, hem ekonomik faaliyetlerin niteliğini hem de işgücüne katılım oranlarını etkileyen bir faktördür. Eğitim düzeyi yükseldikçe işgücüne katılım oranlarının da yükseldiği görülmektedir (**Kavak**, 1997: 23).

"Eğitim, bireyin doğumundan ölümüne süregelen bir olgu olup politik, sosyal, kültürel ve bireysel boyutları aynı anda içinde bulundurmaktadır" (**Atauz**, 2007: 5). Birey bu süreçte iki farklı kanaldan eğitim almaktadır. Birincisi bireyin, toplumun bir parçası olarak ailede başlamak üzere çevresindeki sosyal yapıdan aldığı eğitimdir. Geleneklere, dine, sınıfa vb. bağlı olan bu eğitim bireyin değer yargılarının yapısını oluşturur ve bir şekilde toplumun devamını sağlar. İkincisi ise genel anlamda bireyi hayata hazırlamayı amaçlayan okulda, farklı seviyelerde aldığı akademik eğitim veya herhangi bir teknik kurstur. Nüfusun eğitim düzeyi yükseldikçe işsizlik oranları düşme, işgücüne katılma oranları ise yükselme eğilimindedir. Bununla birlikte,

eğitim düzeyi yüksek olmasına karşın işsizlik oranları da yüksek olan bazı ülke deneyimleri, eğitimin işsizlikle mücadelede nasıl bir rol üstlendiği sorusunu hâlâ gündemde tutmaktadır (**Kavak**, 1997: 24).

Eğitim ve kalkınma arasında önemli bağlantı söz konusudur. Eğitim, ekonomik ve sosyal ihtiyaçların karşılanması için gereken nitelikli işgücünün yetişmesinde, kalkınma hedeflerine göre değişen talep yapısına uygun beceri ve bilgilerin aktarılmasında, kaynakların genel olarak daha rasyonel bir biçimde ve verimli olarak kullanılmasında, daha sağlıklı politik seçimlerin yapılabilmesinde ve iyi yönetimin gerçekleşmesinde, sağlıklı ve nitelikli istihdama hazır bir nüfusun oluşmasında önemli bir role sahiptir. İstihdama hazır eğitilmiş nüfus, eğer bir ekonomik kriz söz konusu değilse, işsizliğin azalması anlamına gelecektir. İşsizliğin azalması, gelir dağılımını olumlu etkileyen faktörlerden biridir. Kalkınmanın gerçekleşmesi de, sarmalı olumlu yönde etkileyerek, eğitime ayrılabilecek kaynakları çoğaltacak, ek kaynaklar yaratacaktır. Eğitim hizmeti sağlanırken ekonomik, sosyal ve coğrafi dağılımdaki dengesizliklerin azalmasında, cinsiyete dayalı ayrımcılıkların ortadan kalkmasında, istihdamdaki sektörel dağılımın üretimin yapısına ve değişimine uyum gösterebilmesinde, örgün ve yaygın eğitim bileşiminin, örgütlenmesinin ve programların düzenlenmesinde, kalkınmada etkili olacaktır (**Atauz**, 2007: 5).

Dünyada eğitimin tarihsel süreci ve yapısına bakıldığında, eğitimin başlangıcı insanlık tarihi kadar eski olsa da bir bilim olarak çok yenidir. Günümüzdeki eğitim anlayışı Amerikan filozof, psikolog ve eğitim reformcusu John Dewey'nin (1859–1952) fikirlerinden ilham almıştır. William James ile birlikte Pragmatizmin de kurucuları arasında yer alan Dewey, Rousseau ve Plato'nun eğitim anlayışlarını eleştirmiş ve eğitimin köhnemiş, eski olguları tekrarla belletmeye değil öğrencinin bir kişi ve vatandaş olarak yaşamına uygulayabileceği bilgi ve becerileri kazandırma amacı gütmesi gerektiğini öne sürmüştür.

1960'lı yıllarda yapılan çok sayıdaki araştırma; kişi başına düşen milli gelirin ve diğer ekonomik göstergelerin artışı olarak tanımlanan ekonomik büyümeyle, geleneksel (tarımsal) toplumdan geçiş toplumuna, sonra da sanayileşmiş çağdaş topluma geçiş olarak tanımlanan toplumsal değişmeyle ve demokratlaşma olarak

tanımlanan siyasal gelişme süreçleriyle, toplumların eğitim düzeyi arasında ilginç ilişkiler olduğunu ortaya çıkarmıştır. Böylece kişi başına düşen milli gelir, ya da ekonomik büyüme ile eğitim düzeyi arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Hatta bazı ekonomistler daha da ileri giderek; hangi okuryazarlık oranının kaç dolarlık kişi başına düşen milli geliri sağlayabileceğini gösteren tablolar bile hazırlamışlardır. Bu nedenle her koşulda geçerli olmamakla birlikte, söz konusu bir ülkenin okuryazarlık oranı bilinince, o ülkenin kişi başına düşen milli gelirini, kişi başına düşen milli geliri bilinince de, okuryazarlık oranını tahmin etmek mümkün olmuştur (**Kaya**, 2007: 3).

"Fikirleri yaratanlar da gerçekleştirenler de insanlardır. Onun içindir ki yeniliğin kökleri beşeri imkânların vasıtaların gelişip kalkınmasına dayanır. Beşeri kaynakların geliştirilmesi konusunda kalkınan bir ülkenin bir stratejiye sahip olması gerekmektedir. Böyle bir stratejide en can alıcı unsur tahmin edilen ihtiyaçlara uygun olarak seviyeli insan gücünün yaratılmasıdır" (**Harbison**, 1963: 169).

OECD eğitim, istihdam ve işsizlik ilişkilerini açıklamada üç anahtar gösterge geliştirmiştir. Bunlar:

- Eğitim Düzeyine Göre İşgücüne Katılım Oranları: İşgücüne katılım oranı eğitimin yapısıyla ilişkilidir. İşsizliğin yapısı ve sıklığı da bir bütün olarak bu göstergeye bağlıdır.

- Cinsiyet ve Yaşa Göre İşsizlik Oranları: Bu gösterge, eğitim yetersizliğinin özellikle belirli gruplar üzerindeki olumsuz etkilerini gösterir. Bu gösterge ayrıca, eğitim düzeyi ve iş bulma bakımlarından kuşaklar ve cinsiyetler arası farklılık ve benzerliklere odaklanıldığında bir çıktı göstergesi olarak da yorumlanabilir.

- Eğitim Düzeyine Göre İşsizlik Oranları: Bu gösterge, genelde (OECD ülkeleri için) eğitim yetersizliğinin beğenilmeyen iş koşullarıyla ilişkili olup olmadığını gösterir. Aynı zamanda, farklı eğitim düzeylerindeki işsizlik boyutlarını yansıtır. Örneğin, uzun süreli bir yükseköğretimin tüm ülkelerde işsizliğe karşı eşit derecede bir garantör olup olmadığını gösterir. Bu göstergelerden ilk ikisi eğitimin sosyal ve

ekonomik çevresine ilişkin girdi göstergeleri iken, üçüncüsü eğitim sisteminin çıktı göstergesi olarak ele alınmaktadır.

Çeşitli ülke deneyimleri, düşük düzeyde eğitim görmüş olanların yüksek düzeyde eğitim görmüş olanlardan daha yüksek oranda işsiz kaldıklarını göstermektedir. Özellikle, ilk ve ortaöğretim mezunlarının yükseköğretim mezunlarından daha fazla işsiz oldukları gözlenmektedir. Başka bir deyişle, eğitim düzeyinin işsizlik riski konusunda özel bir önem taşıdığı vurgulanmaktadır. Diğer taraftan, eğitim düzeylerine göre ortalama işsizlik oranları arasındaki farkın, genç yaş gruplarında (25-34 yaş) daha fazla olduğu dikkati çekmektedir. Bu olgu, uzun vadede mesleki deneyimin işsizlik riskini azalttığını gösterebilir (**Kavak**, 1997: 24).

Eğitim ve yatırım harcamalarının insani sermayeye bir yatırım olarak görülmesi, bu yatırımın getiri oranının ölçülmesini gerektirir (**Hoşgörür ve Gezgin**, 2007: 6). Yapılan ölçümler, başkalarından daha iyi eğitilmiş ve yetiştirilmiş veya daha sağlıklı bireylerin yaşam boyu kazançlarını yükseltebileceklerinin kabul edilmesini gerektirmiştir. Eğitim, işgücünün beceri ve üretkenlik kapasitesini geliştirme yoluyla ulusal gelirin büyümesine doğrudan katkıda bulunur. Genel olarak daha yüksek gelir düzeyine sahip ülkeler, daha yüksek eğitim elde etme imkânına sahiptir. Ancak bu durum, eğitimin daha yüksek milli gelir düzeyinin zorunlu bir nedeni olduğu anlamında yorumlanamaz. Çünkü eğitim hem yatırım hem de tüketim malıdır. Gelir arttıkça insanlar daha fazla eğitim talep eder ve hem kendileri hem de çocukları için bu amaçla daha fazla kaynak ayırırlar. Bu, eğitimin verimliliği yükseltmeye katkısı konusunda tartışmalı bir konudur. Bazı işlere girebilmek için belli bir eğitim düzeyinin gerekliliği bireyi, öğrenim süresini uzatma yoluyla temel verimlilikte az bir değişme göstererek veya hiç değişiklik göstermeden, eğitim kademelerinde yukarı doğru harekete yöneltebilir.

Ekonomik kalkınmanın daha üst aşamalarına geçtikçe yapısı daha hızlı büyüyen ve daha verimli sektörler lehine değişir, geleneksel teknikler yerini daha ileri, modern tekniklere bırakır. Eski ürünler ve tasarımlar da yenileriyle değiştirilir. Bütün bu değişiklikler ekonomideki bazı malların ve mesleklerin ortadan kalkmasına, eski bilgi ve becerilerden bazılarının artık geçersiz kalmasına ve bütün bunların

yenileriyle değiştirilmesine yol açar. Eğitim, istihdam edilen işgücünün teknolojik değişiklikler karşısında uyum sağlama ve esneklik kabiliyetinin sağlanmasında rol oynar. Aynı zamanda üretim tekniklerindeki, örgütsel yapılardaki ya da yapısal reformlar sonucu ortaya çıkan mülkiyet kalıplarındaki değişikliklerin yol açabileceği istihdam fazlalıklarını veya eksikliklerini önlemek için işgücünün yeniden eğitilmesini ya da yer değiştirmesini mümkün kılar. Bazı meslekleri yapabilmek için özellikle belirli konularda eğitim veren okullardan mezun olmak gerekebilir. Bu nedenle eğitimin bizzat kendisi de istihdam yaratan özelliğe sahiptir. Eğitimin sağladığı istihdamı, doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki türden kabul etmek mümkündür. Hatta bazı ülkelerde eğitim sektörü en fazla sayıda personel istihdam eden sektörlerin içinde yer alabilmektedir; zira eğitim, bağlantılı olduğu sektörlerde de istihdam oluşturmaktadır.

Eğitim ve kalkınma ilişkileri ile ilgili çalışmaların çoğunluğu analiz boyutunda olup çalışmalar, eğitim ve kalkınma arasındaki ilişki üzerinde yoğunlaşmaktadır (**Atauz**, 2007: 3). Teknolojik gelişme ve eğitimin teknolojik gelişmelere uyumu ile verimlilik artışı konusuyla ilgili olan çalışmalar da önemli bir paya sahiptir.

Eğitim, fırsat eşitliği yaratarak, ulusal ekonomilerde elde edilen gelir ve refahın dağılımındaki eşitsizliğin azalmasını da sağlar. Ekonomik eşitsizliğin oldukça belirgin olduğu gelişmekte olan ülkelerde eğitim, düşük gelirli işlerde çalışan ve alt toplumsal gruplarda yer alan insanların dikey ve yukarı hareketlerine imkân sağlar. Birçok geri kalmış ülkede bağımsızlıktan sonra bir orta gelirli sınıf ortaya çıkması bunun bir göstergesidir.

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin ekonomik durumlarıyla yakından bağlantılı olduğu bir gerçektir. Ancak; özellikle "Bilgi Çağı" teriminin günlük hayata girdiği 1990'lı yıllarda, ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin yalnızca GSMH, enflasyon rakamları vb. gibi ekonomik değişkenlerle tespit etmenin çok da yeterli olmadığı, zenginliğin ileri teknolojiyi üretebilen, bilimsel düşünceyi ve bilimsel yöntemleri kullanmayı bir yaşam biçimi hâline getirebilmiş olan toplumlarda daha fazla olduğu anlaşılmıştır (**Sarıçay**, 2007: 3).

Uluslararası veriler, farklı deneyimler olmakla birlikte, eğitim düzeyi yükseldikçe işgücüne katılma oranlarının da arttığını ve cinsiyetler arasında kadınlar aleyhine açığın daraldığını göstermektedir. Diğer taraftan, eğitimin işsizlik riskini azaltan bir araç olduğu kabul edilmekle birlikte, özellikle OECD ülkelerindeki yüksek işsizlik oranları, işsizlikle savaşmada eğitimin rolünü tartışma konusu hâline getirmektedir. Yine işsizliğin bir kent olgusu olarak gençleri daha fazla tehdit ettiği, gençler arasında da ortaöğretim mezunlarının dezavantajlı durumda olduğu gözlemlenmektedir. Cinsiyet açısından bakıldığında ise eğitim düzeylerinin düşüklüğü ve diğer nedenlerle genç kadınların genç erkeklerden daha fazla işsizlik riski taşıdığı söylenebilir. Bununla birlikte, işsizlik konusunda uluslararası karşılaştırmalarla genellemelere gitmekte temkinli olunması gereği vardır. Çünkü işsizlik, eğitimle olduğu kadar bireysel, toplumsal ve ekonomik pek çok değişkenin etkisine açık, karmaşık bir olgudur (**Kavak**, 1997: 24).

1.1.2.1.3. Aile ve Kültür Yapısı Faktörü

Aile bir toplumun sosyal, kültürel, siyasal, tarihsel ve ekonomik yapısını temsil etmesi sebebiyle toplumun en temel bileşenidir. İstihdam açısından, aile yapısının kadınlar üzerindeki etkisi daha fazladır. Toplumda kadının çalışma hayatına katılmasında aile yapısı, sosyo-kültürel ve ekonomik yapılar çok büyük etkiye sahiptir. Aynı zamanda tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş ve kırdan kente göç olgusu kadının iş yaşamında yerini almasında önemli etkilere sahip olmuştur.

Toplumun geleneksel özellikleri içinde yer alan ve öncelikle kırsal kesimde görülen ancak şehir yaşamında ve eğitimli kesim içinde de kendini gösteren ataerkil ilişkiler içinde kadının çalışmasına karşı bir anlayış gelişmiştir. Aslında bu anlayışın temellerine bakıldığında aile içi iş bölümü ve bu iş bölümünden dolayı kadının evde yapması gereken işleri aksatmaması için çalışmasına karşı çıkılmıştır. Ancak günümüz toplum yapısı içinde ataerkil ilişkiler yerini, bireysel ilişkilerin hakim olduğu çekirdek aile yapılarına doğru hızla terk etmektedir.

Ataerkil ilişki düzeni içinde kadınları geleneksel haneye bağlayan can alıcı ilişkiler, dışarıdan haneye evlilik yolu ile katılanlarla erkek reisli hane mensupları arasında yer

alır. Kız kocasının evine gelin olarak gelir ve hane içinde kesin bir hiyerarşi vardır. Çocuk doğurmakla (özellikle de erkek çocuk) kocasının ailesi tarafından daha fazla kabul görür. Gelin ancak kayınbabası öldükten sonra çekirdek aile kurabilir. Bu aile yapısı içinde doğal olarak kadının çalışması ve ürettiği değer üzerindeki hakkı veya ailenin onun çalışmaya karşı olan bakış açısı da kent yaşamındaki ilişki tipinden farklı olacaktır (**Cam**, 2003: 10).

Günümüzde, işgücü içinde çoğunluğu kadınların oluşturduğu hiçbir ülke yok gibidir. Ancak, kadınların giderek artan miktarda çalışma hayatına katıldıkları da görülmektedir. Kadının ev dışında çalışma hayatına katılması, onu geleneksel rollerinden nispeten uzaklaştırmış olsa da, kadınlar çoğu zaman sahip oldukları yeni rollerle birlikte, geleneksel rollerini de devam ettirmek zorunda kalmaktadırlar. Ev ile çalışma hayatı arasında bir ikilem yaşayan kadın, ev ve iş hayatını dengelemeye çalışırken, birçok sorunla da mücadele etmektedir. Bir başka ifadeyle, günümüzde çalışma hayatında yer alan kadın sayısı artarken, onların ev ve çalışma hayatından kaynaklanan birbirleriyle ilişkili birçok sorunla karşı karşıya bulundukları bilinmektedir (**Aytaç ve Sevüktekin**, 2002: 15).

Ekonomik ve coğrafi koşullara bağlı olarak, bazı kadınlar kendilerini tamamen ev işlerine ve piyasa öncesi bir ekonomide dikkate değer ölçüde yük teşkil eden hane içi üretime verirler. Yelpazenin öbür ucunda, kimi kadınlar halı dokuma gibi geleneksel zanaatlarla uğraşır; başkaları tarım mevsimi boyunca bütün gün erkeklerle birlikte tarlada çalışır; kimileri de erkeklerin kırdan kente göç ettikleri Karadeniz gibi bölgelerde, tüm tarımı, özellikle de harmanı üstlenir. Ancak ekonomik katkısının büyüklüğüne karşın kadın emeği, toplumsal kabul görmez. Kadınların eve kapanması ve etkinliklerini günlük ev işleriyle sınırlandırmaları, daha saygın ve kentli kabul edildiği içindir ki, köylü erkekler kimi zaman kadınların çalışmadığını öne sürer. Ancak gerçek duruma daha yakından bakınca, ağır ve dikkate alınmayan bir emek türünün varlığı görülür (**Cam**, 2003: 13).

Kadınların çalışmasını, onların sadece işgücüne katılması ve istihdamları ile sınırlı görmek, kadınların özellikle alternatif maliyetleri oldukça yüksek ev içi ekonomik faaliyetlerini görmezlikten gelmek demektir. Örneğin, ev kadınlığı kapsamındaki

temizlik ve bakım hizmetleri, kışlık gıda üretimi, giyim eşyası üretimi vb. evde destek üretimi, çocuk, yaşlı, sakat ve hasta bakımı hizmetleri gibi özel bakım hizmetleri kadınların ücret karşılığı yapmadığı ancak hane harcama kalemlerini ve hane tasarruflarını etkileyen iş ve faaliyetlerdir. Bu iş ve faaliyetler piyasa kuralları içinde yapıldıklarında ekonomik faaliyet ve iş olarak kabul edilmekte, buna karşılık kadınlar tarafından, evde ve ücret karşılığı olmaksızın yapıldıklarında ekonomik faaliyet ve iş olarak kabul edilmemektedir. Bunlara ilave olarak, çoğunlukla kadınlar tarafından yapılan ev eksenli çalışma ile gündelikçilik gibi işler genelde kayıt dışı ve enformel sektörde bulunduğundan, kadınların iktisaden faal nüfusta olmalarına rağmen yokmuş gibi görünmesine, kadın işgücünün ve ekonomik katkılarının olduğundan küçük görünmesine ve gösterilmesine yol açmaktadır.

Şehirleşme ve sanayileşme ile birlikte, kadınların işgücüne katılmalarının ilk başlarda düşmeye başladığı, ancak düşme eğiliminin bir yerde durduğu ve zamanla ters bir sürecin başladığı bilinmektedir. Kadınların işgücüne katılma oranlarındaki artışın en önemli nedeni olarak okullaşma ve eğitim düzeylerinin artmasını göstermek mümkündür (**Murat vd.**, 2006a: 96).

Türkiye'de ailelerin içinde bulunduğu tüm sosyal, ekonomik, demografik, coğrafi ve tarihsel koşullara göre, aile bireylerinin istihdama katılması veya işsiz olması mutluluk düzeyini çok fazla etkilememektedir. Nitekim ailelerin mutluluk düzeyini ortaya koymak üzere TÜİK tarafından 2007 yılı için yapılan anketin sonuçlarına göre ortalama Türk ailelerinin %70'e yakını hâllerinden memnun olarak mutlu cevabını vermişlerdir. İşsizliğin bu denli yüksek olduğu Türkiye'de böyle bir sonuç, belli ki ortalama Türk ailelerinin beklentilerinin çok yüksek olmamasından kaynaklanmaktadır.

Tablo-1.1. Ailelerin Genel Mutluluk Düzeyi (%)	
Çok mutlu	10.9
Mutlu	58.4
Orta	26.0
Mutsuz	4.0
Çok mutsuz	0.7

Kaynak : TÜİK-2007, (Çevrimiçi)
(http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=762),
Erişim Tarihi : 01.09.2007.

1.1.2.2. Ekonomik Faktörler

Ülkelerin sahip oldukları doğal kaynaklar sonsuz ve sınırsız değildir. Dolayısıyla kaynakların kullanımına bağlı olarak oluşan ekonomik şartlar da istihdamı belirleyen faktörleri oluşturmaktadır.

Nüfusun dört üretim faktöründen biri olan emeğin kaynağını oluşturduğu bir gerçektir. Ancak, üretimin gerçekleşebilmesi dört üretim faktörünün dengeli bileşimi ile mümkündür. Emeğin bol, sermaye ve girişimci gücünün yetersiz olduğu ülkelerde üretimin arttırılması mümkün değildir. Doğal kaynak ve emek yönünden zengin ülkelerin ekonomik kalkınmayı gerçekleştirebilmeleri için emeği istihdam edecek, doğal kaynakları verimli şekilde kullanabilecek sermayeye, teknolojiye ve girişimciyi doğru karar alan hâle getirecek bilgi ve deneyim birikimine ihtiyaç vardır (**Murat vd.**, 2006a: 21).

1.1.2.2.1. Ücret Gelirleri Faktörü

Ücret, iktisat teorisinde büyük bir öneme sahip olduğu gibi gerçek hayatta da çalışanların yaşamları için en önemli kaynaktır. Çağımızın sosyal ve ekonomik politikalarının temel sorunlarından biri de kuşkusuz ücretlerle ilgilidir. Sanayileşen ve sanayileşmiş toplumlarda, sayıları ile birlikte maddi ve manevi güçleri üretim süreci içinde gittikçe artan işçiler, yaşama düzeyini belirleyen ve çoğu kez bireysel gelirlerini oluşturan ücreti bütün sosyal ve ekonomik hakların ana sorunu yapmışlardır (**Talas**, 1976: 3).

Ücret politikası sadece iktisadi bir tahlil veya siyasi bir manipülasyon aracı olarak görüldüğü takdirde verimli hareket edilmiş olmaz. Ücret politikasında her zaman iktisadi gerçeklerle siyasi imkânların karışımı rol oynar (**Dunlop**, 1963: 409). İktisatçılar eksik istihdamdan tam istihdama yönelmede ücret ile ilgili iki politika aracını söz konusu etmektedirler. Birincisi klasiklerin savunduğu, tam istihdam sağlanana kadar ücretlerin düşürülmesi, diğeri ise Keynes'in savunduğu ücrete dokunmadan istihdam sağlanana kadar toplam talebin artırılmasıdır (**Ülgener**, 1976: 144).

Tanım olarak ücret, bedeni veya fikri emeğin üretime katkısı karşılığında ödenen bedeldir. Başka bir ifadeyle, girişimin kâr veya zararına bağlı olmayan ve girişimci tarafından emek sahibine, üretilen malın satışı beklenmeden ödenen, miktarı önceden belirlenmiş gelirdir. İş gücünün karşılığı olan para ve mala kısaca parasal ücret denilmektedir. Ücret haddi, emeğin, belirli bir zaman veya üretim birimi başına elde ettiği para miktarı olup ücret geliri ise iş süresi ile ücret haddinin çarpımına eşittir. İşçi için eline geçen paradan daha önemlisi bu parayla eline geçecek mal ve hizmet miktarıdır. İşçinin reel ücreti budur (**Talas**, 1976: 5).

Ücret, gerek emeği karşılığında çalışan insanların gelirini ve hayat seviyesini tayin eden bir unsur olarak, gerek sanayinin gelişmesine katkıda bulunan önemli bir maliyet unsuru olarak ve gerekse milli gelirin çeşitli gelir grupları arasındaki dağılış tarzını, o toplumda sosyal adaletin gerçekleşme oranını gösteren bir unsur olarak ele alınmaktadır. Her şeyden önce ücret, emeği karşılığında çalışan insanların çoğunlukla tek gelir kaynağını oluşturduğundan, bir ülkede işgücünün büyük kısmının satın alma gücü olarak önem ifade eder. Bu nedenle özellikle sanayide ileri gitmiş ülkelerde ücretler, işçilerin ve sendikaların üzerinde en çok durdukları konulardan biridir. Dolayısıyla ücretin önemi sanayi devriminden sonra hızla artmıştır. İleri sanayileşme hâllerinde milli gelirin en az üçte ikisi ücretle ilgili olmaktadır. Ücretler, emeği karşılığında çalışan insanların genellikle tek gelir kaynağını teşkil ettiğinden bir ülkede işgücünü temsil eden büyük bir vatandaş kitlesinin, aileleriyle birlikte hayat seviyesini tayin etmektedir. Ücretler yükseldikçe

ücret karşılığında çalışan vatandaş ve ailelerinin satın alma gücü artmakta, aksi durumda azalmaktadır.

Çağımızda ücret, işçilerin yalnız emeğine değil, kişiliğine ve insanlık haklarına bağlanarak ekonomik olduğu kadar sosyal bir olay olarak da ortaya çıkmakta ve bu nedenden ötürü toplumlar, iktisadi sistemlerin mantığını da göz önünde tutarak, uygun gördükleri bir ücret politikası ile emeğin karşılığı olan ücretin adil bir ölçüde oluşmasına ve sömürülerin önlenmesine çalışmaktadırlar (**Talas**, 1976: 7). "Ücretlerin ödeniş ve hesaplama yöntemini belirten ücret sistemleri, aynı zamanda emeğin verimliliğini tespit bakımından da önemlidir. Verimliliğin artmasında emek etkinliğinin durumu çok önemli olup, bu durumun tespitinde de birinci etken, emeğin ücreti olmakta, emeğin verimliliği arttıkça ücretler de artmaktadır" (**Zaim**, 1986: 182).

1.1.2.2.2. İşgücü Kullanımı Faktörü

Bir ülkede emek arzını ifade eden kavram işgücüdür. Çalışma çağındaki insanların bir kısmı işgücüne dahil olmadığı hâlde, çalışma çağı dışındaki bir kısım insanlar da işgücüne katılmaktadır. Çalışma çağında olup da işgücüne dahil olmayanların büyük bir kısmını, çalışma çağındaki ev hanımları ile öğrenciler oluşturmaktadır (**Murat vd.**, 2006a: 80-81).

"Belli bir zamanda işgücünün miktar ve terkibine yön veren sebepler kısmen tabii, kısmen iktisadi ve teknolojik, kısmen de hukuki sosyal ve moral olmak üzere belirtilebilir" (**Ülgener**, 1976: 85). Bu sebeple, nüfusun cinsiyete göre dağılımı ve kadınların çalışma konusundaki eğilim ve tutumları işgücüne katılma oranını önemli ölçüde etkilemektedir.

İstihdam temel olarak, çalışmak isteyen bireylerin cari piyasa koşullarındaki ücret seviyesini kabul ederek çalışma imkânı bulmasını ifade eder, bu nedenle bir ülkenin üretim kapasitesi, istihdamın en önemli belirleyicisi konumundadır. Ancak işverenlerin ihtiyaç duydukları emek miktarı bir yandan kendi kazançlarına, diğer yandan emek maliyetlerine bağlıdır. İşçilerin çalışma isteği ise çalışarak elde

edilecek gelir ile boş zamanın getirisine bağlıdır. Sonuçta emek arz ve talebinin karşılıklı anlaşmasına bağlı olarak istihdam ve işsizlik düzeyi ortaya çıkacaktır.

Emek arzı, emek talebinden fazla ise bu durumda işsizlik ortaya çıkacaktır. İşsizlik, günümüzde hem gelişmiş ülkelerin hem de gelişmekte olan ülkelerin ortak sorunu olan ve nedenleri ülkelerin yapısına göre değişiklik gösteren bir sorun olup, işsizliğin en büyük nedeni, doğal olarak beşeri nitelik taşıyan emek üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ancak istihdam edilerek ücret geliri sağlayabilen emek sahiplerinin çalışmak isteğinde olmalarına rağmen böyle bir imkândan mahrum olmaları hâli, bunların yaşam düzeylerini etkilemekte ve sosyal huzursuzlukların doğmasına da neden olmaktadır. Bu sorunların yaşanmaması için günümüz ülkelerinin tutarlı bir istihdam politikası oluşturmaları gerekmektedir (**Zeytinoğlu**, 1985: 334).

Emeğin bol miktarda arz edilebildiği ve/veya sermayenin pahalı bulunduğu ekonomilerde emeğin hakim olduğu teknikleri seçerek istihdamı artırmak düşüncesi akla yakındır. Ama bu bir takım ciddi mahsurları da doğurmaktadır. Emeğin hakim olduğu teknikler seçilince emek daha prodüktif bir şekilde istihdam edilir, sermayeden iktisat etmek de aynı derecede önemlidir. Birim başına ötekilerden daha çok emek istihdam eden tekniklerin ötekiler kadar yüksek prodüktivite sağlayacağına inanmak için sebep yoktur (**Franck**, 1963: 329). Nüfus artış oranı emek arzını belirleyen çok önemli bir faktör olduğu için, nüfus politikalarının etkin bir şekilde uygulanması, aşırı nüfustan kaynaklanan işsizliği önleyebilecektir. (**Talas**, 1976: 138).

1.1.2.2.3. Ekonomik Büyüme Faktörü

Büyüme, iktisadi hayatın temel verilerinde (işgücü, tabii kaynaklar, teçhizat), fert başına bir yıldan öbürüne daha yüksek bir reel gelir sağlayacak şekilde devamlı artışlara denilir (**Ülgener**, 1976: 409).

Ekonomik büyüme, büyümenin kaynağına bağlı olmakla birlikte istihdamı olumlu etkilemektedir. Çünkü büyüme trendindeki bir ekonomi emek girdisi kullanımına ihtiyaç duyacaktır, elbette teknolojik değişim ve bunun gerektirdiği istihdam

profilindeki uyumsuzluk geçici olarak istihdamı olumlu etkilemese de uzun dönemde büyümenin istihdamı olumlu etkileyeceği beklenir. Literatürde, büyümenin istihdam üzerindeki etkisi daha çok Okun Yasası ile açıklanmaktadır. Bu yasayla işsizlik ve büyüme arasındaki ilişki ortaya konulmakta, buna göre işsizlik eşiği yani işsizliği azaltmak için gerekli olan reel büyüme oranı hesaplanabilmektedir.

İstihdam düzeyi ile milli gelir arasında doğru orantılı bir ilişki beklenmesine karşın, istihdam düzeyindeki değişiklik, reel milli gelire daima aynı oranda yansımaz. Örneğin tam istihdam düzeyine yaklaşırken, istihdam düzeyindeki artışlar reel milli gelirde daha düşük oranda artışlara neden olurlar. Bunun nedeni azalan verimler kanunudur. Ekonomi bir birim olarak genişlerken önce en verimli kaynaklar kullanılır, fakat genişleme devam ettikçe daha az verimli kaynaklara da el atılır.

İktisat teorisinde uzunca bir süre büyüme ile istihdam arasında doğrusal bir ilişki kurulmuştur. Ancak bu iki makro değişken arasındaki ilişkinin doğrusallığı devam etmesine karşın, birebirlikleri kopmuştur. Bu kopuşun netleşmesi, 1973 sonrasında ülkelerin ekonomilerindeki gelişmelerden kaynaklanmıştır. Yani, ilişki oldukça karmaşık hâle gelmiş böylece büyüme ile istihdam arasında ne birebir, ne de kararlı bir ilişki olmadığı görülmektedir (**Kara ve Duruel**, 2007: 3).

Büyüme modellerinde emeğin rolüne bakıldığında, kapital/hasıla oranını, diğer sebeplerin payı inkâr edilmemekle birlikte, uzun vadede teknolojik şartların fonksiyonu olarak düşünmekte sakınca olmayıp, gelişen teknolojinin emek ya da sermaye yoğun olma niteliğine ve faktör fiyatlarına göre emek büyüme modellerinde önem kazanır (**Ülgener**, 1976: 437). İktisadi dalgalanmalar, ekonomik büyümede de dalgalanmaya yol açtığı için işsizlikte de bu anlamda devri dalgalanmalar ortaya çıkmaktadır (**Talas**, 1976: 110).

1.1.2.2.4. Teknoloji ve Verimlilik Faktörü

Emek verimliliği genelde, üretimde kullanılan kapital miktarına ve teknik düzeyine bağlıdır. Fakat çalışan nüfus sayısı, verimliliği etkileyen en önemli faktördür (**İşgüden**, 1982: 236). İleri teknolojinin sanayide uygulanmasıyla birlikte bundan önceki tüm teknolojik gelişmelerde olduğu gibi bu teknolojinin uygulanması belirli

bir miktar geleneksel işsizliğe yol açacaktır. Ancak, sanayide ileri teknolojinin uygulanması kaliteyi, standardı ve verimliliği artıracağından sonuçta mallara olan talebi artıracak, yeni pazarların açılmasını ve iş imkânlarının artmasını sağlayacaktır. Ortaya çıkabilecek yapısal işsizlik problemine çözüm de bu kişilerin başka alanlarda istihdamı ve yeni alanlarda eğitilmesine ilişkin alınacak tedbirlerle, oluşacak arızi durum giderilecektir. İleri teknolojinin uygulanmasıyla birlikte bu teknolojiler yeni ürünler ve her şeyden önce de bilgi toplumunun kendi sanayiinde yeni iş imkânları oluşturacağı gerçeğini dikkate alarak, korkmamak gerekmektedir (**Yücel**, 2007: 1).

Teknolojideki değişimlerin yaşamın her alanında yarattığı etkiler, istihdam alanında da önemli şekilde görülmektedir. Teknoloji, hem üretimin sürecini değiştirmekte hem de yeni üretim sahaları açmaktadır. Açılan bu yeni iş kolları ile istihdam sağlayan teknoloji, beraberinde getirdiği kişi başına yüksek verimlilikle de klasik üretim alanlarında istihdam azaltıcı etkiye de sahiptir. Kısaca, teknolojinin hem istihdam yaratıcı hem de azaltıcı etkileri bulunmaktadır. Bu nedenle bir teknolojik yenilik hangi etkisi daha ağır basıyorsa istihdam veya işsizlik üzerinde o etkiye sahip olacaktır.

Teknolojik iyileşmeler çalışanların verimliliğini artıracak süreç tasarımlarına ve daha zenginleşmiş özelliklere sahip makinelere imkân vererek emek verimliliğini artırmaktadır. Ancak bu durum, yeni yapılanmaya göre kendini uyarlayamayan çalışanların piyasa dışında kalmasına da yol açmaktadır. Ayrıca teknolojik iyileşmenin emek tasarruf edici özelliği de emek istihdamını olumsuz etkileyebilmektedir. Sonuç olarak, teknolojinin iki yönlü etkisi bulunmaktadır. Bir yandan verimliliği yükselterek üretimde ihtiyaç duyulan emek miktarını azaltırken, diğer yandan, ekonominin diğer sektörlerinin de gelişmesine katkıda bulunarak emek talebi yaratmaktadır (**Saatçioğlu ve Gövdere**, 2001: 4044).

İleri teknolojinin üretime uyarlanmasıyla istihdamda da önemli gelişmeler olmaktadır. İnsanların yerine makinelerin ikame edilmesi, insanların daha iyi işlerde çalışmasına buna karşılık insan sağlığını etkileyici işlerin makinelere yaptırılması insanın daha bilgi yoğun işlerde istihdam edilmelerini gerekli kılmaktadır. İşi makinelerin yapması, insanların iş yapan makineleri kullanmasına neden olmaktadır.

Bu değişim istihdamda sürekli hizmet içi eğitimi gündeme getirmektedir. Enformasyon ve otomasyon teknolojisinin sanayide uygulanmasıyla birlikte insanların hayat boyu birkaç iş değiştirme ihtiyacı ortaya çıkacaktır. Bu şartlara uyum sağlayacak insanların yetiştirilmesi görevi eğitim sistemine düşmektedir. Bu nedenle 21. yüzyıla girerken hayat boyu eğitim gündeme gelmektedir (**Yücel**, 2007: 5).

Teknolojik işsizliği azaltıcı önemli noktalardan birisi de ülkenin istihdam potansiyelinin yüksek olmasıdır, bu sayededir ki bir sektörde işsiz kalanlar geçici süre diğer sektörlerde istihdam edilebilsin (**Talas**, 1976: 144). Gelişmiş ülkelerde istihdam seviyesi yüksek olduğu için teknolojik gelişmelerin sebep olduğu işten çıkarmalarda başka bir iş imkânının oluşmasıyla istihdamdaki arızi dengesizlik kısa sürede kendi dengesini kurmaktadır. Bu ülkelerde teknolojik gelişmeler yüzünden işsiz kalanlar, emek piyasası tarafından tekrar sisteme dahil edilmektedirler.

Teknolojik değişmeler, genellikle işsizliğe uzun süreli yol açan bir faktör olarak dikkate alınmamaktadır. Teknolojik gelişmenin en önemli sonucu işletmelerin belli bir dönemde prodüktivitesini artırarak daha fazla mal üretmesidir. Üretilen ürünler için kullanılan zamanın daha kısa olmasının yanında bu ileri teknolojilerle kalite, standart, dizayn gibi ürün üstünlükleri müşteri memnuniyetini artırıcı faktörler olarak ürün içerisinde yer almasına sebep olmaktadır.

Firmalar açısından istihdamı artırmadan verimliliği artırmak, daha fazla mal ve hizmet üretilebilmesi, katma değer artırımı yanında rekabet açısından da olumlu artı puanlar olmaktadır. İleri teknolojinin sanayide uygulanması ile birlikte artan verimliliğe paralel gelir artışı olarak talebi de artırır, üretilen fazla mal tüketilecek olursa, teknolojik değişmeler işsizlik sebebi olmayacaktır. Tam istihdam hâlinde olan bir toplumda teknolojik değişmelerden dolayı işsizlik uzun süreli olmayacağı için üretimde verimlilik artışı nedeniyle refah artışı da sağlanacaktır. Aslında tam istihdamı temin ve idame ettirebilmek teknolojik değil, ekonomik bir problemdir. Fazla üretimi, toplumda yüksek talepler oluşturabilecek şekilde dağıtabilmek, siyasi ve iktisadi bir mesele mahiyetindedir. Bu nedenle problemin ekonomik yollardan çözümü gerekmektedir (**Yücel**, 2007: 3).

1.2. CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRKİYE EKONOMİSİ VE İSTİHDAMIN YAPISI

1.2.1. TÜRKİYE EKONOMİSİNİN GENEL YAPISI

Cumhuriyet dönemindeki ekonomik gelişme, İmparatorluktan devir alınan bir yapı üzerinde oluşmuştur; bir anlamda onun bir uzantısıdır. Bu durum, yalnız üretim yapısı için değil, ekonomik gelişmenin diğer öğeleri için de geçerlidir (**Yentürk ve Kepenek**, 2007: 9).

Türkiye ekonomisi, cumhuriyetin kuruluşundan itibaren ele alınarak bir tahlile tabi tutulduğunda birden çok kırılımla ele almak mümkün olsa da 1923'ten 1980'e kadar olan dönemi kendi içinde bir bütün olarak kabul etmek ve 1980 sonrasını ayrı bir dönem olarak ele almak doğru olacaktır. Zira liberal anlayışın ekonominin her alanında geniş uygulama fırsatını bulduğu dönemi ifade etmesi bakımından 1980 sonrasını ayrı tutmak tahlilleri de kolaylaştıracaktır.

1.2.1.1. 1980 Yılı Öncesi Türkiye Ekonomisinin Yapısı

Kurtuluş Savaşı'ndan galip olarak çıkan Türkiye, halkın büyük çoğunluğu fakir ve eğitimsiz, sanayi kuruluşları yok denecek kadar az ve sermaye birikiminden yoksun, geri kalmış bir ülke konumundaydı (**Şahin**, 2002: 6-7). Savaştan çıkan Türkiye'nin sosyal ve ekonomik yapısını iyileştirmek maksadıyla 17 Şubat 1923'de İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde ekonomik problemler tartışılmış ve takip edilecek politikalar üzerinde durulmuştur. Ayrıca, dinamik genç nüfusa ihtiyaç duyulan o yıllarda nüfusun artırılması, milletin sağlığının korunması, ölümlerin azaltılması ve kişilerin eğitim seviyelerinin ve yeteneklerinin yükseltilmesinin gerekli olduğu üzerinde durulmuştur. Bu maksatla, nüfus meselesi milli bir politika olarak ilk kez Atatürk tarafından ele alınmış ve o yıllarda çeşitli vesilelerle yaptığı konuşmalarında Atatürk, nüfusun artırılması ve yapısının iyileştirilmesi yönündeki görüşlerini açıklamıştır (**Murat vd.**, 2006a: 26).

Kongre kapsamı içinde, siyasi bağımsızlığın iktisadi bağımsızlıkla birleştirilmesi ve Türk girişimcisinin güçlendirilmesi en temel hedeflerdi. Kongre'de milliyetçi ve liberal politikaların temelleri benimsenmişti. 1923-29 dönemi, tüm dünyada görüldüğü gibi Türkiye'de de liberal politikaların uygulandığı bir dönem olmuştur. Bunun nedeni, ekonomik kalkınmanın özel girişim öncülüğünde ve dışa açık bir ekonomik yapı içinde geliştirilmesi düşüncesiydi. 1923-29 yılları arasında devlet özel girişimi teşvik etmek için yoğun çaba harcamıştır. Bu amaçla yapılanların başında, devlet tekelleri kurularak daha sonra bunların işletmesini özel sektöre devretmek gelmektedir (**Şahin**, 2002: 55).

Türkiye Cumhuriyeti'nin, kuruluşunu takip eden yıllarda özel endüstriyel teşebbüslerin teşviki yoluyla memleket ekonomisini kalkındırma gayreti 1927'de Teşvik-i Sanayi Kanunu ile tatbikat alanına konulmuştu (**Ülgener**, 1971: 3). Bu dönemde, milli sanayii geliştirmek için Teşvik-i Sanayi Kanunu ile birlikte çeşitli hammaddelerin ithalatını kolaylaştıran gümrük tedbirleri alınmıştır. Madenler ve sigara üretimi devletleştirilerek milli üretime dönük bir biçimde işletilmeye başlanmış, şeker fabrikaları için teşvik kanunu çıkartılmıştır. Ancak, bu dönemde, devletin en az düzeydeki müdahaleci tutumuna rağmen, özel sektör istenilen gelişmeyi sağlayamamıştır (**Şahin**, 2002: 55).

Tüm dünyayı iktisadi açıdan büyük bir çıkmaza sokan 1929 dünya ekonomik buhranı ise liberal iktisat politikalarını izleyen Türkiye'yi de etkilemiştir. Bu dönemde, Türk parasının değerinin düşmesi sonucu, tarım ürünlerimizin dünya piyasalarında fiyatları düşmüştür. Bu dönemde tarımsal üretimde görülen hızlı artış ise, aktif nüfusun savaş sonrasında toprağına geri dönmesinden kaynaklanmıştır.

1930 yılından sonra tüm dünya, devletçi, müdahaleci ve korumacı politikalara yönelmeye başlamıştır. Türkiye de bu doğrultuda hareket ederek, bunalımdan çıkmak ve iktisadi genişlemeyi sağlamak amacıyla çeşitli tedbirler almıştır (**Şahin**, 2002: 61). "Bu bağlamda Türk hükümeti 1930 yılında ekonominin büyüme oranını hızlandırmak ve çabuk sanayileşmeyi geliştirmek için geniş çapta kamusal sınai tesislerin kurulmasına karar vermiştir" (**Kılıçbay**, 1971: 77).

Ancak devletin iktisadi hayata fiilen girmesi, doğrudan doğruya devlet işletmeciliğine soyunması, 1934-1938 yılları arasında uygulanan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı ile başlamaktadır. Bu plan döneminde toprak reformu yapılarak tarıma teşvik sağlanmış ayrıca hammaddesi yurtiçinde bulunan malları işleyecek sanayi kuruluşları ile devletçe finanse edilmesi mümkün olan kuruluşların kurulmasına öncelik verilmiştir (**Yentürk ve Kepenek**, 2007: 68).

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın başarılı uygulaması ve hedeflere ulaşılması üzerine 1938 yılında İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlanmıştır. Bu planın uygulanacağı yıllarda II. Dünya Savaşı'nın başlamış olması, devletin savaş ekonomisine uygun bazı tedbirler almasına yol açmıştır. II. Dünya Savaşı dönemine, olası bir tehlikeye karşı savaş ekonomisi uygulanmıştır. Savaşın bitmesi ve tüm dünyada liberal politikaların etkin olmaya başlamasıyla birlikte Türkiye'de de bazı değişiklikler olmaya başlamıştır. Çok partili sisteme geçişle birlikte başlayan liberal akım, 1945-1950 yılları arasında Türk ekonomisinde devlet müdahaleciliğinin belirli sınırlar içinde tutulması ve daha liberal bir ekonomi uygulanması yolundaki girişimleri ön plana çıkarmıştır.

Türk ekonomisini dar kalıplardan ve kısır kaynaklardan kurtarmak için 1947 yılında liberal karakterde bir uygulamaya geçilerek özel kesime büyük önem verilmiştir (**Boratav**, 1997: 315). Bu dönemde ulaştırma sektöründe ağırlık verilen kesim demiryollarından ziyade karayolları olmuştur. Tarım ve tüketim malları sanayiine önem veren, özel girişimin öncülüğünü savunan ve dış ticaret ile kambiyo rejimlerinde serbestleşmeyi öngören bu stratejiler, 1947 yılında üye olunan IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların görüşleriyle de uyumlu idi. Yine de, 1947 yılından itibaren askeri ve 1948 yılından itibaren ekonomik yardımlar alan Türkiye'nin 1945-1950 yılları arasında reel GSMH'sında istenilen büyüme sağlanamamıştır (**Şahin**, 2002: 96-101).

1950-1953 döneminde gerek tarımda gerekse sanayileşmede önemli gelişmeler sağlanmıştır. Tarımın makineleşmesi, kredi imkânları ve tarım için belirlenen yüksek fiyat politikası ile birlikte iklimin elverişli olması, bu dönemde tarım üretimini artırmıştır. Aynı zamanda, yabancı sermaye girişini kolaylaştırıcı uygulamalar, para

arzının artırılması ve dış krediler ile yardımlar sayesinde de hızlı bir gelişme gözlenmiştir. Bu yıllarda, büyük kamu yatırımlarına ağırlık verilmiştir. Ne var ki bu dönemde "ithalatta liberasyon uygulaması dış açığı önemli ölçüde artırmış, döviz kıtlığına kadar gidilmesi sebebiyle de kota sistemine kadar gidilmiştir" (**Alkin**, 1971: 268).

1954'den sonra plansız yatırımların yapılması nedeniyle artan ithalatın finansmanında, dış yardımlara paralel olarak döviz rezervlerinin kullanılması sonucu zorluklarla karşılaşılmıştır. Dış ticaret hadleri aleyhe gelişirken, fiyatların hızla artması ile birlikte ekonomik büyüme de geçen dört yıla göre aynı oranda olmamıştır. Bankaların tarım ve sanayi sektörüne açtığı kredilerin yükseltilmesinin yanı sıra plansız yatırımların yapılması ve 1956 yılında Milli Koruma Kanunu'nun yeniden yürürlüğe konulması sonucunda, fiyatlar üzerinde suni bir baskı yaratılmış ve enflasyon körüklenmiştir.

1958 yılında tekrar ekonomik istikrarı sağlamak için sıkı para ve maliye politikaları ve ihracatı teşvik tedbirleri gibi bir takım ekonomik tedbirler alındıysa da enflasyonist gidiş önlenememiştir. Bu ekonomik koşullarda, siyasi bunalımla birlikte 1960 yılında yeni bir anayasa hazırlanarak, uzun vadeli bir ekonomik planın yapılması çalışmalarına yeniden başlanmıştır. Bunun için 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilâtı kurulmuştur. Ayrıca, 1958 yılında alınan istikrar önlemleri, 27 Mayıs 1960'dan sonra eskisinden daha sıkı bir biçimde uygulanmaya devam etmiştir. "Türkiye müspet yönde imarı mümkün olmayan bir takım gelişme adımlarıyla beraber DP idaresinde oldukça sarsıntılı bir enflasyondan ve onu takip eden 27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra ikinci ve makro ölçüde planlı kalkınma çağına ayak basmış bulunmaktadır" (**Ülgener**, 1971: 4).

Ekonominin 1960 sonrasında, 1980'in başına dek gelişimi, kalkınma planları çerçevesinde incelenebilir. Planlardaki temel özellik, ithalat yerine yerli üretim yöntemiyle sanayileşmenin bilinçli bir uygulamasına tanıklık etmesinden kaynaklanmaktadır (**Yentürk ve Kepenek**, 2007: 141). 1980'e kadar uygulanan planlar ekonomik ve siyasi bunalımların sonunda istikrarlı bir büyüme hızı ve kalkınma sağlanması perspektifinden hazırlanmış ve kesimler arası sosyal politika ve

demografik göstergelerin iyileştirilmesine yönelik tedbirler de alınmıştır (**Hiç**, 1971: 11). Bu dönemlerde yapılan planlar çok kesimli olup, ekonominin sürükleyici sektörü olarak sanayi sektörüne özel önem verilmiştir. Kalkınma planlarının genel çerçevesi içinde, iktisadi büyümede kamu sektörünün artan rolü, hükümetleri daha büyük fonlar tedarik etmeye zorlamıştır (**Kılıçbay**, 1971: 79).

Plan dönemlerinin belirgin niteliklerinden birisi, başta altyapı olmak üzere ekonominin darboğazlara girmesidir. Bunun temelinde 1960-1973 döneminde kesintisiz büyümeyi sağlayan ithal ikameci stratejilerin bulunduğu görülmektedir. İthal ikameci politikalar, dayanıksız tüketim mallarına (işlenmiş gıda ürünleri, tekstil gibi) yönelik olduğu sürece büyüme devam etmiş, fakat 1960'ların ortalarından itibaren ithal ikameci politikalar dayanıklı tüketim malları (taşıtlar, beyaz eşya gibi) ve ara mallar (çelik, rafine edilmiş ürünler, petrokimya ürünleri gibi) hedef alındığında elde edilen sonuçlar tatmin edici olmaktan uzak kalmıştır. Sınırlı iç piyasa ve ihracata yönelmedeki yetersizlik, sermaye yoğunluğu daha yüksek yatırımlardaki artış ve sınırlı kapasite kullanımları, büyüme hızının sürdürülmesini gittikçe daha yüksek maliyetli hâle getirmiştir.

Plan uygulamaları sırasında beliren toplumsal ve siyasi bunalım, 12 Mart 1971'de yeni bir askeri harekete neden olmuştur. Planda, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na entegrasyon için gerekli olan üretim alt yapısının kurulması hedeflenmiştir (**Yentürk ve Kepenek**, 2007: 152). 1973-1974 yılları arasında dört katına çıkan petrol fiyatları Türkiye'yi derinden etkilemiştir. Ardarda gelen hükümetler, birinci petrol şokundan önce yavaşlama eğilimine giren ekonomik büyüme hızını artırmak için, en azından, başlangıçta genişletici politikalar izlemişlerdir. Kamu sektörü yatırımları hızla büyümüştür. Ancak, aynı dönemde tüketim sınırlanamadığından bu politika, reel olarak %8 gibi bir büyüme sağlanmasına rağmen istikrarsızlığa sebep olmuştur.

1970'lerin sonuna doğru ulusal tasarruflar ve yatırımlar arasındaki uçurum genişlemiştir. İthalat, durgun ihracat karşısında hızla büyümüştür. KİT'lerin dengesi çarpıcı bir şekilde bozulmuştur. Bunun sonucunda bütçe açığı büyümüş ve enflasyonda hızlı bir artış olmuştur. Cari işlemler dengesi önemli ölçüde açık

vermiştir. Bu açıklar özel yabancı sermaye ve rezervlerle finanse edilmiştir. Fakat bu finansman şekli, dış borçların artması, borçlanma yapısının bozulması ve konvertibl döviz rezervlerinin azalması şeklinde üç alanda kötüleşmeye neden olmuştur. Bu ekonomik dengesizlikler sonucunda 24 Ocak 1980 ekonomik istikrar kararları alınmıştır (**Yentürk ve Kepenek**, 2007: 193).

1.2.1.2. 1980 Yılı Sonrası Türkiye Ekonomisinin Yapısı

Türkiye ekonomisinin, 1980 başlarında uygulamaya konan yapısal değişim programı ile dikkat çekici bir gelişme gösterdiğini söylemek mümkündür. 24 Ocak 1980 istikrar programının temel amacı, ekonominin dışa açılıp, devletin ekonomik aktivite içindeki ağırlığını azaltarak kaynak dağılımında piyasa mekanizmasının rolünü artırmak şeklinde nitelendirilebilir (**Kazgan vd.**, 1998: 336). 24 Ocak 1980 istikrar programı ile ihracatın ve döviz gelirlerinin artırılması, enflasyonun kontrol altına alınması ve ekonominin dışa açılarak uluslararası rekabet ortamına uygun dinamik bir yapıya kavuşturulması amaçlanmıştır. Döviz kuru politikasında, fiyatlar politikasında, para politikaları, ithalatın serbestleştirilmesi, fiyat oluşumu, yabancı sermaye ve idari konularda bu dönemde düzenlemeler yapılmıştır (**Parasız**, 1998: 199).

1980'li yıllar boyunca, Türk ekonomisinin itici gücü dış ticaret olmuştur. Türkiye'nin dış ticaretteki başarısı ihracatta uygulanan teşvikler ve vergi indirimlerinden kaynaklanmaktadır. İhracatın yapısı da son 20 yılda değişmiştir. 1980 sonrasında bu şartların büyük ölçüde değiştiği, finansal araçların çeşitlendiği, faiz oranlarının Merkez Bankası'nca bazen de bu konuda serbest bırakılan bankalar tarafından belirlendiği, ancak sürekli olarak enflasyonun üzerinde oluştuğu kısaca finansal derinleşmenin gerçekleştiği söylenebilir (**Boratav**, 1997: 197).

1980 sonrasında sermaye piyasasında da önemli gelişmeler yaşanmıştır. 1981 yılında 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu yürürlüğe konulmuştur. 1982 yılında Sermaye Piyasası Kurulu oluşturulmuş, 1986 yılı başlarında ise İstanbul Menkul Kıymetler Borsası faaliyete geçmiştir. Sermaye Piyasaları ve IMKB, 1986-1989 yılları arasında etkin olamamış ancak bu dönemde önemli bir alt yapı oluşturulmuş, 1989 yılından

itibaren ise gelişme hızlanmıştır (**Uzunoğlu vd.**, 1997: 92). 1983 yılından sonra kambiyo rejiminin serbestleştirilmesi konusunda önemli gelişmeler sağlanmış, kısıtlama ve yasakların büyük bir bölümü kaldırılmıştır. 28 sayılı KHK ve 30 sayılı KHK ile dış finansal serbestleşme adına önemli adımlar atılmıştır. Yetkili bankalara, yatırımı teşvik edici sertifikalara sahip olan şirketlere ve dış ticaret firmalarına uluslararası finansal piyasalardan borçlanma ve dışarıda döviz pozisyonu tutma izni verilmiştir (**Altınkemer ve Ekinci**, 1992: 168).

Bunların sonucunda Türk mali piyasaları 1990'larda derinlik sürecinde nispi ilerleme kaydetmiş gözükmektedir. Ancak bu süreç, iktisat kuramının öngördüğü tasarruf-yatırım etkinliğinin artmasını ve sabit yatırımlara yönelik kredi havuzunun genişlemesini sağlayamamıştır. İktisat literatüründe McKinnon-Shaw tezi diye bilinen bu Ortodoks yaklaşıma göre, finansal serbestlik tasarruf ve yatırım davranışlarını uyaracak, dolayısıyla kalkınma temposunu hızlandıracaktı. Ancak mali serbestlik deneyiminin Türkiye sonuçları bu beklentiyi gerçekleştirememiş; tersine, bu süreç sonunda ulusal ekonominin dışa bağımlılığı artmış, reel üretim yapısı dengelenmeye itilmiş ve rantiyer tipi davranışlar beslenerek gelir dağılımının bozulması sonucunu doğurmuştur (**Yeldan**, 2001: 129).

Tablo-1.2.'de Türkiye ekonomisiyle ilgili temel gelir ve nüfus göstergeleri yıllara göre verilmiştir. Buna göre kişi başına gelir her geçen yıl yükselmesine karşın, özellikle kriz yıllarında büyük aşınmalara maruz kalmaktadır. Ancak 2001 yılından sonra ekonomi sürekli büyüme trendi içine girmiştir. Nüfus artış hızının da özellikle son iki yılda %2'lerden %1'lere düştüğü görülmektedir. Bu durum son iki yılda fert başına GSMH'yı da yukarı doğru sıçratmıştır. Buna paralel olarak satın alma gücü paritesine göre kişi başına düşen gelir aynı artış seyrini izlemektedir.

Tablo-1.2. Gayri Safi Milli Hasıla, Nüfus ve Kişi Başına Düşen Gelir							
	GSMH			Yıl Ortası Nüfus (1)		Fert Başına GSMH $ (3)	Fert Başına GSYİH Satın Alma Gücü Paritesine Göre (2) ($)
	Milyar YTL	Milyar $ (3)	Büyüme Oranı	1 000 Kişi	Yüzde Değişim		
1980	5	71	-3	44.439	2	1.589	2.278
1985	35	68	4	50.306	3	1.353	3.305
1990	397	152	9	56.212	2	2.711	4.545
1995	7.855	172	8	61.706	2	2.783	5.498
2000	125.596	201	6	67.469	2	2.985	6.816
2001	176.484	144	-10	68.618	2	2.099	6.133
2002	275.032	183	8	69.757	2	2.618	6.516
2003	356.681	239	6	70.885	2	3.370	6.937
2004 (4)	424.129	293	10	71.332	1	4.112	7.213
2004 (5)	480.963	298	5	72.294	1	4.128	

(1) DİE yıl ortası nüfus tahmini
(2) Satın Alma Gücü Paritesine ilişkin veriler DİE tarafından derlenmekte olup, hesaplamalar OECD tarafından yapılmaktadır.
(3) Bir önceki işgünü belirlenen gösterge niteliğindeki Merkez Bankası ABD döviz alış kurları kullanılarak hesaplanmıştır.
(4) DPT tahmini
(5) Program

Kaynak : T.S.R.Ş.B., (Çevrimiçi) (http://www.tsrsb.org.tr/tsrsb/Templates/innerpage.aspx?NRMODE=Published&NRNODEGUID=%7b469666E3-7E98-4CA3-9745-BCE1F4E84171%7d&NRORIGINALURL=%2ftsrsb%2fIstatistikler%2fGenel%2bSekt%25C3%25B6r%2bverileri%2fSosyo-ekonomik%2bg%25C3%25B6stergeler%2f&NRCACHEHINT=NoModifyGuest#TABLO1), Erişim Tarihi : 20.07.2007.

Serbestleşme sonucunda ülkeye girip çıkmaya başlayan kısa vadeli sermaye hareketleri mali piyasaların göreli zayıf olduğu durumlarda, bütün makroekonomik büyüklükler üzerinde etkileri (mali piyasa büyüklüğüne oranlarının yüksek olması sebebiyle) şiddetli olmaktadır. İçeri girdiklerinde finansal dengeleri giderek bozarken, rahatlama, büyüme yaratırlar; ani çıkışlar bu dengeleri ters yönde bozarak finansal krizlere yol açarlarken bu krizler reel kesimi de etkisine alır. "Kısa vadeli görüşle hareket eden Türkiye'deki gibi siyasal iktidarlar için sadece birinci aşamayı göz önünde tutmak söz konusu olur; ne var ki, dış dünyanın sermayesini yüksek kâr

açlığına iç dünyadakilerin kâr açlığı ve yeni arayışları eklenince sonuç Türkiye'de finansal kapitalin egemenliği olur" (**Kazgan**, 1999: 188).

1995 sonrasında ulusal ekonominin uluslararası finans piyasalarına entegrasyonuyla (eklemlenmesiyle) birlikte artık reel üretim faaliyetleri mali piyasalardaki son derece kırılgan ve düzensiz hareketlerin denetimine girmiş durumdadır. Böylece reel ekonominin dalgalanmaları daha sık ve derin olarak yaşanmaktadır. Bu gelişmelere ek olarak kısa vadeli sermaye hareketleri ulusal mali sistemin kırılganlığını arttırmakta, cari işlemler dengesinde dalgalanmalar yaratmakta; ve spekülatif/rantiyel faaliyetleri besleyerek giderek gelir bölüşümünü bozucu bir etki yaratmaktadır (**Yeldan**, 2001: 141).

Türk ekonomisinin var olan yapısal sorunları ekonomi politikasının istikrar kazanmasına engel olurken, diğer taraftan siyasi belirsizlik ve istikrarsızlık da ülkenin genel istikrarını olumsuz yönde etkilemektedir. Ülke ekonomisinin hazırlıksız olarak dünya piyasaları ile entegrasyonuna gerekli dönüşümler zamanında yapılamadığı için gerek mali sektörü gerekse reel sektörü olumsuz etkilemektedir. Önemli bir sorun ise sermaye hareketlerinin fiyatlar genel seviyesinde yarattığı değişimlerdir (**Altınkemer**, 1998: 172). 5 Nisan kararları (5 Nisan 1994) serbest piyasa ekonomisine geçmekte olan Türkiye ekonomisinde para, döviz, sermaye, mal ve emek piyasası arasında ve özellikle de ilk üç piyasa arasında baş gösteren dengesizlikleri gidermek ve kronikleşmiş enflasyonun üç rakama dönüşmemesi amacıyla alınmıştır. Dengesizlikler daha çok para, döviz ve bono piyasasında oluştuğu için bir finansal kriz niteliğindedir (**Parasız**, 1996: 219).

Yıllar itibariyle, artan oranlarda ortaya çıkan kamu finansman açıkları, kamu borçlanma gereğini artırmıştır. Borçlanmanın maliyeti ve borçlanma süreleri 1994 yılından itibaren, mevcut trendin çok ötesinde yükselme eğilimine girmiştir. İç borçlanmayla ilgili en önemli sorun, iç borçlanmanın maliyetinin giderek artması ve ortalama vadenin kısalmasıdır. 1990'lı yıllardan itibaren ülkemizin içine girdiği faiz-kur makası olgusu, kamu otoritelerinin politika üretmede yetersiz kalmalarına sebep olmuştur (**Parasız**, 2001: 371).

Faiz oranlarının yüksek miktarlarda artması bankaları; mevcut kaynaklarını, özel teşebbüse kredi olarak aktarmak yerine, yüksek faizlerle ve risksiz olarak kamu finansmanını sağlamaya yöneltmiştir. Bu durum, var olan sınırlı kaynakların kamuya aktarılması yoluyla, özel kesimin yeterince fon bulamamasına ve üretim yapamamasına sonuç olarak da ekonomiden dışlanmasına neden olmuştur. İç borçlanmanın faiz artırıcı etkisi, piyasada bulunması gereken para arzını artırdığı gibi üretim girdi fiyatlarını etkileyerek maliyet enflasyonuna da neden olmuştur. Ayrıca, mal ve hizmetlere yönelen talebi karşılayacak üretim sağlanamamış arz yetersizliği nedeniyle karşılanamayan talep artışı fiyatlar genel seviyesini yükseltmiş ve enflasyona neden olmuştur (**Şahin**, 2002: 360).

1.2.2. TÜRKİYE'DE İSTİHDAMIN SOSYO - EKONOMİK YAPISI

1.2.2.1. Nüfusun Yapısı

Türkiye'de nüfus politikaları Cumhuriyet'i takip eden dönemler itibariyle artış yönünde olmuştur, artan nüfusun, siyasi, askeri, sosyal ve iktisadi açıdan pek çok işlevleri söz konusudur.

Türkiye'nin nüfusu, Cumhuriyet'in kurulmasından günümüze kadar miktar olarak sürekli artış göstermesine karşılık, nüfus artış hızı dönemsel farklılıklar gösterebilmiştir. Örneğin, 1927-2000 yılları arasında, en düşük yıllık nüfus artış hızı ‰10.6 ile 1940-45 döneminde, en yüksek yıllık nüfus artış hızı ise ‰28.5 ile 1955-1960 döneminde gerçekleşmiştir. Türkiye'nin nüfus artış hızı yıllara göre incelendiğinde, 1945 yılından sonra ‰20'nin üzerinde olan nüfus artış hızının 1980 yılından sonra önemli bir azalma gösterdiği görülmektedir. 1980-1985 döneminde yıllık nüfus artış hızı ‰24.9 iken, 1990-2000 döneminde ‰18.3'e düşmüş ve son yirmi yılda nüfus artış hızı yaklaşık ‰27 azalış göstermiştir (**Murat vd.**, 2006a: 47-48).

Tablo-1.3. Türkiye Nüfus Göstergeleri-I						
Yıl	**Bağımlılık Oranı %**	**0-14 Yaşın Toplam Nüfusa Oranı**	**15-64 Yaşın Toplam Nüfusa Oranı**	**Nüfus Artışı %**	**Kadın Nüfus Oranı%**	**Toplam Nüfus**
1965	87.97	43	53	2	49	31 151 000
1970	84.60	42	54	3	49	35 321 000
1975	84.44	41	54	2	49	40 025 000
1980	81.73	40	55	2	49	44 484 000
1985	74.31	38	57	2	49	50 286 000
1990	65.89	36	60	2	49	56 154 000
1995	59.95	33	63	2	49	61 737 000
2000	55.69	31	64	2	50	67 420 000
2001	55.08	30	64	2	50	68 529 000
2002	54.54	30	65	2	50	69 626 000
2003	54.03	30	65	2	50	70 712 000
2004	53.52	29	65	1	50	71 727 048

Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı-2007, (Çevrimiçi)
(https://publications.worldbank.org/register/WDI?return_url=/extop/subscriptions/WDI/),
Erişim Tarihi : 20.07.2007.

Türkiye nüfusunun temel göstergeleri incelendiğinde, Türkiye'de 1965 yılında %88'e yakın olan bağımlılık oranının sürekli düşme eğiliminde olduğu ve 2004 yılında %54'ün altına kadar düştüğü görülmektedir. Aktif çalışabilir nüfus, toplam nüfusun üçte ikisine yaklaşmıştır. Nüfus artış oranı ise %1'e inmiştir. Türkiye'de 1945'ten sonra kadın nüfus, doğal nüfus artışına paralel olarak nüfustaki yerini almış, %49'lar dolayında seyretmiştir. Son yıllarda ise bu oran eşitlenmiştir.

Tablo-1.4. Türkiye'de Nüfusun Coğrafi Dağılımı				
Yıl	**Kırsal Nüfus**	**Kırsal Nüfus %**	**Kent Nüfusu**	**Kent Nüfus %**
1960	19 327 824	70	8 181 177	30
1965	20 525 394	66	10 625 606	34
1970	21 750 672	62	13 570 328	38
1975	23 374 600	58	16 650 400	42
1980	25 008 904	56	19 475 096	44
1985	23 910 992	48	26 375 008	52
1990	22 910 832	41	33 243 168	59
1995	23 385 976	38	38 351 024	62
2000	23 772 292	35	43 647 708	65
2001	23 813 828	35	44 715 172	65
2002	23 846 904	34	45 779 096	66
2003	23 858 228	34	46 853 772	66
2004	23 834 898	33	47 892 148	67

Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı-2007, (Çevrimiçi)
(https://publications.worldbank.org/register/WDI?return_url=/extop/subscriptions/WDI/),
Erişim Tarihi : 10.06.2007.

Türkiye'de 1960 yılında nüfusun %70'i kırsal kesimde yaşarken 2004 yılında bu oran tersine dönmüş ve kent nüfusu toplam nüfusun %67'sini oluşturmuştur. Bu oranların değişimi kent nüfusunun doğumlarla artışından kaynaklanmayıp daha iyi şartlarda yaşam için kırsal alandan kentlere göç nedeniyle olmuştur. Ayrıca sanayileşmeyle birlikte tarımda teknoloji kullanımının artmasına paralel olarak küçük de olsa bir kısım kırsal nüfusun kentsel nüfusa dönüştüğünü belirtmek mümkündür.

1.2.2.2. İşgücü Kullanım Durumu

Bir ülkenin iktisadi gelişmesinde üretim unsurlarından biri olan emek gücünü tümüyle üretime katabilmek için istihdam seviyesini işgücü seviyesine yaklaştırmak gayesi güdülür. İşte bu hedefe tam istihdam denmektedir (**Zaim**, 1986: 125).

Ülkemizin, en önemli sosyo-ekonomik sorunlarının başında istihdam sorunu gelmektedir. Ülkemizde istihdam sorunu, öncelikle sosyal ve ekonomik nitelikli mevcut yapısal dinamiklerden kaynaklanmaktadır. Ancak, istihdam sorununun tek nedeni yapısal dinamikler değildir. Geçmişte uygulanan iktisat politikası önlemleri, yapısal dinamikleri, istihdam sorununun çözümlenmesi yönünde yumuşatacak yerde sorunun boyutlarını genişletecek yönde etkilemiştir (**Murat vd.**, 2006a: 79).

Ülkemizde işsizlik sorunu yapısal özellik taşımaktadır. Bunun nedenini sanayileşmede arzu edilen düzeye gelinememesi, tarım toplumu niteliğinin belirli ölçüler içinde ağırlığının sürmesi, hızlı artan genç nüfusun istihdamını sağlayacak yatırımların yeterli seviyede gerçekleştirilememesi olarak belirtmek mümkündür. Sanayileşmiş ülkeler ile ülkemiz arasındaki önemli farklardan biri; işsizlerde eğitim düzeyi yüksek iken, eksik istihdamdakilerde eğitim düzeyi düşüktür. Üretimde ani düşüşler işsizlik oranını fazla değiştirmemekte eksik istihdamdakileri arttırmaktadır. Kalkınmanın ve büyümenin en önemli unsuru, teknolojiyi geliştiren, uygulayan, kaynakların kullanımını ve organizasyonunu sağlayan insan gücüdür (**Gediz ve Yalçınkaya**, 2007: 1). Niteliği gereği, çalışma yaşamı yasal düzenlemelere doğrudan bağımlıdır ve ekonomik siyasal ve toplumsal öğelere sahiptir. Bu nedenle, çalışma yaşamının incelenmesinde, yalnız ekonomik değil,

diğer yasal, kurumsal, siyasal ve toplumsal etmenlerin de göz önünde tutulması bir zorunluluk sayılır (**Yentürk ve Kepenek**, 2007: 501).

İşsizlik, ekonominin yapısı ne olursa olsun gelişmiş veya gelişmekte olan bütün ülkelerin en büyük problemidir. İşsizliğin artık sadece ekonomik boyutunun değil, sosyal boyutunun da en az ekonomik boyutu kadar önemli olduğu kabul edilmektedir. İstihdam ve işsizlik ülkemizin ekonomik ve sosyal yapısının yanı sıra uygulanmakta olan makro-ekonomik politikalara bağlı olarak ortaya çıkan bir sorundur. Ülkemizde (son yıllarda her ne kadar %2'nin altına düşmüşse de) yüksek nüfus artışı, sermaye birikimi yetersizliği, kamu ve özel sektör yatırımlarının yeterince arttırılamaması, yabancı sermaye yetersizliği, işgücü niteliğinin modern sanayi ihtiyaçlarına uygun olmaması, mesleki eğitim-işgücü piyasası arasındaki uyumsuzluk, hızlı teknolojik değişmeler gibi nedenlerle, istihdam sorununun boyutları artmaktadır (**Gediz ve Yalçınkaya**, 2007: 1).

Ülkenin sanayi ve hizmet sektörlerinin gelişmesine bağlı olarak, işçi işveren ilişkileri ve sendikalar da demokratik zeminin gücüne ve ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal politika önceliklerine bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. Türkiye ekonomisinde bu ilişkiler, İkinci Dünya Savaşı sonrasında çok partili hayata geçişle başlamıştır (**Yentürk ve Kepenek**, 2007: 516). Bu anlamda kurumlararası ilişkiler işgücü kullanımında etkili rol oynamıştır.

Genelde işgücü kullanımında nüfusun yapısı en önemli rolü oynamasına rağmen Cumhuriyet döneminde planlı dönem öncesi ve sonrasında uygulanan nüfus politikaları pek başarılı olamamıştır. Nitekim planlı dönem öncesinde nüfus artış hızı yükseltilmeye çalışılmış, fakat istenilen düzeyde bir nüfus artış hızı yakalanamamıştır. Planlı dönem sonrasında ise nüfus artış hızı düşürülmeye çalışılmış, fakat bu defa da arzu edilen seviyede bir düşüş gerçekleştirilememiştir. Son yıllarda doğurganlık ve nüfus artış hızında görülen düşüşün nedeni ise, ekonomik, sosyal ve kültürel yapıdaki değişmelere dayanmaktadır (**Murat vd.**, 2006a: 43).

Ülkemizde hızlı nüfus artışı ve kırdan kente göç olayı ile birlikte kentlerde işgücü potansiyeli sürekli büyümekte, ancak bu işgücünü karşılayacak bir istihdam artışı, tarım dışındaki sektörlerde yaratılamamakta ve işgücüne katılım oranı sürekli düşmektedir (**Gediz ve Yalçınkaya**, 2007: 2).

Dünyanın, 1970'lerin sonlarında başlayan ve 1990'lı yıllarda su yüzüne çıkan büyük ekonomik ve siyasal dönüşümü çalışma yaşamına da yansımıştır. Küreselleşme de denilen bu süreç, bir yönüyle değişimin temelini oluşturan teknolojik gelişmelerin özellikle de bilişim alanındaki ilerlemenin mal ve hizmet üretiminde yarattığı niteliksel dönüşüm, üretim teknolojisinin esnek üretim doğrultusunda evrimi biçiminde görülmektedir. Bireyin emeğinin artan oranda güçlenmesi de, geleneksel sendikal örgütlenme biçimini zayıf düşürmektedir. Aynı süreç, geleneksel üretimin, kolayca, ucuz işçi cenneti olarak adlandırılan, Çin, Hindistan gibi ülkelere aktarılmasıyla emek üzerine baskı oluşturup, emeğin örgütlü davranmasını sınırlandırmaktadır. Tüm bu süreçlerde, uluslararası rekabetteki baskılar ve emek maliyetlerinin azaltılmasına yönelik işverenler ve devletten gelen baskılar sebebiyle işçilerin yaşam kalitesi ve sosyal devlet ilkesi artan istikrarsızlık ve bunalımlarla daha da olumsuz etkilenmektedir (**Yentürk ve Kepenek**, 2007: 521).

Tablo-1.5. Türkiye Ekonomisinde İstihdam ile İlgili Temel Göstergeler (1990-2005) (%)								
Değişkenler **Yıllar**	**1990**	**1995**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**
Çalışanlar, Tarım, Kadın (Kadın İstihdamının %'si)	75.8	71.2	60.5	63.3	60	58.5	57.2	51.6
Çalışanlar, Tarım, Erkek (Erkek İstihdamının %'si)	33.6	32.3	27	27.7	24.8	24.4	25.6	21.7
Çalışanlar, Sanayi, Kadın (Kadın İstihdamının %'si)	9.7	9.9	13.2	12.1	13.7	13.4	14.1	15.1
Çalışanlar, Sanayi, Erkek (Erkek İstihdamının %'si)	25.7	27.2	28	26.7	26.7	26.3	26.2	28.1
Çalışanlar, Hizmetler, Kadın (Kadın İstihdamının %'si)	14.4	19	26.3	24.5	26.3	28.1	28.7	33.3
Çalışanlar, Hizmetler, Erkek (Erkek İstihdamının %'si)	40.7	40.5	45	45.5	48.4	49.3	48.1	50.2
Tarımda İstihdam (Toplam İstihdamın %'si)	46.9	43.4	36	37.6	34.9	33.9	34	29.5
Sanayide İstihdam (Toplam İstihdamın %'si)	20.7	22.3	24	22.7	23	22.8	23	24.7
Hizmetlerde İstihdam (Toplam İstihdamın %'si)	32.4	34.3	40	39.7	42.1	43.4	43	45.8
Uzun Dönem İşsizlik/Toplam İşsizlik	46.6	36.3	21.1	21.3	29.4	24.4	38.5	39.2
Uzun Dönem Kadın İşsizliği/Toplam Kadın İşsizliği	50.8	46.9	29.8	31.1	36.5	30.9	44.8	46.9
Uzun Dönem Erkek İşsizliği/Toplam Erkek İşsizliği	44.6	32.3	18.1	18.2	27	22.1	36.3	36.5
Tarım dışı Kadın İstihdamı /Toplam Tarım dışı İstihdamı	15	16.7	19	18.9	20.6	20.6	19.9	..

Kaynak : Dünya Bankası Veri Tabanı (2007), (Çevrimiçi)
(https://publications.worldbank.org/register/WDI?return_url=/extop/subscriptions/WDI/),
Erişim Tarihi : 10.06.2007.

İşgücünün 1990'dan günümüze kadar olan sektörler itibariyle dağılım yapısı ile ilgili olarak, Dünya Bankası veri tabanından elde edilen verilere göre Tablo-1.5. ve Tablo-1.6.'da detaylı olarak görüldüğü üzere toplam işgücü içinde tarımın payı sürekli düşüş eğilimindedir. Sanayinin payı %20'lerde nispeten sabit bir seyir izlerken hizmetler kesiminin payı sürekli artış meyli göstermektedir. İnceleme dönemlerinde dikkat çeken bir husus, tarım kesiminde her zaman kadın sayısının erkeklerden fazla olduğu hâlde diğer kesimlerde sayı erkeklerin lehine olmasıdır. Ancak yine de tarım dışı kadın istihdamının toplam tarım dışı istihdamdaki oranı 1990 yılında %15 iken 2004 yılında %19.9'a çıkmıştır. Uzun dönemde, işsizlikte de düşüş eğilimi görülmektedir.

Tablo-1.6. Türkiye Ekonomisinde İstihdam ile İlgili Temel Göstergeler (1990-2005) (%)

Değişkenler Yıllar	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
İlköğretim Mezunu İşsizliği / Toplam İşsizlik	..	60.6	54.7	58.2	57.6	58	53.5	55.7
İlköğretim Mezunu Kadın İşsizliği / Toplam Kadın İşsizliği	..	47.2	34.6	43.6	37.5	38.8	33.7	..
İlköğretim Mezunu Erkek İşsizliği / Toplam Erkek İşsizliği	..	65.7	61.6	63	64.7	64.9	60	..
Ortaöğrenim Mezunu İşsizliği / Toplam İşsizlik	..	28.6	28.4	28	26.5	23.3	29.2	28.1
Ortaöğrenim Mezunu Kadın İşsizliği / Toplam Kadın İşsizliği	..	39.4	38.5	37.3	37.1	29.9	39.7	..
Ortaöğrenim Mezunu Erkek İşsizliği / Toplam Erkek İşsizliği)	..	24.5	24.8	25	22.8	21	25.7	..
Yükseköğrenim Mezunu İşsizliği / Toplam İşsizlik	..	5.3	9.6	8.3	10.8	11.6	12.7	11.4
Yükseköğrenim Mezunu Kadın İşsizliği / Toplam Kadın İşsizliği	..	7.4	16.3	14.7	19	20.7	23.2	..
Yükseköğrenim Mezunu Erkek İşsizliği / Toplam Kadın İşsizliği	..	4.5	7.2	6.3	7.9	8.4	9.2	..
Kadın İşsizliği/Toplam Kadın İşgücü	8.5	7.3	6.3	7.5	9.5	10.1	9.7	10.3
Erkek İşsizliği/Toplam Erkek İşgücü	7.8	7.8	6.6	8.7	10.7	10.7	10.5	10.3
İşsizlik/Toplam İşgücü	8	7.6	6.5	8.4	10.4	10.5	10.3	10.3
Genç Kadın İşsizliği / 15-24 Yaş Kadın İşgücü	15	13.1	11.9	14.4	17.1	18.9	18.9	19.3
Genç Erkek İşsizliği / 15-24 Yaş Erkek İşgücü	16.6	16.9	13.7	17.2	20.3	21.5	20.1	19.3
Genç İşsizliği/Toplam 15-24 Yaş arası Genç İşgücü	16	15.6	13.1	16.2	19.2	20.5	19.7	19.3

Kaynak : Dünya Bankası Veri Tabanı (2007), (Çevrimiçi)
(https://publications.worldbank.org/register/WDI?return_url=/extop/subscriptions/WDI/),
Erişim Tarihi : 01.09.2007.

Tablodan da görüldüğü üzere işsizlik, Türkiye ekonomisinin önünde çok ciddi sosyal bir problem olarak durmaktadır. Her iki cins açısından bakıldığında alınan eğitim seviyesi düştükçe bu grubun toplam işsizlik içindeki oranı artmaktadır. Toplam işgücü içinde işsizlik oranı 2000 yılından bu yana %10'ların üzerinde seyretmektedir. 15-24 yaş arası genç işgücü içinde işsizlik oranı %19'ların üzerindedir.

Yıllar itibariyle Türkiye ve OECD ülkelerinin istihdam verilerinin mukayese edildiği tablolarda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır (**Kaya**, 2006: 1):

Tablo-1.7. İstihdam/Nüfus oranı (15-64 yaş, %)						
Ülke / Yıl	**1994**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**
Türkiye	52.4	47.8	46.7	45.5	46.1	45.9
OECD Ort.	64.0	65.5	65.1	64.9	65.3	66.5
En İyi Ülke (İsviçre)*	75.6	79.2	78.9	77.9	77.4	77.2
En Kötü Ülke (Türkiye)*	52.4	47.8	46.7	45.5	46.1	45.9

Kaynak : (Kaya, 2006: 1) *2005 yılı için, (Çevrimiçi)
(http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=6734), Erişim Tarihi : 10.06.2007.

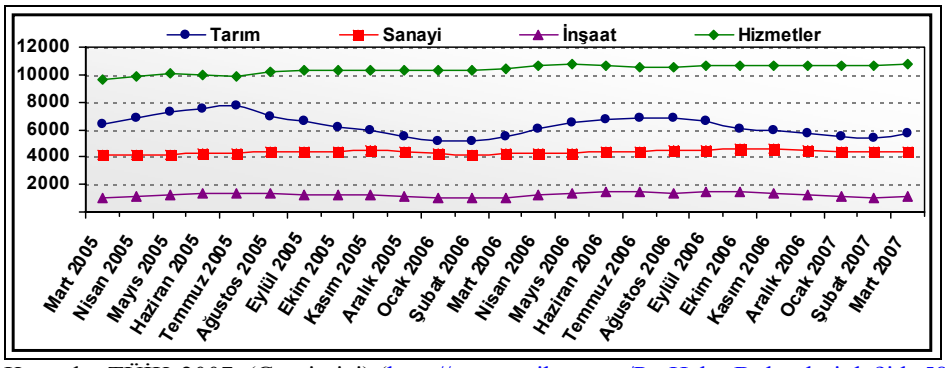
Tablo-1.8. İşgücü Katılım Oranı (15-64 yaş, %)						
Ülke / Yıl	**1994**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**
Türkiye	57.5	52.3	52.3	51.1	51.5	51.3
OECD Ort.	69.5	69.9	69.9	69.8	70.1	70.3
En İyi Ülke (İsviçre)*	78.8	81.2	81.3	81.4	81.0	80.9
En Kötü Ülke (Türkiye)*	57.5	52.3	52.3	51.1	51.5	51.3

Kaynak : (Kaya, 2006: 1) *2005 yılı için, (Çevrimiçi)
(http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=6734), Erişim Tarihi : 10.06.2007.

Türkiye'de istihdamın nüfusa oranı 1994'te %52.4 iken 2001'de %47.8 ve 2005'te %45.9 olmuştur. Ülkemizde nüfusun yaklaşık %54'ü istihdam edilememektedir. Türkiye, istihdam oranlarında OECD ülkeleri ortalaması ile karşılaştırıldığında yaklaşık %20 daha geridedir. OECD ülkeleri içinde en iyi istihdam İsviçre'de olup bu oran %77'den fazladır. Türkiye, OECD ülkeleri içinde 2001-2005 yılları içinde istihdam/nüfus oranı en kötü/düşük olan ülke olmuştur. Aynı şekilde işgücüne katılım oranı açısından da Türkiye verileri OECD ülke verilerine göre geridedir (**Kaya**, 2006: 1).

2007 rakamlarına bakıldığında, 2007 yılı Mart döneminde istihdam edilenlerin sayısı, geçen yılın aynı dönemine göre 725 bin kişi artarak, 21 milyon 997 bin kişiye ulaşmıştır. Bu dönemde tarım sektöründe çalışan sayısı 127 bin, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı ise 598 bin kişi artmıştır (**TÜİK**, 2007: 5).

Şekil-1.1. İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı, (Bin kişi)

Kaynak : TÜİK-2007, (Çevrimiçi) (http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=587), Erişim Tarihi : 10.06.2007.

Mart 2007 döneminde istihdam edilenlerin %25.7'si tarım, %20'si sanayi, %5.1'i inşaat, %49.2'si ise hizmetler sektöründedir. Önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında, tarım sektöründe istihdamın payının 0.3 puan azaldığı, buna karşılık sanayi sektörünün payının 0.2 puan, inşaat sektörünün payının 0.1 puan arttığı, hizmetler sektörünün payının ise değişmediği görülmektedir (**TÜİK**, 2007: 5).

Tablo-1.9.Türkiye'de İşgücünün Coğrafi Dağılımı (Mart-2007)

	TÜRKİYE		KENT		KIR	
	2006	**2007**	**2006**	**2007**	**2006**	**2007**
Kurumsal olmayan sivil nüfus (000)	72 323	73 260	45 077	46 103	27 246	27 157
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus (000)	51 408	52 284	32 408	33 414	19 000	18 870
İşgücü (000)	23 883	24 559	14 554	15 027	9 329	9 532
İstihdam (000)	21 272	21 997	12 652	13 204	8 620	8 793
İşsiz (000)	2 611	2 562	1 902	1 823	709	739
İşgücüne katılma oranı (%)	46.5	47.0	44.9	45.0	49.1	50.5
İstihdam oranı (%)	41.4	42.1	39.0	39.5	45.4	46.6
İşsizlik oranı (%)	10.9	10.4	13.1	12.1	7.6	7.8
Tarım dışı işsizlik oranı (%)	13.7	13.1	13.3	12.4	14.9	15.4
Genç nüfusta işsizlik oranı(1)(%)	19.2	19.5	21.2	21.3	15.8	16.2
Eksik istihdam oranı (%)	3.9	3.5	3.4	3.1	4.6	4.2
Genç nüfusta eksik istihdam oranı(1)(%)	4.4	3.6	3.6	2.9	5,7	4.8
İşgücüne dahil olmayanlar (000)	27 526	27 725	17 854	18 388	9 671	9 337
(1) 15-24 yaş grubundaki nüfus						

Kaynak: TÜİK-2007, (Çevrimiçi) (http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=587), Erişim Tarihi : 24.10.2007.

2007 yılı Mart ayı verilerinde işsizlik oranı ülke genelinde bir önceki yıla göre 0.5 puan gerileyerek %10.4 seviyesinde gerçekleşmiştir. Tarım dışı işsizlik oranı da

küçük bir düşüşle %13.1 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde işsiz sayısı geçen yılın aynı dönemine göre 49 bin kişi azalarak 2 milyon 562 bin kişiye düşmüştür. Kentsel yerlerde işsizlik oranı 1 puanlık azalışla %12.1, kırsal yerlerde ise 0.2 puanlık artışla %7.8 olmuştur (**TÜİK**, 2007: 5).

Türkiye 1960'lardan bu yana işsizlikle mücadele eden bir ülkedir. Bu nedenle Türkiye'deki işsizlik, gelişmiş ülkelerdekinden farklı olarak küreselleşme ve teknolojik ilerleme nedeniyle değil, yetersiz büyüme ve sermaye kıtlığı sonucu ortaya çıkan yapısal sorunlar nedeniyledir. Türkiye'nin, ekonomik ve sosyal yapısındaki dengesizliklere ek olarak, uygulanmakta olan makroekonomik politikaların da etkisiyle istihdam ve işsizlik sorunu her geçen gün daha da ağırlaşmaktadır. Ekonominin yeterince güçlü olmadığı ülkemizde istihdam ve işsizlik sorununun önemini ve özelliklerini belirleyen başlıca nedenler arasında, hızlı nüfus artışı, iç ve dış göçler, yetersiz gelir, teknolojik gelişmeler, bölgeler arası gelişme farklılıkları, yatırım politikalarındaki olumsuzluklar, eğitim politikasındaki sorunlar yer almaktadır (**Gediz ve Yalçınkaya**, 2007: 22).

1.2.2.3. Ücretler

Ücreti, işgücü faktörünün belli bir zaman dilimi içinde elde ettiği gelir belirlemektedir. Ancak, işgücü piyasaları mal piyasalarında olduğu gibi farklı rekabet koşullarından etkilenmektedir. Firmaların işgücü talepleri, piyasadaki işgücü arzından, işgücü verimliliğine, endüstrinin genel dengesinden, iktisadi koşullardaki değişmeye kadar, bir dizi değişkenden etkilenmektedir (**Lordoğlu ve Özkaplan**, 2005: 269).

Ücretler, bir yandan işverenler açısından rekabet ve kârlılığı olumsuz etkileyen bir maliyet değişkeni iken diğer yandan ise, ekonomide üretilen mal ve hizmetlerin satın alım gücünü gösteren ve insanca yaşamak için gerekli olan gelir kaynağıdır. Ülkelerdeki ücret politikaları bu çerçevede bir rekabete söz konusu olmaktadır. Ancak diğer şartlar sabitken ücret, bir yandan arz talep koşullarına diğer yandan ise verimliliğe bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de ücrete ilişkin veri kaynaklarının sınırlı olması nedeniyle bütün sektörlere özellikle hizmet ve tarım sektörlerinin ücret istatistiklerine ulaşmanın ve bunları değerlendirmenin güçlükleri bulunmaktadır. Ayrıca ücretle çalışanların tümü kayıt altında olmadığı için bu konudaki veriler belirli bir hata payını içermektedir.

Tablo-1.10. Türkiye'de Ücretlilerin ve İşgücünün Büyüklüğü (1 000 Kişi)

YILLAR	TOPLAM ÜCRETLİ	TOPLAM İŞGÜCÜ	%
1997	9 373	22 409	41.8
1998	9 572	22 926	41.7
1999	9 615	23 659	40.6
2000	10 206	22 401	45.5
2001	9 908	20 367	48.6

Kaynak : DİE - 2002 (Lordoğlu ve Özkaplan, 2005: 313)

Tablonun incelenmesinden ulaşılan sonuçlara göre son yıllarda toplam işgücü içindeki ücretli oranı sürekli artış göstermektedir. Ancak bu veriler kayıtlı işgücü verileridir. Bazı çalışmalarda kayıt dışı sektörün toplam işgücü içindeki payı %50'den fazla olarak hesaplanmaktadır.

Kayıtlı ücretler açısından bakıldığında, 1970-79 döneminde kamu kesimi ücret düzeyi özel kesim ücret düzeyinin üzerinde gerçekleşirken ücret farkı maksimum %36, minimum %14 kamunun lehine gerçekleşmiştir. Bir diğer ilginç gelişme de 1991 yılından itibaren kamu ücretlerindeki sıçrama olmuştur. 1994 kriz yılında ücret farkı %110 civarında kamunun lehine gelişmiştir. Dönemin bütününe bakıldığında ise kamudaki ücret düzeyi sürekli özel kesimin üzerinde oluşmuştur. Dönem boyunca gerçekleşen yüksek ücretlerin bir nedeni de ithal ikameci sermaye birikim rejiminin mantığında aranmalıdır. İç pazarın sürükleyici olduğu bu birikim rejiminde, ücretler bir maliyet unsuru iken aynı zamanda bir talep unsurudur da. Başka bir ifadeyle dönem boyunca yüksek tutulan ücretler, ihracat olanaklarının sınırlı olduğu bir iktisadi konjonktürde başta tüketim malları olmak üzere iç pazarı hedefleyen sektörlerde efektif talebi besleyecek bir yeniden dağıtım mekanizmasının temel araçlarından biri olmuştur (**Eşiyok**, 1999: 3-7).

2007 yılının birinci döneminde kişi başına aylık ortalama brüt ücret 1.379 YTL olarak gerçekleşmiştir. Üç Aylık Sanayi İstihdam Anketi'nin 2007 yılı I. dönem geçici sonuçlarına göre; kişi başına aylık ortalama brüt ücret 1.379 YTL, kişi başına aylık ortalama brüt kazanç ise 1.558 YTL olarak gerçekleşmiştir (**TÜİK**, 2007 Raporları).

Aylık ortalama brüt kazançlar kamu ve özel sektör ayrımında incelendiğinde, 2007 yılının birinci döneminde kamu sektöründe en yüksek ortalama brüt kazancın 4.568 YTL ile "Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı" ve 3.749 YTL ile "Basım ve yayım imalatı" sektöründe olduğu görülmektedir. Özel sektörde ise en yüksek ortalama brüt kazanç 6.047 YTL ile "Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı" ve 3.320 YTL ile "Tütün ürünleri imalatı" sektöründedir. 500 ve daha fazla kişi çalışan işyerlerinde ortalama brüt ücret 1.581 YTL olmuştur. İşyerinin doğrudan veya dolaylı toplu iş sözleşmesi kapsamında olup olmama durumuna göre aylık ortalama brüt ücret ve kazançlar incelendiğinde, toplu iş sözleşmesi (TİS) kapsamındaki işyerlerinde ücretli çalışanların aylık ortalama brüt ücret ve kazançlarının, TİS kapsamı dışında bulunan işyerlerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir (**TÜİK**, 2007 Raporları).

Tablo-1.11. İmalat Sanayii, Dönemlere Göre Haftalık Fiili Çalışma Süresi ve Aylık Ortalama Brüt Ücret

İmalat Sanayi (1)	Haftalık fiili çalışma süresi (Fazla mesai dahil) (Saat)					Kişi başına aylık ortalama Brüt ücret (YTL)				
	2006 (I)	2006 (II)	2006 (III)	2006 (IV)	2007 (I)	2006 (I)	2006 (II)	2006 (III)	2006 (IV)	2007 (I)
Toplam	45.7	46.2	45.7	46.3	46.0	1 244	1 281	1 311	1 374	1 379
Kamu	44.3	44.4	43.1	45.4	44.2	2 078	2 066	2 090	2 381	2 281
Özel	45.8	46.4	45.9	46.3	46.2	1 176	1 210	1 239	1 289	1 309

Kaynak : TÜİK-2007, (1)Ücretli çalışan sayısı 10 ve daha fazla işyerleri kapsanmıştır., (Çevrimiçi) (http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=522), Erişim Tarihi : 24.10.2007.

Tablo-1.11.'de görülebileceği gibi, kamu kesiminde ortalama ücretler özel sektöre göre mukayesenin yapıldığı 2006 ve 2007 yılları için daha yüksektir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN YAPISI VE SEKTÖRDE ÇALIŞANLARIN SOSYO - EKONOMİK PROFİLİ

2.1. GENEL OLARAK SİGORTACILIK

Sigorta; Latince kökenli bir kelime olup, emniyet ve güven anlamına gelmektedir (**Baran**, 1982: 11). Bilindiği üzere günlük hayat risk ve belirsizliklerle doludur. Risk, zarar ihtimali veya arzu edilmeyen bir olayın meydana gelme ihtimali olarak belirtilebilir. Gelecek, birçok risk ve belirsizlikle dolu olduğundan kişi, bu risklerden endişe duyduğu için, bunları ortadan kaldırmayı ister (**Pekiner**, 1974: 1). Esasında tüm canlılar için yaşamın tehlike arz ettiği durumlar söz konusudur, bu durumlardan kimileri fayda elde eder, kimileri ise zarar görür. Sigorta bu durumlarda aynı tehlikeye maruz kalan bireyler arasında tehlikenin maliyetinin pay edilmesidir (**Nomer**, 1977: 2). Pay edilme olgusu nedeniyle sigortaya aynı anda sosyal dayanışma sistemi demek mümkündür. Sosyal dayanışma müessesi olan sigortada, devlet, sigortalıları korumak, onların haklarını sağlam tutmak ihtiyacını duymuş ve bu maksatla çeşitli kanuni tedbirler almıştır. Sigorta uygulaması olan her ülkede devletin aldığı bu kabil tedbirlere rastlamak mümkündür (**Ererdi**, 1998: 43).

Sigortacılıkta temel prensip bir olayın normal bir süre içinde çok fazla sayıda cereyan edebilmesidir. "Tekrar yoğunluğu, tekrar olasığını artırır" (**Acınan**, 1998: 19). Dolayısıyla sigortacılıkta riskin duruma göre tanımlanması ve ortaya çıkış kaynaklarının sağlıklı bir şekilde ortaya konulması çok önemlidir (**Williams ve Heins**, 1985: 45). Riskin pek çok kaynağı olabilmesine karşın, sigorta sisteminde sigortacı temelde tanımlanmış riski üstlenir ve bundan doğan kaybı ödemeyi taahhüt eder (**Carter**, 1973: 2).

Günümüzde insanlığın yararlandığı kurumların tamamına yakını gelişmek ve mevcut olgunluğa ulaşmak için küçümsenmeyecek bir evrim geçirmiştir. Bu tür kurumlar olgunlaştıkları her bir dönemde yeni bir fonksiyonu üstlenmiş, özelliğini kaybeden fonksiyonlarını ise devreden çıkartmıştır. Müşterisi adına riski üstlenen veya riskin

dağılımını gerçekleştiren sigortacılık da, beşeri sorunların bazılarını çözmek için insanlar tarafından oluşturulan diğer kuruluşlar gibi gelişmek için büyük bir tarihsel yol katetmiştir. Hatta sigortacılığın hâlâ gelişen bir uygulama alanı olduğunu ve gelecekte de önemli gelişmeler göstereceğini kabul etmek gerekir (**Erdoğan**, 1993: 16).

2.1.1. SİGORTACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Tarihçiler sigortanın ve sigortacılığın ne zaman başladığını kesin olarak saptayamamakla birlikte, sigortacılığı ve sigorta benzeri faaliyetleri tarihte her zaman görmek mümkündür (**Kuşcu**, 1996: 11). İlk çağlarda, çöllerde kervanla yapılan nakliyatta, kervana giden tacirlerin herhangi birinin hayvanının ölmesi neticesinde uğradığı zararın bir kimsenin üstünde kalmaması prensibini ortaya koymuşlardır (**Yücesoy**, 1966: 8).

Babil'li tüccarların mal bedellerini korumak için deneyimlerine dayalı olarak geliştirdikleri güvence sisteminin de sigortacılığın başlangıcı olarak görülmesi mümkündür (**Erdoğan**, 1993: 17). Babil'de uygulanan sistemde, kervan tüccarlarına borç veren sermayedarların, kervanların soyulması veya fidye ödeme durumuyla karşılaşmaları hâlinde tüccarların borçlarını sildikleri, buna karşılık borcu tüccarlardan geri aldıkları zaman, taşıdıkları riskin karşılığı olarak ana borç miktarı üzerinden bir miktar para aldıkları tespit edilmiştir (**T.S.R.Ş.B.**, 2007: 5).

M.Ö. 1800 yıllarında Mezopotamya'da uygulanan Hammurabi Kanunları, haydutların saldırısına uğrayan kervanların zararlarının bütün diğer kervanlar arasında paylaşılmasını öngörüyordu. Bu, tehlike paylaşmasının kara taşımacılığındaki ilk örneğini teşkil etmektedir (**Arseven**, 1991: 8). Bu ve buna benzer uygulamalara eski Mısır'da, Hindistan'da, Çin'de, Türkler'de ve ticaret yolları üzerinde etkili uluslarda rastlamak mümkündür. Coğrafi keşiflerle birlikte başlayan uzak yol ve deniz ticareti finans sektörünün temelinin atılmasını sağlarken sigortacılığın da ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Ancak poliçe ve prim esaslı sigorta ilk olarak yaklaşık 1250 yıllarında Venedik, Floransa ve Cenova şehirlerinde görülmüştür. Ekonomik koşulların değişmesi ile

ticaret, 14.yy'dan başlayarak çok önemli gelişmeler göstermiştir. O devirde deniz ticaretinde en ileride bulunan İtalya'da sigortaya gereksinim duyulmuş ve deniz sigortası kavramı da ilk defa burada ortaya çıkmıştır. İlk sigorta poliçesi olarak kabul edilen mukavele ise 23 Ekim 1347 tarihinde ve İtalya'nın Cenova Limanı'ndan Mayorka'ya gidecek olan "Santa Clara" adlı geminin yükünü temin etmek amacıyla düzenlenmiş ve yine ilk sigorta şirketi de 1424 yılında, Cenova şehrinde kurulmuştur. Sigorta konusunda düzenlenen ilk kanuni mevzuat ise 1435 yılında yayınlanan Barselona Fermanı olmuştur. Bu ferman, 1436, 1453 ve 1461'de tadil edilmiş ve sonra yerini 1484 tarihli "Grande Ordonance de Barcelone" adını almıştır (**Arseven**, 1991: 12).

"Bills of Insurance veya Bills of Assurance" olarak kullanılan ve İtalyanca "Polizza" kelimesinden türeyen "policy" terimi İngiliz Sigorta Birliği (Sigorta Bürosu)'nin 1575 yılında kurulmasından sonra kullanılmaya başlanmıştır.

"Yangın sigortalarının 1666 büyük Londra yangını sonucunda duyulan ihtiyaçtan başladığı ifade edilirse de 1638'de İngiltere kralına; ev sahiplerinin yıllık ödeyecekleri ücretler karşılığında evlerinin yangın neticesinde zarar görmesi hâlinde yeniden inşa edilme güvencesini veren bir patent talebinde bulunulmuş, ne yazık ki bu proje o tarihte yürürlüğe konulmamıştır" (**Dinsdale**, 1963: 17).

Denizde başlayıp gelişen sigortacılık, daha sonraları hayat sigortası fikrinin doğmasına neden olmuş; gemi ve yükünün sigorta edilebilmesi, kaptan, yolcular ve tayfaların da sigorta edilebilmesi fikrini getirmiştir (**T.S.R.Ş.B.**, 2007: 3). Deniz sigortacılığındaki en önemli gelişmelerden biri de XVII. yüzyılın ikinci yarısında Londra'da Edward T. Lloyd'a ait bir kahvede meydana gelmiş ve bu kahvenin müşterileri olan gemici, banker, tüccar vb.ler burayı deniz sigortası ile ilgili bir bilgi alış veriş merkezi hâline getirmişler ve Lloyd'un ölümünden sonra da bu kahve 1871 yılında bir kurum hâline dönüştürülmüştür ki bugün Londra'da Lloyd denilen dev sigorta kurumu böylelikle doğmuştur. Lloyd bir sigorta şirketi değil ancak sigorta teminatı veren kişilerin meydana getirdiği bir merkez durumundadır. 1696'da "Lloyd's News" yayınlanmıştır (**Ererdi**, 1998: 7-8).

Sigortacılık tam anlamı ile gelişimini 19.yy'ın başlarında ve özellikle ikinci yarısında matematiğin sigorta işlemlerine uygulanması ile göstermiştir (**Özkan**, 1998: 3-4). Bu dönemde İngiliz Edmond Halley, Fransız Buffon, Davilard ve Belçikalı Quetelef ölüm tabloları üzerinde çalışarak aktüerya hesaplarının ilkelerini belirlemişlerdir. Ölüm tabloları geliştirilerek teknik kurallar belirlenmiş, uzun süreli hayat sigortaları yapılmaya başlanmıştır (**Akatlı**, 1985: 20).

Modern sigortacılığın doğuşuna deniz, kara sigortacılığına yangın, kaza sigortacılığına tren kazaları ile ilişkili bireysel kazalar öncülük ederken, sanayinin gelişmesiyle yaşanan büyük teknik hasarlar, mühendislik sigortalarının gelişimine yol açmıştır. 20.yüzyılın başlarında sigorta şirketleri her türlü sigorta ihtiyacına cevap verebilecek şekilde örgütlenmelerini tamamlamış kuruluşlar olarak etkin hizmet verebilecek düzeye ulaşmışlardır (**Elbeyli**, 1995: 15). Özellikle 19.yy.'da sanayi devriminin etkisiyle sigortaya talep artmış ve ferdi kaza ve mühendislik branşları gelişme göstermiş, 1920'lerden itibaren de kara taşımacılık ve havacılık sigortaları kullanılmaya başlanmıştır.

Sigortacılığın gelişimi genel olarak değerlendirildiğinde aşağıdaki noktalar dikkati çekmektedir (**Nomer ve Yunak**, 2000: 30):

- Gelişimin itici gücünü, bazen güvence gereksiniminden doğan talep, bazen de toplumsal gelişmenin getirdiği yasal zorunluluklar oluşturmaktadır.

- Devlet, toplumsal sorumluluktaki artış nedeniyle, sigortacılığa giderek artan bir ilgi göstermektedir.

- Başlangıçta bir ya da birkaç sigorta dalında çalışmak üzere kurulmuş birçok sigorta şirketi, zaman içinde bütün dallarda teminat veren şirketler hâline dönüşmüştür.

- Aynı gelişme, sigorta poliçesi ile verilen teminatta da kendini göstermiş ve değişik sigorta dallarını ilgilendiren teminatlar artık aynı poliçe ile bir arada verilmeye başlanmıştır.

- Sigortacılığın gelişmesiyle birlikte sigortacılar, ülke düzeyinde mesleki kuruluşlar bünyesinde işbirliğine giderek ortak bir uygulama alanı oluşturmaya ve bilgi alışverişinde bulunmaya başlamışlardır.

Teknolojide kaydedilen gelişmelerle birlikte insanı ve dolayısıyla toplumu tehdit eden tehlikeler de çeşitlenerek artış göstermiştir. Bu durumda, ekonomik ilişkiler, ileride meydana gelebilecek ve insanın, kendi canına, malına, çıkarlarına veya sorumlu olduğu hâllerde üçüncü kişilere zarar verebilecek olaylar karşısında önceden güvence sağlayabilmesi için bir sistemin kurulmasını gerektirir hâle gelmiştir (**Yörük**, 1989: 1).

Zamanımızda sigortaya konu olan olaylar hayli artmıştır. Bizzat insanın kendisi, organları, hayatı, sahip olduğu varlıkları ve yasal olan hakları, üçüncü şahıslar karşısındaki sorumlulukları ve daha akla gelmeyecek kadar birçok şey sigortaya konu olabilir (**Kuşçu**, 1996: 7). Günümüzde sigortacılık gelişmiş ülkelerde en önemli ekonomik faaliyet dallarından biri olup, bu faaliyetin yoğunluğu ve niteliği gelişmişliğin bir göstergesidir (**Kuşçu**, 1996: 1).

2.1.2. SİGORTACILIĞIN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Sigorta, belirli bir prim karşılığında, kişi hayatının ya da organlarının veya kişi ve kuruluşların para ile ölçülebilir maddi varlıklarının maruz kalabilecekleri rizikolardan doğan hasarlarını ilgili yasalar çerçevesinde karşılarken, toplumlardaki sosyo-ekonomik çöküntüleri dağıtan ve önleyen, yatırımlara aktarılan fonları ve ikrazları ile ekonomiye kaynak yaratan bir fonksiyonu ifa etmektedir (**Duman**, 2002: 4). Bir başka anlatımla sigortacılık, ekonomik kayıplar doğuran olası risklerle baş edebilme planı olarak ortaya çıkmaktadır (**Alkan**, 2000: 1).

T.T.K.'nun 1263. maddesi sigortayı; "Sigorta bir akittir ki, bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini hâlele uğratan bir tehlikenin (bir rizikonun) meydana gelmesi hâlinde tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli bir takım hadiseler dolayısı ile bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı

üzerine alır.” şeklinde tanımlamıştır (**Acınan**, 1998: 21). Dolayısıyla ancak değer taşıyan herhangi bir mal, gerçekleşmesi meşru bir hakkın ihlaline (zarar görmesine) yol açabilecek veya hukuki bir sorumluluk doğurabilecek herhangi bir olay, sigortanın konusunu oluşturabilmektedir (**Nomer ve Yunak**, 2000: 14). Tariflerden görüldüğü üzere sigorta kavramında bazı unsurların (özelliklerin) olması gerekmektedir. Bunlardan birincisi tehlike (riziko) unsuru, ikincisi de maddi olarak ölçülebilir olması unsurudur. Tehlikenin doğuracağı ekonomik sonuçların giderilmesi yani sigorta korumasının olabilmesi için iktisadi menfaatin prim karşılığında teminat altına alınmış olması gerekmektedir (**Özkan**, 1998: 11).

Sigortacılık faaliyetlerinin amacı, sigortalanması mümkün olan risklerin meydana gelmesinden kaynaklanan zararların teminat altına alınarak, maddi varlık kaybını önlemek, mali sorumlulukların karşılanmasını temin etmek, hayat sigortalarında ölüm hâlinde sigortalının ailesine ya da lehdarına, hayatta kalması hâlinde ise sigortalıya maddi olarak ölçülebilir güvence ve koruma sağlamaktır (**Ergenekon**, 2000: 2).

2.1.2.1. Sigortacılıkta Risk Faktörleri

İnsanların, çeşitli türden rizikolara karşı birleşmeleri ve böylece tek başlarına üstlenmek zorunda kalacakları zararları aralarında bölüşmeleri sigorta sisteminin esasını oluşturur (**Nomer ve Yunak**, 1998: 14). Tüm teknolojik ve sosyal gelişmelere rağmen insanlığın ulaştığı modern dünyada içinde yaşanılan ortamın özelliklerinden biri de risk ve belirsizliklerle dolu olmasıdır. En basit şekli ile risk, kayıp şansı, ya da aleyhte veya arzu edilmeyen bir olayın olması hâlidir (**Erdoğan**, 1993: 8). Başka türlü ifade edilirse risk, gelecekte olayın meydana gelme olasılığının seçenekler arasında dağılımı hakkında bilginin bulunmadığı belirsizlik durumudur (**Elbeyli**, 1995: 12).

İnsanlar doğumlarından ölümlerine kadar çok sayıda ve değişik türlerde risk ile karşı karşıyadır. Bu riskler yalnız gerçek kişiler için değil tüzel kişiler (dernekler, vakıflar, şirketler ve diğer kurumlar) ve organizasyonlar için de söz konusudur (**Karacan**, 1994: 23). İşletmelerin faaliyetine devam etmesi yurt ekonomisine,

sermaye sahibine, çalışanına karşı sorumluluklarını yerine getirmesi açısından önemlidir. İşletmeler ne kadar çağdaş metodlarla yönetilirse yönetilsin, beklenmeyen olaylar her zaman varlıklarını tehdit ederek işin durmasına veya aksamasına, işletmenin giderek güçsüzleşmesine yol açabilir. İşletmenin faaliyetine devam etmesi için, muhtemel riskler dikkate alınarak bu riskleri asgari seviyede tutmak amacıyla çalışmaların gerçekleşmesi gerekir (**Elbeyli**, 1995: 12).

Sigortacılıkta "Risk Yönetimi" kavramı, dört ana bağlamdan oluşmaktadır. Bunlar; riski iyi tanımak, doğru teşhis etmek, bertaraf etmenin yollarını aramak ve minimize ederek transfer edebilmektir. Doğru tanımlanan, doğru teşhis edilen ve doğru teminatlarla donatılan risk sigortacıya teknik kâr sağlar (**Güngör**, 2003: 1).

Ancak, sigortacılıkta kastedilen risk saf (pure) risktir, spekülatif risk değildir. Kazanma, kaybetme veya değişiklik olmama ihtimalleri söz konusu olduğundan spekülatif riskler sigortacılığın ilgilendiği riskler değildir. Sigorta kapsamına giren riskler pür risklerdir. Bu tür riskde kazanç ihtimali yoktur. Bu tür riskler belirli bir olayın vuku bulması hâlinde zararın doğduğu, ya da olayın vuku bulmaması nedeniyle zararın ortaya çıkmadığı risk türüdür (**Karacan**, 1994: 29).

Bireyin günlük hayatta karşılaşabileceği risk faktörlerini sosyal, fiziksel ve ekonomik olarak üç grupta incelemek mümkündür.

2.1.2.1.1. Sosyal Risk Faktörleri

Sosyal risk faktörleri, bireyin içinde bulunduğu sosyo kültürel ortamında kural dışı davranan kişilerin yarattığı davranışlar ile, bireysel yetersizlik, kusur veya geçici olumsuzlukların doğurduğu faktörlerdir (**Erdoğan**, 1993: 9). Bu faktörlerin başlıcalarını şöyle sıralamak mümkündür:

- Hırsızlık; arabaların eşyaların vs. çalınması.

- Tahripkârlık (Vandalizm); başkalarının mallarına zarar verilmesi. Binilen taşıt aracındaki koltuğun bilinçli kesilmesi ve sokaktaki aracın yanından geçilirken bilinçli çizilmesi gibi.

- Kazalar; insanların dikkatsizlikleri veya özel kusurları sebebiyle başkalarına şahsi ve parasal zarar veren kazalara yol açmaları gibi (**Özcan**, 1996: 2).

2.1.2.1.2. Fiziksel Risk Faktörleri

Günlük hayatta karşılaşılan risklerin bir kısmı, içinde yaşanılan fiziksel ortam tarafından yaratılır. Fiziksel ortama bağlı risk faktörlerinin oluşturduğu olumsuz sonuçlar bazen ülke çapında ekonomik ve sosyal kayıpların doğmasına, toplum için derin üzüntülerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır (**Erdoğan**, 1993: 11-12). Örnek olarak yangınları, depremleri, doğal afetleri vb. vermek mümkündür.

2.1.2.1.3. Ekonomik Risk Faktörleri

Dünya ve ülke ekonomilerindeki gelişmeler, alınan bir dizi ekonomik kararlar, bölgesel savaşlar, enflasyon sonucu toplumdaki gelir azalmaları ve şirketlerin iflasları ekonomik risk faktörlerine örneklerdir. En önemli risk faktörü olan enflasyon para değerinin azalmasına sebep olur. Paranın satın alma gücü daralırken, diğer taraftan mevcut gelir grupları arasında haksız servet transferine sebebiyet vererek sosyal huzursuzluk yaratır (**Erdoğan**, 1993: 11-12).

2.1.2.2. Sigortacılığın Fon Yaratma Özelliği

Sigortacılığın en etkin fonksiyonu, fon yaratmak ve yaratılan fonları çeşitli yatırım enstrümanları vasıtası ile ekonomiye kazandırmaktır. Sigorta sektörünün kullandığı fonlar, sigortalıların ihtiyari tasarruflarıyla yaratılmakta, toplanan primler mali kesime aktarılarak rasyonel alanlarda yatırımlara yönlendirilmektedir. Gelişmiş ülkelerin en büyük kurumsal yatırımcıları arasında yer alan sigorta şirketlerinin fonları, teminat hesaplarında ve hayat fonlarında birikmektedir (**Ergenekon**, 2000: 3).

Sigorta kesiminin fon yaratma işlevi dar anlamda tanımlandığında, hisse senedi ve tahvil alımına tahsis edilmiş tutarlar şeklinde ifade edilmektedir. Geniş anlamda tasarruflara katkı bakımından fon yaratma işlevini sağlayan primler ise kurumsal tasarruf niteliğindedir. Fon yaratma ile ekonomik işlev tam anlamıyla gerçekleşmiş

değildir. Oluşan fonların yatırıma kanalize edilmesi gerekir. Sigorta sektörünün meydana getirdiği fonların niteliği göz önünde bulundurulduğunda ülkenin finansal piyasalarında ve dolaylı olarak genel ekonomi düzeyinde gösterebileceği etkilerin önemi ortaya çıkmaktadır (**Ünal**, 1994: 104).

Sigortacılık faaliyetlerinin ekonomi içindeki konumu ile ekonomik gelişmişlik düzeyi arasında yakın ilişki bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle, giderek daha fazla sayıda araştırmacı, sigortacılık sektörünün boyutunu, ekonomik gelişmenin önemli bir göstergesi olarak kabul etmektedir (**Alkan**, 2000: 1). Gelişmiş ülkelerde sigorta şirketleri sermaye piyasalarının en güçlü kurumsal yatırımcılarından biri olarak faaliyet göstermektedir. Sigorta şirketleri sigorta işlemlerinin gereği olarak teknik rezervler ayırmakta, söz konusu teknik rezervleri ve ödeme gücü marjını karşılayacak şekilde aktif değerlere sahip olmak üzere yatırım yapmaktadırlar (**Gürer**, 2000: 1).

Sigorta sistemi özelde ekonomik, genelde toplumsal yaşam içinde değişik önemlere sahip, birçok işlevi yerine getirmektedir (**Nomer ve Yunak**, 2000: 15). Farklı sigorta dallarının özellikleri bir yana bırakılırsa, sigortanın işlevleri şöyle özetlenebilir:

- Sigortanın, "Dayanışma" olarak da ifade edilebilecek olan ana işlevi, bir kişinin maddi zararının, aynı tehlikeyle karşı karşıya olan diğer kişiler arasında bölüştürülmesidir. Söz konusu dayanışma, sigortacı tarafından toplanan katkı payları ile ortak bir fon oluşturulması sonucu gerçekleştirilir. Aynı tehlikeyle karşı karşıya olan çok sayıda kişinin ödeyeceği katkı payları (sigorta primi) ortak bir fon oluşturacak ve tehlikeye doğrudan doğruya maruz kalan az sayıda kişinin zararları bu fondan karşılanacaktır. Şunu da eklemek gerekir ki, ortak fona katılan rizikolar farklı özelliklere sahip bulunacağından, katkı payı, söz konusu rizikonun ağırlık derecesini ve değerini yansıtarak makul ve adil bir düzeyde belirlenecektir. Böylece, tehlikeye daha çok maruz rizikolar çok, daha az maruz rizikolar ise az prim ödeyeceklerdir.

- Sigorta, tüccar ve sanayicilerin karşı karşıya kalabilecekleri tehlikeleri düşünüp, paralarını ihtiyat fonu oluşturmada kullanarak bağlamalarını önler. Böylece, göreceli

olarak küçük bir prim karşılığında, bu tür fonlara yatırılacak kaynaklar yatırıma yönlendirilebilecek, bu da ticaret ve sanayinin gelişmesine katkıda bulunacaktır.

- Çağdaş ekonomik yaşamın sürdürülebilmesi için, sigorta kurumu tarafından sağlanan güvence yaşamsal bir öneme sahiptir. Gerçekten de, yangın sigortası sayesinde binaların ipoteği karşılığı kredi sağlanması olanağı doğar. Bankalar ve diğer bazı ticari kuruluşlar, işletmeleri ve dış ticaret işlemlerini finanse etmek için nakliyat sigortası isterler. Hayat sigortaları tasarrufu özendirir, kaza sigortaları ise kişilerin ve kuruluşların tek başlarına karşılayamayacakları tehlikelere karşı güvence sağlar.

- Sigortacılar, zaman içinde elde ettikleri geniş bilgi ve deneyim sonucu, hasarların azalması için alınması gereken önlemler konusunda, poliçe sahiplerine önerilerde bulunurlar. Özellikle yangın ve kaza sigortalarında, riziko müfettişlerinin belirlemeleri büyük önem taşır. Birçok sınai rizikoya, ancak, belirli hasarı önleme (loss prevention) önlemlerinin alınması koşuluyla sigorta teminatı verilebilmektedir. İş kabulü ve fiyatlandırma esasları da bu konuda önemli rol oynamaktadır. İyi durumdaki rizikolar için primde indirim yapılmasına karşılık, tatminkâr olmayan durumlarda prim artışı ve poliçede özel koşul uygulanması olağandır. Bu bağlamda, bazı ülkelerde, sigortacıların itfaiye örgütüne maddi katkıda bulunduklarını da örnek olarak eklemek gerekir.

- Sigorta Kurumunun bir diğer işlevi de, sigortacıların elinde toplanan büyük fonların sermaye piyasasında yatırıma yönlendirilmesi yoluyla ülke ekonomisine katkıda bulunmasıdır. Özellikle uzun süreli hayat sigortası poliçeleri çerçevesinde toplanan primler bu amaç için çok elverişlidir. "Finansal açıdan sigortacılığın temel fonksiyonu girişim riskini minimum kılmaktır" (**Berk**, 2001: 4).

- Sigorta, uluslararası bir niteliğe sahip bulunduğundan, yurt dışı sigortalarından elde edilen kazançlar, ülkenin ihracatında görünmeyen işlemler kalemi altında büyük bir rol oynayabilir.

- Nihayet, sigorta kurumunun bazı toplumsal işlevlerinden de söz etmek gerekir: Sigorta, bir yandan ayrı bir sektör oluşturup yeni iş alanları yaratarak, bir yandan da önemli felaketlerin çalışma yaşamında asgari kesintiyle atlatılmasını sağlayarak istihdama katkıda bulunur. Aynı zamanda, toplumda genel bir güvence duygusunun yerleşmesine yardımcı olmak suretiyle ekonomik ve sosyal istikrarın güçlenmesini sağlar. Özellikle hayat sigortası poliçeleri, sosyal güvenlik kurumlarının yaptığı emekli maaşı ve ikramiyesi, ölüm yardımı gibi ödemelere ek olarak yaptıkları ödemelerle sosyal güvenliğe katkıda bulunurlar.

2.2. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNÜN GENEL YAPISI

Türk sigorta sektörünün genel yapısını da Türkiye ekonomisinin incelenmesinde izlenen tarih aralıklarına bağlı olarak 1980 öncesi ve sonrası olmak üzere iki dönemde incelemek mümkündür.

2.2.1. 1980 YILI ÖNCESİ TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜ

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de sigortacılığın gelişen ekonomik faaliyetlerin gereği olarak ortaya çıktığı ve yine ekonomilerde görülen uluslararası gelişmelere bağlı olarak sigorta sektörünün bu yapı ile paralel bir gelişme gösterdiği ve Türkiye'de sigortacılık faaliyetlerinin Avrupa ülkelerine göre yüzyıllar sonra başlamasının devletin yönetim şeklinden kaynaklandığı söylenebilir.

Ülkemizde 1862 tarihinden önceki dönemde sigorta sayılabilecek bir uygulamaya rastlamak güçtür. Gerek Osmanlı ve gerekse de Selçuklu Devletlerinde görülen vakıf ve loncalar ise sigorta sisteminden daha çok yardım kuruluşu niteliğini taşımaktadır (**Aydın**, 1999: 89). Nitekim güncel anlamıyla sigortacılığın ortaya çıkmasından önce diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi insanların özellikle maddi varlıklarını korumak için bazı yöntemler geliştirilmiştir. Özellikle Selçuklu hükümdarları ticareti desteklemek için kervanların ulaşım ve konaklama yerlerinde güvencelerini sağlayıcı önlemler geliştirmiştir. Yapılan kervansaraylarda konaklayanların güvenliği devlet tarafından sağlanmış, bir konaklama yerinden diğer konaklama yerine hareket eden

ticaret kervanlarının mal ve can güvenliği de yine yollarda devletin güvencesi altına alınmıştır.

Ülkemizde sigortaya karşı ilgi 1870 yılında Beyoğlu'nda (Pera) meydana gelen büyük bir yangından sonra başlamıştır. Daha sonra 1872 yılında 3 İngiliz sigorta şirketi "Sun", "Northern" ve "North British" Türkiye'de acente olarak sigortacılığa başlamış, bunları Fransız ve Almanlar izlemiştir. 1890 yılında yurdumuzda bu tarzda faaliyet gösteren acentelerin sayısı on beş kadardı. Bu şirketler kendi ülkeleri tarafından yönlendiriliyor ve poliçeleri de kendi lisanları ile tanzim ediliyordu. En önemli husus ise ihtilaf hâlinde yetki kendi ülkelerindeki mahkemelere aitti. Daha sonra sayıları çoğalan bu yabancı şirketler yanında 1893 senesinde Osmanlı Bankası tarafından "Osmanlı" adıyla bir sigorta şirketi kurulmuş ve bu yeni Osmanlı Şirketi'yle birlikte 43 tanesi tamamen yabancı toplam 44 şirket olmuşlardır. 1914 yılında kanunlarda yapılan değişikliklerle yabancı şirketler kontrol altına alınmaya çalışıldı. Yabancı şirketler teminat göstermeye ve vergi vermeye zorunlu tutuldular. Bu yeniliklerle yabancı şirketler Türkler ile ortaklık kurma yoluna gittiler. 1918 - Fransız Union Assurance de Paris, Türk kanunlarına göre İttihadı Milli Şirketi'ni kurdu. 1923 - İtalyan Riunione Adriatica di Sigurta, Cumhuriyet'in ilanından önce Türk mevzuatına göre Şark Sigorta'yı kurdu (**Erdoğan**, 1993: 26).

Cumhuriyet'in kuruluşundan 1929 Dünya Krizi'ne kadar süren dönemde Türkiye ekonomisinin genel karakteristiğini belirleyen etkenler, Osmanlı Devleti'nin bırakmış olduğu ekonomik yapı olmuştur. Lozan Antlaşması'nın getirdiği dış borç ve gümrük vergileri konusundaki kısıtlamalar nedeniyle, bu dönemde göreceli olarak "liberal" diye nitelendirilebilecek iktisat politikaları uygulanmış olup (**Kazgan vd.**, 1998: 70), 1923 yılında İzmir İktisat Kongresi'nde ele alınan kararlar içinde sigortacılık ile ilgili kararlar da yer almıştır. Bu kararların, sigortacılık ile ilgili belirlenen ilke ve kararların, sigortacılık üzerinde daha önce şikayete konu olan hususların giderilmesine yönelik devlet kontrolünü mümkün kılması amacıyla alındığı anlaşılmaktadır. Bu kongrede sigortacılık sektörü için önemli sonuçlar çıkmıştır (**Elveren**, 1996: 21).

1908'den sonra sayıları Osmanlı Devleti'nde 120'yi bulan sigorta şirketlerinin 1923'de 93'e indiği görülmektedir. Bu düşüşün nedenleri olarak, Birinci Dünya Savaşı'nın neden olduğu koşullar, Yunanlıların İzmir'i işgali ve kenti terk ederken çıkarttıkları büyük yangın gösterilmektedir. Cumhuriyet'in ilanını izleyen günlerde hükümetin sigorta şirketlerini tescile ve ihtiyat akçesi yatırmaya mecburiyeti, bazı şirketlerin mali durumlarının bozulması, Türkiye'nin iş sahasının daralması, sigortacılık açısından kârlı bir faaliyet alanını oluşturan zengin ülke parçalarının sınır dışında kalması, nüfus mübadelesi ve İzmir Yangını nedeniyle mahkemelerden çıkan kararların belirsizliği bu sayının düşmesine hız katmış ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin sayısı 53'e kadar inmiştir.

Sigortacılığın Osmanlı topraklarındaki tarihi seyri incelendiğinde, uzun süreden beri yapılan sigortacılık faaliyetinde gerek sigortacı ve gerekse sigortalı olarak Türklerin yer almasının ancak Cumhuriyet'in kurulmasından sonra gerçekleştiği görülecektir. 1920'lerde Türkiye'de, 10'u Türk ve 39'u yabancı toplam 49 sigorta şirketi faaliyet göstermiş olup, bu yıllarda prim üretimi açısından yabancı şirketlerin payı yerli şirketlerin çok üstünde gerçekleşmiştir (**Kazgan vd.**, 1998: 70). Cumhuriyetin ilanıyla birlikte sigorta alanında gerek yasal, gerekse kurumlaşma açısından büyük adımlar atılmıştır. 1924 yılında Türkçe'yi kullanma zorunluluğu getiren yasa ile, poliçelerin İngilizce ve Fransızca düzenlenmesine son verilmiş ve aynı yıl bugünkü Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği'nin temelini oluşturan Sigortacılar Kulübü kurulmuştur (**Kazgan**, 2007: 2). Daha sonra bu kulüp yerini 1925 yılında kurulan Sigortacılar Daire-i Merkeziyesi'ne bırakmış olup, bu ibare de ilk olarak 21 Aralık 1926 tarihli Ticaret Bakanlığı yazısında görülmüştür (**T.S.R.Ş.B.**, 2007: 1).

Cumhuriyet dönemi sigortacılığına, Osmanlı döneminin aksine kuralcılık ve hukuksallık hakim olmuştur. Sigortacılıkla ilgili kanunlar Cumhuriyet'in ilk yıllarında hazırlanarak 1927 yılında çıkartılmış, izleyen yıllarda kanunlarda gerekli değişikliklerin yapılması suretiyle sistemin ana hatları 1980'lere kadar korunmuştur. Temel karakteristiği korumacılık olan bu dönemde, sektöre yeni şirket girişine müsaade edilmemiştir. Bu dönemde sigorta tarifeleri bilimsel esaslara dayanmaksızın, salt sigorta şirketlerinin önerileri gözönüne alınarak devlet tarafından

belirlenmiştir. Sağlanan bu imkânlar sektörün gelişmesini hedeflemiş olmakla birlikte, uzun yıllar süren bu sistemin sonucunda ulaşılan nokta, yüksek teknik kârlılığın sağlandığı, ancak rekabet ve canlılıktan uzak bir sigorta sistemi olmuştur.

Sigortacılık faaliyetleri; sigorta teşebbüslerinin sayısının artması ile branş olarak da değişiklik göstermiş ve sigorta teşebbüsleri önceleri yangın, nakliye, kaza ve hayat branşlarına ilaveten doluya karşı sigorta, hayvan hayat sigortası, makine-montaj sigortası branşlarında da faaliyetlerini sürdürmüşlerdir (**Özkan**, 1998: 6). 1938'de sigortacılığın ve sigorta şirketlerinin Teftiş ve Murakabesi Hakkındaki kanun günün şartları paralelinde değişikliğe uğramıştır. Sigorta Şirketleri 1939'da Ticaret Bakanlığı'na bağlanmıştır (Elbeyli, 2001: 19). 14 Mart 1925'te Güneş Sigorta T.A.Ş. tesis edilmiş ve bunu 19 Eylül 1926'da Bozkurt Türkiye Umum Sigorta Şirketi'nin kuruluşu izlemiştir. Bu dönemde Türkiye İş Bankası, bankacılık faaliyetlerinin yanı sıra sigortacılıkla da ilgilenmeye başlamış, acentelik biçiminde başlayan girişimlerini geliştirerek dönemin ilk milli sigorta şirketi olan Anadolu Sigorta Şirketi'ni kurmuştur. Dönem içinde kurulan Türk sigorta şirketlerinin hemen hemen tamamının yabancı ortaklara sahip olduğu da dikkat çekmektedir (**Sigortacı Gazetesi**, 2005: 1).

1929'da Türkiye İş Bankası, Milli Sigorta ile Companie Suise de Reassurance ortaklığı olarak Milli Reasürans T.A.Ş. kurulmuştur. Milli Reasürans Şirketi, sigortacılığın millileştirilmesine zemin ve imkân hazırlamak, reasürans primlerinin imkân nispetinde memlekette kalmasını sağlamak suretiyle döviz tasarrufunda bulunmak ve hazineye gelir temin etmek amaçlarıyla kurulmuştur. Ayrıca 1920'lerde devletçiliğin eşiğindeki Türkiye'de devlete gelir yaratmak, yabancı şirketlerin egemenliğini kırmak ve hükümetin toplumsal ve ekonomik politikalarının araçları olarak kullanılmak üzere tekeller oluşturmak amacı da güdülmüştür.

Bu tarihten itibaren Türkiye'deki yerli yabancı bütün sigorta şirketleri topladıkları sigorta primlerinin %50'sini Milli Reasürans'a devretmeye zorunlu tutulmuşlardır. Hemen hemen bütün dünyada kurulan ilk reasürans tekeli olan Milli Reasürans, önceleri çeşitli tepkiler görmüş ise de suistimalleri önleyerek, haksız rekabetin kalkmasını ve hasar ödemelerinin zamanında yapılmasını sağlamış, Türk

sigortacılığının gelişmesinde olumlu rol oynamış ve halkın sigortaya olan güveninin artırılmasında önemli katkılar sağlamıştır (**Elbeyli**, 1995: 19).

Devletin planlı sanayileşme politikalarını yürütmek üzere 1933'de kurulan Sümerbank tamamen yerli sermayeye dayanmak üzere 1935 yılında Güven Sigorta'yı kurmuş, 1936'da ise bir diğer yerli sermayeye dayanan sigorta şirketi olarak Anadolu Sigorta tarafından Ankara Türk Sigorta Şirketi kurulmuştur.

Bir Avusturya şirketi olan Phenix de Vienne'in Viyana'daki iflası nedeniyle iştirakçileri arasında bulunan Türkiye Milli Sigorta Şirketi de zor duruma düşmüş, dolayısıyla bu şirketlerdeki hayat portföylerinin Milli Reasürans Şirketi'nin müdahalesi ile zarardan kurtarılması üzerine, 1938'de hayat branşı üzerine çalışan şirketlerin riyazi ihtiyatlarının yurt içinde kalması ve bu ihtiyatlarının ulusal amaçlarla kullanılması ve bu şirketlerin faaliyetlerinin daha sıkı denetlenmesi için 3392 sayılı kanun çıkarılmıştır (**Sigortacı Gazetesi**, 2005: 2).

İlk özel sermaye ile kurulan ulusal Türk şirketi 1942'de oluşturulan Doğan Sigorta olup, bundan sonra sırasıyla Halk Sigorta (1944), Destek Reasürans (1945), Türkiye Genel Sigorta (1949), İnan Sigorta (1950), Şeker Sigorta (1955), Güneş Sigorta (1957), Ray Sigorta (1958), Cihan Sigorta (1959), Başak Sigorta (1960) ve Aksigorta (1961) kurulmuştur (**Nomer ve Yunak**, 2000: 48).

21.12.1959 tarihinde "Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkında 7397 Sayılı Kanun" kabul edilmiş ve 30.12.1959 tarihinde yürürlüğe girmiştir (**T.S.R.Ş.B.**, 2007: 3). Sigortacılığımızın millileşmesi çalışmasının iki önemli aşamasından birini Türk Ticaret Kanunu'nun 1957 yılında yürürlüğe girmesi oluştururken diğerini yukarıda sözü edilen yasanın yürürlüğe girmesi olarak kabul etmek mümkündür (**Akay**, 2001: 12). 1959 tarihli mevzuat ise, bu yılların yapısı gereği korumacılık ve müdahalecilik üzerine kurulmuştur (**Ömrüuzak**, 1996: 37).

Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkında Kanun ile, sigorta şirketlerinin ve üretim araçlarının her türlü faaliyetlerini oluşturulacak uzman bir kurul tarafından denetlenmesi; sigorta tekniği ve içeriğiyle uyuşmayan, sigortalının hak, hukuk ve çıkarını tehlikeye atan, sigorta şirketlerinin mali yapılarını zayıflatan rekabetin önünü

almak amacıyla risturn (acentenin kendi alacağı komisyondan feragat etmesi) ve fiyatta indirimin yasaklanması; sigorta genel koşullarının standartlaştırılması ve tarife rejimine uygun olarak bir şirketten diğerine değişik şartlar değil, her bir şirket için aynı genel şartların ve düzenlemelerin uygulanmasını sağlamak amacıyla sigorta genel şartlarının, tarife ve talimatnamesinin Ticaret Bakanlığı'nca düzenlenmesi veya onayı, sigorta şirketlerinin bunların dışında muamele yapamayacakları, sigorta şirketlerinin güven telkin edecek niteliklerinin, mali ve teknik yapılarının yeterliliğinin sağlanması ve devamı, sigorta istihsalcileri ile sigorta eksperlerinin mesleki bir düzene bağlanması öngörülmüştür (**Sigortacı Gazetesi**, 2005: 2).

1950'ler, genel olarak Türk ekonomisi için olduğu gibi sigorta sektörü için de önemli bir dönemdir. Bu dönemde izlenen iktisat politikaları sigortacılık faaliyetlerinin gelişimini doğrudan etkilemiştir. Bu dönemde gerek devletin gerek özel sektörün sanayi alanında daha önceki yıllarla karşılaştırıldığında geniş olarak nitelendirilebilecek yatırımlara girişmesi, sigortacılığa duyulan talebin artmasına neden olmuştur. Yine dönem içinde ulaştırma politikalarında deniz ve demiryollarının aksine, karayolu ulaşımının ön plana çıkartılması ve 1953'den itibaren motorlu taşıt araçlarının zorunlu kaza sigortası kapsamına alınması, sigortacılığın gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Dönem içinde kamu bankalarının ve bazı kamu kurumlarının sigorta şirketleri kurduğu görülmüştür.

1960'lı yıllarda planlı kalkınma dönemine geçilmiştir. Planlı kalkınma döneminde ilk dört plan açısından bakıldığında, özel sigorta sistemine yönelik düzenlemelerin özellikle ikinci planla birlikte gündeme geldiği görülmektedir. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ile birlikte özel sigorta sistemine yönelik düzenlemeler üzerine yoğunlaşılmış ve özellikle İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi başında DPT tarafından yayınlanmış iki çalışma ve özel ihtisas komisyonu raporlarıyla birlikte sektöre plan dahilinde yer verilmeye başlanmıştır. Planlı dönemde DPT'nin özel sigorta sisteminin sorunlarına yönelik yaklaşımlarını şu şekilde özetleyebilmek mümkündür:

- Sigorta şirketlerinin sayılarının artışının engellenmesi ve birleşmelerin teşvik edilmesi plan dönemindeki en öncelikli sorun olarak belirlenmiştir.

- Bankaların sigorta şirketleriyle haksız rekabete girmelerinin önlenmesi öngörülmüştür.

- Sigorta şirketlerinin tabi olduğu denetleme sisteminin yeniden düzenlenmesi ve tarife sisteminde makul rekabete olanak veren kademeli tarife serbestliği sistemi savunulmuştur.

- Hayat sigortalarının teşvikine yönelik olarak çeşitli vergi muafiyetleri önerilmiş ve bu fonların kalkınmanın finansmanına yöneltilmesi önerilmiştir.

- Reasürans tekeline yönelik bazı düzenlemelerin yapılması ve tekel hakkının hiçbir şekilde eski işletmeciye kullandırılmamasına yönelik öneriler getirilmiştir.

- Kamu kuruluşlarının sigorta işlerini, aracısız sigorta şirketlerine yaptırması önerilmiştir.

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği'nin değişen koşullara göre yeniden yapılanması ve sistemin gelişimi ve sorunların çözümüne yönelik politikalar üretebilecek bir biçimde organize edilmesi öngörülmüştür.

DPT'nin sigorta sistemini bir bütün olarak düzenlemeye yönelik geliştirmiş olduğu tedbirlerden, sigorta şirketlerinin sayılarının artırılmaması hariç, hiçbiri tam olarak uygulanmamıştır. Pratikte yalnızca şirketlerin sayılarının sınırlandırılmasına yönelik tedbir hayata geçirilmiş, bunların dışında kalan ve sigorta sisteminin problemlerini bir bütün olarak çözmeyi hedefleyen diğer tedbirler uygulamaya sokulamamıştır.

1983-1987 yıllarını kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise özel sigorta sistemine ilgi gösterilmemiş ve hem plan hem de yıllık programlarda bu sisteme yönelik konular yer almamıştır. Bir başka ifade ile, genel olarak 1960'lı yılların sonlarında kalkınma planlarında yer verilen sigorta sektörüne devletin bakışı, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'na kadar kendi kontrolünde bir sistemin gelişmesi şeklinde olmuştur. Sonraki planlarda, uluslararası pazara ve fiyat rekabetine açık çeşitli yeni sigorta dallarının açılmasını ve sigorta şirketlerinin sermaye piyasasında kurumsal yatırımcı olarak faaliyet göstermelerini öngören bir yapıya yer verilmiştir

(**DPT**, 1995: 103). Bu süreç devletin sigortacılığa ve bu sektöre atfettiği önemin derecesini ortaya koymaktadır.

Planlı dönemde cari olarak bakıldığında sigorta sektöründe prim üretiminde bir artış söz konusudur. Reel rakamlar açısından bakıldığında da prim üretiminde küçük de olsa bir yükselme eğiliminin olduğu göze çarpmaktadır. Dönem içerisinde özellikle sigorta şirketlerinin sayısının sabit tutulmasına yönelik plan kararının uygulanmasıyla birlikte, aynı dönemde şirket sayısı 38 civarında seyretmiştir. Bu durum rekabeti olumsuz etkilemiş ve prim üretimi yıllık büyüme hızlarındaki düşük gelişme biçiminde sigorta sektörüne yansımıştır. 1963-1983 planlı döneminde sigorta sektörünün reel yıllık ortalama büyüme hızı %6.6 olarak gerçekleşmiştir.

2.2.2. 1980 YILI SONRASI TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜ

Türkiye'de 1970'lerin sonuna doğru çeşitli nedenlerle krize giren planlı kalkınma modeline dayalı ithal ikameci sanayileşme süreci, 24 Ocak 1980'de alınan yeni istikrar önlemleri ile radikal bir değişime uğramıştır. Türkiye ekonomisinde bir dönüm noktası olarak yorumlanan 24 Ocak kararları ve büyük ölçüde bunun biçimlendirdiği dışa açık sermaye birikimi modeli, Türkiye'yi liberal ekonomi politikalarıyla dış dünyayla entegre etme amacını gütmekteydi. Bu kararlar sonucunda iç piyasada daha çok rekabetin arzulanması ve dışa açık bir ekonomi modelinin yerleştirilmeye çalışılmasıyla birlikte, Türkiye ekonomisinde yapısal bazı dönüşümler ortaya çıkmaya başlamış ve bu kararların ruhu günümüze kadar geçerliliğini korumuştur. Sigorta sektörü açısından 1980'li yıllar devletin sektör üzerindeki göreceli kontrolünün azaldığı ve sektörde liberalleşme hareketlerinin gündeme getirildiği yıllar olarak karşımıza çıkmaktadır (**Kazgan vd.**, 1998: 156).

1980'lerde ülke ekonomisinde izlenen liberalleşme politikaları çerçevesinde sigorta sektörünün yapısal sorunları da tartışılmaya başlanmış ve 1987 yılında Sigorta Murakabe Kanunu yeniden düzenlenerek güncelleştirilmiştir. Sektörün oligopolistik yapısına son vererek yeni şirketlerin piyasaya girmesine imkân tanıyan değişiklik, Türk sigortacılığının bir dönüm noktasını oluşturmuştur. Sigortacılık faaliyetlerini liberalize eden ikinci adım, 1990 yılında tarifeli sitemin terk edilip serbest tarife

sistemine geçilmesi olmuştur. Yeni sistem, hayat ve zorunlu sigorta branşları dışında poliçe fiyatının sigorta şirketi ile sigorta ettiren arasında karşılıklı anlaşmayla serbestçe tespit edilmesine dayanmaktadır. Liberalize edilen Türk sigorta sektöründe şirket sayısı kısa sürede artışa geçerken, tarifelerin aşırı derecede indirilmesi, acentelere büyük tavizler verilmesi, müşterilere uzun vadeler uygulanması gibi olumsuzluklar yaşanmaya başlanmıştır.

1994 yılında çıkartılan 537, 539 sayılı ve 1999 yılında çıkartılan 587 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ler bu alanlarda sigortacılık faaliyetlerini yeniden düzenlemiştir. 11.06.1987'de 3379 sayılı yasa ile 7397 sayılı yasada; yasal alandaki boşlukları doldurmak, sigorta şirketlerini mali yönden geliştirmek ve sigorta aracılarının durumunu yeniden düzenlemek amacıyla önemli ve köklü değişiklikler yapıldı. Sigorta şirketleri Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na bağlanarak mali yapının bir parçası olarak kabul edildiler (**Elbeyli**, 2001: 19). Türkiye'de sigorta sektörünü etkileyen en önemli düzenlemelerden biri 1990 yılında alınan tarifeleri ve sektöre girişi serbest bırakma kararlarıdır. Buna göre hayat ve zorunlu sigortalar dışındaki fiyatlar sigorta ortaklığı ile sigorta ettiren arasında serbestçe ve karşılıklı anlaşma ile belirlenmektedir (**Akay**, 2001: 12).

1963-1983 planlı dönemde reel olarak yıllık ortalama %6.6 büyüme gösteren sigorta sektörü özellikle 1980 sonrası dönemde daha yüksek bir hızla büyümüştür. Sektörün büyüme hızı 1980-1991 döneminde reel yıllık ortalama olarak %15' lere yaklaşmış, 1991-1996 döneminde, 1994 krizine rağmen %10'a yakın bir büyüme hızı sağlanmıştır.

Her ne kadar Anayasamızın 60. maddesi gereği herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu, devletin bu güvenliği sağlayacak tedbirleri alma ve teşkilâtı kurma görevini yerine getirmekle yükümlü olduğu ifade edilmekte ise de Türkiye' de 1980 sonrası uygulanan liberal politikaların ruhuna uygun olarak sosyal güvenlik sistemi çökme eğilimine girmiş ve bu durum özel sigorta sektörüne önemli manevra alanları yaratması açısından sektörü doğrudan etkileyici bir faktör olarak yer almıştır (**Kazgan vd.**, 1998: 164).

Sosyal sigorta sistemindeki problemler de özel sigortacılığa çeşitli imkânlar sunmuş, SSK primlerinin tahsilatından, emeklilik yaşı düzenlemelerine kadar genişletilebilecek sosyal güvenlik sistemine ilişkin bu problemler, özel sigorta sektörünün manevra alanını genişletmiştir (**Sigortacı Gazetesi**, 2005: 2). 1984 yılında Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu'nda yapılan değişiklik ekonominin her alanında olduğu gibi Türk sigortacılığına da çok olumlu katkılar sağlamıştır (**Ererdi**, 1998: 131).

Diğer yandan, sigorta sektörü bir çok sektöre kıyasla düzenlemenin daha fazla yapıldığı bir sektördür. Bu düzenlemenin temel nedeni istikrar-rekabet-düzenleme üçgenidir. Bu sebeple sigortacılık sektöründe bu denge otomatik olarak kurulamayabilmektedir (**Karacan**, 1994: 35). Bu nedenle düzenleme ve denetlemenin aynı üst yapıya bağlı olarak çalıştığı radikal bir değişiklikliğin, sektör için olumlu sonuçlar vereceğine inanılarak, "Sigorta sektörü sadece mikro göstergeler açısından değil makro göstergeler açısından da denetlenmelidir" (**Alanya**, 2002-3: 21) görüşü savunulmuştur. OECD'nin 1988 yılındaki raporunda Türk sigorta sektörüne ilişkin aşağıdaki tespitlere yer verilmiştir (**Ererdi**, 1998: 131):

- Türkiye'deki sigorta sistemi önemsiz büyüklüktedir.
- Sektöre giriş sınırlıdır.
- Tarife yapısı yenilikleri baltalayıcıdır.
- Sektörün kârlılık yapısı yüksektir.
- Sınırlı sayıda sigortalıya ulaşabilen ve mevcut yapı nedeniyle hantallığı bırakmak istemeyen bir oluşum söz konusudur.

Özellikle AB ile sektörel düzeyde uyum sağlama sürecinde gündeme gelen ve 1980'lerin sonlarında yoğunlaşan liberalleşmeye yönelik düzenlemeler şöyle sıralanabilir:

- Yeni sigorta şirketlerinin kuruluşunun serbest bırakılması,

- Yabancı şirketlere yönelik düzenlemeler,
- Şirket sermayelerinin güncelleştirilmesine yönelik düzenlemeler,
- Serbest tarife sistemine geçiş,
- Hayat-hayat dışı branşların ayrılması,
- Acentelerle ilgili yeni düzenlemeler.

1968-1984 yılları arasında planlı dönemde alınan bir ilke kararı sonucunda sigorta sektörüne yeni şirket girişine izin verilmemiş, bu 16 yıllık süre içinde yalnızca bazı reasürans şirketlerinin kurulması söz konusu olmuştur. 1980'lerin ortalarından itibaren Hazine'nin yeni şirket oluşumlarına yeşil ışık yakmasıyla birlikte, sektöre yerli ve yabancı sermayenin ilgisi artma eğilimine girmiş ve şirket sayıları 2-3 misline çıkmıştır.

1989 yılına kadar sigorta ve reasürans şirketlerinin özkaynakları son derece yetersiz olup, sigorta şirketi kurulabilmesi için gereken asgari sermaye tutarı arttırıldıkça şirketlerin özkaynaklarında gözle görülür bir iyileşme sağlanmıştır. Asgari sermaye şartına ek olarak;

- Aktif azaltıcı işlemler yasağı,
- Yükümlülük karşılama yeterliliği,
- Şirket hisselerinin belli oranlarda kişilerde birikmesinin ya da elden çıkarılmasının Müsteşarlık iznine bağlanması,
- Şirketlerin iştirakleri ve ortakları arasında hisse senedi alışverişine yasak ve kısıtlamalar getirilmesi,
- Bir şirket ya da gruba ait hisselerin, özkaynağın belli oranını aşamaması,
- Gayrimenkul teminatlarının, teminatın belli oranıyla sınırlanması,
- Mali bünyesi bozulan şirketlere kamu müdahalesinin artması,

gibi ek tedbirler, kanun, kararname ve yönetmeliklerde yer almıştır.

Hayat sigortası fonlarının diğer elementer branşlarda kullanılmasını önlemek amacıyla hayat dalındaki işlemlerin ayrı ve bağımsız yürütülmesi ve muhasebeleştirilmesi sistemine geçilmiştir.

Ulusal piyasaları tehdit eden sorunlardan biri, yabancı sigorta şirketlerinin faaliyetlerinde görülmüştür. 1987 ve 1989 yılları arasında yabancı sigorta şirketlerinin, sınır ötesi faaliyetlerini geliştirdikleri, kendilerine sonraki yıllarda yapılanma için zemin hazırladıkları gözlemlenmiştir (**Ünal**, 1994: 19). Türkiye'de, 1990 yılında yabancı sigorta şirketlerinin umumi vekilleri şeklinde çalışan sigorta şirketleri, 7397 sayılı kanun ve 3379 sayılı kanunla değişen geçici 3. maddesine göre gerekli koşulları yerine getirmemişler ve faaliyetlerini tasfiye etmişlerdir (**Ererdi**, 1998: 132).

1990 yılına kadar tarifeli bir piyasa olan Türk sigorta sektörü, aynı yıl Türk ekonomisinin serbestleştirilmesi paralelinde motorlu araç trafik sigortaları hariç hayat-dışı branşlarda tarife sistemini terk etmiştir. Hayat sigortaları ise 1982 yılında tasdikli olmak üzere serbestleştirilmiştir. Kamu menfaatinin söz konusu olduğu durumlarda zorunlu sigorta ihdası konusunda karar verme yetkisi Bakanlar Kurulu'na verilmiştir (**Nomer ve Yunak**, 2000: 50).

Türk Sigortacılığının 1990'lı yıllara damgasını vuran başlıca özellik ve değişiklikler şöyle özetlenebilir:

- 1988 yılında yeni şirket kurulmasına izin verilmesinden bu yana sigorta şirketlerinin sayısı sürekli olarak artmıştır. 1987'de 35 olan sigorta şirketi sayısı 1998 sonunda 65'e ulaşmıştır.

- Hayat ve hayat dışı sigortaların ayrı şirketlerce yürütülmesi benimsenmiştir.

- Sigorta dallarının toplam prim üretimi içindeki ağırlıkları değişmiştir. Yangın ve nakliyat sigortalarının payı düşerken, hayat, sağlık ve kaza sigortalarının payında kayda değer bir artış görülmüştür.

- Toplumsal duyarlılıktaki artışa paralel olarak, özellikle sorumluluk sigortaları dalında zorunlu sorumluluk sigorta uygulaması yaygınlık kazanmıştır.

- Sigorta şirketlerinin mali tabloları arasında uyumu sağlamak amacıyla tek düzen hesap planı uygulamasına geçilmiştir.

- Sigorta primlerinin tahsilini ve sigorta şirketlerine aktarılmasını sağlıklı hâle getirecek düzenlemeler yapılmıştır.

- Sigorta şirketleri arasında fiyat düzeyinde sürdürülen kıyasıya rekabetin bir sonucu olarak teknik kârlılık sürekli düşüş göstermiştir.

- Sigortacılığa ilişkin hukuki çerçeve bir türlü istikrara kavuşturulamamıştır.

Zaman içerisinde yeni kurulan sigorta şirketlerinin sayısı artarken, sigorta taleplerinin aynı ölçüde artmaması, ayrıca prim tahsilatında yaşanan sorunlar dolayısıyla 01.01.1995 tarihinden itibaren 539 sayılı KHK ile primlerin acente hesapları üzerinden takibi sistemi yürürlükten kaldırılarak poliçe bazında takip sistemi uygulamaya konulmuştur.

1999 yılının Ağustos ve Kasım aylarında meydana gelen depremlerden sonra Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) kurulmuş ve yönetimi beş yıllık bir süre ile bu konuda deneyimli Milli Reasürans T.A.Ş'ne verilmiş, 27.09.2000 tarihinden itibaren de poliçe kesilmeye başlanmıştır (**Başak Sigorta**, 2001: 11).

28 Mart 2001 tarihinde kabul edilen "Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu" ile kurulan bireysel emeklilik sistemi 27 Ekim 2003 yılında faaliyete geçmiştir (**Kazgan**, 2007: 3). Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'na göre çalışacak emeklilik şirketleri kurumlar vergisinden, damga vergisinden ve BSMV'den muaf tutulmuşlardır. Ayrıca bireysel emeklilik sistemine katılan kişiye bireysel emeklilik yatırım fonlarına, bireysel emeklilik sistemine, çalışan adına katkı payı ödeyen işverene vergi avantajı sağlanmıştır (**Başak Sigorta**, 2001: 14).

Bireysel emeklilik konusunda çalışmak isteyen hayat şirketleri 2002 yılından itibaren Hazine Müsteşarlığı'na başvurarak emeklilik şirketine dönüşüm izni almaya başlamışlardır (**Başak Sigorta**, 2001: 14).

Sorumluluk sigortası, toplum yaşamında bireylerin birbirlerine karşı verebileceği zararların telafisi açısından çok önemli bir sigorta alanıdır (**Vural**, 1981: 9). Trafik sigortası da bu tür sorumluluk sigorta dallarının en önemlisini oluşturmaktadır. Bu nedenle devlet bu konuda üçüncü şahısların hakkını korumak adına çalışmalar yapma gereği duymuştur. Bu nedenle Hazine Müsteşarlığı'na bağlı olarak çalışacak Trafik Sigortası Bilgi Merkezinin (TRAMER) işleyiş ve çalışma esaslarını içeren yönetmelik, 16 Aralık 2003 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Karayolu motorlu araçlar mali sorumluluk sigortası dalında ruhsatı bulunan tüm sigorta şirketleri TRAMER in doğal üyesi sayılmıştır.

Bireysel emeklilik sisteminin günlük gözetim ve denetimini yapmak, sistemin düzenli ve güvenli işlemesini sağlamak, çıkabilecek sorunlara hemen müdahale edebilmek, katılımcıların haklarını ve menfaatlerini korumak, güvenilir ve şeffaf bir sistem oluşturabilmek için 11 emeklilik şirketi tarafından "Emeklilik Gözetim Merkezi" kurulmuş ve bireysel emeklilik şirketleri 27 Ekim 2003 tarihinden itibaren poliçe düzenlemeye başlamışlardır (**Başak Sigorta**, 2004: 7). Bireysel emeklilik sisteminde 10 yıl içerisinde milli gelirin %5-10'u arasında bir fonun toplanacağı uzun vadede işyeri temel tabanlı özel emeklilik sisteminin AB'ye üyelik çerçevesinde yürütülecek politikalara paralel olarak ekonomide makroekonomik dengelerin sağlanması neticesinde toplamda özel emeklilik fonlarının milli gelire oranının giderek daha fazla artacağı öngörülmektedir.

Hazine Müsteşarlığı'nca hazırlanan yeni sigorta kanunu T.B.M.M. tarafından 5684 No.lu Sigortacılık Kanunu adı altında 03.06.2007 tarihinde kabul edilerek Resmi Gazete'nin 14.06.2007 tarihli 26552 sayılı nüshasında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunla ilgili yönetmelikler ise yayınlanmaya devam etmektedir.

2.2.3. SİGORTA SEKTÖRÜNDE TEMEL GÖSTERGELER

Çalışma hayatındaki gelişmeler incelendiğinde, son yıllarda, çalışan işgücüne ve hizmet sektörünün endüstri sektörüne göre daha fazla gelişme gösterdiği görülmektedir. "Endüstri devrimiyle beraber, devletlerdeki işgücü, hızla endüstri sektörüne kaymış, daha sonra hizmet sektöründeki artışlar ise hemen hemen bütün ülkelerde, endüstri sektörünü ikinci planda bırakacak bir trend göstermiştir" (**Ekin**, 1966: 109). Ülkelerin hızlı kalkınma sürecine girmesi ve refahın artmasıyla sektörlerde çalışanların da iş bölümü konumlarında değişiklikler olmaktadır. Bilhassa fikir işçileri en yüksek oranda hizmet sektörlerinde çalışmaktadır. Bu sektörler büyüdükçe, beyaz yakalı işgücü de gelişecektir. Gelişmiş bir ekonomide, ticaret, ulaşım, haberleşme, banka, sigorta ve diğer hizmetlerde meydana gelen artışlarla birlikte, işbölümünün, rasyonalizasyonun, standardizasyonun, koordinasyonun ve planlamanın gelişmesi, fikir işçilerinin oranını yükseltmektedir (**Ekin**, 1966: 30).

Ekonomik büyümeye bağlı olarak 1980 sonrası dönemde prim üretiminin reel büyüklüğünde önemli artışlar gerçekleşmiş ve yıllık ortalama büyüme hızlarına da bu durum yansımıştır. 1985 yılında 130 milyar TL olan sektör prim üretimi, 2004 yılında 6.6 katrilyon TL'na ulaşmıştır. 1985-1993 yılları arasında sürekli reel büyüme gösteren sektör, 1994 yılında ekonomik kriz nedeniyle %41.07 oranında küçülmüş, 1995 yılından itibaren toparlanarak 2001 yılına kadar reel büyümeye devam etmiştir. 2001 yılındaki kriz %28.71'lik küçülmeye sebep olmuşsa da Türk sigorta sektörü beş yıldan beri istikrarlı bir şekilde reel büyümeyi sürdürmekte olup 2006 yılı prim üretimi 8.000.000.000 YTL'na ulaşmıştır.

Gelişmiş ekonomilerin tamamında finans sektörü içerisinde önemli bir ağırlığı olan sigortacılık, bu ekonomilerin en etkin dallarından biridir. Gelir seviyesi düşük olan ülkelerin ekonomilerinde ağırlığı hissedilmeyen sigorta sektörü, ülkenin gelir seviyesine paralel şekilde ekonomik kalkınma içerisinde önem kazanmaya başlamaktadır. Ekonominin gelişmişlik düzeyi arttıkça sigortacılığın yaygın hâle geleceği, sigorta bilinci toplumda kök saldıkça da ekonomik gelişmenin ivme kazanacağı genel anlamda kabul edilmektedir. Sigortanın klasik tanımlarında belirtilen, belirli bir prim karşılığında, kişi hayatının ya da organlarının veya kişi ve

kuruluşların para ile ölçülebilir maddi varlıklarının maruz kalabilecekleri rizikolardan doğan hasarların ilgili yasalar çerçevesinde karşılanmasının yanı sıra sigorta, aynı zamanda sosyo-ekonomik çöküntüleri dağıtan ve önleyen, yatırımlara aktarılan fonları ve ikrazları ile ekonomiye kaynak yaratan işlemler bütünüdür. Sigorta sektörü, işletme bazında fonksiyonlarını yerine getirirken makro planda ise tasarrufları, vergi gelirlerini artırıp ve dolayısıyla genel refah düzeyini yükseltmekte; sosyo-ekonomik kayıpları azaltmak ve uluslararası ilişkilerde ticareti geliştirmekle de ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Sigortacılıkla ilgili gelişmelerin seviyesinin tespiti bakımından uluslararasında dikkate alınan kriterler; faaliyette bulunan sigorta şirketleri sayısı, yıllık direkt pirim üretimi, kişi başına düşen prim miktarı ve prim/GSMH'dır (**Duman**, 1990: 100).

Sigortacılıkta gelişme ülkede kişi başına düşen milli gelir düzeyi artışına bağlıdır. Ancak bu artıştan sonra fertler normal tüketim harcamaları dışında tasarrufa yönelme eğiliminde bulunabilirler. Zorunlu tüketim harcamalarını dahi karşılamaktan yoksun bir kesimden tasarrufa yönelmesini beklemek ülkemizde olduğu gibi pek fazla bir anlam ifade etmeyecektir. Temel sorun bu noktada düğümlenmektedir.

Türkiye'de sigorta prim tutarı son beş yılda ortalama olarak toplam yatırımlar içerisinde yıllık %3.7'lik bir paya tekabül etmektedir. Ekonomik açıdan daha fazla önem arz eden hayat sigortacılığının sigorta sektöründeki ortalama %15'lik payı göz önüne alındığında uzun vadeli fon birikiminin toplam yatırımlar düzeyinde etkili olma gücünün çok yetersiz olduğu ortaya çıkmaktadır. Elde edilen toplam primin etkinlik derecesi bu oranlar düzeyinde kalmamakta daha da azalmaktadır. Sigorta primlerinin etkinliğini belirleyen önemli hususlardan birisi sigortalı ve acenteden olan alacaklar tutarıdır. Sigortalı ve acentelerden olan alacakların son beş yılda toplam prim içindeki payı 1994 yılında %43'lere kadar tırmanmış iken 1995'te %31'e düşmüştür. Sonraki yıllarda %31'lik bu oran artma veya azalma yönünde önemli bir değişiklik göstermemiştir (**Hazine Müsteşarlığı**, 1999: 63).

Enflasyonla birlikte geleceğe ilişkin belirsizlikler nedeniyle yatırımların azalması ve kısa vadeli yatırımlara (spekülatif güdülerle) yönelme ekonomi üzerinde daraltıcı bir etkiye sahip olmuştur. Daralan ekonomide milli gelir ve dolayısıyla kişi başına düşen

gelir azalarak, gelirlerdeki azalmalar sigorta sektörüne olan talebi de olumsuz etkilemiştir. Faizlerin yüksekliği, sigorta sektörüne talebi azaltmakta ve prim ödemelerini olumsuz etkilemektedir. Sigorta şirketlerinin fonlarının büyük bir bölümünün kamu borçlanma araçlarına yatırılması bu şirketlerin finansal aracı olma işlevini engellemiştir. Bu yapı, finans teorisinin prensiplerinden biri olan kullandırılan fon kaynaklarını tekrar kullanma imkânını sınırlandırmıştır (**Akbalık vd.**, 1998: 10).

Sigortacılığın yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi doğrultusunda alınacak tüm tedbirlerin sigorta şirketlerinin prim alacaklarını tahsil etme konusunda kararlı ve zorlayıcı olmalarına bağlı olduğu söylenebilir. Sigorta sektörü çeşitli fon kaynaklarından yararlanabilmektedir. Bu kaynaklar literatürde başlıca dört grupta toplanmıştır. Sermayedarın ortaya koyduğu kapital; hukuki düzenden doğan fonlar (yedek akçeler, teknik ihtiyatlar); ekonominin kendi oluşturduğu fonlar, değer artışları; işletme faaliyetinden sağlanan kâr. Fonlardan, sigorta primlerinin kullanılabilen kısmından ve orta ve uzun vadeli yabancı kaynaklardan oluşan toplam potansiyel, başlıca iki ana faaliyete; teknik işlere ve mali yatırımlara kanalize edilmektedir. Bu faaliyetlerden sağlanan kârdan, vergiler ve dağıtılacak temettü düşüldükten sonra kalan ihtiyat, işletmenin bünyesinde yeni bir fon oluşturmaktadır. Bununla birlikte sigorta sektöründe öz varlık ve primler dışında yabancı kaynak kullanma alışkanlığının olmayıp istisnai durumlar hariç, orta ve uzun vadeli banka kredilerine başvurulmadığı bilinmektedir (**Ünal**, 1995: 48).

Tablo-2.1- Türk Sigortacılık Sektörü Hakkında Genel Bilgiler

1-TOPLAM ŞİRKET SAYISI (Number of Companies)	**47**
-SİGORTA (Insurance)	46
-HAYAT DIŞI (Non-Life)	25
-HAYAT/EMEKLİLİK (Life & Pension)	10
-HAYAT (Life)	10
-EMEKLİLİK (Pension)	1
-REASÜRANS (Reinsurance)	1
2-SERMAYE YAPILARINA GÖRE ŞİRKETLER (according to ownership)	
-YERLİ (Domestic)	31
-TÜRKİYE'DE KURULU YABANCI (Doğrudan payı %50'den fazla)(Foreign)	16
3-TEMEL SİGORTACILIK GÖSTERGELERİ (31.12.2006) (Main Insurance Indicators)	

Tablo-2.1- Türk Sigortacılık Sektörü Hakkında Genel Bilgiler	
PRİM ÜRETİMİ (Premiums)	9.666.022.056
KİŞİ BAŞINA PRİM (Premium Per Capita)	130.80
PRİM / GSYİH (%) (Premium / GDP)	1.68
TOPLAM AKTİFLER (Assets)	17.440.723.011
TOPLAM ÖZKAYNAKLAR (Capital)	5.052.786.023
TOPLAM KÂR (Profit)	233.297.396
ZARAR EDİLEN BRANŞLAR (Branches having loss)	Sağlık, Kaza, Trafik, Emeklilik
4-BİREYSEL EMEKLİLİK GÖSTERGELERİ (17.03.2007) (Pension Indicators)	
BES KATKI PAYI (Contributions)	2.820.492.686
BES KATILIMCI SAYISI (Number of Participants)	1.155.985
BES FON BÜYÜKLÜĞÜ (Pension Funds)	2.730.689.248
5-DASK GÖSTERGELERİ (Mart 2007)	
POLİÇE SAYISI (Number of Policies)	2.588.726
FON TOPLAMI (Fund)	514.789.314
ÖDENEN HASAR(2001 - 2006) (Paid Losses))	17.810.250
HASAR ÖDENEN KİŞİ SAYISI (2001 -2006) (Number of People paid losses)	9.062
6-TARIM SİGORTASI GÖSTERGELERİ (Mart 2007)	
POLİÇE SAYISI (Number of Policies)	53.581
PRİM TOPLAMI (%50 devlet desteği dahil) (Premiums-Included State Contribution)	28.748.713
ÖDENEN HASAR (Paid Losses)(01.01.2007-30.03.2007)	582.942
7-ZORUNLU TRAFİK SİGORTASI GÖSTERGELERİ* (Mart 2007)	
ARAÇ SAYISI (Number of Vehicles)	11.004.134
POLİÇE SAYISI (Number of Policies)	9.020.860
SİGORTALILIK ORANI (%) (Insurance Penetration)	89
PRİM ÜRETİMİ (01/01/2007-31/03/2007) (Premium Production)	337.611.111
Traktör ile ilgili verileri içermemektedir.31/01/2007 tarihi itibariyle traktör sayısı 1.293.650'dir.	
8-SEKTÖRDE YER ALAN DİĞER KİŞİ VE KURULUŞLARA İLİŞKİN BİLGİLER	
TOPLAM HASAR EKSPERİ SAYISI (Number of loss adjusters)	1.908
-GERÇEK KİŞİ SİGORTA HASAR EKSPERİ* (Real Person Insurance Loss Adjusters)	1.368
-TARIM SİGORTASI HASAR EKSPERİ (Agriculture Insurance Loss Adjusters)	540
BROKER SAYISI (Number of Brokers)	61
ACENTE SAYISI (Number of Agencies) (10.01.2007)	15.322
SİCİLE KAYITLI AKTÜER (Number of Actuaries)	46
YETKİLİ BAĞIMSIZ DENETİM ŞİRKETİ SAYISI (External Auditing Companies)	28
SİGORTA VE EMEKLİLİK ŞİRKETLERİ PERSONEL SAYISI	13.350
***Gerçek kişi sigorta hasar eksperleri mevzuat gereğince tüzel kişilik altında faaliyet gösterebilmektedir. Hâlen sicile kayıtlı 377 tüzel kişi eksper bulunmaktadır.**	

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Temel Göstergeleri (2006), (Çevrimiçi) (http://www.hazine.gov.tr/stat/finans/ti45.htm), Erişim Tarihi : 01.10.2007.

Tablo-2.1.'den görüldüğü gibi, 2006 yılı itibari ile, sektörde, toplam 47 şirket faal olup bunların 46'sı sigortacılık ve bir tanesi reasürans firması olarak faaliyet göstermektedir. Sermaye yapılarına bakıldığında, şirketlerin 31 tanesi yerli 16 tanesi ise yabancı sermayelidir. Üretim rakamlarına bakıldığında ise kişi başına yıllık primin 130 YTL olduğu görülmektedir. DASK ile ilgili veriler Türkiye'de sigorta bilincinin henüz yeterince yerleşmemiş olduğunun önemli bir göstergesidir. Deprem kuşağındaki Türkiye'de mevcut olan 14 milyonu aşkın konuta karşılık, bu konutlar için yasal olarak zorunlu deprem sigortası yapılması gerekli olmasına rağmen DASK poliçe sayısı yaklaşık 2.5 milyon adettir.

Tablo-2.2. Türkiye'de sigorta şirketlerine ait temel göstergeleri sunmaktadır. Buna göre, Türkiye'de sigorta sektörü yıldan yıla büyüyerek ekonomideki rolü ve önemini yavaş yavaş artırmaktadır. Bu gelişmenin temelinde, bir yandan uluslararası piyasalarla entegrasyonun artması diğer yandan ise risk ve sigorta bilincinin gelişmeye başlaması etkili olmuştur. Kriz yıllarını takiben aktif ve özsermaye yapısında güçlenmeler de sektörün mali krizlere karşı kırılganlığını azaltmak için yapılmıştır. Ancak her şeye rağmen Türk sigorta sektörünün önünde büyüyebileceği çok geniş bir alan bakir olarak durmaktadır.

Tablo-2.3.'de yıllar itibari ile kişi başına düşen primler gösterilmektedir. Sigortacılık sektörünün, Türkiye ekonomisindeki istikrar yapısına parelel bir gelişme gösterdiği gözlemlenmektedir. Kriz yıllarındaki risk algısı ve gerçekleşen riskler sektörün ülke ekonomisindeki yeri ve önemini artırmaya devam etmektedir.

Tablo-2.2. Sigorta Şirketlerinin Önemli Bazı Göstergeleri (YTL)

	PRİM	ARTIŞ	ALACAK	ARTIŞ	VARLIK	ARTIŞ	İŞTİRAK	ARTIŞ	DEĞER	ARTIŞ	AKTİF	ARTIŞ	ÖZSERMAYE	ARTIŞ	Enflasyo
1990	2.211.100	112.7	950.800	160.4	785.700	48.0	52.800		449.500	71.0	2.566.400	105.3	685.900	78.8	53.1
1995	63.250.523	99.3	19.938.650	45.5	39.680.177	136.0	1.588.523	(0.7)	9.020.648	84.4	83.509.527	103.4	15.174.403	118.9	64.9
2000	1.774.577.979	83.6	521.267.023	63.8	1.298.933.829	84.3	117.931.434	99.8	266.760.232	87.0	2.655.413.376	40.8	447.376.534	74.4	32.7
2001	2.480.740.783	39.8	688.273.911	32.0	2.059.569.226	58.6	180.913.353	53.4	435.889.726	63.4	4.047.382.692	52.4	703.538.145	57.3	88.5
2002	3.650.727.900	47.2	928.522.554	34.9	2.818.682.511	36.9	308.645.208	70.6	689.976.038	58.3	5.430.319.121	34.2	1.157.786.885	64.6	30.8
2003	4.961.330.513	35.9	1.274.993.215	30.7	4.101.215.824	45.5	428.888.313	39.5	898.848.542	30.5	7.548.198.973	39.0	1.554.717.662	35.9	13.9
2004	6.621.024.600	33.5	1.672.024.864	31.1	5.346.398.897	30.4	614.634.579	43.3	1.095.571.632	21.9	9.799.519.446	29.8	1.831.590.846	17.8	11.1
2005	7.815.725.015,3	18.0	2.255.439.584,1	34.9	6.376.873.063,1	19.3	2.336.897.072,7	280.2	541.968.242,7	(50.5)	14.430.221.933,1	47.3	4.847.169.289,9	164.6	2.7
2006*	9.666.022.056,2	23.7	2.768.655.092,2	22.8	6.264.334.238,9	(1.8)	2.491.293.258,6	6.6	509.516.474,3	(6.0)	17.440.723.011,4	20.9	5.052.786.023,2	4.2	11.58

* 1) Önceki yıllarda direkt prim değerleri üzerinden hazırlanan tablo, 01.01.2005 tarihinden itibaren hesap planı üzerinde yapılan değişiklik sebebiyle "yazılan primler" üzerinden hazırlanmaktadır.
* 2) Önceki yıllarda prim alacakları üzerinden hazırlanan tablo, 01.01.2005 tarihinden itibaren hesap planında yapılan değişiklik sebebiyle "sigortacılık faaliyetlerinden alacaklar" üzerinden hazırlanmaktadır.
* 3) Önceki yıllarda menkul değerler cüzdanı üzerinden hazırlanan tablo, 01.01.2005 tarihinden itibaren hesap planında yapılan değişiklik sebebiyle "finansal varlıklar ile riski sigortalılara ait finansal varlıklar" üzerinden hazırlanmaktadır.
* 4) Önceki yıllarda iştirakler üzerinden hazırlanan tablo, 01.01.2005 tarihinden itibaren hesap planında yapılan değişiklik sebebiyle "finansal varlıklar" üzerinden hazırlanmaktadır. Finansal varlıklar hesabı, Bağlı Menkul Kıymetler, İştirakler,
İştirakler Sermaye Taahhütleri, Bağlı Ortaklıklar, Bağlı Ortaklıklar Sermaye Taahhütleri, Müşterek Yönetime Tabi Teşebbüsler, Müşterek Yönetime Tabi Teşebbüsler Sermaye Taahhütleri,
Finansal Varlıklar Ve Riski Sigortalılara Ait Finansal Yatırımlar, Diğer Finansal Varlıklar, Finansal Varlıklar Değer Düşüklüğü Karşılığı hesapları toplamından oluşmaktadır.
* 5) Önceki yıllarda sabit değerler üzerinden hazırlanan tablo, 01.01.2005 tarihinden itibaren hesap planında yapılan değişiklik sebebiyle "maddi varlıklar" üzerinden hazırlanmaktadır.
* 6) Özkaynaklar kalemine "Dönem Net Kârı" da ilave edilmiştir.

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Temel Göstergeleri (2006), (Çevrimiçi) (http://www.hazine.gov.tr/stat/finans/ti46.htm), Erişim Tarihi : 20.07.2007.

Tablo-2.3. Sigorta Şirketlerinin Sabit Fiyatlarla Hayat Dalı Direkt Prim Üretimi ve Kişi Başına Prim											
YILLAR	**ENDEKS** *(1981=100)*	**ENDEKS * ARTIŞI** *(%)*	**DİREKT PRİM ÜRETİMİ (YTL**	**DİREKT PRİM ARTIŞI** *(%)*	**SABİT FİYATLA DİREKT PRİM ÜRETİMİ (YTL)**	**SABİT FİYATLA DİREKT PRİM ARTIŞI** *(%)*	**KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM** *(YTL*	**KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM ART.** *(%)*	**SABİT FİYATLA KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM** *(YTL)*	**SABİT FİYATLA KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM ART.** *(%)*	**NÜFUS** *(Milyon)*
1985	357	43.2	2.633	131.8	738	61.9	0.00005	126.2	0.000015	58	50.3
1990	2.667	53.1	451.860	197.3	16.944	94.2	0.00805	190.9	0.000302	90	56.1
1995	45.263	64.9	8.120.805	110.2	17.941	27.5	0.12891	104.9	0.000285	24	63.0
2000	533.048	32.7	326.193.427	85.3	61.194	39.7	4.99	82.7	0.000937	38	65.3
2001	1.004.795	88.5	461.334.703	41.4	45.913	(30.0)	6.96	39.5	0.000693	-31	66.2
2002	1.314.697	30.8	686.693.823	48.8	52.232	13.8	10.22	46.8	0.000778	12	67.1
2003	1.497.997	13.9	1.032.548.271	50.4	68.929	32.0	14.56	48.0	0.000972	30	70.9
2004	1.705.323	13.8	1.223.944.974	18.5	71.772	4.1	17.00	16.7	0.000997	3	72.0
12.2005	1.750.685	2.7	1.240.717.861	1.4	70.870	(1.3)	16.97	(0.2)	0.000969	(2.7)	73.10
12.2006	1.953.414	11.58	1.384.748.701	11.6	70.889	0.03	18.74	10.40	0.000960	(1.0)	73.9
*ÜFE (Üretici Fiyatları Endeksindeki Gelişmeler, 12 Aylık Yüzde Değişme) Kaynak- TÜİK											

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Temel Göstergeleri (2006), (Çevrimiçi) (http://www.hazine.gov.tr/stat/finans/ti54.htm), Erişim Tarihi : 20.07.2007.

Tablo-2.4.'den görülebileceği gibi, sigortacılık sektöründe yabancı sermayenin payı son dönemlerde çok önemli boyutlara ulaşmıştır. Bu durum kendi içinde hem avantajlar hem de dezavantajlar yaratmaktadır. Avantajlı yönü ülkeye yabancı sermayenin gelmesi ve bu sayede bir yandan ülkeye olan güvenin diğer yandan sektördeki verimlilik, etkinlik ve rekabetin artmasıdır. Ancak uluslararası sermayenin bu sektörde yüksek ölçüde egemenlik kurmasının da riskli yönleri söz konusu olabilir. Bu riskler ancak iyi yönetilirse avanataja çevrilebilir (**Güneş**, 2007: 1).

Tablo-2.4. Sigortacılık Sektöründe Yabancı Firmaların Payı

Şirket	Yabancı Hissedar	Ülkesi	Hisse	Pazar payı	Net
Axa-Oyak	Axa	Fransa	50.0	9.5	4.8
Koç-Allianz	Allianz +Tokyo Marine	Almanya+Japonya	47.1	8.8	4.1
Yapı Kredi	UniCredito	İtalya	44.8	5.8	2.6
Güneş	Groupama	Fransa	36.0	5.2	1.9
Başak	Groupama	Fransa	56.7	4.5	2.5
Garanti	Eureko+GECF	Hollanda+ABD	90.0	3.4	3.1
Ray Sigorta	Kardan+Viyana Sig.	Avusturya	58.2	2.7	1.6
AVIVA	Aviva Plc.	İngiltere	99.0	1.9	1.9
AIG	AIG	ABD	100.0	1.3	1.3
Axa-Oyak Hayat	Axa	Fransa	50.0	1.5	0.8
TEB	BNP Paribas	Fransa	50.0	1.0	0.5
Generali	Generali	İtalya	100.0	0.7	0.7
American Life	American Life	ABD	100.0	0.8	0.8
Başak Emeklilik	Groupama	Fransa	62.5	2.8	1.8
Yapı Kredi Emeklilik	UniCredito	İtalya	44.8	1.5	0.7
Koç-Allianz Hayat	Allianz	Fransa	50.0	1.0	0.5
Fortis Emeklilik	Fortis	Belçika-Hollanda	93.5	0.3	0.3
Vakıf Emeklilik	Groupama	Fransa	13.3	1.0	0.1
Aviva Hayat & Emek.	Aviva Plc.	İngiltere	99.0	1.5	1.5
Garanti Emek.	Eureko+GECF	Hollanda+ABD	15.5	1.2	0.2
İhlas	HDI	Almanya	88.3	1.0	0.9
İsviçre Sigorta	Ergo	Almanya	75.0	5.1	3.8
İsviçre Hayat	Ergo	Almanya	75.0	0.8	0.6
Şeker	Liberty Mutual	ABD	64.0	1.2	0.8
Emek Hayat	GEM	İsviçre	100.0	0.0	0.0
TOPLAM				66.5	39.4

Kaynak : (Güneş, 2007:1), (Çevrimiçi) (http://www.milliyet.com.tr/2007/05/16/yazar/gunes.html), Erişim Tarihi : 16.05.2007.

Tablo-2.5.'den sigorta şirketlerinin teknik ve mali kârlarının zamana göre dağılımı görülmektedir. Sektörün teknik kârlılığı zamana ve branşlara göre artış ve azalış göstermesine karşın, teknik olmayan yani mali kârlılık kalemi ülkedeki mali kriz dönemlerine göre değişkenlik göstermektedir. Özellikle 1994 ve 2000 yılı krizleriyle birlikte bu kârlılık yapısı büyük değişkenlik göstermiştir. Buradaki kritik nokta, sigortada toplanan fonların yönetimine bağlı kârlılık değişimidir ki enflasyon ve faiz hadlerinin düşmesi ile birlikte şirketler için asıl iştigal konularından elde edecekleri teknik kârlar ön plana çıkmaktadır.

Tablo-2.5. Sigorta Şirketlerinin Dallar İtibariyle Teknik Kârları İle Mali Kârları (YTL, 31.12.2006)

	HAYAT DIŞI	HAYAT	EMEKLİLİK	GENEL	TEKNİK OLMAYAN	DÖNEM
	TEKNİK BÖLÜM	TEKNİK BÖLÜM	TEKNİK BÖLÜM	TEKNİK BÖLÜM	BÖLÜM	NET KÂRI
	DENGESİ	DENGESİ	DENGESİ	DENGESİ	DENGESİ	VEYA ZARARI
YIL	*Non-Life*	*Life Tech.*	*Pension Tech.*	*General*	*Non - Technical*	*Profit*
1990	355.570	73.310		428.880	(136.694)	292.186
1995	6.661.424	1.162.511		7.823.934	3.888.825	11.712.759
2000	210.842.850	69.897.130		280.739.980	(28.593.487)	252.146.493
2001	207.656.195	78.556.699		286.212.894	172.644.008	458.856.902
2002	297.147.305	140.248.578		437.395.883	6.204.740	443.600.624
2003	191.143.225	201.782.188		392.925.413	37.506.461	430.431.873
2004	419.234.587	241.636.086	(7.392.729)	653.477.945	(166.858.360)	486.619.585
12.2005	143.893.531	71.888.829	(121.259.257)	94.523.104	250.374.122	344.897.226
12.2006	27.882.493	152.190.601	(152.655.726)	27.417.368	286.239.374	233.297.396

Kaynak: Sigorta Denetleme Kurulu-2007, (Çevrimiçi) (http://www.hazine.gov.tr/stat/finans/ti51.htm), Erişim Tarihi : 10.06.2007.

Tablo-2.6. Sigorta Dalları İtibariyle Direkt Prim Artışları (YTL)							
	HAYAT DIŞI TOPLAM		**HAYAT**		**GENEL TOPLAM**		**ENFLASYON**
YIL	**TUTAR**	**ARTIŞ**	**TUTAR**	**ARTIŞ**	**TUTAR**	**ARTIŞ**	***Inflation***
		(%)		**(%)**	***Amount***	**(%)**	**(%)**
1990	1.759.110	98.2	451.860	197.3	832.175	112.7	53.1
1995	55.129.717	96.9	8.120.805	109.9	63.250.523	98.5	64.9
2000	1.448.384.552	83.2	326.193.427	85.3	2.652.826	83.6	32.7
2001	2.019.406.079	39.4	461.334.703	41.4	2.480.740.783	39.8	88.5
2002	2.964.034.076	46.8	686.693.823	48.8	2.912.919	47.2	30.8
2003	3.928.782.243	32.5	1.032.548.271	50.4	3.173.012	35.9	13.9
2004	5.397.079.626	61.9	1.223.944.974	18.5	6.621.024.600	51.6	11.1
12/2005	6.575.007.154	21.8	1.240.717.861	1.4	7.815.725.015	18.0	2.7
12/2006	8.281.273.355	26.0	1.384.748.701	11.6	9.666.022.056	23.7	11.58
* Önceki yıllarda direkt prim değerleri üzerinden hazırlanan tablo, 01.01.2005 tarihinden itibaren hesap planı üzerinde yapılan değişiklik sebebiyle "brüt yazılan primler" üzerinden hazırlanmaktadır. **ÜFE (Üretici Fiyatları Endeksindeki Gelişmeler, 12 Aylık Yüzde Değişme)							

Kaynak: Sigorta Denetleme Kurulu-2007, (Çevrimiçi)
(http://www.hazine.gov.tr/stat/finans/ti52.htm), Erişim Tarihi : 10.06.2007.

Tablo-2.6.'dan görülebileceği gibi sigorta dalları itibariyle prim artışları, hayat dışı alanlardan toplanan prim hayat sigortasından toplanandan ortalamada daha yüksek olup, genel toplamda ise sektörün prim üretim artış hızı son yıllarda dalgalanma göstererek nispi bazda hızını yavaşlatmıştır.

Tablo-2.7.'de sigorta şirketlerinin sabit fiyatlarla direkt prim üretimi ve kişi başına prim üretimi görülmektedir. Buna göre, kişi başına prim artışları kriz yıllarında olumsuz etkilenmektedir. Genel durumda ise sabit fiyatla kişi başına direkt prim artışları 2001 yılındaki %31.8'lik düşüş hariç tutulduğunda da giderek azalan bir artış eğilimi dikkati çekmektedir.

Tablo-2.7. Sigorta Şirketlerinin Sabit Fiyatlarla Direkt Prim Üretimi ve Kişi Başına Prim														
YILLAR	**ENDEKS (*) *(1981=100)***	**ENDEKS (*) ARTIŞI*(%)***	**DİREKT PRİM ÜRETİMİ*(YTL)***	**DİREKT PRİM ARTIŞI *(%)***	**SABİT FİYATLA DİREKT PRİM ÜRETİMİ *(YTL)***	**SABİT FİYATLA DİREKT PRİM ARTIŞI *(%)***	**KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM *(YTL)***	**KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM ART. *(%)***	**SABİT FİYATLA KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM *(YTL)***	**SABİT FİYATLA KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM ART. *(%)***	**PRİM / GSYİH %**	**NÜFUS MİLYON**	**GSYİH MİLYON (YTL)**
1985	357	43.2	129.817	52.2	36.384	6.3	0.0026	48.6	0.0007	3.7		50.3	
1990	2.667	53.1	2.211.100	112.7	82.912	38.9	0.0394	108.1	0.0015	35.9	0.56	56.1	393
1995	45.263	64.9	63.250.523	99.3	139.739	20.9	1.0040	94.3	0.0022	17.8	0.81	63.0	7,762
2000	533.048	32.7	1.774.577.979	83.6	332.912	38.4	27.1712	81.0	0.0051	36.4	1.42		124,583
2001	1.004.795	88.5	2.480.740.783	39.8	246.890	(30.9)	37.4570	37.9	0.0037	(31.8)	1.39	66.2	178,412
2002	1.314.697	30.8	3.650.727.900	47.2	277.686	12.5	54.3749	45.2	0.0041	11.0	1.32	67.1	277,574
2003	1.497.997	13.9	4.961.330.513	35.9	331.198	19.3	69.9913	33.7	0.0047	17.4	1.38	70.9	359,763
2004	1.705.323	13.8	6.621.024.600	33.5	388.256	17.2	91.9548	31.4	0.0054	15.4	1.54	72.0	430,511
12/2005	1.750.685	2.7	7.815.725.015	18.0	446.438	15.0	106.9183	16.3	0.0061	13.3	1.60	73.10	487,202
12.2006	1.953.414	11.6	9.666.022.056	23.7	494.827	10.8	130.7987	22.3	0.0067	9.6	1.68	73.9	576,322

Kaynak: Sigorta Denetleme Kurulu-2007, (Çevrimiçi) (http://www.hazine.gov.tr/stat/finans/ti53.htm), Erişim Tarihi : 01.09.2007.

2.2.4. SİGORTA SEKTÖRÜNDE DIŞ KAYNAK KULLANIMI

Dış kaynak kullanımı en basit hâliyle, daha önce şirket içinde üretilen bir mal ya da hizmetin dışarıdan tedarik edilmesidir. Dış kaynak kullanımı (Outsourcing) kavramı 1980'li yıllardan itibaren ilk olarak kullanılmaya başlansa da bir yönetim stratejisi ve iş modeli olarak 1990 yılından sonra yaygınlaşmaya başlamıştır.

Outsourcing, yani dış kaynak kullanımı sözlükte, yetki vermek, devretmek anlamına gelmekte, şirketlerin kendi imkânları ile sunamadıkları ya da sunmaları hâlinde mali açıdan daha az kârlı duruma düşecekleri hâllerde başvurdukları bir yöntemdir. Şirketlerin kritik olmayan tüm birimlerindeki işlemleri outsource etmelerinin maliyetleri düşürmek ve fiyat/kazanç oranını artırmak konusunda etkin rol oynadığını ifade etmek mümkündür. Bu nedenle şirketler, genelde maliyetleri düşürmek ve iş süreçlerini etkinleştirip kendi faaliyet alanlarına odaklanabilmek için bu yola başvurmaktadırlar.

Yapılan araştırmalara göre, Türk sigorta sektörünün yaklaşık %70'inin dış kaynak (outsource) hizmetlerinden yararlandığı ifade edilmektedir. Sigorta sektöründe outsourcing uygulamaları ile ilgili olarak, bireysel emeklilik ve sigorta şirketlerinden eğitimi outsource edenlerin, genelde kendi bünyelerinde veremeyecekleri kişisel gelişim eğitimleri (iletişim, ekip çalışması, liderlik, vb.), finansal eğitimleri, müşteri odaklı satış yönetimi (CRM) vb. uygulamaları ve insan kaynakları gibi uzmanlık eğitimlerini şirket dışı firmalardan aldıklarını söylemek mümkündür. Son yıllarda poliçe basımı, hasar değerlendirmesi, provizyon hizmetleri, kurye ve satın alma gibi teknik uzmanlık gerektiren alanlarda da outsource hizmetlerinden faydalanan şirket sayısında artış görülmektedir (**Tan**, 2007: 5).

Yatırım açısından bakıldığında, dış kaynak kullanımı oldukça ekonomik ve birçok noktada hizmetin inhouse (şirket içinde) yapılmasından daha operasyoneldir. Outsource edilen hizmetteki uzmanlık seviyesinin yüksekliği de dış kaynak kullanımında oldukça önemli bir etken olmaktadır. Dışarıdan bir firmanın bu konuya daha vakıf olması hâlinde, hizmeti outsource eden şirketin, kendi ana faaliyet

kollarına daha çok odaklanmasını sağlamaktadır. Gerçekten böyle bir durumda şirketler ana iştigal konularında müşterilerine daha fazla zaman ayırırken rutin operasyonel işlem maliyetlerinde tasarruf edebilmektedir.

Dış kaynak kullanımı temel olarak aşağıdaki avantajları sunar (**Tatari**, 2005: 3):

- Şirketlerin temel yetkinlikleri üzerinde yoğunlaşmalarını sağlar,
- Şirketlerde maliyetleri azaltır,
- Operasyonel verimliliği artırır,
- İş mükemmelliği sağlar,
- Sunulan ürün ve hizmetlerde kaliteyi yükseltir,
- Müşterilere daha etkin ve doğru çözümlerle ulaşmayı sağlar,
- Müşteri memnuniyetini üst düzeye çıkarır.

Günümüzün giderek artan rekabet koşulları, işletme giderlerinin düşürülmesi, operasyonel verimliliğin artırılması ve yeni stratejilerin pazarda hızlı ve etkin uygulamaları konuları, sigorta şirketleri üzerinde önemli bir baskı oluşturmaktadır. Bugün global sigortacılık pazarına bakıldığında, sektörün önde gelen sigorta şirketleri kârlılıklarını arttırmak ve rekabetçi kalabilmek için, teknoloji hizmetlerinin önemli bir kısmını dış kaynaktan temin etme yoluna gitmektedirler (**Tan**, 2007: 5).

2.2.5. SİGORTA SEKTÖRÜNDE MALİYET YAPISI

Sigorta şirketlerinin finansal yapılarının dengeli ve sağlıklı olması, sermaye yapılarının yanı sıra, kaynakların rasyonel kullanımı ile ilgilidir. Sigorta şirketleri elde ettikleri prim gelirlerini, belirli alanlarda yatırımlara dönüştürerek değerlendirmektedirler. Elbette gelir elde etmenin yanında, faaliyetleri süresince belirli maliyetleri de üstlenmek durumunda kalmaktadırlar (**Asunakutlu**, 2000: 5).

Sigorta şirketleri potansiyel sigortalılara ulaşmak ve sigorta hizmetini pazarlamak için, değişik şekillerde maliyetleri de taşımak durumunda kalmaktadırlar. Sigorta şirketlerinin maliyet gruplarını aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- Personel maliyetleri,
- Acentelik ve temsilcilik maliyetleri,
- Teknolojik yatırım maliyetleri,
- Hasar maliyetleri,
- Finansal maliyetler,
- Reasürans maliyetleri.

Bu maliyet kalemlerinin her birini aşağıda verildiği gibi ele alarak açıklamak mümkündür.

2.2.5.1. Personel Maliyetleri

Personel maliyetleri, işletme çalışanlarına ödenen aylıklar ve diğer ödemeleri kapsamaktadır. Sigorta sektöründe çalışan iç ve dış hizmet birimlerine mensup personelin, işletmeyle aralarındaki sözleşme gereği almış oldukları; aylıklar, sosyal yardımlar, ikramiye ve primler ile, tüm bunlara ilişkin yasal ödemeler personel maliyetleri kapsamında takip edilmektedir.

Türk sigorta sektöründe personel hareketliliği genelde yüksek olup sektöre dahil olan personel belirli bir süre sonra farklı gerekçelerle iş değiştirmekte veya sektörden ayrılmaktadır. Bu durumda söz konusu personel için yapılan yatırım, sigorta işletmesi açısından geri alınamaz bir maliyete dönüşmektedir. Bunu önlemek amacıyla personel seçiminin özenle gerçekleştirilmesi kaçınılmaz görünmektedir.

Sigorta işletmelerinin sunduğu hizmet, karmaşık ve ihtisaslaşmayı gerektiren bir özellik taşımakta olup bu hizmeti sunan personelin, etkin bir şekilde eğitimden geçirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Çalışanların teorik olarak eğitilmelerinin yanı

sıra, bilfiil meslek içinde çalıştırılarak, iş başında eğitimden geçirilmeleri de gerekmekte olup, bu eğitim çalışmalarına yönelik harcamalar, işletme için personele yönelik önemli bir maliyet unsuru olarak kabul edilmektedir.

2.2.5.2. Acentelik ve Temsilcilik Maliyetleri

Temsilcilik maliyetleri kapsamında, işletmelerin pazarlama örgütü içinde yer alan ve temsilcilik verilen kişi ve kuruluşlara yönelik yapılan maliyetler bulunmaktadır. İşletme adına temsilcilik görevi üstlenen aracıların, bir kerelik veya sürekli komisyon hakları, farklı şekillerde yapılan destek ve ödemeler, bu maliyet unsurlarını oluşturmaktadır.

2.2.5.3. Teknolojik Yatırım Maliyetleri

Günümüzde gelişen bir sektör olarak sigorta, yüksek ölçüde teknolojik imkânlardan yararlanmaktadır. Artık internet imkânları ile büyük kitlelere ulaşan sigorta işletmelerinin teknolojik yatırımları, geçtiğimiz yıllara oranla göreceli olarak artış göstermektedir. Servisi oluşturan tüm unsurların elektronik ağlarla birbirine bağlanması ve bilgisayarlaşma, günümüzde önemli maliyet unsurları olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca hizmet sunumunda kullanılan bilgisayar yazılımları da, sigorta işletmeleri açısından vazgeçilmez yatırımlar olarak maliyet kalemleri arasında yerini almıştır.

2.2.5.4. Hasar Maliyetleri

Sigorta şirketleri, belirledikleri risk politikasına göre pozisyon almakta ve frekansını uygun buldukları riskleri üstlenerek olabildiğince hasar ödemelerini sınırlamak istemektedirler. Yaygın kanaat, küçük hasarlar oluştuğunda sigortacıların ödemede hızlı davrandığı, ancak büyük hasar meydana gelmesi durumunda ise zaman zaman gecikmeler olabildiği yönündedir. Ancak bu durumun bilinçli olarak gerçekleştirilmesinin, esası güven olan sigorta sistemine büyük zararlar vereceği açıktır. Hasar ödemelerinden kaynaklanan maliyetlerin, risk üstlenme aşamasında uygun politikalar izlenerek belirli seviyede tutulması mümkündür.

2.2.5.5. Finansal Maliyetler

Sigorta işletmelerinin maliyetleri kapsamında, ödenmek zorunda kalınan faizlere ilişkin bir maliyet türünün bulunduğu belirtilmelidir. Bu maliyet, genellikle sermaye talebi söz konusu olduğunda gündeme gelmektedir. Faizler, sigorta işletmelerinin dış kaynak kullanmaları durumunda, taşımak zorunda bulundukları bir maliyet türüdür. Ancak, sigorta sektöründe dış kaynak kullanımının oldukça düşük olduğu bilinmektedir. Sigorta şirketleri diğer yandan topladıkları primleri etkin bir portföy şeklinde değerlendirerek getirileri korumak durumundadırlar (**Berk**, 2001: 91).

Sigorta işlemi, güven esasına dayalı ve uzun vadeli olduğundan, ekonomideki gelişmelere büyük ölçüde duyarlıdır. Ekonomik olarak enflasyonist ortam, sigortanın gelişmesinde en büyük engellerden biri olarak görülmektedir. Faiz düzeyinin oluşmasında enflasyonist etki, sigorta işletmelerini diğer işletmelerden çok daha olumsuz şekilde etkilemektedir. Enflasyon, sigorta talebinin oluşmasında ciddi bir sınırlamaya yol açarak gelirlerin azalmasına, faizler üzerindeki olumsuz etkisi ile de maliyetlerin artmasına neden olmaktadır.

Türkiye'de sigorta şirketleri, yatırım ilkeleri ve yasal düzenlemeler gereği elde ettikleri prim gelirlerinin büyük bölümünü, getirisi faiz olan araçlara yatırmaktadırlar. Sigorta işletmeleri yukarıda açıklanan maliyet türleri ile faaliyetleri boyunca karşı karşıya kalmaktadırlar. İfade edilen maliyetlerin yapısal özellikleri farklılık göstermekle birlikte sigorta işletmeleri açısından bu özellikleri dikkate alan diğer bir sınıflama ise maliyetlerin; sabit ve değişken maliyetler olarak gruplanmasıdır. Bu şekilde maliyet sınıflandırılması, işletmenin çalışma derecesi ile sözleşme büyüklüğüne bağlı olarak incelenmektedir. Sigorta işletmelerinde beşeri sermaye, en önemli kaynaklar arasında yer almakta; sigortalılara sunulan hizmetin kalitesi, büyük ölçüde personelin verimi ile ilişkili olup, verimli ve kaliteli personelin ücretlendirilmesi de, elbette personel maliyetlerinin artmasına yol açmaktadır. Bu sebeple sigorta şirketleri, personel maliyetinin oluşumunda, hizmet kalitesinin korunmasını dikkate alan ve maliyet programındaki dengeleri gözeten bir politika izlemeleri ve bunun yanında işletmenin piyasadaki rekabet pozisyonunun da göz önünde bulundurulması gerekmedir.

2.2.5.6. Reasürans Maliyetleri

Sigortacılar, üstlendikleri riskin bir kısmını veya tamamını başka sigorta veya reasürans şirketlerine devretme hakkına sahiptirler. Bu sayede, taşıyabilecekleri kadar riski üstlenmektedirler. Ancak riski diğer kurumlara devretmenin maliyetini de taşımak zorunda kalmaktadırlar. Bu şekilde, kendilerine yönelik reasürans koruması sağlamak amacıyla üstlendikleri maliyetler, reasürans maliyetleri olarak anılmaktadır.

2.2.6. TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN SİGORTACILIK SEKTÖRÜNE ETKİSİ

Gelecekte gerek dünyada gerekse Türkiye'de mali yapısı güçlü, rekabet edebilen ve pazar payı yüksek olan ve bu durumu koruyabilen şirketler ayakta kalabilecektir. Sigorta sektörü de diğer mali piyasa kuruluşlarında olduğu gibi teknolojiyi yakından izlemek ve uygulamak zorundadır. Özellikle internet ortamında pazarlama ve tahsilatın yaygın olarak kullanılması ve istatistiki altyapıların yeterli düzeye getirilmesi önem arzetmektedir. Sigorta şirketleri, bugüne kadar interneti ürünlerini pazarlayabildikleri ilave bir imkân olarak görmemişler, aracı şirketler ve bankacılık sektörüne göre internete ihtiyatla yaklaşmışlardır. Açmış oldukları web sitelerinde genellikle, kuruluşlarını ve ürünlerini tanıtmışlar, işlerini daha verimli kılmada internetin sağlamış olduğu fırsatları, birçok nedenden dolayı yeterince kullanamamışlardır.

Bazı sigorta ürünleri, sigorta satın alan kişinin birebir danışmalarda bulunmasını gerektirecek kadar karmaşık yapıdadır. Ancak, gerek internet teknolojisindeki gelişmeler gerek poliçe tasarımının yeniden düzenlenerek basitleştirilmesi, bu tip karmaşık ürünlerin de internet üzerinden pazarlanmasını mümkün kılacaktır. Aynı zorluk hasarların tasfiyesinde de geçerli olmaktadır. Birçok hasarda, soruşturma ve karar verme süresi bir hayli uzun olduğu için, hasar işlemlerini standartlaştırmak oldukça güç bir hâl almıştır. Bunun yanı sıra, sigorta şirketleri bazı hasarlarda, kendileriyle hiçbir sözleşme bağı olmayan üçüncü şahıslarla da muhatap

olabilmektedirler ki, bu durum hasar sürecinin belli bir formda ele alınmasını güçleştirmektedir.

Tüketici kesimin interneti güvenilir bir aracı olarak görmemesi de, sigortacılıkta internetin yaygınlaşamamasında önemli bir etken olarak görülebilir. Oysa sigorta görüşmeleri sırasında sigortalıya ait ve gizli kalması gereken bilgiler, sigorta şirketine güvenle verilmektedir. İnternetin gelişmesine engel olan diğer bir neden ise yasal düzenlemelerdir. Ancak internet teknolojisinin gelecekte sigortacılık sektöründe çok daha yaygın bir şekilde kullanılacağı göz önüne alınarak, bu gelişmenin sigortacılık faaliyetleri üzerinde ne gibi etkilerde bulunacağı üzerine araştırma ve çalışmalar yapılmaktadır. Sigma Dergisi'nin yapmış olduğu geniş kapsamlı çalışmada, internetin sigortacılık endüstrisi üzerindeki muhtemel etkileri şu şekilde özetlenmiştir (**Çuhacı**, 2005: 4):

- İnternet sigortacılarının pazar payı önemli miktarda artacaktır.
- Elektronik ortam, işte verim artışı sağlayacaktır.
- Piyasaya girişteki engeller azalacak ve rekabet artacaktır.
- Uzman kuruluşlar, tam anlamıyla bütünleştirilmiş bir model arayışı içerisindedirler.
- Geleneksel sigorta aracılarının rolü, finans idaresi ve risk danışma hizmeti veren kuruluşlara geçmektedir.
- Kaliteli hizmet, düşük fiyatlar ve açıklık, sigortalı kesimin yararına olacaktır.
- Sorumluluk, nakliyat ve kredi sigortalarına olan talep artacaktır.

2.2.7. SİGORTACILIK SEKTÖRÜNÜN DİĞER SORUNLARI

Sigortacılık sektörü pek çok açıdan aşılması gereken sorunların çözülmesini uzun süre bekleyerek geçirmiştir.

Sigortacılık Düzenleme ve Denetleme Kanunu: 1994 yılından bu yana yürürlükte bulunan ve aynı yıl 3991 sayılı Kanun'un Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi sonucunda yasal dayanağını yitiren 539 sayılı KHK'nin önemli hükümleri Anayasa Mahkemesi tarafından çeşitli tarihlerde iptal edilmiş, ayrıca Acenteler Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır. Bunun sonucunda sigorta sektöründe düzenleme ve denetim açısından büyük bir yasal boşluk doğmuştur. Sektör sorunları kronikleşmiş bir hâlde senelerden beri beklerken yaşanan ekonomik krizlerden de ciddi anlamda etkilenmiştir. Bu nedenle T.B.M.M tarafından 03.06.2007 tarihinde kabul edilen 5684 No.lu "Sigortacılık Kanunu" yaşanmakta olan bir takım belirsizliklerin ortadan kalkmasında önemli rol oynayacaktır. Bu kanunla getirilen önemli değişiklikleri özetle şöyle sıralamak mümkündür;

- Sigorta sözleşmeleri: Sözleşmenin tesisi ve devamı sırasında sigorta şirketleri ve acenteleri tarafından sigortalıya poliçesinin kapsadığı teminatlar, kapsam dışı riskler, tazminatın ödenme kuralları ve benzer mahiyetteki hususlarda bilgilendirme yapılması yükümlülüğü getirilmiştir. Bilgilendirmenin nasıl yerine getirileceği özel bir yönetmelikle belirlenmiş olup, 01.12.2007 tarihinde yürürlüğe girecektir. Sözleşmede açıkça kapsam dışı bırakıldığı belirtilmeyen tüm riskler teminat kapsamında kabul edilecektir, ayrıca sözleşmede yabancı kelimelere yer verilmeyecektir.

- Sigorta acenteleri: Sigorta acenteliği yapacakların sahip olması gereken nitelikler ayrı bir yönetmelik ile belirlenecek olup, sigorta acentelerine Hazine Müsteşarlığı'ndan bu niteliklere sahip olduklarını gösteren bir belge alma zorunluluğu getirilmektedir.

- Sigortacılıkta tahkim: Sigortacı ile sigortalı arasında sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların çözümü için Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği (T.S.R.Ş.B.) nezdinde "Sigorta Tahkim Komisyonu" oluşturulmuştur. Bazı anlaşmazlıkların komisyon kanalıyla çözümlenmesi mahkemelerin de yükünü azaltacaktır. Yeni kanun daha birçok teknik konuda yenilik getirmiş ancak uygulama için yönetmeliklerin yayınlanması beklenmektedir.

Özel sigorta bilincinin yaygınlaştırılması ve sigorta eğitiminin yetersizliği karşısında sigortacılığın genel eğitim programlarında yer alması konusunda ilgili kuruluşlara sunulan Birlik önerileri bugüne kadar sonuçsuz kalmıştır (**T.S.R.Ş.B.**, 2002: 19-24).

Türkiye'de sigortacılık sektörünün içinde bulunduğu koşulları çeşitli açılardan değerlendirildiğinde, ülkemiz sigortacılığının gelişmesinin önünde engel teşkil etmesi muhtemel faktörlerin şu ana başlıklar altında toplanması mümkündür (**Alkan**, 2000: 5-25):

- Sosyal ve kültürel faktörler,
- Ekonomik faktörler,
- Haksız rekabetin olumsuz etkileri,
- Tahsilat sorunu,
- Tarife dışı fiyat uygulamaları,
- Hasar ödemelerindeki gecikmeler,
- Sigorta aracılarına verilen ödünler.

Bu arada sigortacılık bilincinin gelişmemiş ve halkın büyük bir kısmının kaderci olmasının yanında sigorta hakkında yeterli bilgiye sahip olamaması, sigortacılığın gelişmesini engelleyen faktörlerin başında gelmektedir.

Uzun yıllar yaşanmış bulunan kronik enflasyon ve gelir dağılımındaki dengesizlik de sigorta sektörünü olumsuz etkilemiştir. Gelişmiş ülkelerde sigorta sektörü, sermaye piyasasının vazgeçilmez sektörleri arasında yer alıp ekonomik kalkınma için gerekli olan fonları yaratmakta iken ülkemiz sigorta sektörü yaşanan olumsuzluklar nedeniyle bunu henüz başaramamıştır. Sigorta Murakabe Kanunu'nun bazı maddelerinin iptal edilmesi ve müeyyidelerinin yetersiz kalması nedeniyle mevzuatın öngördüğü asgari peşin prim tahsilatı ve taksit sürelerine uyulmaması prim tahsilatını olumsuz yönde etkilemiştir. Tahsilat oranının önceki yıllara göre azalması, sigorta şirketlerinin likiditesini ve mali bünyelerini zayıflatmıştır.

Bununla birlikte, sigorta şirketlerinin müşterilerine iyi hizmet sunup yeni pazarlar yaratmak yerine mevcut pazardan pay almak istemeleri, sigorta şirketleri arasındaki haksız rekabeti yoğunlaştırmıştır. Bu durum, kısır döngü yaratarak prim tahsilatının olumsuz yönde etkilenmesine, şirketlerin mali bünyelerinin zayıflamasına ve likit varlıkların azalmasına neden olmuştur. Mali bünyeleri ve likiditeleri zayıflayan şirketlerin nakit ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tarife uygulamalarında, maliyet ve kâr ilişkisi yapmadan, hasar/prim oranlarını ve teknik kârlılık durumlarını dikkate almadan tarife dışı fiyat uygulamalarına geçmeleri, iyi durumdaki diğer sigorta şirketlerini de bu yola yöneltmiştir. Bunun sonucunda mali bünyeleri zayıflayan ve nakit sıkıntısı çeken sigorta şirketlerinin hasar bedellerini gecikmeyle ödemeleri vatandaşın sigortaya bakışını olumsuz yönde etkilemiştir.

Sigorta sistemine ve sigortacılara duyulan güveni pekiştirecek önlemlerin alınması Türkiye'de sigortacılığın gelişmesine ve sigorta kapasitesinin artmasına yardımcı olacaktır (**Taşdelen**, 1996: 101).

2.3. SİGORTACILIK SEKTÖRÜNDE İSTİHDAM

2.3.1. İSTİHDAMIN YAPISI

Rekabetin alabildiğince yoğun olduğu sigorta sektöründe şirketler bir yandan müşterilerine daha kaliteli ürünler ve hizmetler sunmak, bir taraftan müşteri taleplerini karşılarken diğer taraftan yeterli ölçüde kâr sağlayarak ayakta durmak zorundadırlar. Bunun yanında ülkelerin ticari geleneklerindeki değişim ve ticaretin uluslararası boyutunun genişlemesi de rekabet baskısını artırmakta, sigorta sektöründe uluslararası ölçekte yaşanan yeniden yapılanma hareketlerinin süregelmesi ve şirket birleşmelerinin artması, sektörün rekabet nedeniyle maliyet analizleri üzerinde yoğunlaşmasına neden olmaktadır.

Maliyetler açısından sigorta şirketlerinin en önemli harcama kalemini hasar ödemeleri oluşturmakta, bunu pazarlama ve dağıtım için yapılan harcamalar izlemektedir. Satış hedeflerini gerçekleştirmek üzere şirketler, ürünler hakkında yeterli bilgiye sahip, müşterilerin ürün tercihlerini kolaylıkla algılayabilen,

müşterilere sigorta konusunda gerekli önerilerde bulunabilecek ve sonuçta müşterilerin kendileri için en uygun ürünü satın almalarını sağlayacak nitelikli insan gücünü istihdam etmek zorunda kalmaktadırlar.

Piyasalarda yaşanan rekabet ve daha çok sayıda müşteri çekme gereksinimi, sigorta şirketlerini maliyetlerini daha sıkı şekilde izlemeye ve etkinlik artırıcı yöntemleri uygulamaya zorlamaktadır. Bunun sonucunda sigorta şirketleri istihdam açısından eskisine göre daha rasyonel kararlar almakta, iş sözleşmelerinde esneklik sağlamakta ve iş akış sistemlerinde bilgi iletişim imkânlarını en etkili biçimde kullanmaktadırlar. Tüm bu gelişmeler sonucunda, sigorta sektöründe istihdam açısından aşağıdaki ana değişimlerin gerçekleşmesi beklenmektedir (**T.S.R.Ş.B.**, 2002: 5):

- Rekabetin giderek yoğunlaşması ve bunun sonucunda sektörel istihdam düzeyi ile niteliğinde önemli değişiklikler olması,

- Rekabet nedeniyle maliyetlerin düşürülmesi ve etkinlik artırıcı yöntemlerin geliştirilmesi,

- Dağıtım kanallarındaki önemli değişiklikler sonucunda istihdam ve mesleki standartların kontrolü ve eğitim gereksinimlerinin artması,

- Genel istihdam düzeyi düşerken geleneksel mesleklerin kaybolması, yeni tür mesleklerin gelişmesi,

- Sektörel istihdam sözleşmelerinde çalışma sürelerinin yeniden belirlenmesi.

Uluslararası veriler açısından bakıldığında, Türk sigorta sektörünün yıllar itibari ile özellikle son 10 yıldır reel büyümesine ve sigorta şirketlerinde çalışan sayısı artış göstermesine rağmen, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında sigortacılığın ve istihdam edilen kişi sayısının istenen seviyeye ulaşmadığı görülmektedir. Avrupa'da sigorta şirketlerinde çalışan sayısının en yüksek olduğu ülkeler sırasıyla Almanya, İngiltere ve Fransa olup, 1998 yılında bu üç ülkenin AB toplamı içindeki payı %69 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de araç sahibi olanların sadece %30'unun kasko, ev sahibi olanların ise sadece %15'inin konut sigortası yaptırdığı, zorunlu bir sigorta

olan trafik sigortasında bile araçların %22'sinin sigortasız olarak trafikte dolaştığı, bir deprem ülkesi olan ülkemizde 14 milyonu aşkın konutun 12 milyonunun ise zorunlu deprem sigortasının (DASK) olmadığı görülmekte, sigortacılığın yeterince gelişememesinin sebepleri olarak da, gelir seviyesinin düşüklüğü, gelir dağılımının bozukluğu, sigorta bilincinin eksikliği, hukuk sisteminin yetersiz olması gösterilmektedir.

Bir ülkede sigortacılık algısının, sektörün büyümesinde ve istihdam kapasitesinde önemli roller oynadığını söylemek mümkündür. Bu nedenle ülkede sigortacılığın gelişmesi açısından istihdam edilecek personelin de niteliği son derece önem arzetmektedir. Uzmanlar, sektöre girmek isteyenlerin dürüst olmalarını, en az bir yabancı dili çok iyi öğrenmelerini, zamanı iyi değerlendirerek bol bol okumak suretiyle kendilerini yetiştirmelerini, yaptıkları işleri en iyi şekilde yapmalarını ve mutlaka bir konuda uzmanlaşmalarını, gelecek için hedeflerini belirlemelerini, hırslı olmalarını ve asla ümitsizliğe kapılmamalarını tavsiye etmektedirler (**Koçak**, 2005: 5).

Sigorta sektörü özellikle üniversite mezunu iyi yetişmiş olan gençlerin ilgisini çektiğinden, sigorta şirketleri işe eleman alımında sürekli kriterleri daha az eğitim almış kişiler aleyhine olmak üzere zorlaştırarak yenilemektedirler. Gerçekten işe eleman alınırken belli kriterlere göre seçim yapılmakta, adaylar yazılı ve sözlü sınavlar, genel yetenek ve genel kültür testlerinden geçmektedirler. Bu genel kriterlerin yanında sigorta şirketlerinde bazı pozisyonlar için ilave özellikler de aranabilmektedir. Örneğin yukarıda sayılan tüm aşamaları geçmesine rağmen pazarlama departmanına alınacak elemanların ayrıca dışa dönük kişilik yapısına sahip olmasına bakılmakta, ikna kabiliyeti yüksek, dile hakim ve diksiyonu iyi olan adaylar tercih edilmektedir.

Kısaca tüm sektörlerde işverenler çalışanlarından üretim ve kârı arttırıcı çok şey beklemektedirler. Son yıllarda hemen her alanda ve özellikle hizmet sektöründe rekabet, entellektüel sermaye diye tanımlanan insan gücü ile yapılmaktadır. Bu nedenle şirketler üniversite mezunlarında da farklı özellikler aramakta, yabancı dil ve bilgisayar bilmenin ve lisans üstü eğitimle kendini desteklemenin yanı sıra gençlerin

birtakım özel kurslardan da geçerek iş aramasını gerektirir hâle getirmişlerdir (**Temur**, 2005: 9).

Tablo-2.8. Sigorta Sektöründe 31 Aralık 2005 Tarihi İtibariyle Çalışanların Dağılımı			
Mezun Olunan Eğitim Kurumu	**Erkek**	**Kadın**	**Toplam**
İlkokul	171	27	198
Ortaokul ve Dengi	124	14	138
Lise ve Dengi	1 088	1 342	2 430
2 Yıllık Yüksekokul	430	1 024	1 454
Üniversite	4 242	4 516	8 758
Lisansüstü	301	271	572
TOPLAM	6 356	7 194	13 550

Kaynak : T.S.R.Ş.B. 2005, (Çevrimiçi) (http://www.tsrsb.org.tr/NR/rdonlyres/D3AE6478-B2C1-4415-BDF7-BCE332836F47/2640/tsev_oecd2.ppt#355,24,Slide 24), Erişim Tarihi : 01.09.2007.

Sigorta ve reasürans şirketlerinde çalışanların mezun oldukları eğitim kurumlarına göre dağılımına bakıldığında, sektörde çalışanların eğitim düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. 12 837 kişinin 10 000'den fazlası lise üstü bir eğitime sahiptir. Her iki cinsin istihdam edilen personel sayısı birbirine yakın iken toplamda kadın personelin ortalama eğitim düzeyi erkeklere göre daha yüksektir.

2.3.2. VERİMLİLİK VE ÜCRETLER

İşgücü verimliliği ölçütü olarak çalışan kişi başına prim geliri göstergesi, daha ayrıntılı ve sağlıklı hesaplamalara olanak sağlayacak istatistiki verilerin yetersizliği nedeniyle günümüzde de kullanılmaktadır. Ancak son zamanlarda CEA tarafından yapılan ve işgücü verimliliği ile ücretlerin ilişkilendirilmesine yönelik çalışmalarda tercih edilen yaklaşım; "çalışan kişi başına prim gelirleri artışı" ile "çalışan kişi başına ücret maliyeti artışı" gibi iki göstergenin kullanılmasıdır. Bu yaklaşıma göre, ücret artışları için birinci göstergedeki artışın, ikinci göstergedeki artıştan daha yüksek olması gerekmektedir (**Uslu ve Gürer**, 2000: 4).

Sadece sigorta şirketlerinin direkt prim gelirleri esas alınarak cari fiyatlarla hesaplanan ortalama işgücü verimliliği 2001 yılında 2000 yılına göre %41.7 oranında, 2002 yılında ise 2001 yılına göre %41.8 oranında artış göstermiştir. Sabit

fiyatlarla (ABD doları) hesaplanan ortalama işgücü verimliliği 2001 yılında 2000 yılına göre %33.9 düşmüş, 2002 yılında bir önceki yıla göre %24.4 oranında artmıştır (**Unan**, 2003: 2).

Tablo-2.9. Ortalama İşgücü Verimliliği (2000-2002)			
Açıklama	**2000**	**2001**	**2002**
Cari Fiyatlarla (milyon TL)	175.2	248.3	351.9
Sabit Fiyatlarla (ABD $)	260.9	172.5	214.6

Kaynak : T.S.R.Ş.B., (Çevrimiçi) (http://tsrsb.org.tr/private/trk/sayi31/ince313.htm),
Erişim Tarihi : 20.07.2007.

Sigorta sektöründe rekabet olgusunun ağırlık kazanması ve maliyetlerin düşürülmesi gereksiniminin yarattığı daha rasyonel bir istihdam politikası uygulanması konusundaki zorunluluk, işgücünün verimliliği, ücretler ve istihdam düzeyi arasındaki ilişkileri ön plana çıkarmaktadır. En basit anlatımıyla işgücü verimliliği "belirli bir üretim miktarı ile bu üretimi elde etmek üzere kullanılan emek faktörü arasındaki oran" şeklinde tanımlanmakta, üretimdeki artış ile kullanılan emek faktöründeki kısmi artış arasındaki orana "emeğin marjinal verimliliği" denilmektedir. Ücretler marjinal verimlilik teorisinin geliştirilmiş bir biçimi olan pazarlık gücü teorisi çerçevesinde belirlenmekte, bu şekilde hesaplanan ücret maliyetleri toplamı da istihdam düzeyini belirlemektedir (**Uslu ve Gürer**, 2000: 4).

Tablo-2.10. Cari ve Sabit Fiyatlarla Ortalama Yıllık Ücret Endeksi (1998=100)						
Eğitim Düzeyi	**2000**		**2001**		**2002**	
	Cari	**Sabit**	**Cari**	**Sabit**	**Cari**	**Sabit**
İlkokul	347.7	161.8	423.9	92.1	611.5	116.6
Ortaokul	345.7	160.9	409.2	88.9	568.1	111.5
Lise	338.7	157.7	442.9	96.2	561.2	107.0
Yükseköğretim	345.7	160.9	466.9	101.4	637.7	121.6
Lisansüstü	338.9	157.8	487.9	105.9	575.3	109.7

Kaynak : T.S.R.Ş.B. , (Çevrimiçi) (http://tsrsb.org.tr/private/trk/sayi31/ince313.htm),
Erişim Tarihi : 01.09.2007.

Sigorta ve reasürans şirketlerinde çalışanların eğitim düzeylerine göre yıllık brüt ücret ortalamaları esas alınarak cari ve sabit fiyatlarla hesaplanan ortalama ücret endeksleri yukarıdaki Tablo-2.10.'da verilmiştir. Görüldüğü gibi ücretlerdeki değişmeler, daha çok ekonomideki konjonktürel dalgalanmalara bağlı olarak gerçekleşmektedir. Sadece sigorta şirketlerinin direkt prim gelirleri esas alınarak cari fiyatlarla hesaplanan ortalama işgücü verimliliği 2004 yılında 2003 yılına göre %26.92 oranında, 2005 yılında ise 2004 yılına göre %4.29 oranında artış göstermiştir. Sabit fiyatlarla (ABD doları) hesaplanan ortalama işgücü verimliliği artışları ise sırasıyla %32.33 ve %3.86 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo-2.11. Ortalama İşgücü Verimliliği (2003-2005)

Fiyatlar	2003	2004	2005
Cari Fiyatlarla (YTL)	457.760	580.987	605.889
Sabit Fiyatlarla (ABD $)	328.549	434.773	451.550

Kaynak : T.S.R.Ş.B. , (Çevrimiçi) (http://www.tsrsb.org.tr/NR/rdonlyres/B06DF433-0AC6-42E4-A1FD-77F044C3DBFA/1600/istihdamyapisiozettablolari2005.doc), Erişim Tarihi : 20.07.2007.

Sigorta sektöründe rekabet olgusunun ağırlık kazanması ve maliyetlerin düşürülmesi gereksiniminin yarattığı daha rasyonel bir istihdam politikası uygulanması konusundaki zorunluluk, işgücünün verimliliği, ücretler ve istihdam düzeyi arasındaki ilişkileri ön plana çıkarmaktadır (**Uslu ve Gürer**, 2000: 5).

2.4. SEKTÖRDE ÇALIŞANLARIN DEMOGRAFİK YAPISI

31 Aralık 2005 tarihi itibariyle sigorta ve reasürans şirketlerinin merkez ve bölge kuruluşlarında çalışan toplam personel sayısı bir önceki yıla göre %10.6 oranında artarak 12 837 kişiye çıkmıştır. Toplam çalışanların %98.5'i olan 12 639 kişi sigorta şirketlerinde, %1.5'i olan 198 kişi ise reasürans şirketlerinde çalışmakta olup reasürans şirketlerinde çalışanların sayısı giderek azalmaktadır. Şirket başına düşen ortalama çalışan kişi sayısı ise 256'dır (**Unan**, 2003: 1).

Tablo-2.12. Sigorta ve Reasürans Şirketlerinde Çalışanların Dağılımı (31 Aralık 2005)		
Fiyatlar	**Çalışanların Sayısı**	**%**
Reasürans Şirketleri	198	1.5
Sigorta Şirketleri	12 639	98.5
Toplam	12 837	100.00

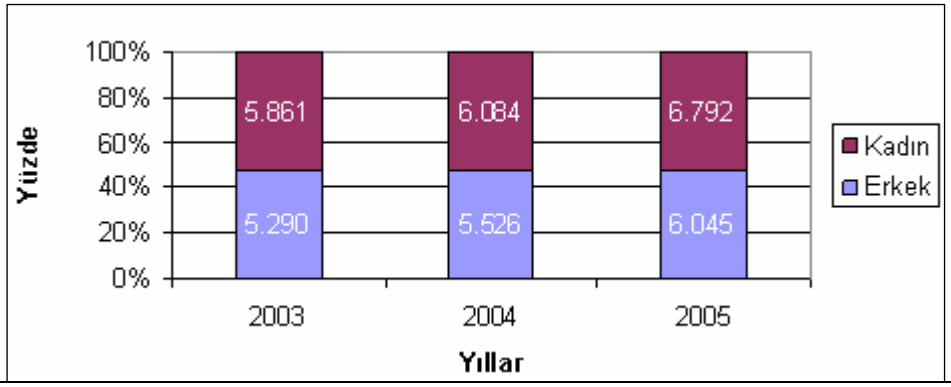
Kaynak : T.S.R.Ş.B., (Çevrimiçi) (http://www.tsrsb.org.tr/NR/rdonlyres/B06DF433-0AC6-42E4-A1FD-77F044C3DBFA/1600/istihdamyapisiozettablolari2005.doc), Erişim Tarihi : 20.10.2007.

Çalışan kadın sayısı 2005 yılı sonu itibariyle 6 792'ye çıkmış ve sektörel istihdam içindeki payı bir önceki yıla göre artarak %53 olmuştur. Çalışan erkek sayısı 6 045 olarak gerçekleşmiş ise de oransal olarak azalarak sektörel istihdam içindeki payı %47'ye düşmüştür.

Tablo-2.13. Sigorta ve Reasürans Şirketlerinde Çalışanlar (2000-2002)						
Cinsiyet	**2000**		**2001**		**2002**	
	Sayı	**%**	**Sayı**	**%**	**Sayı**	**%**
Erkek	4 917	47.3	4 920	48.2	5 024	47.3
Kadın	5 476	52.7	5 291	51.8	5 590	52.7
Toplam	10 393	100	10 211	100	10 514	100

Kaynak : T.S.R.Ş.B., (Çevrimiçi) (http://tsrsb.org.tr/private/trk/sayi31/ince313.htm), Erişim Tarihi : 01.10.2007.

Şekil-2.1. Sigorta ve Reasürans Şirketlerinde Çalışanların Cinsiyete Göre Dağılımı

Kaynak : T.S.R.Ş.B., (Çevrimiçi) (http://www.tsrsb.org.tr/NR/rdonlyres/B06DF433-0AC6-42E4-A1FD-77F044C3DBFA/1600/istihdamyapisiozettablolari2005.doc), Erişim Tarihi : 20.10.2007.

Sigorta ve reasürans şirketlerinde çalışanların mezun oldukları eğitim kurumlarına göre dağılımına bakıldığında, sektörde çalışanların eğitim düzeyinin yüksekliği dikkat çekmektedir. Sektörel istihdamda ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim görenlerin oranı zaman içinde azalırken, yükseköğrenim ve lisansüstü eğitim görenlerin sayısı ve oranı artmıştır.

Tablo-2.14.'ün incelenmesinden sigorta sektöründe üniversite mezunu personel oranının yüksekliği bariz şekilde ortaya çıkmaktadır. 2002 yılında lisans ve üstü eğitim almış personelin oranı toplam çalışanların yaklaşık %70'i civarındadır.

Tablo-2.14. Sektörde Çalışanların Eğitim Düzeyi (2000-2002)

Eğitim Düzeyi	2000		2001		2002	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul	338	3.3	266	2,6	256	2.4
Ortaokul	235	2.3	198	1.9	172	1.6
Lise	3 497	33.6	3 072	30.1	2 917	27.5
Yükseköğretim	5 958	57.3	6 290	61.6	6 886	64.9
Lisansüstü	365	3.5	385	3.8	383	3.6
Toplam	10 393	100	10 211	100	10 614	100

Kaynak : T.S.R.Ş.B. , (Çevrimiçi) (http://tsrsb.org.tr/private/trk/sayi31/ince313.htm),
Erişim Tarihi : 24.10.2007.

Tablo-2.15.'de de görüldüğü üzere sektörde yükseköğrenim görmüş kadınların oranı erkeklere göre daha yüksektir. Ancak lisansüstü eğitime sahip erkeklerin oranı kadınlara göre daha yüksektir.

Tablo-2.15. Cinsiyete Göre Eğitim Düzeyi (%) (2000-2002)

Eğitim Düzeyi	2000		2001		2002	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
İlkokul	5.8	1.0	4.4	0.9	4.4	0.6
Ortaokul	3.9	0.7	3.2	0.8	2.9	0.5
Lise	28.2	38.6	27.8	32.2	24.1	30.5
Yükseköğretim	57.9	56.8	60.2	62.9	64.2	65.5
Lisansüstü	4.2	2.9	4.4	3.2	4.4	2.9
Toplam	100	100	100	100	100	100

Kaynak : T.S.R.Ş.B., (Çevrimiçi) (http://tsrsb.org.tr/private/trk/sayi31/ince313.htm),
Erişim Tarihi : 01.10.2007.

Eğitim dallarına göre oluşturulan Tablo-2.16.'da 2002 yılı sonu itibariyle sigorta şirketlerinde çalışan yükseköğrenim mezunlarının %19.8'i işletme, %18'i ekonomi, %11.6'sı mühendislik, %5.2'si sigortacılık, %2.4'ü hukuk dallarında ve %43'ü ise diğer dallarda eğitim görmüş kişilerden oluşmaktadır. Lisansüstü eğitim görenlerde ise %30.6 ile işletme ve %14.6 ile ekonomi dalları ilk iki sırayı almakta, sigortacılık dalında yüksek lisans yapanlar ise %13.3 ile üçüncü sırayı almaktadır.

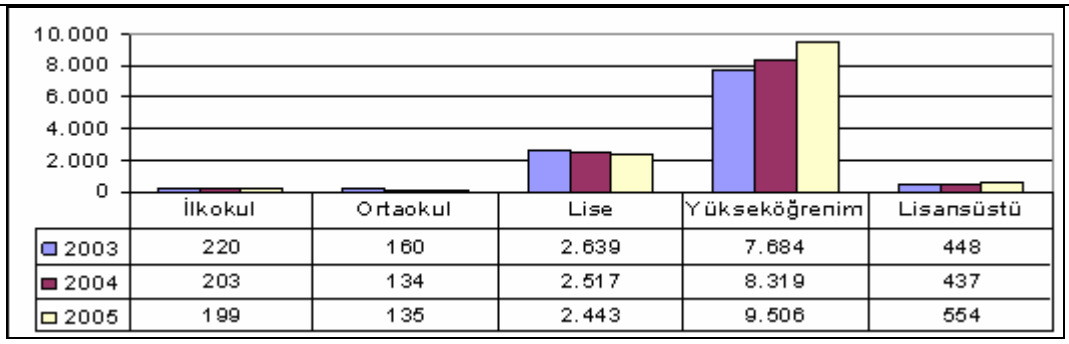
Tablo-2.16. Eğitim Dallarına Göre Lisans ve Lisansüstü Eğitim Görenler (%)

Eğitim Düzeyi	2000		2001		2002	
	Yüksek Öğrenim	Lisans-üstü	Yüksek Öğrenim	Lisans-üstü	Yüksek Öğrenim	Lisans-üstü
Ekonomi	17.5	15.1	18.8	13.2	18	14.6
İşletme	18.7	25.5	18	30.1	19.8	30.6
Hukuk	2.9	2.2.	2.7	2.1	2.4	2.1
Sigorta	5.5	13.1	5.4	13.5	5.2	13.3
Mühendislik	11.6	9.3	12.2	10.6	11.6	12.8
Diğer	43.8	34.8	42.9	30.4	43	26.6
Toplam	100	100	100	100	100	100

Kaynak : T.S.R.Ş.B., (Çevrimiçi) (http://tsrsb.org.tr/private/trk/sayi31/ince313.htm), Erişim Tarihi : 01.08.2007.

Şekil-2.2.'de sigorta sektöründe çalışanların eğitim durumuna göre sayısal olarak dağılımı verilmiş olup 2003'ten 2005'e kadar olan rakamlar mukayese edildiğinde ilk, orta ve lise mezunlarının yıllar itibari ile sayıları azalırken üniversite ve üstü eğitim alanların sayılarındaki artış bariz olarak görülmektedir.

Şekil-2.2. Eğitim Düzeyine Göre Sigorta Sektörü Çalışanları

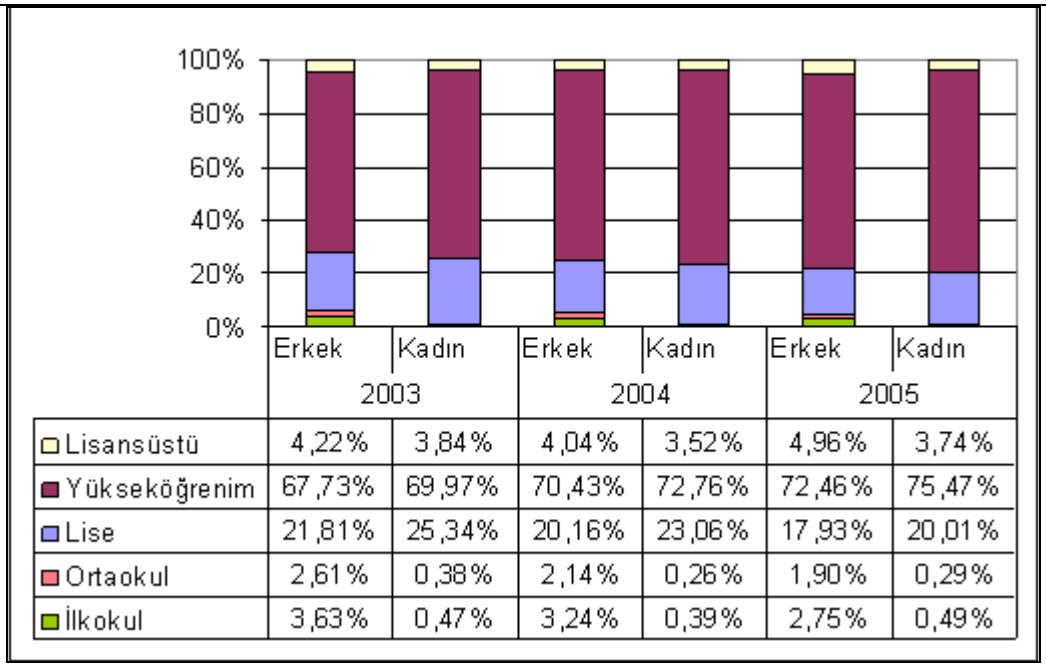

	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yükseköğrenim	Lisansüstü
2003	220	160	2.639	7.684	448
2004	203	134	2.517	8.319	437
2005	199	135	2.443	9.506	554

Kaynak : T.S.R.Ş.B., (Çevrimiçi) (http://www.tsrsb.org.tr/NR/rdonlyres/B06DF433-0AC6-42E4-A1FD-77F044C3DBFA/1600/istihdamyapisiozettablolari2005.doc), Erişim Tarihi : 01.08.2007.

Şekil-2.3.'de 2003-2005 yılları arasında istihdamın eğitim ve cinsiyete göre olan rakamları mukayeseli olarak verilmiş olup gerek kadın gerek erkek personelin kendi içlerinde de yüksek öğrenim görmüş olanların oranının %80'lere ulaştığı görülmektedir. Aynı şekilde lise ve altında eğitim sahibi olan personel her iki cins içinde de oransal olarak azalmaya devam etmektedir.

Şekil-2.3. Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre Çalışanların Dağılımı

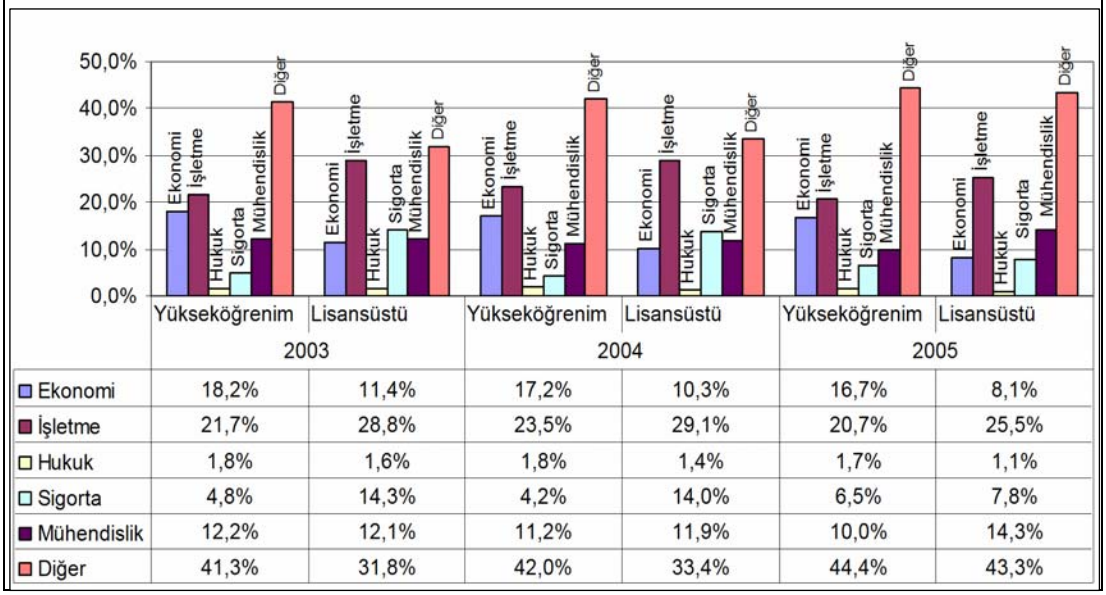

	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
	2003		2004		2005	
Lisansüstü	4,22%	3,84%	4,04%	3,52%	4,96%	3,74%
Yükseköğrenim	67,73%	69,97%	70,43%	72,76%	72,46%	75,47%
Lise	21,81%	25,34%	20,16%	23,06%	17,93%	20,01%
Ortaokul	2,61%	0,38%	2,14%	0,26%	1,90%	0,29%
İlkokul	3,63%	0,47%	3,24%	0,39%	2,75%	0,49%

Kaynak : T.S.R.Ş.B., (Çevrimiçi) (http://www.tsrsb.org.tr/NR/rdonlyres/B06DF433-0AC6-42E4-A1FD-77F044C3DBFA/1600/istihdamyapisiozettablolari2005.doc), Erişim Tarihi : 01.08.2007.

Şekil-2.4.'den görüldüğü üzere, 2005 yılı sonu itibariyle sigorta şirketlerinde çalışan yüksek öğrenim mezunlarının %20.7'si işletme, %16.7'si ekonomi, %10'u mühendislik, %6.5'i sigortacılık, %1.7'si hukuk dallarında ve %44.4'ü ise diğer dallarda eğitim görmüş kişilerden oluşmaktadır. Lisansüstü eğitim görenlerde ise %25.5 ile işletme ve %14.3 ile mühendislik dalları ilk iki sırayı almakta, ekonomi dalında yüksek lisans yapanlar ise %8.1 ile üçüncü sırayı almaktadırlar.

Şekil-2.4. Meslek Grupları ve Eğitim Düzeylerine Göre Çalışanların Dağılımı

	2003 Yükseköğrenim	2003 Lisansüstü	2004 Yükseköğrenim	2004 Lisansüstü	2005 Yükseköğrenim	2005 Lisansüstü
Ekonomi	18,2%	11,4%	17,2%	10,3%	16,7%	8,1%
İşletme	21,7%	28,8%	23,5%	29,1%	20,7%	25,5%
Hukuk	1,8%	1,6%	1,8%	1,4%	1,7%	1,1%
Sigorta	4,8%	14,3%	4,2%	14,0%	6,5%	7,8%
Mühendislik	12,2%	12,1%	11,2%	11,9%	10,0%	14,3%
Diğer	41,3%	31,8%	42,0%	33,4%	44,4%	43,3%

Kaynak : T.S.R.Ş.B., (Çevrimiçi) (http://www.tsrsb.org.tr/NR/rdonlyres/B06DF433-0AC6-42E4-A1FD-77F044C3DBFA/1600/istihdamyapisiozettablolari2005.doc), Erişim Tarihi : 01.08.2007.

Sigortacılık sektöründe eğitim düzeyi yüksek olsa da toplumun sigortacılık hakkında bilgisi çok azdır. Eğitim kurumlarında yerini bulamayan sigorta sektörü hakkında doğal olarak öğretsel ve eğitsel kitaplar da azdır. İletişim kanallarında eğitici, öğretici programlar genellikle yapılmamaktadır. Bütün bunların sonucu olarak sigorta halk tarafından yeterince bilinmemektedir (**Duman**, 2002: 233).

Ülkemizde, sigortacılığın geliştirilmesi, tanıtılması, kamuoyunun bu konuda bilgilendirilmesi için hem özel hem kamu kurumlarına büyük görevler düşmektedir. Konuyla ilgili araştırmalar, toplantılar, sempozyumlar düzenlenerek, araştırma projelerinin desteklenmesi ile gerek sigortacılık sektörü içinde gerekse toplumun diğer kesimlerinde sigorta ve sigortacılığın anlamı, önemi ve ekonomideki önemli

rolü tanıtılmalıdır. Bu tanıtım ve eğitimler sayesinde, sigortacılıkta mevcut olan büyük potansiyelin yeterince değerlendirilememesinin önüne geçilmiş olacaktır. Diğer yandan verilecek eğitim, içinde yaşanılan toplumun, sosyal, ekonomik, siyasi, kültürel tarihsel dinamiklerinin sonucu oluşan dokuya uygun bir yapıda olmalıdır (**Neyzi**, 1960: 45).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE ÇALIŞANLARIN SOSYO - EKONOMİK YAPISI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ VE KAPSAMI

3.1.1. ALAN ARAŞTIRMASININ AMACI

Bu araştırmanın amacı Türk sigorta sektöründe faaliyet gösteren şirketlerde fiilen çalışan kadrolu personelin başlıca özelliklerinin irdelenmesi ve niteliklerinin ortaya konulmasıdır.

Ülkemizde özellikle 1980'den sonra uygulanan liberal ekonomi politikalarının sonucunda önemli bir gelişme gösteren finans sektörünün içinde yer alan sigorta sektörü her ne kadar GSMH içinde çok küçük bir pay işgal etse de yakın gelecekte aynı dönemde bankacılık sekrörünün gösterdiği atılımı yapmaya namzet sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Son yıllarda özelleştirme ve şirket satışlarının çok hızlandığı ülkemizde bu satışlardan en çok etkilenen sektör sigortacılık sektörü olmuştur. Sektördeki yabancı sermaye payı 2007 yılının ortalarında %66.5 olup hâlen satış müzkereleri yapılan şirket sermaye devirlerinden sonra bu oranın %70'i geçmesi beklenmektedir. Acente ağı ve sektöre servis hizmeti sağlayan irili ufaklı işletmelerde çalışanlar da göz önünde bulundurulduğunda en az 100 000'e yakın çalışanı ilgilendiren bu sektörde, doğrudan sigorta şirketlerinde çalışan personelin Türkiye ortalamalarının üstündeki yaşam standartları nedeniyle sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri ile sektörden memnuniyet durumlarının ortaya konulması önem arzetmiştir.

Sigorta sektöründe çalışanlarla ilgili başta Hazine Müsteşarlığı, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği olmak üzere birçok kurum çeşitli istatistikler yayınlamaktadırlar. Ancak, bu yayınlar farklı perspektiften bakış açısını yansıtabilmekte ve genel kanaate gitmeyi güçleştirmektedir. Nitekim, alan araştırması ile fiilen sigorta şirketlerinde çalışan personelin bizzat kendilerinin

vereceği cevaplarla çalışanların demografik yapıları, sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri, yaşam tarz ve alışkanlıkları gibi özelliklerinin ortaya çıkarılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

3.1.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Çalışma alanı olarak sektöre ilişkin istihdam yapısı hakkında bilgi edinmek amacıyla tüm sigorta ve emeklilik şirketleri seçilmiştir.

Çalışmanın amaçlarına uygun olarak gerçekleştirilmesi için anket yöntemi seçilmiştir. 33 Sorudan oluşan anket formları hazırlanarak şirket üst yöneticilerine gönderilmiş, çalışanlarının bu formları cevaplamaları istenmiştir. Anketler ilgili sigorta ve emeklilik şirketlerinin kadrolu çalışanlarına yöneticileri tarafından iletilmiş ve 20 şirketten 1 565 anket formu doldurulduktan sonra tarafıma teslim edilmiştir. Şirketlerde çalışan toplam personel adedinin yaklaşık %15'ini oluşturan bu katılım sektör hakkında ciddi fikir verecek sayıdadır. Ankette yer alan ve katılımcılara sorulan soruların hepsine bu çalışmada yer verilmiştir. Anket formlarının toplanmasından sonra, veriler bilgisayar ortamında sisteme girilmiştir. Verilerin sisteme girilmesinin ardından bütün sorular için sonuçları ortaya koyan temel tablolar ile daha sonrasında (SPSS paket programıyla) çapraz tablolar oluşturulmuştur.

Aynı program aracılığıyla tüm sorulara ait frekans dağılımları alınmış ve sonuçlar analiz edilerek aşağıda sıralanan başlıklar altında tablolara aktarılarak değerlendirilmiştir.

3.2. ALAN ARAŞTIRMASININ GENEL SONUÇLARI

Sigorta sektöründe çalışanların (SSÇ) ankette sorulan sorulara verdikleri cevaplara göre sonuçlar sigortacıların özellikleri, kültürel alışkanlıkları ve bu sektörde çalışmaktan duydukları memnuniyet olmak üzere üç bölümde toplanmıştır. Alınan cevaplara göre oluşturulan temel tablolar ve teknik analiz yöntemleri (SPSS) kullanılarak oluşturulan çarpraz tablolar mukayeseli olarak incelenmiştir.

3.2.1. TEMEL TABLOLARA GÖRE ALAN ARAŞTIRMASININ SONUÇLARI

Sektörde çalışanlar üzerine uygulanan ankette dağınık olarak sıralanan sorulara katılımcıların verdikleri cevaplar kişilerin sahip oldukları özellikleri, alışkanlıkları ve işlerinden duydukları memnuniyeti ortaya koyacak şekilde belirli bir sistem çerçevesinde sınıflamaya tabi tutularak aşağıda açıklanmıştır.

3.2.1.1. Çalışanların Özellikleri

Sigortacılık sektöründe çalışanların özellikleri demografik, sosyal ve ekonomik olmak üzere üç başlık hâlinde incelenmiştir.

3.2.1.1.1. Demografik Özellikler

3.2.1.1.1.1. Yaş Yapısı

SSÇ'ların yaş gruplarına bakıldığında %42'lik oranla en büyük grubu 30-40 yaş arasında olanlar teşkil ederken ikinci sırayı %39.6 ile 20-30 yaş grubu oluşturmaktadır. 40-50 yaş arası grubunun da %15.3'lük bir payı aldığı hesaba katılırsa sektör çalışanlarının %97'sinin yaş açısından genel ülke nüfusunun en aktif yaş dilimleri içinde olduğu görülmektedir. 50 yaş üstünde olanların oranının %3'ü dahi geçememesi sigorta sektörünün genç nüfustan oluştuğunu ve çalışanların emeklilik veya başka sebeplerle sektörden erken yaşta ayrıldıklarını göstermektedir.

Tablo-3.1. SSÇ'ların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Kaç yaşındasınız?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
20 yaş altı	4	0.3
20-30 yaş arası (20 dahil)	620	39.6
30-40 yaş arası (30 dahil)	657	42.0
40-50 yaş arası (40 dahil)	239	15.3
50 yaş ve üstü	45	2.9
Toplam	1 565	100

3.2.1.1.1.2. Cinsiyet Yapısı

Cinsiyet dağılımı açısından bakıldığında sigorta sektörü ile ilgili istatistiklerin verilmiş olduğu daha önceki bölümlerde de değinildiği üzere sektörde çalışanların cinsiyetleri eşit oranlarda seyretmektedir. Nitekim ankete katılanlarda da bu durum kadın ve erkek çalışanların birbirine yakın oranda olduklarını ortaya koymaktadır.

Tablo-3.2. SSÇ'ların Cinsiyet Yapısı

Cinsiyetiniz nedir?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Erkek	795	50.8
Kadın	770	49.2
Toplam	1 565	100.0

3.2.1.1.1.3. Medeni Durum

SSÇ'ların %55.3'lük oranına tekabül eden 865 kişisi evli olup diğer %44.7'lik dilimdeki 700 kişisi bekârdır.

Tablo-3.3. SSÇ'ların Medeni Durumu

Evli misiniz?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Evli	865	55.3
Bekâr	700	44.7
Toplam	1 565	100

3.2.1.1.1.4. Çocuk Sahibi Olma Durumu

SSÇ'ların %60'a yakınının çocuğu yoktur. 1 565 katılımcının toplam 919 çocuğu bulunmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun büyük kent sakinlerinden olduğu dikkate alındığında büyük şehirdeki çekirdek aile yapısına uygun bir durum ortaya çıkmaktadır. Çocuk sahibi olanların içinde en geniş dilimi bir çocuğu olanlar oluştururken ikinci sırayı 400 kişilik bir grupla iki çocuğu olanlar almaktadır. Beş çocuğu olan katılımcı sayısı ise tek bir kişidir.

Tablo-3.4. SSÇ'ların Sahip Oldukları Çocuk Sayısı		
Kaç çocuğunuz var?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
0	930	59.4
1	400	25.6
2	200	12.8
3	30	1.9
4	4	0.3
5	1	0.1
Toplam	1 565	100.0

3.2.1.1.2. Sosyal Özellikler

SSÇ'ların bu sektörde geçirdikleri süreler ile görev unvanları ve öğrenim durumları gibi sosyal özelliklerine ilişkin sorulara verdikleri cevaplar sosyal özellikler başlığı altında toplanarak verilmektedir.

3.2.1.1.2.1. Sektörde Çalışma Süresi

SSÇ'ların sigorta sektöründe geçirdikleri süreler incelendiğinde en kalabalık grup %38.7'lik oranla 0-5 yıl kıdemli olanlardır. Onları %30.7'lik oranla 6-10 yıl kıdemli olanlar takip etmektedir. Esasında bu tablodaki verilerle yaş ile ilgili veriler birlikte incelendiğinde paralellik olduğu görülmektedir. Beşer yıl dilimler hâlinde verilen kıdem yılları çizelgesinde kıdem arttıkça kişi adedi ve genel içindeki oranı düşmektedir. Bundan anlaşılan şudur ki sigorta sektöründe emek devir hızı yüksektir.

Tablo-3.5. SSÇ'ların Sektörde Çalışma Sürelerine Göre Dağılımı		
Sigorta sektöründe kaç yıldır çalışıyorsunuz?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
0-5 Yıl	606	38.7
6-10 Yıl	481	30.7
11-15 Yıl	290	18.5
16-20 Yıl	124	7.9
20 Yıl ve yukarısı	64	4.1
Toplam	1 565	100.0

3.2.1.1.2.2. Öğrenim Durumu

Eğitim profiline bakıldığında çalışanların %66.9'luk oranına tekabül eden 1 047 kişisi üniversite mezunudur. Yüksek lisans ve doktora yapanlar da bu sayıya dahil edildiğinde bu oran %73.9'a çıkmaktadır. Bu sonuç çalışanların eğitim seviyesinin Türkiye genel ortalamalarının çok üstünde olduğunu göstermektedir. Yüksek öğrenim görmüş personelin genel içindeki oranının bu denli yüksek oluşunun gelecekte bir takım sıkıntılara neden olması da muhtemeldir. Zira sürekli tekrar gerektiren ve üretkenlikten çok hatasız tekrara dayalı bir takım görevlerin de yüksek öğrenim görmüş kariyer beklentisi içinde olan genç çalışanlara verilmesi bu kişilerde bir süre sonra bıkkınlık yaratıp sektöreden kaçışlarına da neden olabilir.

Tablo-3.6. SSÇ'ların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim durumunuz nedir?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
İlkokul	12	0.8
Ortaokul	17	1.1
Lise	379	24.2
Üniversite	1 047	66.9
Yüksek Lisans / Doktora	110	7.0
Toplam	1 565	100.0

3.2.1.1.2.3. Görev Dağılımı

Katılımcıların %45.7'sini memurlar, %39.7'sini yetkili düzeydeki orta kademe yöneticiler oluştururken %12.3'ünü müdür ve üstü görevlerdeki üst düzey yöneticiler oluşturmaktadırlar. Burada dikkat çeken bir husus yetkili sayısı ile yetkisiz durumdaki memurların sayılarının birbirine çok yakın olmasıdır. Bu durum sigorta sektörünün özelliğinden kaynaklanmaktadır. Sigortacılığın günümüzde en yeni teknolojileri çok yoğun bir şekilde uygulayan sektör olması nedeniyle insan emeğini az sayıda kullandığından işe giren personel kısa bir süre sonra kendi yaptığı işin imza sorumluluğunu alabilecek seviyeye gelebilmekte ve ücretine de olumlu katkıda bulunacak şekilde yetkili personel konumuna gelebilmektedir. Bu sektördeki şirketlerde bir müdür ve iki üç yetkiliden oluşan memur kademesinden hiçbir çalışanın olmadığı departman sayısı azımsanmayacak kadar çoktur.

Tablo-3.7. SSÇ'ların Görevlerine Göre Dağılımı		
Kurumunuzdaki göreviniz nedir?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)	192	12.3
Yetkili (Müd.Yardımcısı, Şef, Uzman)	621	39.7
Memur	715	45.7
Hizmetli	37	2.4
Toplam	1 565	100.0

3.2.1.1.2.4. Yabancı Dil Bilme Durumu

Sektör çalışanlarının %30.2'si yabancı dil bilmektedir.Yabancı dil bildiğini belirten katılımcılara bu sorunun devamında kaç dil bildiği sorulmuş ve bu soruya verilen cevaplara göre 415 kişi bir dil bilirken 54 kişi iki dil, dört kişi ise üç dil bilmektedir. 2007 yılında artan yabancı şirket satın almalarından sonra sektörde dil bilenlerin sayısında ciddi bir artış olması beklenmelidir.

Tablo-3.8. SSÇ'ların Yabancı Dil Bilme Durumu		
Bir yabancı dili iyi derecede biliyor musunuz?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Evet	473	30.2
Hayır	1 092	69.8
Toplam	1 565	100.0

Tablo-3.9. SSÇ'ların Bildikleri Yabancı Dil Sayısına Göre Dağılımı		
Birden fazla ise, iyi derecede bildiğiniz yabancı dil sayısı nedir?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
0	1 092	69.8
1	415	26.5
2	54	3.5
3	4	0.3
Toplam	1 565	100.0

3.2.1.1.2.5. Yararlanılan Sağlık Hizmetleri

Sigorta sektöründe çalışan personelin tamamı sosyal güvenlik sistemine kayıtlıdır. Bu sektörde çalışanların kayıt dışı tutulma ihtimali yok denecek kadar azdır. Zira sigorta sektörü devletin farklı bir çok resmi kurumunun sürekli denetiminin altındadır. Ankete katılanlara özel sağlık sigortalarının olup olmadığı sorulmuş ve bu soruya verilen cevaplardan %91.4'ünün evet cevabı verdiği görülmüştür. Bir sonraki soruda hastalandıklarında tedavilerini ve ilaçlarını nereden karşıladıkları sorusuna verilen cevaplardan yukarıdaki tabloyu doğrulayan bir sonuç ortaya çıkmıştır. SSÇ'lar tedavi ve ilaç için öncelikle özel sağlık sigortalarına ve bir kısmı kendi kurumlarının sağladığı özel imkânlara başvururken sadece %12.9'luk küçük bir kısmı bağlı oldukları sosyal güvenlik kurumlarına başvurmaktadırlar. Bir başka deyişle sektörde fiilen çalışan personelin sosyal güvenlik kurumlarına artı bir desteği olmaktadır.

Tablo-3.10. SSÇ'ların Özel Sağlık Sigortasına Sahip Olma Durumu

Özel sağlık sigortanız var mı?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Evet	1 431	91.4
Hayır	134	8.6
Toplam	1 565	100.0

Tablo-3.11. SSÇ'ların Hastalıklarında Tedavi İçin Başvurdukları Kurumlara Göre Dağılımı

Hastalandığınızda tedavi, ilaç gibi masraflarınızı öncelikle hangi kanaldan karşılıyorsunuz?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Sosyal güvenlik kurumu (SSK gibi)	202	12.9
Özel sağlık sigortası	1 192	76.2
Çalıştığım kurum karşılıyor	104	6.6
Kendim karşılıyorum	67	4.3
Toplam	1 565	100.0

3.2.1.1.3. Ekonomik Özellikler

SSÇ'ların hane gelir kaynakları ve ana harcama kanallarına ilişkin sonuçlar aşağıda detaylı bir şekilde verilmektedir.

3.2.1.1.3.1. Gelir Durumu

SSÇ'ların %36.3'ünün eşi bir işte çalışmakta iken eşi de sigorta sektöründe çalışanların oranı %7.9'dur.

Tablo-3.12. SSÇ'ların Eşlerinin Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

Evli iseniz eşiniz çalışıyor mu?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Bekâr	700	44.7
Evli ise - Eşim Çalışıyor	568	36.3
Evli ise - Eşim Çalışmıyor	297	19.0
Toplam	1 565	100.0

Tablo-3.13. SSÇ'ların Eşlerinin Sigorta Sektöründe Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

Evliyseniz eşiniz sigorta sektöründe mi çalışıyor?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Bekâr	700	44.7
Evli ise - Eşim Sigortacı	123	7.9
Evli ise - Eşim Sigortacı değil	742	47.4
Toplam	1 565	100.0

3.2.1.1.3.2. Mülkiyet Sahipliği Durumu

Sigortacıların %41.5'inin kendine ait bir konutu ve %8.6'sının da yazlığı bulunmaktadır. Ayrıca %44.6'sının da kendine ait bir arabası vardır. Görüldüğü gibi deneklerin önemli bir kısmının konut ve arabası vardır.

Tablo-3.14. SSÇ'ların Konut Sahibi Olma Durumu		
Mülkiyeti kendinize ait konutunuz var mı?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Evet	650	41.5
Hayır	915	58.5
Toplam	1 565	100.0

Tablo-3.15. SSÇ'ların Yazlık Sahibi Olma Durumu		
Mülkiyeti kendinize ait yazlığınız var mı?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Evet	135	8.6
Hayır	1 430	91.4
Toplam	1 565	100.0

Tablo-3.16. SSÇ'ların Araba Sahibi Olma Durumu		
Arabanız var mı?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Evet	698	44.6
Hayır	867	55.4
Toplam	1 565	100.0

3.2.1.1.3.3. Eğitim Harcamaları Durumu

SSÇ'ların %10.3'ünün çocukları özel bir okulda okumaktadır.

Tablo-3.17. SSÇ'ların Çocuklarını Özel Okulda Okutabilme Durumu		
Çocuğunuzu özel okulda okuttunuz mu / okutabiliyor musunuz?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Evet	161	10.3
Hayır	1 404	89.7
Toplam	565	100.0

3.2.1.2. Çalışanların Sosyal ve Kültürel Faaliyet Alışkanlıkları

Temel tabloların sonuçlarının toplandığı ikinci cevap kümesi çalışanların iş hayatları dışındaki sosyal ve kültürel yaşam tarzlarının ortaya konulmasına yönelik olarak düzenlenmiştir. Bu bölüm de kendi içinde üç ana bölümden oluşmaktadır. Birincisi kişilerin cemiyet hayatındaki sosyal aktivitelere katılımlarını, ikincisi kültürel alışkanlıklarını ve üçüncüsü de spor yapma alışkanlıklarını ortaya koymaya yöneliktir.

3.2.1.2.1. Sosyal Faaliyetlere Katılma Durumu

Günümüzde büyük şehirler, kalabalıklar içinde milyonlarca insanın kendi yalnızlığında yaşadığı mekanlara dönüşmüş durumdadır. İnsanlar bu yalnızlık duygusundan kurtulmak ve içinde yaşadıkları cemiyetin bir ferdi olduklarını hissedebilmek amacıyla çeşitli dernek ve kuruluşlara üye olup burada aidiyet duygusunu yaşamak ve hissetmek isterler. Deneklere sigorta sektöründe çalışanlar açısından bu durumun nasıl yaşandığına ilişkin sorulan sorulara verdikleri cevaplar aşağıdaki tabloyu ortaya çıkartmıştır.

3.2.1.2.1.1. Dernek Üyelikleri Durumu

Dernek üyeliğine evet diyenlerin sayısı 498 kişi olup, bu sayı toplam katılımcıların %31,8'ni oluşturmaktadır. Medeni durumla ilgili sonuçlara bakıldığında da benzer bir durumla karşılaşılmaktadır. Şöyle ki 700 bekârın 245'i bu soruya evet derken 455'i hayır cavabını vermiştir. Aynı şekilde evlilerin de 253 kişisi evet derken 612 kişisi hayır cevabını vermiştir.

Tablo-3.18. SSÇ'ların Sosyal Derneklere Üye Olma Durumu

Sizin veya ailenizden birinin sosyal bir kulübe veya derneğe üyeliği var mı?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Evet	498	31.8
Hayır	1 067	68.2
Toplam	1 565	100.0

Tablo-3.19. SSÇ'ların Medeni Durumlarına Göre Sosyal Derneklere Üyelikleri			
Katılımcı sayısı	**Sosyal Derneklere üyeliği var mı?**		**Genel Toplam**
Medeni durum	**Evet**	**Hayır**	
Bekâr	245	455	700
Evli	253	612	865
Genel Toplam	498	1067	1565

3.2.1.2.1.2. Etkinliklere Katılma Durumu

SSÇ'ların etkinliklere katılma tercihlerine bakıldığında birinci sırayı %73.4'le sinema, tiyatro ve konser gibi sanatsal etkinlikler almaktadır. Bunu %20.1'le spor müsabakalarını izlemek takip ederken opera, bale ve müzikalleri izleyenlerin oranı %2.2'de kalmaktadır.

Etkinliklere katılım sıklığına bakıldığında ise her hafta düzenli olarak bu etkinlikleri takip edenlerin oranı %8.1'dir. Deneklerin büyük çoğunluğu bu etkinliklere daha seyrek aralıklarla katılmaktadırlar. Sadece %10.7'sine tekabül eden 168 kişi fırsat bulamadığını belirterek hiç katılamadığını ifade etmiştir.

Tablo-3.20. SSÇ'ların Katıldıkları Sanatsal Etkinlikler		
Aşağıda yazılı olan etkinliklerden en fazla hangisine katılmayı tercih edersiniz?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Sinema, Tiyatro, Konser	1 149	73.4
Opera, Bale, Müzikal	35	2.2
Spor Karşılaşmaları	315	20.1
Diğer	66	4.2
Toplam	1 565	100.0

Tablo-3.21. SSÇ'ların Sanatsal Etkinliklere Katılma Periyodu		
Kültürel bir etkinliğe (sinema, tiyatro, konser, gezi vs.) katılma periyodunuz nedir?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Haftada bir kere	127	8.1
Ayda birkaç kere	441	28.2
Ayda bir kere	337	21.5
Yılda birkaç kere	492	31.4
Fırsat bulamıyorum	168	10.7
Toplam	1 565	100.0

3.2.1.2.1.3. Tatile Çıkma Alışkanlıkları Durumu

Deneklerin %65.6'sı düzenli olarak yıllık tatile çıkmaktadır. Bir başka soruya verilen cevaplardan %27.3'ü iş seyahatleri dışında yurt dışına turistik amaçla çıkmıştır. Ancak yurt dışına çıkış sıklık derecesine verilen cevaplardan deneklerin soruyu farklı algılamış olduklarını ortaya koyduğundan bu soruya verilen cevaplar anlamlı olmadığı için değerlendirme dışında tutulmuştur.

Tablo-3.22. SSÇ'ların Yıllık Tatile Çıkma Alışkanlıkları

Düzenli olarak yıllık tatile çıkar mısınız?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Evet	1 027	65.6
Hayır	538	34.4
Toplam	1 565	100.0

Tablo-3.23. SSÇ'ların Turistik Amaçla Yurt Dışına Çıkma Durumu

Turistik amaçla Yurt dışına gittiniz mi?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Evet	427	27.3
Hayır	1 138	72.7
Toplam	1 565	100.0

Tablo-3.24. SSÇ'ların Turistik Amaçla Yurt Dışına Çıkma Sıklığı

Yurt dışına çıkıyorsanız; sıklık derecesi nedir?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Yılda birden fazla giderim	168	10.7
Yılda bir kez giderim	361	23.1
Düzensiz aralıklarla giderim	957	61.2
Sadece bir kez gittim	79	5
Toplam	1 565	100.0

3.2.1.2.1.4. Dışarıda Yemek Yeme Alışkanlığı Durumu

SSÇ'ların %95'inin farklı periyodlarda da olsa iş yemekleri dışında dışarıda yemek yeme alışkanlığının olduğu görülmektedir.

Tablo-3.25. SSÇ'ların İş Haricinde Dışarıda Yemek Yeme Alışkanlıkları Periyodu		
İş yemekleri haricinde dışarıda yemek yeme periyodunuz nedir?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Haftada birkaç kere	281	18.0
Haftada bir kere	261	16.7
Ayda birkaç kere	447	28.6
Ayda bir kere	254	16.2
Yılda birkaç kere	236	15.1
Fırsat Bulamıyorum	86	5.5
Toplam	1 565	100.0

3.2.1.2.2. Kültürel Faaliyetlere Katılma Durumu

Sigorta sektöründe çalışan deneklere sorulan evlerinde kitaplık olup olmadığına dair soruya katılımcıların %79.6'sı evet cevabını vermişlerdir.

Başka bir soruda da okuma periyoduna ilişkin verilen cevaplarda ise deneklerin kitap okumaya fazla vakit ayıramadıkları görülmektedir. Şöyle ki sadece %7.3'lük bir kesim her hafta bir kitap okuduğunu söylerken katılımcıların %66'sından fazlası en fazla ayda bir hatta yılda ancak birkaç kitap okuduklarını belirtmişlerdir. Okumaya hiç fırsat bulamadıklarını söyleyenlerin oranı da %13.6'dır. En çok tercih edilen kitap türleri ile ilgili sorulan soruya da birinci sırada %33'lük bir oranla hikaye, roman türü kitaplar cevabı verilmiştir. Araştırma, inceleme türü kitaplar ikinci sırayı alırken üçüncü sırayı mesleki kitaplar almaktadır. En az okunan kitaplar ise hobi ve sanatla ilgili olan kitap türleridir.

Katılımcıların %73'ü hergün gazete okuduklarını ifade ederken sadece %1.8'lik küçük bir kesimi gazete okumaya fırsat bulamadığını belirtmiştir.

Tablo-3.26. SSÇ'ların Evlerinde Kitaplık Bulunma Durumu		
Evinizde kitaplığınız var mı?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Evet	1 246	79.6
Hayır	319	20.4
Toplam	1 565	100.0

Tablo-3.27. SSÇ'ların Kitap Okuma Periyodu		
Kitap okuma periyodunuz nedir?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Haftada bir kitap	114	7.3
Ayda birden fazla	204	13.0
Ayda bir	461	29.5
Yılda birkaç kitap	573	36.6
Okumaya fırsat bulamıyorum	213	13.6
Toplam	1 565	100.0

Tablo-3.28. SSÇ'ların Okudukları Kitap Türlerine Göre Dağılımı		
Aşağıda yazılı olan yayın türlerinden hangisini en fazla okumayı tercih edersiniz?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Mesleki Kitaplar	237	15.1
Kişisel Gelişim	250	16
Bilimsel Yayınlar	99	6.3
Sanatla İlgili Yayınlar	31	2
Hikaye, Roman	516	33
Araştırma İnceleme	256	16.4
Hobi Kitapları	33	2.1
Bilim Kurgu	36	2.3
Diğer	107	6.8
Toplam	1 565	100

Tablo-3.29. SSÇ'ların Gazete Okuma Periyodu		
Gazete okuma periyodunuz nedir?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Hergün	1 143	73.0
Gün aşırı	68	4.3
Haftada birkaç kere	144	9.2
Yılda birkaç kitap	182	11.6
Okumaya fırsat bulamıyorum	28	1.8
Toplam	1 565	100.0

3.2.1.2.3. Sportif Faaliyetlere Katılma Durumu

SSÇ'ların içinde düzenli olarak spor yapanların oranı %18'dir. %82'lik bir kesimi düzenli olarak spor yapıp yapmadıkları sorusuna hayır cevabını vermişlerdir.

Tablo-3.30. SSÇ'ların Spor Yapma Alışkanlıkları Durumu		
Düzenli olarak spor yapabiliyor musunuz?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Evet	282	18.0
Hayır	1 283	82.0
Toplam	1 565	100.0

3.2.1.3. Çalışanların İş Memnuniyeti ve Sektör İmaj Algısı

Sigorta sektöründe çalışanların bu sektörde olmaktan duydukları memnuniyeti sorgulayıp mesleklerine bakış açılarını ortaya koymaya yönelik olarak hazırlanan sorulara verilen cevaplar aşağıdaki iki başlıkta incelenmiştir.

3.2.1.3.1. İş Memnuniyeti Durumu

Ankete katılan SSÇ'ların %88.3'ü sigortacı olmaktan memnun oldukları gibi bu kişiler kendilerinin bu sektörde çalışmalarından yakın çevrelerinin de memnun olduğunu düşünmektedirler. Sadece %11.7'lik bir grup kendi mesleğinden memnun olmadığını belirtirken %16.8'lik bir kısmı yakın çevrelerinin kendilerinin sigorta sektöründe çalışmalarından memnun olmadıklarını düşünmektedirler.

Tablo-3.31. SSÇ'ların Meslek Memnuniyeti		
Sigortacı olarak çalışmaktan memnun musunuz?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Evet	1 382	88.3
Hayır	183	11.7
Toplam	1 565	100.0

Tablo-3.32. SSÇ'ların Mesleklerinden Yakın Çevrelerinin Duydukları Memnuniyet Durumu		
Yakın çevreniz sigorta sektöründe çalışmanızdan memnun mu?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Evet	1 302	83.1
Hayır	263	16.8
Toplam	1 565	100.0

3.2.1.3.2. Sektörün İmaj Algısı

Ankete katılanların büyük bir kısmı işlerinden memnun hatta iş hayatına ilk defa girecek gençlere bu mesleği %79.2'lik ciddi bir oranla önerirken, mesleklerinin toplumsal imajının kendi memnuniyet dereceleri kadar yüksek olmadığını düşünmektedirler. Şöyle ki deneklerin %50.3'ü sigortacılık mesleğinin toplumsal imajının yüksek olmadığını düşünürken imajın yüksek olduğunu düşünenler %49.7'dir.

Tablo-3.33. SSÇ'ların Sigortacılık Mesleğinin İmajı İle İlgili Düşünceleri

Sigortacılık mesleğinin toplumsal imajının yüksek olduğunu düşünüyor musunuz?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Evet	779	49.7
Hayır	786	50.3
Toplam	1 565	100.0

Tablo-3.34. SSÇ'ların Sigortacılık Mesleğini Önerme Durumları

Sigortacılık mesleğini iş hayatına ilk defa girecek gençlere önerir misiniz?		
	Kişi Adedi	**Oran %**
Evet	1 248	79.7
Hayır	317	20.3
Toplam	1 565	100.0

3.2.2. ÇAPRAZ TABLOLARA GÖRE ALAN ARAŞTIRMASI SONUÇLARI

Yukarıdaki bölümde anket sonuçlarından elde edilen temel tablolar incelenmiş olup bu tablolarda ayrı ayrı olan verilerin bir kısmının birlikte ele alınıp değerlendirilebilmesi için bilgiler bir takım istatistiki programlara yüklenip farklı çapraz tablolar elde edilerek tahlil edilmek üzere ortaya konulmuştur.

3.2.2.1. Sosyal ve Demografik Sonuçlar

Sosyal ve demografik sonuçlara ilişkin olan tablolar dört ana başlık altında toplanarak aşağıda verilmiştir.

3.2.2.1.1. Kıdeme Göre Eğitim Durumu

Tablo-3.35.'den çalışma süresi ve sahip olunan eğitim derecelerinin dağılımı incelendiğinde, sektörde eğitim düzeyinin yüksek olduğu açıkça görülmektedir. Ankete katılan 1 565 kişinin 1 047'si üniversite mezunu olup genel toplam içindeki oranı %66.90'dır. Çalışma sürelerine göre ayrıştırıldığında en yüksek sayının meslekte yeni sayılabilecek 0-5 yıl arası kıdemi olanlarda olduğu görülmektedir. Şöyle ki 0-5 yıl arası kıdemi olan 606 kişi arasında üniversite mezunu olanların oranı %76'yı geçmektedir. Lisans üstü ve doktora yapanlarla üniversiteyi tamamlamışların oranı %83'ü bulmaktadır. Gerçekten bu durum sigortacılığın bankacılık gibi ancak iyi eğitimli kişilerin yapabilecekleri meslekler kategorisinde oluşundan kaynaklanmaktadır.

Buradan çıkan sonuç, sektörde bundan sonra ancak yüksek tahsil görmüş gençlerin yer bulabilecekleridir. Bu açıdan bakıldığında teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı ve sermayedarların çok uluslu şirketler olduğu sektördeki iş gücünün eğitim düzeyi sürekli yüksek nitelikte olmaya devam edecektir.

Tablo-3.35. Kıdeme Göre Eğitim Durumu

Çalışma Süresi	Eğitim Durumu										Toplam	
	İlkokul		Ortaokul		Lise		Üniversite		Yüksek Lisans / Doktora			
	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
0-5 Yıl	1	0.2	5	0.8	97	16.0	463	76.4	40	6.6	606	100.0
6-10 Yıl	2	0.4	5	1.0	130	27.0	307	63.8	37	7.7	481	100.0
11-15 Yıl	6	2.1	4	1.4	85	29.0	172	59.3	23	7.9	290	100.0
16-20 Yıl	1	0.8	3	2.4	36	29.0	79	63.7	5	4.0	124	100.0
20 Yıl ve yukarısı	2	3.1	0	0.0	31	48.4	26	40.6	5	7.8	64	100.0
Toplam	12	0.8	17	1.1	379	24.2	1 047	66.9	110	7.0	1 565	100.0

3.2.2.1.2. Cinsiyete Göre Kıdem ve Görev Unvanı

Tablo-3.36'dan çalışma süresi, görev ve cinsiyet dağılımı incelendiğinde, ankete katılan erkek ve kadın çalışan sayısı birbirine çok yakındır. Sektörle ilgili verilerde de her iki cinsin oransal olarak birbirlerine yakın olduğu sonucuna ulaşılmış idi. Özellikle 0-5 yıl arası kıdemi olan, bir başka deyişle yeni memurlarda kadınların sayısında erkeklere göre ciddi bir üstünlük vardır. Ofis ortamında ve bu ortamın nezih ve güvenli oluşu nedeniyle sigorta sektörü genç bayanların ilgisini çekmektedir. Buna karşılık yönetici kademelerine bakıldığında hakimiyetin hâlâ erkeklerde olduğu görülmektedir. Nitekim müdür ve üstü görevlerde toplam 131 erkeğe karşılık 61 kadın yöneticiye rastlanmaktadır. Dikkat çeken bir başka husus 0-15 yıl çalışma süresi aralığında kadın erkek sayısında belirli bir eşitlik varken 20 yıl ve yukarısında çalışan erkek sayısında ciddi bir üstünlük söz konusudur ve bu kategoride çalışan erkeklerin de büyük çoğunluğu yönetici konumundadır. Bu durum, 20 çalışma yılının üzerindeki kadınların sektörden daha erken ayrıldıklarını, erken emekli olup ailelerine vakit ayırmayı tercih ettikleri sonucunu çıkartmaktadır.

Oransal dağılımlarına bakıldığında da her iki cinsin içinde de 0-5 yıl arası kıdemli olanlar en büyük grupları oluşturmaktadırlar. Bu verilerin biraz detaylarına inildiğinde sigorta sektörünün son 15 yıl içinde büyük bir değişim yaşadığını, şirket kapanma ve birleşmeleri, sermayelerin el değiştirmesi gibi nedenlerle sektörde çalışan eski personel bir şekilde işinden olmuş ve yerini gençler almıştır. Zira gerek erkek gerekse kadın personel olsun sayısal yoğunluklar kıdem süresi az olan personelde yaşanmaktadır.

Tablo-3.36. Cinsiyete Göre Kıdem ve Görev Unvanı											
Cinsiyet	Çalışma Süresi	Görev / Kişi Sayısı								Toplam	
		Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)		Yetkili (Müd.Yardım-cısı, Şef,Uzman)		Memur		Hizmetli			
		Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Erkek	0-5 Yıl	16	12.2	107	33.6	187	58.8	8	28.6	318	40.0
	6-10 Yıl	26	19.8	105	3.0	83	26.1	6	21.4	220	27.7
	11-15 Yıl	29	22.1	65	20.4	33	10.4	10	35.7	137	17.2
	16-20 Yıl	28	21.4	28	8.8	11	3.5	2	7.1	69	8.7
	20 Yıl ve yukarısı	32	24.4	13	4.1	4	1.3	2	7.1	51	6.4
	Toplam	131	100.0	318	100.0	318	100.0	28	100.0	795	100.0
Kadın	0-5 Yıl	5	8.2	71	23.4	210	52.9	2	22.2	288	37.4
	6-10 Yıl	16	26.2	118	38.9	123	31.0	4	44.4	261	33.9
	11-15 Yıl	22	36.1	79	26.1	50	12.6	2	22.2	153	19.9
	16-20 Yıl	13	21.3	30	9.9	11	2.8	1	11.1	55	7.1
	20 Yıl ve yukarısı	5	8.2	5	1.7	3	0.8	0	0.0	13	1.7
	Toplam	61	100.0	303	100.0	397	100.0	9	100.0	770	100.0

3.2.2.1.3. Yabancı Dil Bilme Durumu Dağılımı

Tablo-3.37. çalışma süresi ve görev unvanına göre yabancı dil dağılımını vermektedir. Sektörde genel olarak yabancı dil bilenlerin oranı düşük olmakla birlikte sektöre yeni giren personelin içinde bu oran giderek artmaktadır. Üst düzeye doğru yaklaşan yönetici grubunda yabancı dil bilme oranının çok yükseldiği görülmektedir. Üst düzey yönetici istihdamına bakıldığında, her çalışma süre aralığında üst düzey yöneticilerin yabancı dil bilenlerinin bilmeyenlerden yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

Sektörde çalışan profilinin üniversite ağırlıklı olması yabancı dil bilen oranını zaman içinde daha da yükseltecektir. Son iki yılda çeşitli sebeplerle yabancı sermayeli şirketlere satış nedeniyle sigorta sektörünün %60'ından fazlasının yabancı sermayeli şirket durumuna gelmesiyle birlikte bundan sonra sektörde görev alacak her kademeden personel adayının mutlaka yabancı dil bilmesi zorunlu gibi görülmektedir. Üstelik bu şirketlerin milliyetlerine bakılacak olursa sadece bir yabancı dilin de yeterli olamayacağını belirtmek mümkündür. Oransal olarak bakıldığında şirketlerde yabancı dil bilenler ağırlıklı olarak 0-5 yıl kıdemi olan memurlar grubunda kümelenmektedirler.

Tablo-3.37. Kıdem ve Göreve Göre Yabancı Dil Bilme Durumu

Yaban-cı Dil Bilme	Çalışma Süresi	Görev / Kişi Sayısı								Toplam	
		Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)		Yetkili (Müd.Yardım-cısı, Şef,Uzman)		Memur		Hizmetli			
		Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Evet	0-5 Yıl	14	5.8	94	38.8	131	54.1	3	1.2	242	100.0
	6-10 Yıl	27	20.6	75	57.3	28	21.4	1	0.8	131	100.0
	11-15 Yıl	26	44.1	27	45.8	6	10.2	0	0.0	59	100.0
	16-20 Yıl	14	66.7	5	23.8	1	4.8	1	4.8	21	100.0
	20 Yıl ve yukarısı	19	95.0	1	5.0	0	0.0	0	0.0	20	100.0
	Toplam	100	21.1	202	42.7	166	35.1	5	1.1	473	100.0
Hayır	0-5 Yıl	7	1.9	84	23.1	266	73.1	7	1.9	364	100.0
	6-10 Yıl	15	4.3	148	42.3	178	50.9	9	2.6	350	100.0
	11-15 Yıl	25	10.8	117	50.6	77	33.3	12	5.2	231	100.0
	16-20 Yıl	27	26.2	53	51.5	21	20.4	2	1.9	103	100.0
	20 Yıl ve yukarısı	18	40.9	17	38.6	7	15.9	2	4.5	44	100.0
	Toplam	92	8.4	419	38.4	549	50.3	32	2.9	1 092	100.0

3.2.2.2. Sosyal Etkinlik ve Kültürel Faaliyetlere Katılma

Çalışanların demografik ve sosyal özelliklerine göre sosyal aktivitelere katılmaları ve okuma alışkanlıkları ile ilgili sonuçları birden fazla alt başlık altında toplayarak incelemek mümkün olmuştur.

3.2.2.2.1. Kültürel Etkinliklere Katılma Alışkanlığı

Tablo-3.38.'de cinsiyete göre sosyal etkinliklere katılım sıklığı verilmektedir. Sektörde çalışan kadınların haftalık ve aylık bazda daha sık sosyal faaliyetlere zaman ayırdıklarını ve bu faaliyetler içinde de sinema, tiyatro ve konser etkinliklerinin ağırlıkta olduğunu, erkeklerde ise bu etkinlikten sonra spor karşılaşmalarının önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. Sigorta şirketlerinin tamamının İstanbul merkezli olması, çalışma koşullarının ve gelir düzeylerinin genel ortalamanın üstünde olması çalışanların bu tür etkinliklere katılmalarını mümkün kılmaktadır. Ancak, dikkati çeken bir husus şudur ki daha ziyade büyük kentlerimizde var olan opera, bale gibi etkinlikler sigortacılar tarafından rağbet görmemektedir.

Tablo-3.38. Cinsiyete Göre Kültürel Etkinliklere Katılım Sıklığı

Cinsiyet	Etkinlikler	Etkinlik Sıklığı					Toplam
		Haftada bir kere	Ayda birkaç kere	Ayda bir kere	Yılda birkaç kere	Fırsat bulamıyo-rum	
Erkek	Sinema, Tiyatro, Konser	48	133	89	135	34	439
	Opera, Bale, Müzikal	3	1	2	5	2	13
	Spor Karşılaşmaları	18	54	64	108	51	295
	Diğer	0	3	5	20	20	48
	Toplam	69	191	160	268	107	795
Kadın	Sinema, Tiyatro, Konser	52	237	167	205	49	710
	Opera, Bale, Müzikal	2	9	1	6	4	22
	Spor Karşılaşmaları	1	2	7	7	3	20
	Diğer	3	2	2	6	5	18
	Toplam	58	250	177	224	61	770

Tablo-3.39.'a göre evli olup eşi çalışanların, evli olup eşi çalışmayanlara göre daha sıklıkla sosyal faaliyetlere katıldığı görülmektedir. Kent yaşamının koşulları içinde çalışan karı kocaların birlikte veya ayrı ayrı sosyal etkinliklere sıklıkla katılmasını çalışma stresinden kurtulmak için ev dışında vakit geçirilmesi olarak izah etmek mümkündür. Ayrıca evli olup eşi çalışmayan ailelerde küçük çocuk gibi sosyal faaliyetleri kısıtlayıcı durumlar da söz konusu olabilir. Ancak gerçek şu ki eşi çalışmayanların eğilimi spor karşılaşmalarını izlemek iken, eşi çalışanlar daha çok sinema, tiyatro vs. ailece rahatlıkla gidilebilecek sanat etkinliklerine rağbet etmektedirler.

Tablo-3.39. Eşin Çalışma Durumuna Göre Sosyal Etkinliklere Katılım Sıklığı

Eşi çalışıyor mu?	Etkinlikler	Etkinlik Sıklığı					Toplam
		Haftada bir kere	Ayda birkaç kere	Ayda bir kere	Yılda birkaç kere	Fırsat bulamıyo-rum	
Eşim Çalışıyor	Sinema, Tiyatro, Konser	25	123	108	157	44	457
	Opera, Bale, Müzikal	3	3	2	3	3	14
	Spor Karşılaşmaları	3	18	17	32	12	82
	Diğer	0	0	1	5	9	15
	Toplam	31	144	128	197	68	568
Eşim Çalışmıyor	Sinema, Tiyatro, Konser	6	29	29	66	22	152
	Opera, Bale, Müzikal	0	0	0	3	2	5
	Spor Karşılaşmaları	3	10	21	48	30	112
	Diğer	1	1	3	11	12	28
	Toplam	10	40	53	128	66	297

Tablo-3.40.'da görev unvanına göre sosyal etkinliklere katılma sıklığı sonuçları verilmiştir. Genel sonuç, orta düzeydeki çalışan grubun üst düzey çalışanlara göre sosyal etkinliğe daha fazla zaman ayırdığı, memur ve hizmetlilere doğru yöneldikçe katılımın nispeten daha düşük sıklıkta olduğu görülmektedir. Gelir ve kültür düzeyinin bu katılımı etkilemesi önemli bir sebep olabilir. Ancak tüm değerlendirme kriterlerinde opera, bale ve müzikallere katılımın çok düşük oluşu burada da dikkat çekmektedir. Eğitim düzeyi bu kadar yüksek bir katılımcı grubunun bu etkinlikler yerine spor veya sinemayı tercih etmeleri toplumun genel tercihlerinin bu kesimde de aynen tezahürü olarak algılamak yanlış olmayacaktır.

Tablo-3.40. Görev Unvanına Göre Kültürel Etkinliklere Katılım Sıklığı

Görev	Etkinlikler	Etkinlik Sıklığı										Toplam	
		Haftada bir kere		Ayda birkaç kere		Ayda bir kere		Yılda birkaç kere		Fırsat bulamıyorum			
		Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)	Sinema, Tiyatro, Konser	11	7.9	41	29.5	41	29.5	43	30.9	3	2.2	139	100.0
	Opera, Bale, Müzikal	2	28.6	3	42.9	0	0.0	1	14.3	1	14.3	7	100.0
	Spor Karşılaşmaları	6	13.6	4	9.1	15	34.1	15	34.1	4	9.1	44	100.0
	Diğer	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	100.0	2	100.0
	Toplam	19	9.9	48	25.0	56	29.2	59	30.7	10	5.2	192	100.0
Yetkili (Müd.Yardımcısı, Şef, Uzman)	Sinema, Tiyatro, Konser	40	8.7	149	32.3	108	23.4	137	29.7	28	6.1	462	100.0
	Opera, Bale, Müzikal	1	10.0	4	40.0	0	0.0	3	30.0	2	20.0	10	100.0
	Spor Karşılaşmaları	5	4.1	25	20.7	25	20.7	48	39.7	18	14.9	121	100.0
	Diğer	3	10.7	2	7.1	6	21.4	9	32.1	8	28.6	28	100.0
	Toplam	49	7.9	180	29.0	139	22.4	197	31.7	56	9.0	621	100.0
Memur	Sinema, Tiyatro, Konser	49	9.2	177	33.4	104	19.6	155	29.2	45	8.5	530	100.0
	Opera, Bale, Müzikal	2	12.5	3	18.8	3	18.8	5	31.3	3	18.8	16	100.0
	Spor Karşılaşmaları	8	5.9	26	19.3	28	20.7	49	36.3	24	17.8	135	100.0
	Diğer	0	0.0	3	8.8	1	2.9	16	47.1	14	41.2	34	100.0
	Toplam	59	8.3	209	29.2	136	19.0	225	31.5	86	12.0	715	100.0
Hizmetli	Sinema, Tiyatro, Konser			3	16.7	3	16.7	5	27.8	7	38.9	18	100.0
	Opera, Bale, Müzikal			0	0.0	0	0.0	2	100.0	0	0.0	2	100.0
	Spor Karşılaşmaları			1	6.7	3	20.0	3	20.0	8	53.3	15	100.0
	Diğer			0	0.0	0	0.0	1	50.0	1	50.0	2	100.0
	Toplam			4	10.8	6	16.2	11	29.7	16	43.2	37	100.0

3.2.2.2.2. Okuma Alışkanlığı

Tablo-3.41.'de eğitim durumu, kitaplık sahibi olma ve kitap okuma sıklığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçlara göre, eğitim düzeyi yükseldikçe kitaplık sahibi olma durumu, kitap okuyan kişi sayısı ve okuma sıklığı yükselmektedir. Bu sonucun ortaya çıkmasında kuşkusuz, ortalamada eğitim düzeyi iyileştikçe, gelir ve kültür durumundaki gelişmenin de kitap okuma alışkanlığını olumlu yönde etkilemesi yatmaktadır.

Tablo-3.42.'de bu kez görev unvanına göre kitaplık sahibi olma ve kitap okuma sıklığı arasındaki ilişkiler gösterilmektedir. Tablodan çıkan sonuçlara göre, mevki yükseldikçe kitaplık sahibi olma ve kitap okuma sıklığında yükseliş gözlemlenmektedir. 192 üst düzey yöneticisinin 180'inin evinde kitaplık bulunmakta büyük çoğunluğu ayda bir veya yılda birkaç kitap okumaktadır. Kitaplığı olmadığını belirten 12 kişinin gerçekten okuma alışkanlığı da bulunmamaktadır. Zira 7 kişisi yılda birkaç kitap okurken beş kişisi okumaya hiç fırsat bulamamaktadırlar. Benzer tahliller diğer yetki grubundakiler için yapıldığında da paralel eğimler görülmektedir. Grupların tamamında ortak nokta şudur ki evlerinde kitaplık bulundurmayanların okuma alışkanlığı da fazla gelişmemiştir.

Tablo-3.43.'de cinsiyete göre kitaplık sahibi olma ve kitap okuma sıklığı dağılımı verilmiştir. Dağılım incelendiğinde kadınların kitaplığa sahip olma ve kitap okuma sıklığı erkeklere göre daha fazladır. 795 erkekten 593'ünün evinde kitaplık olmasına rağmen hiç okuma fırsatı bulamıyorum diyenlerin sayısı 154 kişi iken 770 kadın denekten 653'ünün evinde kitaplık var ancak 59 kişisi kitap okumaya fırsat bulamadıklarını işaretlemişlerdir. Erkekler içinde ayda bir ve yılda birkaç kitap seçeneğini işaretleyen gruplar öne çıkarken kadınlarda bu gruplara ilave olarak ayda birden fazla seçeneğindekiler de kendi içinde %15.6 ile dikkat çekmektedir.

Tablo-3.41. Eğitim Durumuna Göre Kitaplık Sahibi Olma ve Kitap Okuma Sıklığı												
Eğitim Durumu	**Kitaplık**	**Kitap Okuma Sıklığı**										**Toplam**
		Haftada bir kitap		**Ayda birden fazla**		**Ayda bir**		**Yılda birkaç kitap**		**Okumaya fırsat bulamıyorum**		
		Adet	**%**	**Adet**	**%**	**Adet**	**%**	**Adet**	**%**	**Adet**	**%**	**Adet**	**%**
İlkokul	**Evet**					1	50.0	0	0.0	1	50.0	2	100.0
	Hayır					0	0.0	4	40.0	6	60.0	10	100.0
	Toplam					1	8.3	4	33.3	7	58.3	12	100.0
Orta okul	**Evet**	1	25.0	0	0.0	1	25.0	1	25.0	1	25.0	4	100.0
	Hayır	0	0.0	1	7.7	0	0.0	7	53.8	5	38.5	13	100.0
	Toplam	1	5.9	1	5.9	1	5.9	8	47.1	6	35.3	17	100.0
Lise	**Evet**	20	8.1	33	13.4	65	26.3	102	41.3	27	10.9	247	100.0
	Hayır	1	0.8	3	2.3	14	10.6	59	44.7	55	41.7	132	100.0
	Toplam	21	5.5	36	9.5	79	20.8	161	42.5	82	21.6	379	100.0
Üniversite	**Evet**	80	9.0	132	14.9	323	36.4	296	33.4	56	6.3	887	100.0
	Hayır	3	1,9	6	3.8	15	9.4	79	49.4	57	35.6	160	100.0
	Toplam	83	7.9	138	13.2	338	32.3	375	35.8	113	10.8	1047	100.0
Yüksek Lisans / Doktora	**Evet**	9	8.5	29	27.4	40	37.7	24	22.6	4	3.8	106	100.0
	Hayır	0	0.0	0	0.0	2	50.0	1	25.0	1	25.0	4	100.0
	Toplam	9	8.2	29	26.4	42	38.2	25	22.7	5	4.5	110	100.0

Tablo-3.42. Görev Unvanına Göre Kitaplık Sahibi Olma ve Kitap Okuma Sıklığı												
Görev	Kitaplık	Kitap Okuma Sıklığı										Toplam	
		Haftada bir kitap		Ayda birden fazla		Ayda bir		Yılda birkaç kitap		Okumaya fırsat bulamıyorum			
		Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)	Evet	20	11.1	28	15.6	64	35.6	61	33.9	7	3.9	180	100.0
	Hayır	0	0.0	0	0.0	0	0.0	7	58.3	5	41.7	12	100.0
	Toplam	20	10.4	28	14.6	64	33.3	68	35.4	12	6.3	192	100.0
Yetkili (Müd.Yardımcı-sı, Şef, Uzman)	Evet	32	6.2	85	16.4	178	34.4	185	35.7	38	7.3	518	100.0
	Hayır	2	1.9	4	3.9	6	5.8	46	44.7	45	43.7	103	100.0
	Toplam	34	5.5	89	14.3	184	29.6	231	37.2	83	13.4	621	100.0
Memur	Evet	56	10.6	81	15.3	182	34.4	166	31.4	44	8.3	529	100.0
	Hayır	2	1.1	6	3.2	25	13.4	90	48.4	63	33.9	186	100.0
	Toplam	58	8.1	87	12.2	207	29.0	256	35.8	107	15.0	715	100.0
Hizmetli	Evet	2	10.5			6	31.6	11	57.9	0	0.0	19	100.0
	Hayır	0	0.0			0	0.0	7	38.9	11	61.1	18	100.0
	Toplam	2	5.4			6	16.2	18	48.6	11	29.7	37	100.0

Tablo-3.43. Cinsiyete Göre Kitaplık Sahibi Olma ve Kitap Okuma Sıklığı												
Cinsiyet	Kitaplık	Kitap Okuma Sıklığı										Toplam	
		Haftada bir kitap		Ayda birden fazla		Ayda bir		Yılda birkaç kitap		Okumaya fırsat bulamıyorum			
		Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Erkek	Evet	45	7.6	77	13.0	191	32.2	227	38.3	53	8.9	593	100.0
	Hayır	2	1.0	7	3.5	10	5.0	82	40.6	101	50.0	202	100.0
	Toplam	47	5.9	84	10.6	201	25.3	309	38.9	154	19.4	795	100.0
Kadın	Evet	65	10.0	117	17.9	239	36.6	196	30.0	36	5.5	653	100.0
	Hayır	2	1.7	3	2.6	21	17.9	68	58.1	23	19.7	117	100.0
	Toplam	67	8.7	120	15.6	260	33.8	264	34.3	59	7.7	770	100.0

Tablo-3.44.'de eğitime göre okunan kitap türleri ve sıklıklarının dağılımı verilmiştir. Buna göre tüm eğitim seviyelerinde en çok hikaye, roman tarzı kitapların tercih edildiği görülmektedir. İkinci sırada araştırma, inceleme türü kitaplar gelirken üniversite ve üstü eğitimlilerde mesleki kitaplar da okunmaktadır. Tüm eğitim gruplarında kitap okuma sıklıkları ağırlıklı olarak ayda bir veya yılda bir kaç kitap biçimindedir. 1 565 katılımcının 1 157'si üniversite ve üstü eğitim almışken, bu grubun içinden 118 kişi okumaya fırsat bulamadığını söylerken, sadece 92 kişisi haftada bir kitap okuduğunu beyan etmiştir.

Tablo-3.45.'de görev unvanına göre okunan kitap türleri ve sıklıklarının dağılımı verilmiştir. Buna göre yüksek mevkilerdeki çalışanların mesleki kitaplar ve araştırma inceleme kitaplarını okuma oranı diğer gruplara göre ortalamada daha yüksek gözükmektedir. Orta düzeydeki çalışanlarda ise, kişisel gelişim, mesleki kitaplar ve araştırma inceleme türündeki kitapların okunma oranı ortalamada memurlara göre daha yüksektir. Memurlardaki tercih edilen kitap türleri ve okunma sıklıkları ise hizmetlilere göre daha yüksektir. Ne var ki tüm gruplar için bilimsel yayınlar ve sanatsal yayınları okuma oranı düşük çıkmaktadır. Genel sonuç, mevki yükseldikçe, eğitim düzeyi ve bağlı olarak okuma oranı artmaktadır. Ancak bilimsel ve sanatla ilgili kitap türlerinin okunma oranı ise mesleki kitapların okunma oranına göre düşük kalmaktadır.

Tablo-3.46. cinsiyete göre kitap okuma sıklığı ve kitap türü dağılımını sayısal ve oransal sunmaktadır. Dağılıma göre ortalamada kadınların kitap okuma alışkanlıklarının erkeklere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Erkekler en çok araştırma, inceleme, hikaye-roman ve mesleki kitapları tercih ederken kadınların %46.4'ü hikaye-roman tarzı kitapları tercih etmekte onu kişisel gelişim kitapları tercihi takip etmektedir. Erkekler en az sanatla ilgili kitapları okurken kadınlar bilim kurgu kitaplarına iltifat etmemektedirler.

Tablo-3.44. Eğitim Durumuna Göre Tercih Edilen Kitap Türü																				
Eğitim Durumu	Kitap Türü																		Toplam	
	Mesleki Kitaplar		Kişisel Gelişim		Bilimsel Yayınlar		Sanatla İlgili Yayınlar		Hikaye-Roman		Araştırma İnceleme		Hobi Kitapları		Bilim Kurgu		Diğer			
	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
İlkokul					1	8.3	1	8.3	2	16.7	1	8.3	1	8.3			6	50.0	12	100.0
Ortaokul	3	17.6	1	5.9	2	11.8			3	17.6	4	23.5	1	5.9			3	17.6	17	100.0
Lise	36	9.5	49	12.9	19	5.0	7	1.8	140	36.9	68	17.9	9	2.4	14	3.7	37	9.8	379	100.0
Üniversite	176	16.8	180	17.2	67	6.4	19	1.8	347	33.1	160	15.3	19	1.8	21	2.0	58	5.5	1 047	100.0
Yüksek Lisans/Doktora	22	20.0	20	18.2	10	9.1	4	3.6	24	21.8	23	20.9	3	2.7	1	0.9	3	2.7	110	100.0
Toplam	237	15.1	250	16.0	99	6.3	31	2.0	516	33.0	256	16.4	33	2.1	36	2.3	107	6.8	1 565	100.0

Tablo-3.45. Görev Unvanına Göre Tercih Edilen Kitap Türü																				
Görev	Kitap Türü																		Toplam	
	Mesleki Kitaplar		Kişisel Gelişim		Bilimsel Yayınlar		Sanatla İlgili Yayınlar		Hikaye-Roman		Araştırma İnceleme		Hobi Kitapları		Bilim Kurgu		Diğer			
	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)	44	22.9	29	15.1	11	5.7	6	3.1	47	24.5	46	24.0	4	2.1	2	1.0	3	1.6	192	100.0
Yetkili (Müd.Yardımcısı, Şef, Uzman)	111	17.9	104	16.7	38	6.1	12	1.9	207	33.3	93	15.0	14	2.3	8	1.3	34	5.5	621	100.0
Memur	80	11.2	111	15.5	48	6.7	13	1.8	253	35.4	111	15.5	11	1.5	26	3.6	62	8.7	715	100.0
Hizmetli	2	5.4	6	16.2	2	5.4			9	24.3	6	16.2	4	10.8			8	21.6	37	100.0
Toplam	237	15.1	250	16.0	99	6.3	31	2.0	516	33.0	256	16.4	33	2.1	36	2.3	107	6.8	1 565	100.0

Tablo-3.46. Cinsiyete Göre Tercih Edilen Kitap Türü

Cinsiyet	Kitap Okuma Sıklığı	Kitap Türü																		Toplam	
		Mesleki Kitaplar		Kişisel Gelişim		Bilimsel Yayınlar		Sanatla İlgili Yayınlar		Hikaye-Roman		Araştırma İnceleme		Hobi Kitapları		Bilim Kurgu		Diğer			
		Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Erkek	Haftada bir kitap	9	19.1	4	8.5	3	6.4	0	0.0	9	19.1	19	40.4	0	0.0	1	2.1	2	4.3	47	100.0
	Ayda birden fazla	18	21.4	10	11.9	9	10.7	1	1.2	20	23.8	22	26.2	3	3.6	1	1.2	0	0.0	84	100.0
	Ayda bir	39	19.4	25	12.4	23	11.4	2	1.0	41	20.4	48	23.9	7	3.5	8	4.0	8	4.0	201	100.0
	Yılda birkaç kitap	71	23.0	34	11.0	23	7.4	4	1.3	76	24.6	64	20.7	6	1.9	10	3.2	21	6.8	309	100.0
	Okumaya fırsat bulamıyorum	33	21.4	14	9.1	18	11.7	1	0.6	13	8.4	26	16.9	6	3.9	7	4.5	36	23.4	154	100.0
	Toplam	170	21.4	87	10.9	76	9.6	8	1.0	159	20.0	179	22.5	22	2.8	27	3.4	67	8.4	795	100.0
Kadın	Haftada bir kitap	3	4.5	17	25.4	4	6.0	7	10.4	21	31.3	9	13.4	0	0.0	2	3.0	4	6.0	67	100.0
	Ayda birden fazla	13	10.8	22	18.3	5	4.2	7	5.8	50	41.7	17	14.2	0	0.0	2	1.7	4	3.3	120	100.0
	Ayda bir	27	10.4	59	22.7	7	2.7	3	1.2	126	48.5	23	8.8	2	0.8	2	0.8	11	4.2	260	100.0
	Yılda birkaç kitap	16	6.1	54	20.5	4	1.5	6	2.3	137	51.9	26	9.8	6	2.3	2	0.8	13	4.9	264	100.0
	Okumaya fırsat bulamıyorum	8	13.6	11	18.6	3	5.1	0	0.0	23	39.0	2	3.4	3	5.1	1	1.7	8	13.6	59	100.0
	Toplam	67	8.7	163	21.2	23	3.0	23	3.0	357	46.4	77	10.0	11	1.4	9	1.2	40	5.2	770	100.0

Tablo-3.47.'de, eğitim ile gazete okuma sıklığı arasındaki ilişki verilmiştir. Bu dağılıma göre ankete katılan 1 565 kişinin %73'üne tekabül eden 1 143 kişisi her gün gazete okumaktadır. %1.8'i okumaya fırsat bulamadığını beyan etmiştir. Günlük okuma alışkanlığı eğitim durumu ile doğru orantılı olarak artmaktadır. Bu oran ilkokul mezunlarında %41.7 iken yüksek lisans ve doktora yapanlarda %86.4'e çıkmaktadır. Okuma alışkanlığı itibariyle Türkiye ortalamalarının üstünde olmasına rağmen sigorta sektöründe çalışan üniversite mezunlarının içinde az da olsa haftada veya yılda birkaç kez gazete okuyanın olması anlamlıdır.

Tablo-3.47. Eğitime Göre Gazete Okuma Sıklığı

Gazete Okuma Sıklığı	Eğitim Durumu										Toplam	
	İlkokul		Orta okul		Lise		Üniversite		Yüksek Lisans / Doktora			
	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Hergun	5	41.7	11	64.7	248	65.4	784	74.9	95	86.4	1143	73.0
Gün aşırı	1	8.3	1	5.9	13	3.4	47	4.5	6	5.5	68	4.3
Haftada Birkaç kere	1	8.3	1	5.9	52	13.7	86	8.2	4	3.6	144	9.2
Yılda birkaç	3	25.0	2	11.8	55	14.5	119	11.4	3	2.7	182	11.6
Okumaya fırsat bulamıyorum	2	16.7	2	11.8	11	2.9	11	1.1	2	1.8	28	1.8
Toplam	12	100.0	17	100.0	379	100.0	1 047	100.0	110	100.0	1565	100.0

Tablo-3.48. görev unvanına göre gazete okuma sıklığını vermektedir. Bu dağılıma göre de günlük gazete okuma açısından bakıldığında, mevki yüksekliğine göre gazete okuma sıklığı paralellik göstermektedir. Her gün gazete okuma alışkanlığı olanların oranı %73'tür. Yöneticiler %92.2'yle bu grupta en yüksek oranı oluşturmaktadırlar.

Tablo-3.48. Görev Unvanına Göre Gazete Okuma Sıklığı

Gazete Okuma Sıklığı	Görev				Toplam
	Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)	Yetkili (Müd.Yardımcısı, Şef,Uzman)	Memur	Hizmetli	
Hergün	177	465	479	22	1 143
Gün aşırı	1	32	32	3	68
Haftada Birkaç kere	6	48	86	4	144
Yılda birkaç	8	66	102	6	182
Okumaya fırsat bulamıyorum	0	10	16	2	28
Toplam	192	621	715	37	1 565

Tablo-3.49.'da cinsiyete göre gazete okuma sıklığı verilmiştir. Buna göre erkekler ve kadınlar arasında okuma oranı açısından çok büyük bir fark olmasa da erkeklerin günlük gazete okuma oranı daha yüksek olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo-3.49. Cinsiyete Göre Gazete Okuma Sıklığı

Gazete Okuma Sıklığı	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
Hergün	603	540	1 143
Gün aşırı	36	32	68
Haftada Birkaç kere	69	75	144
Yılda birkaç	68	114	182
Okumaya fırsat bulamıyorum	19	9	28
Toplam	795	770	1 565

3.2.2.2.3. Yıllık Tatile Çıkma Durumu

Tablo-3.50.'de cinsiyet, kıdem ve görev unvanına göre yıllık tatile çıkma alışkanlığı sayısal olarak verilmektedir. Ankete katılanların %65.6'sı düzenli olarak tatile çıkmaktadırlar. Çalışanlarına en çok sosyal hakları sağlamış bulunan finans sektörünün bir parçası olan sigorta sektöründe yıllık izinler iş kanununda belirtilen asgari sürelerin üstündedir. Her iki cins için de mevkiye göre paralellik göstermekte olup, geçmişten günümüze ise tatile çıkma oranı daha da yükselmiştir. Eğitim, gelir düzeyinin artması ve değişen zaman etkisi tatile çıkma tercihini etkilemektedir. Ancak burada dikkat çeken bir husus erkekler ancak 6 yıl kıdemden sonra daha düzenli tatile çıkmakta iken kadınlar arasında her kıdem aralığında düzenli tatile çıkanların oranı çıkmayanlara göre daha fazladır.

Tablo-3.50. Cinsiyet, Kıdem ve Görev Unvanına Göre Yıllık Tatile Çıkma							
Cinsiyet	**Suresi**	**Yıllık Tatil**	**Görev**				**Toplam**
			Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)	**Yetkili (Müd.Yardımcısı, Şef,Uzman)**	**Memur**	**Hizmetli**	
Erkek	**0-5 Yıl**	**Evet**	13	63	82	1	159
		Hayır	3	44	105	7	159
		Toplam	16	107	187	8	318
	6-10 Yıl	**Evet**	22	74	43	1	140
		Hayır	4	31	40	5	80
		Toplam	26	105	83	6	220
	11-15 Yıl	**Evet**	23	44	14	0	81
		Hayır	6	21	19	10	56
		Toplam	29	65	33	10	137
	16-20 Yıl	**Evet**	21	22	3	1	47
		Hayır	7	6	8	1	22
		Toplam	28	28	11	2	69
	20 Yıl ve yukarısı	**Evet**	27	6	1	2	36
		Hayır	5	7	3	0	15
		Toplam	32	13	4	2	51
Kadın	**0-5 Yıl**	**Evet**	5	66	129	0	200
		Hayır	0	5	81	2	88
		Toplam	5	71	210	2	288
	6-10 Yıl	**Evet**	16	95	84	1	196
		Hayır	0	23	39	3	65
		Toplam	16	118	123	4	261
	11-15 Yıl	**Evet**	21	66	26	2	115
		Hayır	1	13	24	0	38
		Toplam	22	79	50	2	153
	16-20 Yıl	**Evet**	12	23	7	1	43
		Hayır	1	7	4	0	12
		Toplam	13	30	11	1	55
	20 Yıl ve yukarısı	**Evet**	3	5	2		10
		Hayır	2	0	1		3
		Toplam	5	5	3		13

3.2.2.2.4. Yurt Dışına Turistik Amaçlı Seyahat Etme

Tablo-3.51. cinsiyet, kıdem ve görev unvanına göre yurt dışına turistik amaçla seyahat etme alışkanlığı sayısal olarak verilmektedir. %27.3'lük orana karşıt gelen 427 kişi evet cevabı vermiştir. Bu verilere göre, sektör çalışanlarının içinde iş haricinde turistik amaçla yurt dışına çıkmak alışkanlık hâline gelmektedir. Her iki cins için de, kıdem arttıkça seyahat etme oransal olarak artmaktadır. Orta düzey yöneticilerin yurt dışına çıkma oranı diğer alt ve üst mevkilerdekilere göre artış eğilimi göstermiştir. Ancak anketteki cevabınız evet ise tekrarlanma aralığı ile ilgili soru ankete katılanlar tarafından yanlış algılandığından o şıkka verilen cevaplar değerlendirme dışı tutulmuştur.

Tablo-3.51. Cinsiyet, Kıdem ve Görev Unvanına Göre Turistik Amaçlı Olarak Yurt Dışına Seyahate Çıkma							
Cinsiyet	**Suresi**	**Yıllık Tatil**	**Görev**				**Toplam**
			Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)	**Yetkili (Müd.Yardımcısı, Şef,Uzman)**	**Memur**	**Hizmetli**	
Erkek	**0-5 Yıl**	**Evet**	14	24	22	1	61
		Hayır	2	83	165	7	257
		Toplam	16	107	187	8	318
	6-10 Yıl	**Evet**	16	21	12	0	49
		Hayır	10	84	71	6	171
		Toplam	26	105	83	6	220
	11-15 Yıl	**Evet**	21	19	4	0	44
		Hayır	8	46	29	10	93
		Toplam	29	65	33	10	137
	16-20 Yıl	**Evet**	15	4	1	0	20
		Hayır	13	24	10	2	49
		Toplam	28	28	11	2	69
	20 Yıl ve yukarısı	**Evet**	14	0	0	0	14
		Hayır	18	13	4	2	37
		Toplam	32	13	4	2	51
Kadın	**0-5 Yıl**	**Evet**	4	29	38	0	71
		Hayır	1	42	172	2	217
		Toplam	5	71	210	2	288
	6-10 Yıl	**Evet**	13	46	20	1	80
		Hayır	3	72	103	3	181
		Toplam	16	118	123	4	261
	11-15 Yıl	**Evet**	18	28	13	1	60
		Hayır	4	51	37	1	93
		Toplam	22	79	50	2	153
	16-20 Yıl	**Evet**	10	12	0	1	23
		Hayır	3	18	11	0	32
		Toplam	13	30	11	1	55
	20 Yıl ve yukarısı	**Evet**	3	2	0		5
		Hayır	2	3	3		8
		Toplam	5	5	3		13

3.2.2.2.5. Dışarıda Yemek Yeme Alışkanlığı

Tablo-3.52.'de mevkiye göre iş haricinde dışarıda yemek yeme alışkanlıkları sayısal ve oransal olarak verilmiştir. Üst düzey yöneticilerin haftada bir kere ile diğer gruplardan daha fazla oranda dışarıda yemek yeme eğilimleri olsa da, orta düzey yönetici ve memurların diğer zaman dönemleri sıklığı açısından dışarıda yemek yeme eğiliminde olduğu ortaya çıkmaktadır. Buradaki dışarıda yemek yeme eğiliminde belirli bir eşik gelir düzeyi aşıldıkça, sosyal-kültürel ve iş bazlı faktörlerin dışarıda yemek yeme eğilimini artırdığını belirtebiliriz. Bu arada bu alışkanlığın eğitimle de ilişkili olduğu gözlerden kaçmamaktadır. Nitekim sıklık durumuna göre ilk üç kategoriyi işaretleyenlerden yüksek lisans/doktora yapanlarda bu oran %81'i bulurken, üniversite mezunlarında %68.2, lise mezunu olanlarda ise %47.3'e inmektedir.

Tablo-3.52. Görev Unvanına Göre Dışarıda Yemek Yeme Sıklığı

İş Haricinde Dışarıda Yemek Yeme Sıklığı	Görev								Toplam	
	Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)		Yetkili (Müd.Yardım-cısı, Şef,Uzman)		Memur		Hizmetli			
	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Haftada birkaç kere	28	14.6	125	20.1	126	17.6	2	5.4	281	18.0
Haftada bir kere	50	26.0	98	15.8	111	15.5	2	5.4	261	16.7
Ayda birkaç kere	64	33.3	172	27.7	203	28.4	8	21.6	447	28.6
Ayda bir kere	36	18.8	114	18.4	100	14.0	4	10.8	254	16.2
Yılda birkaç kere	11	5.7	97	15.6	117	16.4	11	29.7	236	15.1
Fırsat Bulamıyorum	3	1.6	15	2.4	58	8.1	10	27.0	86	5.5
Toplam	192	100.0	621	100.0	715	100.0	37	100.0	1 565	100.0

Tablo-3.53. cinsiyete göre dışarıda yemek yeme eğilimini ortaya koymaktadır. Haftalık ve aylık dönem açısından kadın ve erkeklerin dışarıda yemek yeme eğilimleri arasında oransal olarak bakıldığında kadınların daha yüksek orana sahip olduğu görülmektedir.

Tablo-3.53. Cinsiyete Göre Dışarıda Yemek Yeme Sıklığı

İş Haricinde Dışarıda Yemek Yeme Sıklığı	Cinsiyet				Toplam	
	Erkek		Kadın			
	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Haftada birkaç kere	137	48.8	144	51.2	281	100.0
Haftada bir kere	105	40.2	156	59.8	261	100.0
Ayda birkaç kere	204	45.6	243	54.4	447	100.0
Ayda bir kere	147	57.9	107	42.1	254	100.0
Yılda birkaç kere	140	59.3	96	40.7	236	100.0
Fırsat Bulamıyorum	62	72.1	24	27.9	86	100.0
Toplam	795	50.8	770	49.2	1 565	100.0

3.2.2.2.6. Spor Yapma Alışkanlığı

Tablo-3.54.'e göre eğitim ve spor yapma ilişkisi verilmiştir. Buna göre genelde anketimize katılan sigortacıların spor yapma alışkanlıklarının yüksek olmadığı tespit edilmiştir. Ortaokul mezunları oranı hariç (ortalama içinde sayının az olması sebebiyle), eğitim seviyesi yükseldikçe spor yapma bilincinin yükseldiği sonucuna ulaşmakla birlikte spor yapanların oranı ancak %18'i bulmaktadır.

Sigortacılar spora sosyal etkinliklere katılma kadar itibar etmemektedirler. Bunda şehir yaşamı ve spor yapma alanlarına ulaşma güçlükleri ile birlikte sektör çalışanlarının sürekli mesai yapma alışkanlıklarının olması da etkin olabilmektedir.

Tablo-3.54. Eğitim Durumuna Göre Spor Yapma Alışkanlığı

Spor Yapma	Eğitim Durumu										Toplam	
	İlkokul		Orta okul		Lise		Üniversite		Yüksek Lisans / Doktora			
	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Evet	1	8.3	4	23.5	43	11.3	207	19.8	27	24.5	282	18.0
Hayır	11	91.7	13	76.5	336	88.7	840	80.2	83	75.5	1 283	82.0
Toplam	12	100.0	17	100.0	379	100.0	1047	100.0	110	100.0	1 565	100.0

Tablo-3.55.'de mevkiye göre spor yapma ilişkisi incelenmiştir. Buna göre, spor yapan %18'lik grubun içinde memurlar ve yetkili personel fazla görünmesine rağmen oransal olarak yöneticilerde spor yapma eğiliminin daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo-3.55. Görev Unvanına Göre Spor Yapma Alışkanlığı

Spor Yapma	Görev								Toplam	
	Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)		Yetkili (Müd.Yardımcısı, Şef,Uzman)		Memur		Hizmetli			
	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Evet	48	25.0	114	18.4	118	16.5	2	5.4	282	18.0
Hayır	144	75.0	507	81.6	597	83.5	35	94.6	1 283	82.0
Toplam	192	100.0	621	100.0	715	100.0	37	100.0	1 565	100.0

Tablo-3.56.'da cinsiyete göre spor yapma eğilimi incelenmiştir. Erkeklerin kadınlara göre spor yapma eğilimi daha fazla gözükmektedir. Spor yapmayı etkileyecek, zaman, mekan, aile ve spor yapma imkânı gibi koşulların bu sonuçları etkilediğini belirtmek mümkündür.

Tablo-3.56. Cinsiyete Göre Spor Yapma Alışkanlığı

Spor Yapma	Cinsiyet				Toplam	
	Erkek		Kadın			
	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Evet	177	22.3	105	13.6	282	18.0
Hayır	618	77.7	665	86.4	1 283	82.0
Toplam	795	100.0	770	100.0	1 565	100.0

3.2.2.3. Ekonomik Sonuçlar

Ankete katılanların ekonomik imkânlarına bağlı olarak sahip oldukları konut ve araçlarla tüketim alışkanlıkları bu bölümde incelenmiştir.

3.2.2.3.1. Konut Sahibi Olma Durumu

Tablo-3.57.'de cinsiyet, görevde geçirilen süre ve görev unvanına göre deneklerin konut sahibi olup olmadıkları inceleme sonuçları verilmektedir. Verilere göre, anketimize katılan 1 565 kişiden 650 kişisinin kendisine ait konutu bulunmaktadır, bu da %41.5'lik bir orana isabet etmektedir. Türkiye gerçeklerinde oldukça iyi bir oranı temsil ettiği şüphesizdir. Cinsiyete göre bakıldığında 795 erkeğin %44.5'ine isabet eden 354 kişinin konutu varken; 770 kadın çalışanın %38.4'üne isabet eden 296'sının kendine ait konutu bulunmaktadır. Konut sahibi erkekler lehindeki farkın sebebi yönetici kademelerinde erkek sayısının kadınlara göre iki misli oluşudur.

Cinsiyetler kendi içinde incelendiğinde, erkeklerin 6-10 yıl kıdem aralığından itibaren genel olarak ev sahibi olanların olmayandan fazla olduğu görülmektedir. Bu arada kıdemle birlikte görev unvanı da arttığından bu oran çok ciddi biçimde artmaktadır. Şöyle ki 20 yıl ve yukarısı çalışma süresi olan 32 erkek yöneticinin 28'inin kendisine ait konutu vardır. Kadın çalışanlar açısından bakıldığında ev sahibi olanların olmayandan daha fazla olduğu kıdem aralığı, 11-15 çalışma yılı süre aralığıdır. Kadın çalışanlarda da kıdemle birlikte görev unvanı arttığında ev sahibi olma oranı artmaktadır.

Tablo-3.57. Cinsiyet, Kıdem ve Görev Unvanına Göre Konut Sahibi Olma							
Cinsiyet	Görev Suresi	Evi var mı ?	Görev				Toplam
			Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)	Yetkili (Müd.Yardımcısı, Şef, Uzman)	Memur	Hizmetli	
Erkek	0-5 Yıl	Evet	13	33	32	3	81
		Hayır	3	74	155	5	237
		Toplam	16	107	187	8	318
	6-10 Yıl	Evet	19	55	29	3	106
		Hayır	7	50	54	3	114
		Toplam	26	105	83	6	220
	11-15 Yıl	Evet	22	35	17	3	77
		Hayır	7	30	16	7	60
		Toplam	29	65	33	10	137
	16-20 Yıl	Evet	24	20	3	0	47
		Hayır	4	8	8	2	22
		Toplam	28	28	11	2	69
	20 Yıl ve yukarısı	Evet	28	10	3	2	43
		Hayır	4	3	1	0	8
		Toplam	32	13	4	2	51
Kadın	0-5 Yıl	Evet	4	30	34	0	68
		Hayır	1	41	176	2	220
		Toplam	5	71	210	2	288
	6-10 Yıl	Evet	12	43	44	1	100
		Hayır	4	75	79	3	161
		Toplam	16	118	123	4	261
	11-15 Yıl	Evet	18	44	23	0	85
		Hayır	4	35	27	2	68
		Toplam	22	79	50	2	153
	16-20 Yıl	Evet	9	19	4	1	33
		Hayır	4	11	7	0	22
		Toplam	13	30	11	1	55
	20 Yıl ve yukarısı	Evet	5	3	2		10
		Hayır	0	2	1		3
		Toplam	5	5	3		13

3.2.2.3.2. Yazlık Sahibi Olma Durumu

Tablo-3.58.'de cinsiyet, görevde geçirilen süre ve görev unvanına göre deneklerin yazlık konut sahibi olup olmadıkları inceleme sonuçları verilmektedir. Buna göre 76 erkek, 59 kadın toplam 135 katılımcının yazlık konutu vardır. Bu sayı ankete katılan toplam sayının %8.6'sına tekabül etmektedir.

Çalışma süresi ve görev unvanı bakımından tablo incelendiğinde burada da bir önceki kışlık konut sahipliği ile ilgili sonuçlara benzer durum göze çarpmaktadır. Kıdem ve unvan arttıkça yazlık konut sahibi olma oranı artmaktadır. Erkeklerde 318 memurdan 15'i yazlık konut sahibi iken 131 yöneticiden 36'sının yazlığı vardır. Kadın çalışanlarda da hemen hemen benzer bir durum mevcuttur. Şöyle ki; 397 kadın memurun 14'ünün yazlık konutu varken 61 kadın yöneticiden 22'sinin yazlığı vardır.

Tablo-3.58. Cinsiyet, Kıdem ve Görev Unvanına Göre Yazlık Sahibi Olma							
Cinsiyet	**Görev Suresi**	**Yazlığı var mı ?**	**Görev**				**Toplam**
			Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)	**Yetkili (Müd.Yardımcısı, Şef, Uzman)**	**Memur**	**Hizmetli**	
Erkek	**0-5 Yıl**	**Evet**	4	3	9	0	16
		Hayır	12	104	178	8	302
		Toplam	16	107	187	8	318
	6-10 Yıl	**Evet**	3	9	3	0	15
		Hayır	23	96	80	6	205
		Toplam	26	105	83	6	220
	11-15 Yıl	**Evet**	6	7	3	0	16
		Hayır	23	58	30	10	121
		Toplam	29	65	33	10	137
	16-20 Yıl	**Evet**	9	5	0	0	14
		Hayır	19	23	11	2	55
		Toplam	28	28	11	2	69
	20 Yıl ve yukarısı	**Evet**	14	1	0	0	15
		Hayır	18	12	4	2	36
		Toplam	32	13	4	2	51
Kadın	**0-5 Yıl**	**Evet**	0	7	8	0	15
		Hayır	5	64	202	2	273
		Toplam	5	71	210	2	288
	6-10 Yıl	**Evet**	4	7	3	0	14
		Hayır	12	111	120	4	247
		Toplam	16	118	123	4	261
	11-15 Yıl	**Evet**	9	8	3	0	20
		Hayır	13	71	47	2	133
		Toplam	22	79	50	2	153
	16-20 Yıl	**Evet**	4	1	0	0	5
		Hayır	9	29	11	1	50
		Toplam	13	30	11	1	55
	20 Yıl ve yukarısı	**Evet**	5	0	0		5
		Hayır	0	5	3		8
		Toplam	5	5	3		13

3.2.2.3.3. Araç Sahibi Olma Durumu

Tablo-3.59.'da cinsiyet, görevde geçirilen süre ve görev unvanına göre deneklerin araba sahibi olup olmadıkları inceleme sonuçları verilmektedir. Buna göre sigorta sektöründe araç sahibi olma oranı %44.6'dır. Anketimize katılan 1 565 kişiden 381'i erkek, 317'si kadın katılımcı olmak üzere toplam 698 kişinin kendisine ait aracı bulunmaktadır. Buna göre, neredeyse sektörde çalışan her iki kişiden birisinin aracı vardır demek mümkün olacaktır. İstanbul merkezli şirketler ve hemen hepsinin personeline işe geliş gidişlerde servis aracı temin ettiği dikkate alınacak olursa sigorta sektöründe araç sahipliği lüks olmaktan çıkmış durumdadır.

Tablo-3.59. Cinsiyet, Kıdem ve Görev Unvanına Göre Araç Sahibi Olma							
Cinsiyet	**Görev Suresi**	**Arabası var mı?**	**Görev**				**Toplam**
			Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)	**Yetkili (Müd.Yardım-cısı,Şef,Uzman)**	**Memur**	**Hizmetli**	
Erkek	**0-5 Yıl**	**Evet**	14	41	46	0	101
		Hayır	2	66	141	8	217
		Toplam	16	107	187	8	318
	6-10 Yıl	**Evet**	20	62	27	0	109
		Hayır	6	43	56	6	111
		Toplam	26	105	83	6	220
	11-15 Yıl	**Evet**	21	47	18	2	88
		Hayır	8	18	15	8	49
		Toplam	29	65	33	10	137
	16-20 Yıl	**Evet**	20	19	6	0	45
		Hayır	8	9	5	2	24
		Toplam	28	28	11	2	69
	20 Yıl ve yukarısı	**Evet**	27	10	1	0	38
		Hayır	5	3	3	2	13
		Toplam	32	13	4	2	51
Kadın	**0-5 Yıl**	**Evet**	4	36	40	0	80
		Hayır	1	35	170	2	208
		Toplam	5	71	210	2	288
	6-10 Yıl	**Evet**	12	62	35	1	110
		Hayır	4	56	88	3	151
		Toplam	16	118	123	4	261
	11-15 Yıl	**Evet**	19	53	13	0	85
		Hayır	3	26	37	2	68
		Toplam	22	79	50	2	153
	16-20 Yıl	**Evet**	9	16	7	1	33
		Hayır	4	14	4	0	22
		Toplam	13	30	11	1	55
	20 Yıl ve yukarısı	**Evet**	4	4	1		9
		Hayır	1	1	2		4
		Toplam	5	5	3		13

3.2.2.3.4. Çocuğunu Özel Okulda Okutabilme Durumu

Tablo-3.60.'da cinsiyet, görevde geçirilen süre ve görev unvanına göre deneklerin çocuğunu özel okulda okutabilme sonuçları verilmektedir. Buna göre anketörlerin %10.3'üne tekabül eden 161 kişisi çocuğunu özel okulda okutmayı tercih etmektedir. Her iki cinsten çalışanlar için de çalışma süresi ve görev unvanı arttıkça çocuğunu özel okulda okutma tercihi artmaktadır.

Tablo-3.60. Cinsiyet, Kıdem ve Görev Unvanına Göre Çocuğunu Özel Okulda Okutabilme

Cinsiyet	Çalışma Suresi	Çocuğunu Özel Okulda Okutma	Görev				Toplam
			Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)	Yetkili (Müd.Yardımcısı, Şef, Uzman)	Memur	Hizmetli	
Erkek	0-5 Yıl	Evet	3	3	2	0	8
		Hayır	13	104	185	8	310
		Toplam	16	107	187	8	318
	6-10 Yıl	Evet	6	7	0	0	13
		Hayır	20	98	83	6	207
		Toplam	26	105	83	6	220
	11-15 Yıl	Evet	11	10	2	0	23
		Hayır	18	55	31	10	114
		Toplam	29	65	33	10	137
	16-20 Yıl	Evet	14	4	0	0	18
		Hayır	14	24	11	2	51
		Toplam	28	28	11	2	69
	20 Yıl ve yukarısı	Evet	16	1	0	1	18
		Hayır	16	12	4	1	33
		Toplam	32	13	4	2	51
Kadın	0-5 Yıl	Evet	0	6	3	0	9
		Hayır	5	65	207	2	279
		Toplam	5	71	210	2	288
	6-10 Yıl	Evet	8	14	2	0	24
		Hayır	8	104	121	4	237
		Toplam	16	118	123	4	261
	11-15 Yıl	Evet	10	15	2	0	27
		Hayır	12	64	48	2	126
		Toplam	22	79	50	2	153
	16-20 Yıl	Evet	9	7	0	0	16
		Hayır	4	23	11	1	39
		Toplam	13	30	11	1	55
	20 Yıl ve yukarısı	Evet	4	1	0		5
		Hayır	1	4	3		8
		Toplam	5	5	3		13

3.2.2.4. Çalışan Memnuniyeti ve Sektör İmaj Algısı

Sigorta sektöründe çalışanların bu sektörde olmaktan duydukları memnuniyeti çeşitli demografik ve sosyal özelliklerine göre sorgulayıp mesleklerine bakış açılarını ortaya koymaya yönelik olarak hazırlanan sorulara verilen cevaplar ışığında ortaya çıkan çapraz tablo ve sonuçları aşağıda verilmektedir.

3.2.2.4.1. Kıdeme Göre Çalışanların Meslek Memnuniyeti

Tablo-3.61.'de çalışma süresi ve işinden duyulan memnuniyet ilişkisi incelenmiştir. "Sigortacı olarak çalışmaktan memnun musunuz?" sorusuna katılımcıların %88.3'ü evet cevabını vermişlerdir. 16 yıl ve üzerindeki çalışanların memnuniyetinin ortalamanın üzerinde çıkmasının nedenlerinden biri de aidiyet duygusunun oluşmasındandır demek mümkündür.

Tablo-3.61. Kıdeme Göre Çalışanların Meslek Memnuniyeti

Çalışma Süresi	Memnun musunuz ?				Toplam	
	Evet		Hayır			
	Adet	%	Adet	%	Adet	%
0-5 Yıl	539	88.9	67	11.1	606	100.0
6-10 Yıl	417	86.7	64	13.3	481	100.0
11-15 Yıl	253	87.2	37	12.8	290	100.0
16 Yıl üzeri	173	92.0	15	8.0	188	100.0
Toplam	1 382	88.3	183	11.7	1 565	100.0

3.2.2.4.2. Öğrenimlerine Göre Çalışanların Meslek Memnuniyeti

Tablo-3.62.'de eğitim durumuna göre sigortacı olarak çalışmaktan duyulan memnuniyet durumu analiz edilmiştir. Buna göre, memnuniyetin genel olarak çok yüksek olduğu ancak eğitim dereceleri açısından bakıldığında üniversite mezunu olanların diğer eğitim gruplarına göre kısmen daha az memnuniyete sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo-3.62. Öğrenimlerine Göre Çalışanların Meslek Memnuniyeti						
Eğitim	**Memnun musunuz ?**				**Toplam**	
	Evet		**Hayır**			
	Adet	**%**	**Adet**	**%**	**Adet**	**%**
İlk-Orta-Lise	378	92.6	30	7.4	408	100.0
Üniversite	905	86.4	142	13.6	1 047	100.0
Yüksek Lisans / Doktora	99	90.0	11	10.0	110	100.0
Toplam	1 382	88.3	183	11.7	1 565	100.0

3.2.2.4.3. Görev Unvanına Göre Çalışanların Meslek Memnuniyeti

Tablo-3.63.'de görev unvan durumuna göre meslekten memnuniyet durumu analiz edilmiştir. Buna göre, memnuniyetin genel olarak yüksek olduğu ve memnuniyet oranının tüm mevkilerde çalışanlar açısından birbirlerine yakın olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo-3.63. Görev Unvanına Göre Çalışanların Meslek Memnuniyeti						
Görev	**Memnun musunuz ?**				**Toplam**	
	Evet		**Hayır**			
	Adet	**%**	**Adet**	**%**	**Adet**	**%**
Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)	170	88.0	22	11.5	192	100.0
Yetkili (Müd.Yardımcısı, Şef, Uzman)	545	87.8	76	12.2	621	100.0
Memur	635	88.8	80	11.2	715	100.0
Hizmetli	32	86.0	5	13.0	37	100.0
Toplam	1 382	88.0	183	11.7	1 565	100.0

3.2.2.4.4. Yaşlarına Göre Çalışanların Meslek Memnuniyeti

Tablo-3.64.'de yaşa göre sigortacılık mesleğinde olmaktan duyulan memnuniyet durumu analiz edilmiştir. Buna göre, memnuniyetin genel olarak çok yüksek olduğu ancak yaş grupları açısından bakıldığında 30-40 yaş ve 50 üstü yaş gruplarının diğerlerine göre biraz daha az memnuniyete sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo-3.64. Yaşlarına Göre Çalışanların Meslek Memnuniyeti						
Yaş Grubu	**Memnun musunuz ?**				**Toplam**	
	Evet		**Hayır**			
	Adet	**%**	**Adet**	**%**	**Adet**	**%**
30 yaşa kadar	559	89.6	65	10.4	624	100.0
30-40 yaş arası (30 dahil)	571	86.9	86	13.1	657	100.0
40-50 yaş arası (40 dahil)	214	89.5	25	10.5	239	100.0
50 yaş ve üstü	38	84.4	7	15.6	45	100.0
Toplam	1 382	88.3	183	11.7	1 565	100.0

3.2.2.4.5. Medeni Durumlarına Göre Çalışanların Meslek Memnuniyeti

Tablo-3.65.'de medeni duruma göre çalışanların mesleklerinden memnuniyet durumu analiz edilmiştir. Buna göre, memnuniyetin genel olarak yüksek olduğu, medeni durum açısından ise memnuniyet farkının olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo-3.65. Medeni Durumlarına Göre Çalışanların Meslek Memnuniyeti						
Medeni Durumu	**Memnun musunuz ?**				**Toplam**	
	Evet		**Hayır**			
	Adet	**%**	**Adet**	**%**	**Adet**	**%**
Evli	764	88.3	101	11.7	865	100.0
Bekâr	618	88.3	82	11.7	700	100.0
Toplam	1 382	88.3	183	11.7	1 565	100.0

3.2.2.4.6. Çalışanların Mesleklerinden Duydukları Memnuniyet ve Sigortacılık Mesleğini Başkalarına Önermeleri

Tablo-3.66.'da memnuniyete göre işi önerme durumu analiz edilmiştir. Buna göre, işinden memnun olan 1 382 kişi var iken işi önermeye gelince 160 kişisi işinden memnun olmasına rağmen sigortacılığı iş hayatına ilk defa girecek gençlere önermemektedir. İşinden memnun olmadığını belirten 183 kişiden 26'sı her şeye rağmen sigortacılık mesleğini gençlere önermektedir.

Tablo-3.66. Çalışanların Mesleklerinden Duydukları Memnuniyet ve Sigortacılık Mesleğini Başkalarına Önermeleri						
Önerir misiniz?	**Memnun musunuz ?**				**Toplam**	
	Evet		**Hayır**			
	Adet	**%**	**Adet**	**%**	**Adet**	**%**
Evet	1 222	97.9	26	2.1	1 248	100.0
Hayır	160	50.5	157	49.0	317	100.0
Toplam	1 382	88.3	183	11.7	1 565	100.0

3.2.2.4.7. Çalışanlar Açısından Sektör İmaj Algısı ve Meslek Memnuniyeti

Tablo-3.67.'de imaj algısı ve memnuniyet arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Buna göre, ankete katılan 1 565 sigortacının ancak %49.7'si sigortacılık mesleğinin toplumsal imajının yüksek olduğunu düşünmektedir. Başka bir deyişle 779 kişi imajı yüksek bulurken 786 kişi imajın yüksek olmadığına inanmaktadır. Mesleklerinden memnun olanların sadece %48.6'sı sigortacılık mesleğinin imajını yüksek olarak algılıyor. Diğer yandan mesleğinden memnun olmayan 183 kişiden 17 kişisi mesleğin imajını yüksek bulmaktadır. Neticede sigortacılık sektöründe çalışanların memnuniyet oranının sektörün imaj algısı oranından yüksek olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Tablo-3.67. Çalışanlar Açısından Sektör İmaj Algısı ve Meslek Memnuniyeti						
İmajı Yüksek mi?	**Memnun musunuz ?**				**Toplam**	
	Evet		**Hayır**			
	Adet	**%**	**Adet**	**%**	**Adet**	**%**
Evet	762	97.8	17	2.2	779	100.0
Hayır	620	78.9	166	21.1	786	100.0
Toplam	1 382	88.3	183	11.7	1 565	100.0

3.2.2.4.8. Çalışanlara Göre Kendi ve Yakın Çevrelerinin Meslek Memnuniyeti

Tablo-3.68.'de kişisel memnuniyet ve yakın çevre arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Buna göre kendisi mesleğinden memnun olanlara göre, yakın çevresindekilerin memnuniyet oranı %89.7'dir. Kendisi işinden memnun olmayan 183 kişiden üçte biri yani 62 kişi yakın çevrelerinin kendilerinin sigortacı olmalarından memnun olduklarını düşünmektedirler. Sadece yakın çevredekilerin memnuniyetine bakıldığında ise ankete katılan sigortacılara göre yakın çevrelerindekilerin %83.1'i memnun. Yani 1 565 kişiden 1 302'si yakın çevrelerinin kendilerinin sigortacı olmalarından memnun olduklarını düşünmektedirler. Bu durumda çalışan memnuniyeti ve çevresi arasında yakın bir karşılıklı etkileşimin olduğunu belirtmek mümkündür.

Tablo-3.68. Çalışanlara Göre Kendi ve Yakın Çevrelerinin Meslek Memnuniyeti

Çevreniz memnun mu ?	Memnun musunuz ?				Toplam	
	Evet		Hayır			
	Adet	%	Adet	%	Adet	%
Evet	1 240	95.2	62	4.8	1 302	100.0
Hayır	142	54.0	121	46.0	263	100.0
Toplam	1 382	88.3	183	11.7	1 565	100.0

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu tezin temel amacı, ülkemizde önemi giderek artan sigorta sektörünün bugüne kadar geçirdiği evreleri makroekonomi politikalarındaki değişimlerle de bağlantı kurarak analiz etmek; sigorta sektöründeki istihdam yapısını dönemlere göre incelemek; sigorta sektöründe beşeri kaynakların, demografik ve sosyo-ekonomik yapılarını, sektörde çalışanlar üzerine bir alan araştırması yaparak ortaya koymak, sonuçlarını tartışmaya açmak ve sektörün daha verimli, etkin ve rekabetçi olabilmesi için başta insan kaynaklarının iyileştirilmesi olmak üzere önermeler ortaya koymak idi.

Çalışmalarımız sonucunda sigortacılık sektörünün, bir ülkede ekonominin istikrarlı gelişminin temini ve pek çok sosyal ve ekonomik sorunla mücadele için önemli rol oynayarak, bireysel, sosyal ve kurumsal çapta belirsizlik ve risklerin bertaraf edilmesi ile sorunların çözümünde anahtar rol oynadığı tespit edilmiştir. Yine çalışmalarımızdan sigortacılığın gelişiminin ve bu sektörden beklenen katkıların büyük ölçüde o ülkenin ekonomik yapısının gelişimine bağlı olduğu görülmüştür. Öte yandan sektörlerin gelişiminin de ülke ekonomisinin gelişmesine katkı sağladığı aşikârdır. Sigortacılık sektörü de bu katkıyı bir yandan ekonominin ihtiyaç duyduğu fon kaynağını temin ederken diğer yandan toplumun her kesiminden kişilerin malına ve canına gelecek her türlü tehlikenin sebep olacağı zararların tazmini yoluyla aradığı sigortalı (güvenceli) yaşama kavuşması şansını sunarak sağlamaktadır.

Aynı şekilde sigortacılık sektörünün Türkiye açısından önemli olduğu sonucuna ulaşılmakla birlikte ülkemizde sigortacılığın uygulanması ve yaygınlığı açısından uluslararası standartların gerisinde olduğu müşahade edilmiştir. Yüzyılı aşkın mazisine rağmen ulaşılan rakamlara bakıldığında, batılı ülkelerle mukayesede Türk sigorta sektörünün henüz emekleme dönemini yaşadığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Bu kadar önemli fonksiyonlara sahip bir sektörün, küreselleşen rekabet koşulları çerçevesinde tüm sorunlarının hızlı bir şekilde çözümlenerek, kendi dinamizmini sürdürebilmesi gerekmektedir. Bu noktada başta devlet ve sektörün kendi kurumları olmak üzere toplumun tüm kesimlerine önemli roller düşmektedir.

Tez çalışmasının ilk iki bölümünde elde edilen sonuçların ışığında sektörde fiilen çalışan personelin sosyal, demografik ve iktisadi yapısını etkileyen faktörleri ortaya koymak için sektör çalışanları üzerine yapılan alan araştırması sonuçları bizi aşağıda paylaşılan temel bulgulara ulaştırmıştır.

Sosyal ve demografik açıdan çalışanların profilinde ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir:

Sigorta sektöründe her ne kadar çalışan sayısı makroekonomi içinde etkili olabilecek sayıya ulaşamamış olsa da sonuçta çalışanların eğitim düzeyinin sürekli yükselmekte olduğu açıkça görülmektedir. Bir yerde sigorta sektörü Türkiye ekonomisinde bankacılık sektörünün 1970'lerdeki büyüme patlamasından önceki hâlini andırmaktadır. Sigortacılığın da tıpkı bankacılık gibi ancak iyi eğitimli kişilerin yapabilecekleri meslekler kategorisinde olduğu açıkça görülmektedir. Buradan çıkan sonuç, sektörde bundan sonra ancak yüksek tahsil görmüş gençlerin yer bulabilecekleridir. Bu açıdan bakıldığında sektördeki iş gücü eğitim düzeyi oldukça yüksek niteliktedir.

Sektörde çalışanların cinsiyetlerine bakıldığında erkek ve kadın çalışan sayısı birbirine çok yakındır. Bir başka deyişle sektör kişilere istihdam imkânı sağlarken cinsiyetten çok nitelikleri ön planda tutmaktadır. Günümüzde sektörde çalışan kadınların sayısı erkeklerle eşit hâle gelmiştir. Sektörde genel olarak yabancı dil bilenlerin oranı düşük olmakla birlikte yeni giren personelin arasında bu oran yükselmektedir. Üst düzeye doğru yaklaşan yönetici grubunda yabancı dil bilme oranı yükselmektedir. Özellikle son yıllarda artan özelleştirme ve kamu şirketlerinin yabancı sermayeli şirketlere satışından sonra sektördeki sermaye sahipliğinin yabancılar lehine dönmesi ile bundan sonra işe girecek personelden yabancı dil bilenlerin daha şanslı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Araştırmamızda her ne kadar doğrudan ücret ile ilgili soru sorulmamış olsa da çapraz sorularla harcama ve sosyal yaşam alışkanlıklarından yola çıkarak sektör çalışanlarının gelir düzeyi hakkında bir sonuca ulaşmak mümkün olmuştur. Sektör çalışanları ve özellikle bayan çalışanlar sıklıkla sosyal etkinliliklere zaman

ayırmaktadırlar. Söz gelimi, bayanlar daha çok sinema, tiyatro ve konser etkinliklerine katılırken erkekler arasında spor karşılaşmalarının izlenmesi önemli bir paya sahiptir. Sigorta şirketlerinin tamamının İstanbul merkezli olması, çalışma koşullarının ve gelir düzeylerinin genel ortalamanın üstünde olması çalışanların bu tür etkinliklere katılmalarını mümkün kılmaktadır. Eğitim seviyesi, kıdem ve unvan düzeyi arttıkça gelir ile paralel olarak sosyal etkinlik türleri ve etkinliklere katılımın arttığı görülmektedir. Sonuçta, sigortacıların büyük bölümü sosyal etkinliklere katılan cemiyet hayatının içinde kişilerdir demek pek yanlış olmaz. Ancak tüm değerlendirme kriterlerinde opera, bale ve müzikallere katılımın çok düşük oluşu dikkat çekmektedir.

Sektörde çalışanların eğitim düzeyi ve sahip olunan imkânlar paralelinde çoğu kimsenin kendine ait bir kitaplığı bulunmakta ve küçük bir kitlenin dışında sahip olunan kitaplar okunmaktadır. Eğitim ve mevki yükseldikçe kitaplık sahibi olma ve kitap okuma sıklığında da yükseliş gözlemlenmektedir. Eğitime göre okunan kitap türleri ve sıklıklarının dağılımına göre tüm eğitim durumlarında en çok hikaye roman tarzı kitapların tercih edildiği görülmektedir. Tüm eğitim gruplarında kitap okuma sıklıkları ağırlıklı olarak ayda bir veya yılda bir kaç kitap biçiminde olup tüm gruplar için bilimsel yayınlar ve sanatsal yayınları okuma oranı düşük çıkmaktadır. Genel olarak sonuç, mevki yükseldikçe okuma oranı da artmaktadır. Sektörde çalışan kadın personel erkeklere göre daha fazla okumaktadır. Cinsiyete göre gazete okuma sıklığı kriterinde erkekler ve kadınlar arasında okuma oranı açısından çok büyük bir fark olmasa da erkeklerin okuma oranı az da olsa yüksek çıkmaktadır.

Eğitim durumuna göre iş yemekleri haricinde dışarıda yemek yeme sıklığına göre, eğitim seviyesi yüksek bireylerin dışarıda yemek yeme eğilimi de yüksek olarak ortaya çıkmaktadır. Bu arada yüksek eğitim, gelir, mevki, kültür ve sosyal çevrenin bu eğilimi yükselttiğini belirtmek mümkündür. Görev unvanına göre iş haricinde dışarıda yemek yeme oranlarına göre, üst düzey yöneticilerin haftada bir kere ile diğer gruplardan daha fazla oranda dışarıda yemek yeme eğilimleri olsa da, orta düzey yönetici ve memurların diğer zaman dönemleri sıklığı açısından üst düzey yöneticilerden daha fazla dışarıda yemek yeme eğiliminde olduğu ortaya

çıkmaktadır. Dışarıda yemek yeme eğiliminde belirli bir eşik gelir düzeyi aşıldıkça, sosyal-kültürel ve iş bazlı faktörlerin dışarıda yemek yeme eğilimini artırdığını belirtmek mümkündür.

Sigortacıların spor yapma alışkanlıklarının olmadığı tespit edilmiştir. Spor yapanların oranı ancak %18'i bulmaktadır. Sigortacılar spora sosyal etkinliklere katılma kadar itibar etmemektedirler. Bunda şehir yaşamı ve spor yapma alanlarına ulaşma güçlükleri ile birlikte sektör çalışanlarının sürekli mesai yapma alışkanlıklarının olması da etkin olabilmektedir. Cinsiyete göre spor yapma eğilimi açısından erkeklerin kadınlara göre spor yapma eğilimi daha fazla gözükmektedir. Spor yapmayı etkileyecek, zaman, mekan, aile ve fiziki koşulların bu sonuçları etkilediğini belirtmek mümkündür.

Ekonomik açıdan çalışanların profilinde çıkan sonuçlar şu şekildedir: Anketimize katılan 1 565 kişiden 650'sinin kendisine ait konutu bulunmaktadır, bu da %41.5'lik bir orana isabet etmektedir. Cinsiyete göre bakıldığında 795 erkeğin %44.5'ine isabet eden 354 kişinin konutu varken; 770 kadın çalışanın %38.4'üne isabet eden 296'sının kendine ait konutu bulunmaktadır. Cinsiyetlere göre az bir farklılık arzetse de sektörde çalışanların genellikle 5 yılını dolduranların bir şekilde ama birikimlerinden ama kredi kullanarak, bir şekilde konut sahibi olmaya başladıklarını söylemek mümkündür. Bu arada kıdemle birlikte görev unvanı da arttığında konut sahibi olmak ciddi biçimde artmaktadır. Şöyle ki 20 yıl ve yukarısı çalışma süresi olan her 100 sigortacıdan 90'ından fazlasının konutu vardır.

Ankete katılanların %8.6'sına isabet eden 135 katılımcının yazlık konutu vardır. Bu oran biraz düşük gibi gözükse de katılımcıların %65.6'sı düzenli olarak yıllık tatil yapabilmekte ve yaklaşık üçte biri turistik amaçla yurt dışına çıkabilmektedir. Sigorta sektöründe araç sahibi olma oranı %44.6'dır. Anketimize katılan 1 565 kişiden toplam 698 kişinin kendisine ait aracı bulunmaktadır. Çalışanların hemen hepsine şirketlerince işe geliş gidişlerde servis aracı temin edilmesi dikkate alınacak olursa bu sektörde araç sahibi olmak sıradan bir durum hâline gelmiştir. Deneklerin %10.3'üne tekabül eden 161 kişisi çocuğunu özel okulda okutabilmektedir.

Çalışanlarına en çok sosyal hakları sağlamış bulunan finans sektörünün bir parçası olan sigorta sektöründe yıllık izinler iş kanununda belirtilen asgari sürelerin üstündedir. Her iki cins için de mevkiye göre paralellik göstermekte olup, tatile çıkma oranı yüksektir. Eğitim, gelir ve değişen zaman etkisi tatile çıkma tercihini etkilemektedir.

Çalışan memnuniyeti açısından çalışanların profilinde çıkan sonuçlar şu şekildedir: Çalışma süresi ve memnuniyet ilişkisi sonuçlarına göre, "Sigortacı olarak çalışmaktan memnun musunuz?" sorusuna katılımcıların %88.3'ü evet cevabını vermişlerdir. Görev süresi 16 yıl ve üzerindeki çalışanların memnuniyetinin ortalamanın üzerinde çıkmasının nedenlerinden biri de aidiyet duygusunun oluşmasındandır. Her durumda sigorta sektöründe çalışanlar sigortacı olmaktan ve işlerinin kendilerine sağladığı yaşam kalitesinden memnun olmakla birlikte üniversite mezunu olanların diğer eğitim gruplarına göre kısmen daha az memnuniyete sahip olduğu gözlemlenmiştir. Az sayıda memnun olmayan üniversite mezunlarının kariyer için beklemeye hiç tahammülü olmayan genç kesimden olduklarını tahmin etmek mümkündür.

İşinden memnun olan 1 382 kişiden 160 kişisi işinden memnun olmasına rağmen sigortacılığı iş hayatına ilk defa girecek gençlere önermemektedir. İşinden memnun olmadığını belirten 183 kişiden 26 kişisi her şeye rağmen sigortacılık mesleğini gençlere önermektedir. Ancak sigortacıların işlerinin kendilerine sağladığı bunca imkâna rağmen sektör imaj algısı konusunda bazı sıkıntılar yaşamakta olduklarını ifade etmek mümkündür. Zira ankete katılan 1 565 sigortacının ancak %49.7'si sigortacılık mesleğinin toplumsal imajının yüksek olduğunu düşünmektedir. Başka bir deyişle 1 565 denekten 779 kişisi mesleğinin toplumsal imajını yüksek bulurken 786 kişisı imajının yüksek olmadığına inanmaktadır. İşinden memnun olanların sadece %48.6'sı sigortacılığın imajını yüksek olarak algılamaktadır. Diğer yandan mesleğinden memnun olmayan 183 kişiden sadece 17 kişisi mesleğin imajını yüksek bulmaktadır. Genel sonuç olarak, sigortacılık sektöründe çalışanların memnuniyet oranının sektörün imaj algısı oranından yüksek olduğu görülmektedir.

Yakın çevre ve kişisel memnuniyet oranı sonuçlarına göre kendisi mesleğinden memnun olanların, çevresinde bulunanların da memnun olduğunu düşünenlerin oranı %89.7'dir. Kendisi işinden memnun olmayan 183 kişiden yakın çevresindekilerin memnun olduğunu düşünen kişi sayısı 62 kişidir. Sadece yakın çevredekilerin memnuniyetine bakıldığında ise ankete katılan sigortacılara göre yakın çevrelerindekilerin %83.1'i memnun. Yani 1 565 kişiden 1 302 kişisi yakın çevrelerinin memnun olduklarını düşünmektedir. Bu durumda çalışan memnuniyeti ve çevresi arasında yakın bir karşılıklı etkileşimin olduğunu belirtmek mümkündür.

Genel sonuç olarak, sektörün ülke ekonomisindeki işlevini daha iyi yerine getirebilmesi için, öncelikle toplumdaki sigorta bilincinin iyileştirilmesi ve sigortalı sayısı ve toplanan genel prim seviyesinin yükseltilmesi; sektörün ulusal ve uluslararası rekabet ve işbirliğinde etkili bir role sahip olabilmesi için iktisadi, hukuki, teknik ve insan kaynakları açısından önünü tıkayan sorunların ivedilikle çözümlenmesini sağlayacak politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Çalışanların sosyal, demografik ve iktisadi profiline bakıldığında sektördeki insan kaynakları profilinin nicelik ve nitelik açısından her geçen yıl daha rekabetçi düzeye yükseldiği tespit edilmiştir. Ancak çalışanların mesleki bilgilerini, kişisel gelişimlerini, kariyer güvencelerini, sosyal ve iktisadi durumlarını iyileştirmeye yönelik imkânların iyileştirilmesine bağlı olarak çalışanların memnuniyet ve verimlilik durumlarının daha ileri gidebileceği öngörülmektedir. Bu bağlamda gerek sektörde faaliyet gösteren firmaların gerekse de diğer karar verme merciindeki yöneticilerin, sektör çalışanlarının durumlarını da iyileştirecek şekilde sektörel politikalar geliştirmeleri gerekmektedir. Uluslararası rekabet açısından bakıldığında ülke ekonomilerinin ihtiyaç duyduğu tasarruf, belirsizlik ve güven açığını kapatmaya çalışarak önemli bir işlevi yerine getiren sigortacılık sektörünü sosyal, ekonomik, hukuki, teknik ve insan kaynakları açısından iyileştirecek politikalar sektörün kendi içinde ve genel ekonomi içindeki etkinliğini arttıracaktır.

KAYNAKÇA

Acınan, Hilmi: **Sigortaya Giriş,** İstanbul, Can Matbaa, 1998.

Akatlı, Cengiz: **Yangına Karşı Sigorta ve Yangın Reasüransı,** İstanbul, 1985.

Akay, Hüseyin: **Hayat Sigorta Şirketlerinde Hesap İşleri Düzeni,** İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2001.

Akbalık, Murat, Tunay, K. Batu, Uzuner, Mustafa T.: "Yüksek Enflasyonlu Ülkelerde Özel Hayat Sigortacılığı Uygulamaları ve Türkiye Üzerine Çözüm Önerileri", İstanbul, **Reasürör,** Sayı 30, Milli Reasürans T.A.Ş., Ekim 1998.

Aktan, Can Coşkun: Keynezyen İktisat, (Çevrimiçi) http://www.canaktan.org/ekonomi/iktisat-okullari/okullar/keynezyen.htm, 06.06.2007.

Alanya, Çetin: **Türkiye'de Sigortacılık Sektörünün Sorunları ve Yeni Açılımlar**, Panel, İTO Yayınları, 2002-3.

Alkan, Selma: **Sigorta Sektörü,** Vakıfbank Sektör Araştırmaları Serisi, No: 22, Kasım 2000.

Alkin, Erdoğan: **Türkiye'nin Dış Ticareti İçinde Türkiye'nin İktisadi Gelişme Meseleleri,** Cilt-I, İstanbul, İstanbul Ünv. Yay. No: 1682, 1971.

Alkin, Erdoğan: **Gelir ve Büyüme Teorisi,** İstanbul, İstanbul Üniv. İktisat Fak. Yayını, No: 466, 1981.

Altınkemer, Melike, Ekinci, Nazım: "Capital Account Liberalization, The Case Of Turkey", **New Perspectives On Turkey,** Fall 1992.

Altınkemer, Melike: "Capital Inflows And Central Banks Response", **Macroeconomic Analysis Of Turkey**, Essays On Current Issues, Ankara, TCMB Yayınları, 1998., S143-176

Aren, Sadun: **İstihdam, Para ve İktisadi Politika,** Ankara, Doruk Yayınları, 1963.

Arseven, Haydar: **Sigorta Hukuku,** İstanbul, Beta Yayınevi, 1991.

Asunakutlu, Tuncer: "Sigorta İşletmelerinde Maliyet Unsurları ve Maliyet Oluşumu", **Dokuz Eylül Üniversitesi S.B.E. Dergisi,** Cilt-II, Sayı 3, 2000, (Çevrimiçi) http://www.sbe.deu.edu.tr/Yayinlar/dergi/dergi06/kutlu.html , 06.03.2007.

Atauz, Akın: "Eğitim – Nüfus ve Kalkınma İlişkileri", (Çevrimiçi) http://www.kbam.metu.edu.tr/published/egitim_nufus_kalkinma.pdf, 06.06.2007.

Aydın, Ufuk: **Sosyal Güvenlik Sorunlarının Çözümünde Özel Sigortalar**, Eskişehir, Anadolu Ünv Yay., 1999.

Aytaç, Serpil, Sevüktekin, Mustafa: **Çağdaş Sanayi Merkezlerinde Kadın İşgücünün Konumu: Bursa Örneği,** Ankara, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederesyonu Yayın No: 219, Mart 2002.

Baran, Tevfik Fikret: **Sigorta ve Reasüransa Bir Yaklaşım,** Ankara, Milli Reasürans A.Ş. Yay., 1982.

Başak Sigorta A.Ş.: **2001 Yılı Faaliyet Raporları,** İstanbul, Başak Sigorta Yay.

2002 Yılı Faaliyet Raporları, İstanbul, Başak Sigorta Yay.

2003 Yılı Faaliyet Raporları, İstanbul, Başak Sigorta Yay.

2004 Yılı Faaliyet Raporları, İstanbul, Başak Sigorta Yay.

Berk, Niyazi: **Sigortacılıkta Portföy Yönetimi,** İstanbul, İMKB Yay., 2001.

Boratav, Korkut: **"Türkiye Tarihi, Bugünkü Türkiye",** İçinde, Bülent Tanör, Korkut Boratav, Sina Akşin, İstanbul, Cem Yayınevi, 1997.

Bottomore, Tom B.: **Toplum Bilim**, Çev.: Ü. Oskay, İstanbul, Der Yay., 1984.

Cam, Erdem: "Türk İstihdam Politikasında Çalışan Kadınlar ve Uygulanan Politikalar 2, İstihdam Politikaları" **Çelik İş Sendikası Aylık Yayın Organı,** Yıl 3, Sayı 13, Eylül-Ekim 2003.

Carter, Richard: **Insurance Management,** Company Insurance Handbook, Edit. Asıic, Redwood Press. Uk, 1973.

Celkan, H. Yıldırım: **Eğitim Sosyolojisi**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınları, 2. baskı, 1991.

Cillov, Haluk: Nüfus Artışının İktisadi Gelişme İle Münasebeti, İçinde, **Türkiye'nin İktisadi Gelişme Meseleleri**, Cilt-I, İstanbul, İstanbul Ünv. Yay., No: 1682, 1971.

Çuhacı, Y. Kemal: İnternet ve Sigortacılık Sektörü, **Sigma Dergisi,** Mayıs 2005, (Çevrimiçi) http://tsrsb.org.tr/private/trk/sayi92/inceks94.htm, 06.03.2007.

Dinsdale, W. Arnold: **Elements Of Insurance,** Third Ed. Sir Isaac Pitman & Sons Ltd., 1963.

DPT: **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000,** Ankara, 1995.

DPT: **Sigorta Sektörü, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu,** Ankara, 1996.

Duman, Güler Şebnem: **Türk Sigorta Sektöründe Boş Kapasiteler ve Ekonomik Kayıplar,** Bilaraş Bilimsel Araştırma Merkezi, Ocak 1990.

Duman, Güler Şebnem: "Sigortacılık Sektörü Sorunları Yoğun Bakım Gerektiriyor", **Öneri Dergisi**, 2002 Ocak, Sayı 17, Cilt-V, Marmara Üniv. So19, Bil. Enst. Yay. S19, 231-236.

Dunlop, John T.: "Gelişmekte Olan Memleketlerde Ücret Politikası", İçinde, **İktisadi Kalkınmanın Sosyal Meseleleri**, İstanbul, Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferansı, 1963.

Dünya Bankası: **Dünya Bankası Veri Tabanı 2007,** (Çevrimiçi) https://publications.worldbank.org/register/WDI?returnurl=/extop/subscriptions/WDI/, 01.09.2007.

Ekin, Nusret: "Ekonomik Gelişmeler ve İşgücünün Sektörler İtibariyle Dağılışındaki Değişmeler", **İktisat Fakültesi Merkezi,** Cilt 24, No: 3-4, İstanbul, 1966.

Elbeyli, M.Ünsal: **"Sigorta ve Sigorta Pazarlaması",** İstanbul, Sigorta Dergisi Yayınları, II. Baskı, 1995.

Elbeyli, M.Ünsal: **Sigorta Sektöründe Risk Yönetimi**, İstanbul, Ray Sigorta A.Ş., I. Baskı, 2001.

Elveren, Ali Haydar: "Evolution Of The Turkish Insurance Sector And The Reinsurance Monopoly", **Hazine Müsteşarlığı Araştırma İnceleme Dizisi-2**, 1996.

Erdoğan, İlhan: **İsteğe Bağlı Sigorta Hizmetine Karşı Tutum**, İstanbul, Beta Yay., 1993.

Ererdi, H. Cemal: **Sigortacılığımızın Tarihi,** İstanbul, Commercial Sigorta 10. Yılı Yayını, 1998.

Ergenekon, Çağatay: "Sigorta Sektörü", **İMKB Sektör Araştırmaları Serisi No: 5,** İstanbul, İMKB, 2000.

Ersoylu, Ümran: **"Gelişmekte Olan Ülkelerde İstihdam ve Eğitim**", İstanbul, M.Ü.S.B.E., Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1986.

Ertop, Kıvanç: **Makroiktisat,** İstanbul, Nihat Sayar Eğitim Vakfı Yay., 2006.

Ertüzün, Tevfik: **İktisat Politikası Modelleri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları No.3237 İktisat Fakültesi Yayınları No.503, 1984.

Eşiyok, B. Ali: **İmalat Sanayiinde (Kamu Özel Sektör Ayrımı Ekseninde) Ücret ve Verimlilik Serilerinin İstatiksel ve Ekonometrik Analizi,** Türkiye Kalkınma Bankası Yay., 1999.

Franck, Jeans P. G.: **İstihdam Politikası ve Tekniklerin Seçilmesi İçinde İktisadi Kalkınmanın Sosyal Meseleleri,** İstanbul, Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferansı, 1963.

Gediz, Burcu,
Yalçınkaya, M. Hakan: "Türkiye'de İstihdam–İşsizlik ve Çözüm Önerileri: Esneklik Yaklaşımı", (Çevrimiçi) http://paribus.tr.googlepages.com/gediz3.doc, 06.06.2007.

Giddens, Anthony: **Sosyoloji,** Ankara, Ayraç Yayınları, 2000.

Gündüz, Umut: "İstihdam Kavramı", (Çevrimiçi) http://ekonomik.tripod.com/ekonomik8.html , 16.03.2007.

Güneş, Hurşit: "Sigortacılıkta Yabancı İşgalinin Anlamı", (Çevrimiçi) http://www.milliyet.com.tr/2007/05/16/yazar/gunes.html, 09.10.2007.

Güngör, M. Güven: "Günümüz Sigortacılığında Risk Yönetiminin Yeri ve Önemi", **Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Dergisi**, Sayı 34, 2003.

Gürer, Bora: "Sigorta Şirketlerinin Yatırımları", **Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Dergisi**, Sayı: 8, 2000.

Gürtan, Kenan: **Türkiye'de Nüfus Problemi ve İktisadi Kalkınma İle İlgisi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayın No: 177, 1966.

Harbison, Frederick: **Yüksek Seviyeli İnsan Gücü ve Değişiklik Öncüleri, İçinde, İktisadi Kalkınmanın Sosyal Meseleleri,** İstanbul, Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferansı, 1963.

Hazine Müsteşarlığı: Sigortacılık Sektörü İstatistikleri, 2001-2007, (Çevrimiçi) http://www.sigortacilik.gov.tr/#, 06.07.2007.

Hazine Müsteşarlığı: Sigortacılık Sektörü Mevzuatları, (Çevrimiçi) http://www.sigortacilik.gov.tr/#, 06.07.2007.

Hazine Müsteşarlığı: Türk Sigortacılık Sektörü Hakkında Genel Bilgiler, (Çevrimiçi) http://www.hazine.gov.tr/stat/finans/ti45.htm, 24.10.2007.

Hiç, Mükerrem: Birinci ve İkinci Beş Yıllık Planların Stratejisi ve Tedbirler-Bir Karşılaştırma, İçinde, **Türkiye'nin İktisadi Gelişme Meseleleri**, Cilt-I, İstanbul, İstanbul Ünv. Yay., No: 1682, 1971.

Hoşgörür, Vural, Gezgin, Gamze: "Ekonomik ve Sosyal Kalkınmada Eğitim", **Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt-II, Sayı-I, (Çevrimiçi) http://efdergi.yyu.edu.tr/makaleler/cilt_II/ozetler/v_hosgorur.htm, 01.10.2007.

İşgüden, Tamer: **Makroiktisat,** İstanbul, Bilim ve Teknik Kitabevi Yayınları, 1982.

Kara, Mehmet, Duruel, Mehmet: "Türkiye'de Ekonomik Büyümenin İstihdam Yaratamama Sorunu", (Çevrimiçi) http://iibf.kou.edu.tr/ceko/ssk/kitap50/19.pdf, 09.10.2007.

Karacan, Ali İhsan: Türkiye'de Sigortacılık Sektöründe Liberlaleşme Niteliği, İçeriği, Fayda ve Mazhurları, İçinde, **Türkiye Sigortacılığında Liberalleşme**, İktisadi Arş. Vakfı Seminer, 1994.

Karacan, Ali İhsan: **Sigortacılık ve Sigorta Şirketleri,** İstanbul, Bağlam Yayınevi, 1994.

Kavak, Yüksel: "Eğitim, İstihdam ve İşsizlik İlişkileri", Ankara, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 13**, 1997, s. 21-26.

Kavak, Yüksel: "Eğitim Planlamasının Demografik Boyutları", (Çevrimiçi) http://yunus.hacettepe.edu.tr/~kavak/ebb_635/projects/EBB635NUFUS_A.doc, 06.07.2007.

Kaya, Muammer: "Türkiye'nin İstihdam, İşgücü, İşsizlik Değerlendirmesi", (Çevrimiçi) http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=6734, 06.07.2007.

Kaya, Yahya Kemal: "Kalkınmada Eğitimin Rolü", (Çevrimiçi) http://www.egitim.aku.edu.tr/ykkaya.htm, 06.06.2007.

Kazgan, Gülten: **Tanzimattan XXI. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi, 1. Küreselleşmeden 2. Küreselleşmeye,** İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 1999.

Kazgan, Haydar: "Osmanlı'dan Günümüze Türk Finans Tarihi", (Çevrimiçi) Http,//Www.Tsrsb.Org.Tr/Tsrsb/Sigorta/Türkiye+De+Sigortacılık/, 16.03.2007.

Kazgan, Haydar, Soyak, Alkan, Koraltürk, Murat: **Cumhuriyet'in 75 Yıllık Sigortacısı, Koç Allianz,** Creative Yayıncılık, 1998.

Kılıçbay, Ahmet: Karma Ekonomide Özel ve Kamu Sektörleri Arasındaki İlişkiler, İçinde, **Türkiye'nin İktisadi Gelişme Meseleleri**, Cilt-I, İstanbul, İstanbul Ünv. Yay. No: 1682, 1971.

Koçak, Recep: "Türk Sigorta Sektörünün Son Durumu ve İstihdam İmkânları", (Çevrimiçi) http://www.sigortacigazetesi.com.tr/haberdetay.asp?id6, 22.08.2005.

Kongar, Emre: **Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1995.

Kuşçu, Sinan: **Sigorta Talep Teorisi ve Türkiye Uygulaması,** Erzurum, Milli Reasürans A.Ş. Yay., 1996.

Lordoğlu, Kuvvet, Özkaplan, Nurcan: **Çalışma İktisadı**, İstanbul, Der Yayınları, No: 358, 2005.

Murat, Sedat: **Dünden Bugüne İstanbul'un Nüfus ve Demografik Yapısı,** İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2006-49.

Murat, Sedat, Ersöz, H.Yunus, Şener, Sefer, Bayat, Yılmaz: **Dünden Bugüne Sosyo-Ekonomik Yönleriyle Üsküdar, Cilt-I,** İstanbul: İşaret Yayınları, No: 107, 2006a.

Dünden Bugüne Sosyo-Ekonomik Yönleriyle Üsküdar, Cilt-II, İstanbul: İşaret Yayınları, No: 107, 2006b.

Neyzi, Ali H.: **Sigorta Eğitimi,** İstanbul, Sigorta Tatbikatçıları Cemiyeti Neşriyat No: 3, Yenilik Basımevi, 1960.

Nomer, Cahit, Yunak, Hüseyin: **Sigortanın Genel Prensipleri**, İstanbul, Ceylan Matbaacılık, 2000.

Nomer, Cahit: **Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans**, İstanbul, Ceyma Matbaacılık, 1977.

Nomer, Cahit, Yunak, Hüseyin: **Reasürans,** Ceylan Matbaacılık, İstanbul, 1998.

Ömrüuzak, Faruk: **Türk Sigorta Sektörünün Son On Yılı**, Seminer, İktisadi Araştırmalar Vakfı, 1996.

Özcan, Hakan: **Sigorta Sektöründe Acente-Şirket İlişkileri,** İstanbul, Sigortacı Gazetesi Yayınları-3, 1996.

Özkan, Mehmet: **"Sigorta İşlemleri ve Muhasebesi",** İstanbul, Bilim Teknik Yayınevi, 1998.

Parasız, İlker: **Türkiye Ekonomisi 1923'den Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları,** Bursa, Ezgi Kitapevi, 1998**.**

Parasız, İlker: **Enflasyon-Kriz-Ayarlanmalar Dünyada ve Türkiye'de Kalkınma Makro Ekonomisi Sorunları,** Bursa, Ezgi Kitabevi, 2001.

Parasız, İlker: **Kriz Ekonomisi,** Bursa, Ezgi Kitabevi, 2. Baskı, 1996.

Paya, Merih: **Makroiktisat,** İstanbul, Filiz Kitabevi, 1997.

Pekiner, Kamuran: **Sigorta İşletmeciliği,** İst. Üniv. Yayını, No: 1904, II. Baskı, İstanbul, 1974.

Saatçioğlu, Cem, Gövdere, Bekir: **Küreselleşme, Teknoloji ve Ticaret İle İşsizlik Arasındaki İlişkiye Eleştirel Bir Yaklaşım",** İktisat Dergisi, Sayı. 416, İfmc Yayını, 2001.

Sarc, Ömer Celal: **İktisadi İstatistikler I. Meslek İstatistikleri ve İşyeri Sayımları**, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını No: 67, 1953.

Sarıçay, Nesrin: "Türkiye'de Eğitim Sektörünün Sorunları, Eğitimin Ekonomik Boyutu ve Çözümleri" **Araştırma ve Meslekleri Geliştirme Müdürlüğü Kasım Ar&Ge Bülteni**, http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/7475BDA1-95B7-4855-B351-9ADCE4362AFE/5399/nesrin_egitim.pdf, 06.06.2007.

Sigortacı Gazetesi: Sigorta Tarihi, (Çevrimiçi) www.sigortacigazetesi.com.tr/sigorta_tarihi.asp, 07.09.2005.

Stewart Michael: **Keynes Devrimi**, (Çev. A. Baltacıgil), İstanbul, Minnetoğlu Yayınları, 1980.

Svenilson, Ingvar: Bilginin İlerlemesi ve İktisadi Kalkınma, içinde, **İktisadi Kalkınmanın Sosyal Meseleleri**, İstanbul, Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferansı, 1964.

Şahin, Hüseyin: **Türkiye Ekonomisi,** Bursa, Ezgi Kitabevi, 2002.

Talas, Cahit: **Sosyal Ekonomi,** Ankara, Siyasal Yay., 1976.

Tan, Tomris: "Outsourcing ve Sigorta Sektörü", (Çevrimiçi) Http,//Www.Accenture.Com/Xd, 15.11.2004.

Taşdelen, Servet: **Avrupa Birliğinde Sigorta Denetim Hukuk ve Türk Sigorta Denetim Hukuku Bakımından Bir Değerlendirme**, İstanbul, Spk Yay., No: 42, 1996.

Tatari, Begüm: "Etkili Bir Yönetim Aracı: Dış Kaynak Kullanmı", Mart 2005, (Çevrimiçi) http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/B942DEAC-917E-4200-81F5-2D065174DF75/4103/diskaynak.pdf, 10.10.2007.

Temur, Naim: "Başak Sigorta Bir Okuldur", **Sigortacı Gazetesi**, Ağustos 2005.

Tunca, Zafer: **Makro İktisat**, Filiz Kitabevi, 1997.

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği: "Sigortanın Tarihi", (Çevrimiçi) http://www.tsrsb.org.tr/tsrsb/Sigorta/Sigortanın+tarihi/, 17.03.2007.

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği: "Türkiye'de Sigorta", (Çevrimiçi) Http,//Tsrsb.Org.Tr/Private/Trk/2003/Turkiyede Sigorta.Htm, 16.03.2007.

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği: Faaliyet Raporları 2001-2007, (Çevrimiçi) http://www.tsrsb.org.tr/tsrsb/Yayınlar/Faaliyet+Raporları/, 06.07.2007.

Unan, Sevgi: **"**Sigorta ve Reasürans Şirketlerinde İstihdam", **Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Dergisi**, 2003, Sayı 31.

Uslu, Nermin, Gürer, Bora: "Sigorta Sektöründe İstihdam ve İşgücü Verimliliği"**, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Dergisi**, Nisan 2000, Sayı 6.

Uzunoğlu, Sadi, Alkin, Kerem, Gürlesel, Fuat: **Avrupa Sermaye Piyasaları Bütünleşme ve Türk Sermaye Piyasası**, İstanbul, IMKB Yayınları, Yay. No: 10, 1997.

Ülgener, Sabri: **Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme**, İstanbul, Der. Yayınevi, 1976.

Ülgener, Sabri: Türkiye'de Planlama ve Planlı Döneme Geçiş, içinde, **Türkiye'nin İktisadi Gelişme Meseleleri**, Cilt-I, İstanbul, İstanbul Ünv. Yay., No: 1682, 1971.

Ünal, Targan: **Sigorta Sektörünün Ekonomik İşlevi ve Fon Yaratma Kapasitesi,** İstanbul, İTO Yayın No: 1994-04, 1994.

Ünal, Targan: Gelişen Borsalarda Kurumsal Yatırımcılar Türkiye Örneği Sorunlar ve Çözüm Önerileri, **İMKB Araştırma Yayınları**, No: 7, İstanbul, İMKB, Temmuz 1995.

Vural, Güven: **Trafik Sigortası,** Ankara, 1981.

Williams, C. Arthur, Heins, M. Richard: **Risk Management And Insurance,** Mcgraw-Hill, 1985.

Yeldan, Erinç: **Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi,** İstanbul, İletişim Yayınları, 2001.

Yentürk, Nurhan, Kepenek, Yakup: **"Türkiye Ekonomisi",** İstanbul, Remzi Kitabevi, 2007.

Yörük, Erdinç M.: **Türkiye'de Sigortacılık Sektörü,** İstanbul, İş Bankası Yay., 1989.

Yücel, İsmail Hakkı: "İstihdam ve Teknolojik Gelişme İlişkisi" **Bilim-Teknoloji Politikaları ve 21. Yüzyılın Toplumu**, DPT Yay., (Çevrimiçi) http://ekutup.dpt.gov.tr/bilim/yucelih/biltek10.pdf, 06.06.2007.

Yücesoy, Cevat: **Sigorta İşletmeleri ve Muhasebesi,** İstanbul, Çağlayan Kitabevi, 1966.

Zaim, Sabahattin: **Çalışma Ekonomisi,** Filiz Kitabevi, İstanbul 1986.

Zeytinoğlu, Erol: "Türkiye'nin İşsizlik ve İstihdam Sorunu", **M.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt-II, Sayı 2, İstanbul 1985.

EKLER

EK-1 SİGORTA SEKTÖRÜNDE ÇALIŞANLARIN SOSYO-EKONOMİK DURUMU VE KÜLTÜREL ALIŞKANLIKLARI ANKETİ

I. SOSYO-EKONOMİK DURUM

1. Kaç yaşındasınız? ☐

2. Sigorta sektöründe kaç yıldır çalışıyorsunuz?

☐ 0 – 5	☐ 16 - 20
☐ 6 - 10	☐ 20 ve yukarısı
☐ 11 - 15	

3. Eğitim durumunuz nedir? (Lütfen en son mezun olduğunuz okulu işaretleyiniz)

☐ İlkokul	☐ Üniversite
☐ Ortaokul	☐ Yüksek Lisans / Doktora
☐ Lise	

4. Kurumunuzdaki göreviniz nedir?

☐ Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)	☐ Memur
☐ Yetkili (Müd.Yardımcısı,Şef,Uzman)	☐ Hizmetli

5. Cinsiyetiniz nedir?

☐ Erkek	☐ Kadın

6. Evli misiniz?

☐ Evet	☐ Hayır

7. Evli iseniz eşiniz çalışıyor mu?

☐ Evet	☐ Hayır

8. 7. soruya cevabınız Evet ise eşiniz sigorta sektöründe mi çalışıyor?

☐ Evet	☐ Hayır

9. Kaç çocuğunuz var? ☐

10. Bir yabancı dili iyi derecede biliyor musunuz?

☐ Evet	☐ Hayır

11. Birden fazla ise, iyi derecede bildiğiniz yabancı dil sayısı nedir? ☐

12. Mülkiyeti kendinize ait konutunuz var mı?

☐ Evet	☐ Hayır

13. Mülkiyeti kendinize ait yazlığınız var mı?

☐ Evet	☐ Hayır

14. Arabanız var mı?

☐ Evet	☐ Hayır

15. Çocuğunuzu özel okulda okuttunuz mu / okutabiliyor musunuz?

☐ Evet	☐ Hayır

16. Sizin veya ailenizden birinin sosyal bir kulübe veya derneğe üyeliği var mı?

☐ Evet	☐ Hayır

17. Düzenli olarak yıllık tatile çıkar mısınız?

☐ Evet	☐ Hayır

18. Turistik amaçla Yurt dışına gittiniz mi?

☐ Evet	☐ Hayır

19. 17. soruya cevabınız evet ise; sıklık derecesi nedir?

☐ Yılda birden fazla giderim	☐ Düzensiz aralıklarla giderim
☐ Yılda bir kez giderim	☐ Sadece bir kez gittim

20. Özel sağlık sigortanız var mı?

☐ Evet	☐ Hayır

21. Hastalandığınızda tedavi, ilaç gibi masraflarınızı öncelikle hangi kanaldan karşılıyorsunuz?

☐ Sosyal güvenlik kurumu (SSK gibi)	☐ Çalıştığım kurum karşılıyor
☐ Özel sağlık sigortası	☐ Kendim karşılıyorum

II. KÜLTÜR-SANAT VE HOBİLER

22. Aşağıda yazılı olan etkinliklerden en fazla hangisine katılmayı tercih edersiniz?

(Sadece bir seçenek işaretleyebilirsiniz)

☐ Sinema, Tiyatro, Konser	☐ Spor Karşılaşmaları
☐ Opera, Bale, Müzikal	☐ Diğer

23. Kültürel bir etkinliğe (sinema, tiyatro, konser, gezi vb.) katılma periyodunuz nedir?

☐ Haftada bir kere	☐ Yılda birkaç kere
☐ Ayda birkaç kere	☐ Fırsat bulamıyorum
☐ Ayda bir kere	

24. Evinizde kitaplığınız var mı?

☐ Evet	☐ Hayır

25. Kitap okuma periyodunuz nedir?

☐	Haftada bir kitap	☐	Yılda birkaç kitap
☐	Ayda bir kitap	☐	Okumaya fırsat bulamıyorum
☐	Ayda birden fazla		

26. Aşağıda yazılı olan yayın türlerinden hangisini en fazla okumayı tercih edersiniz?

(Sadece bir seçenek işaretleyebilirsiniz)

☐	Mesleki Kitaplar	☐	Araştırma, İnceleme
☐	Kişisel Gelişim	☐	Hobi Kitapları
☐	Bilimsel Yayınlar	☐	Bilim Kurgu
☐	Sanatla ilgili yayınlar	☐	Diğer
☐	Hikaye, Roman		

27. Gazete okuma periyodunuz nedir?

☐	Hergün	☐	Sadece hafta sonları
☐	Gün aşırı	☐	Fırsat Bulamıyorum
☐	Haftada birkaç kere		

28. Düzenli olarak spor yapabiliyor musunuz?

☐	Evet	☐	Hayır

29. İş yemekleri haricinde dışarıda yemek yeme periyodunuz nedir?

☐ Haftada birkaç kere	☐ Ayda bir kere
☐ Haftada bir kere	☐ Yılda birkaç kere
☐ Ayda birkaç kere	☐ Fırsat bulamıyorum

III. ORGANİZASYONUN İMAJI VE İŞİN TOPLUMSAL STATÜSÜ

30. Sigortacı olarak çalışmaktan memnun musunuz?

☐ Evet	☐ Hayır

31. Yakın çevreniz sigorta sektöründe çalışmanızdan memnun mu?

☐ Evet	☐ Hayır

32. Sigortacılık mesleğinin toplumsal imajının yüksek olduğunu düşünüyor musunuz?

☐ Evet	☐ Hayır

33. Sigortacılık mesleğini iş hayatına ilk defa girecek gençlere önerir misiniz?

☐ Evet	☐ Hayır

EK-2

Gayri Safi Milli Hasıla, Nüfus ve Kişi Başına Düşen Gelir							
	GSMH			Yıl Ortası Nüfus (1)		Fert Başına GSMH $ (3)	Fert Başına GSYİH Satın Alma Gücü Paritesine Göre (2) ($)
	Milyar YTL	Milyar $ (3)	Büyüme Oranı	1 000 Kişi	Yüzde Değişim		
1976	1		9	40.916			1.795
1977	1	62	3	41.769	2	1.489	1.945
1978	2	68	1	42.641	2	1.605	2.081
1979	3	94	-1	43.531	2	2.149	2.198
1980	5	71	-3	44.439	2	1.589	2.278
1981	8	73	5	45.540	2	1.598	2.553
1982	11	66	3	46.688	3	1.413	2.737
1983	14	62	4	47.864	3	1.300	2.921
1984	22	61	7	49.070	3	1.240	3.154
1985	35	68	4	50.306	3	1.353	3.305
1986	51	76	7	51.433	2	1.487	3.537
1987	75	88	10	52.561	2	1.667	3.894
1988	129	91	2	53.715	2	1.687	4.024
1989	230	109	2	54.893	2	1.979	4.098
1990	397	152	9	56.212	2	2.711	4.545
1991	634	152	0	57.291	2	2.652	4.656
1992	1.104	161	6	58.379	2	2.750	4.952
1993	1.997	181	8	59.478	2	3.043	5.395
1994	3.888	131	- 6	60.587	2	2.154	5.115
1995	7.855	172	8	61.706	2	2.783	5.498
1996	14.978	184	7	62.841	2	2.929	5.938
1997	29.393	193	8	63.989	2	3.021	6.330
1998	53.518	205	4	65.145	2	3.148	6.493
1999	78.283	186	-6	66.304	2	2.810	6.133
2000	125.596	201	6	67.469	2	2.985	6.816
2001	176.484	144	-10	68.618	2	2.099	6.133
2002	275.032	183	8	69.757	2	2.618	6.516
2003	356.681	239	6	70.885	2	3.370	6.937
2004	424.129	293	10	71.332	1	4.112	7.213

Gayri Safi Milli Hasıla, Nüfus ve Kişi Başına Düşen Gelir							
(4)							
2004 (5)	480.963	298	5	72.294	1	4.128	

(1) DİE yıl ortası nüfus tahmini
(2) Satın Alma Gücü Paritesine ilişkin veriler DİE tarafından derlenmekte olup, hesaplamalar OECD tarafından yapılmaktadır.
(3) Bir önceki işgünü belirlenen gösterge niteliğindeki Merkez Bankası ABD döviz alış kurları kullanılarak hesaplanmıştır.
(4) DPT tahmini
(5) Program

EK-3

Türkiye Ekonomisinde İstihdam İle İlgili Temel Göstergeler (1990-2005) (%)																
Değişkenler **Yıllar**	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**
Çalışanlar, Tarım, Kadın (Kadın İstihdamının %'si)	75.8	77.4	72.2	68.8	71.2	71.2	71.5	67.2	67	67.6	60.5	63.3	60	58.5	57.2	51.6
Çalışanlar, Tarım, Erkek (Erkek İstihdamının %'si)	33.6	35	33.3	33.1	32.5	32.3	31.5	31	30.5	30.9	27	27.7	24.8	24.4	25.6	21.7
Çalışanlar, Sanayi, Kadın (Kadın İstihdamının %'si)	9.7	8.3	11.2	11.7	10.6	9.9	10.2	11.9	11.3	10.9	13.2	12.1	13.7	13.4	14.1	15.1
Çalışanlar, Sanayi, Erkek (Erkek İstihdamının %'si)	25.7	25.3	25.9	26.4	27.5	27.2	28	28.6	28.3	27.6	28	26.7	26.7	26.3	26.2	28.1
Çalışanlar, Hizmetler, Kadın (Kadın İstihdamının %'si)	14.4	14.4	16.7	19.6	18.2	19	18.4	21	21.7	21.5	26.3	24.5	26.3	28.1	28.7	33.3
Çalışanlar, Hizmetler, Erkek (Erkek İstihdamının %'si)	40.7	39.7	40.9	40.6	40.1	40.5	40.6	40.3	41.2	41.6	45	45.5	48.4	49.3	48.1	50.2
Tarımda İstihdam (Toplam İstihdamın %'si)	46.9	47.8	44.7	42.2	43.6	43.4	42.8	40.8	40.5	41.4	36	37.6	34.9	33.9	34	29.5
Sanayide İstihdam (Toplam İstihdamın %'si)	20.7	20.2	21.6	22.6	22.6	22.3	22.9	24.1	23.6	22.8	24	22.7	23	22.8	23	24.7
Hizmetlerde İstihdam (Toplam İstihdamın %'si)	32.4	32	33.8	35.2	33.8	34.3	34.3	35.1	35.9	35.8	40	39.7	42.1	43.4	43	45.8
Uzun Dönem İşsizlik/Toplam İşsizlik	46.6	40.7	44	46.6	45.8	36.3	44	41.3	40	28.2	21.1	21.3	29.4	24.4	38.5	39.2
Uzun Dönem Kadın İşsizliği/Toplam Kadın İşsizliği	50.8	49.6	50.8	52.7	51.7	46.9	55.2	48.4	46	35.8	29.8	31.1	36.5	30.9	44.8	46.9
Uzun Dönem Erkek İşsizliği/Toplam Erkek İşsizliği	44.6	37.6	41.5	44.3	43.6	32.3	40.1	38	37.6	25.2	18.1	18.2	27	22.1	36.3	36.5
Tarım dışı Kadın İstihdamı/Toplam Tarım dışı İstihdamı	15	15.3	16.4	16.3	16.8	16.7	16.6	17.4	18.1	18.3	19	18.9	20.6	20.6	19.9	..

Kaynak : Dünya Bankası Gelişme Göstergeleri (2007)

EK-4

Türkiye Ekonomisinde İstihdam İle İlgili Temel Göstergeler (1990-2005) (%)																	
Değişkenler **Yıllar**	**1990**	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**
İlköğretim Mezunu İşsizliği / Toplam İşsizlik	..	65.5	62.8	63.7	61.6	60.6	56.1	54.4	52.2	56.4	54.7	58.2	57.6	58	53.5	55.7
İlköğretim Mezunu Kadın İşsizliği / Toplam Kadın İşsizliği	..	49.8	48.3	47.9	47.3	47.2	37	37	34.2	43.2	34.6	43.6	37.5	38.8	33.7	..
İlköğretim Mezunu Erkek İşsizliği / Toplam Erkek İşsizliği	..	71	68.1	69.6	66.9	65.7	62.7	62.4	59.1	61.6	61.6	63	64.7	64.9	60	..
Ortaöğrenim Mezunu İşsizliği / Toplam İşsizlik	..	20.8	23.4	23.6	25.1	28.6	32.1	34.6	33.7	30.9	28.4	28	26.5	23.3	29.2	28.1
Ortaöğrenim Mezunu Kadın İşsizliği / Toplam Kadın İşsizliği	..	32.5	32.9	36.3	35.6	39.4	47	49.3	46.3	40.2	38.5	37.3	37.1	29.9	39.7	..
Ortaöğrenim Mezunu Erkek İşsizliği / Toplam Erkek İşsizliği)	..	16.6	19.9	18.9	21.2	24.5	27	27.9	28.8	27.3	24.8	25	22.8	21	25.7	..
Yükseköğrenim Mezunu İşsizliği / Toplam İşsizlik	..	4.9	5.5	5.6	5.6	5.3	6.9	7.4	9.4	8.5	9.6	8.3	10.8	11.6	12.7	11.4
Yükseköğrenim Mezunu Kadın İşsizliği / Toplam Kadın İşsizliği	..	8	9.1	8.8	9.4	7.4	10.9	10.9	14.4	13.3	16.3	14.7	19	20.7	23.2	..
Yükseköğrenim Mezunu Erkek İşsizliği / Toplam Kadın İşsizliği	..	3.8	4.2	4.5	4.1	4.5	5.6	5.8	7.5	6.6	7.2	6.3	7.9	8.4	9.2	..
Kadın İşsizliği/Toplam Kadın İşgücü	8.5	7.1	7.8	9.4	8.1	7.3	6	7.8	6.8	7.6	6.3	7.5	9.5	10.1	9.7	10.3
Erkek İşsizliği/Toplam Erkek İşgücü	7.8	8.7	8.8	8.8	8.8	7.8	6.9	6.5	6.9	7.7	6.6	8.7	10.7	10.7	10.5	10.3
İşsizlik/Toplam İşgücü	8	8.2	8.5	9	8.6	7.6	6.6	6.8	6.9	7.7	6.5	8.4	10.4	10.5	10.3	10.3
Genç Kadın İşsizliği / 15-24 Yaş Kadın İşgücü	15	11.7	13.5	15.9	13.4	13.1	11.1	15	12.8	14	11.9	14.4	17.1	18.9	18.9	19.3
Genç Erkek İşsizliği / 15-24 Yaş Erkek İşgücü	16.6	17.5	17.9	18.7	17.5	16.9	14.8	14	14.9	15.6	13.7	17.2	20.3	21.5	20.1	19.3
Genç İşsizliği/Toplam 15-24 Yaş arası Genç İşgücü	16	15.3	16.3	17.8	16	15.6	13.5	14.3	14.2	15	13.1	16.2	19.2	20.5	19.7	19.3

Kaynak : Dünya Bankası Gelişme Göstergeleri (2007)

EK-5

Türkiye Nüfus Göstergeleri-I						
Yıl	**Bağımlılık Oranı**	**0-14 Yaşın Toplam Nüfusa Oranı**	**15-64 Yaşın Toplam Nüfusa Oranı**	**Nüfus Artışı %**	**Kadın Nüfus Oranı%**	**Toplam Nüfus**
1961	0.85587	43	54	3	49	28.234.684
1962	0.865889	43	54	2	49	28.948.978
1963	0.874096	43	53	2	49	29.662.376
1964	0.87896	43	53	2	49	30.392.558
1965	0.87966	43	53	2	49	31.151.000
1966	0.875765	43	53	2	49	31.934.528
1967	0.868199	42	54	2	49	32.741.392
1968	0.859128	42	54	3	49	33.573.712
1969	0.851194	42	54	3	49	34.433.576
1970	0.845989	42	54	3	49	35.321.000
1971	0.843754	41	54	3	49	36.237.748
1972	0.843603	41	54	3	49	37.189.776
1973	0.844516	41	54	3	49	38.156.980
1974	0.845115	41	54	2	49	39.107.912
1975	0.844406	41	54	2	49	40.025.000
1976	0.842355	41	54	2	49	40.911.296
1977	0.839078	41	54	2	49	41.760.236
1978	0.834091	41	55	2	49	42.605.848
1979	0.826901	41	55	2	49	43.502.692
1980	0.817291	40	55	2	49	44.484.000
1981	0.805373	40	55	2	49	45.548.000
1982	0.791534	40	56	2	49	46.696.000
1983	0.776235	39	56	2	49	47.873.000
1984	0.759977	39	57	2	49	49.079.000
1985	0.743149	38	57	2	49	50.286.000
1986	0.72582	38	58	2	49	51.440.000
1987	0.70817	37	59	2	49	52.569.000
1988	0.690746	37	59	2	49	53.723.000
1989	0.674171	36	60	2	49	54.902.000
1990	0.658851	36	60	2	49	56.154.000
1991	0.64493	35	61	2	49	57.262.000
1992	0.632273	35	61	2	49	58.374.000
1993	0.620662	34	62	2	49	59.491.000
1994	0.609795	33	62	2	49	60.612.000
1995	0.599474	33	63	2	49	61.737.000
1996	0.589619	32	63	2	49	62.873.000
1997	0.580307	32	63	2	49	64.015.000
1998	0.57166	31	64	2	50	65.157.000
1999	0.563833	31	64	2	50	66.293.000
2000	0.556873	31	64	2	50	67.420.000
2001	0.550789	30	64	2	50	68.529.000
2002	0.545399	30	65	2	50	69.626.000
2003	0.540346	30	65	2	50	70.712.000
2004	0.535199	29	65	1	50	71.727.048

Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı-2007

EK-6

Türkiye Nüfus Göstergeleri-II				
Yıl	**Kırsal Nüfus**	**Kırsal Nüfus %**	**Kent Nüfusu**	**Kent Nüfus %**
1960	19.327.824	70	8.181.177	30
1961	19.589.224	69	8.645.460	31
1962	19.832.944	69	9.116.033	31
1963	20.063.632	68	9.598.745	32
1964	20.290.072	67	10.102.486	33
1965	20.525.394	66	10.625.606	34
1966	20.763.830	65	11.170.698	35
1967	21.006.878	64	11.734.515	36
1968	21.252.160	63	12.321.552	37
1969	21.500.324	62	12.933.251	38
1970	21.750.672	62	13.570.328	38
1971	22.083.284	61	14.154.464	39
1972	22.429.154	60	14.760.622	40
1973	22.768.270	60	15.388.710	40
1974	23.089.312	59	16.018.601	41
1975	23.374.600	58	16.650.400	42
1976	23.712.188	58	17.199.110	42
1977	24.024.664	58	17.735.572	42
1978	24.323.678	57	18.282.170	43
1979	24.648.624	57	18.854.066	43
1980	25.008.904	56	19.475.096	44
1981	24.819.106	54	20.728.894	46
1982	24.632.140	53	22.063.860	47
1983	24.424.804	51	23.448.196	49
1984	24.191.040	49	24.887.960	51
1985	23.910.992	48	26.375.008	52
1986	23.765.280	46	27.674.720	54
1987	23.577.196	45	28.991.804	55
1988	23.369.504	44	30.353.496	57
1989	23.141.192	42	31.760.808	58
1990	22.910.832	41	33.243.168	59
1991	23.025.050	40	34.236.948	60
1992	23.133.616	40	35.240.384	60
1993	23.225.286	39	36.265.712	61
1994	23.311.376	38	37.300.624	62
1995	23.385.976	38	38.351.024	62
1996	23.483.066	37	39.389.936	63
1997	23.576.724	37	40.438.276	63
1998	23.658.506	36	41.498.492	64
1999	23.719.636	36	42.573.364	64
2000	23.772.292	35	43.647.708	65
2001	23.813.828	35	44.715.172	65
2002	23.846.904	34	45.779.096	66
2003	23.858.228	34	46.853.772	66
2004	23.834.898	33	47.892.148	67

Kaynak: Dünya Bankası Veri Tabanı-2007

EK-7

Sigorta Şirketlerinin Önemli Bazı Göstergeleri (YTL)															
	PRİM	**ARTIŞ**	**ALACAK**	**ARTIŞ**	**VARLIK**	**ARTIŞ**	**İŞTİRAK**	**ARTIŞ**	**DEĞER**	**ARTIŞ**	**AKTİF**	**ARTIŞ**	**ÖZ SERMAYE**	**ARTIŞ**	**Enf-lasyon**
1986	191.510		77.617		55.351				26.612		220.791		42.665		29.6
1987	311.989	62.9	131.454	69.4	108.726	96.4			95.171	257.6	418.361	89.5	124.737	192.4	32.0
1988	572.000	83.3	137.500	4.6	232.627	114.0			164.200	72.5	760.100	81.7	218.900	75.5	68.3
1989	1.039.700	81.8	365.200	165.6	530.910	128.2			262.800	60.0	1.249.900	64.4	383.700	75.3	69.6
1990	2.211.100	112.7	950.800	160.4	785.700	48.0	52.800		449.500	71.0	2.566.400	105.3	685.900	78.8	53.1
1991	4.033.400	82.4	1.736.830	82.7	1.615.090	105.6	111.030	110.3	687.450	52.9	4.766.900	85.7	1.266.350	84.6	59.2
1992	8.171.853	102.6	3.622.167	108.6	3.078.619	90.6	186.588	68.1	1.098.063	59.7	8.999.998	88.8	1.927.240	52.2	61.4
1993	17.203.911	110.5	7.490.167	106.8	7.508.041	143.9	595.879	219.4	2.098.722	91.1	19.120.718	112.5	3.307.063	71.6	60.3
1994	31.729.591	84.4	13.701.344	82.9	16.811.047	123.9	1.599.473	168.4	4.891.773	133.1	41.058.555	114.7	6.930.848	109.6	149.9
1995	63.250.523	99.3	19.938.650	45.5	39.680.177	136.0	1.588.523	(0.7)	9.020.648	84.4	83.509.527	103.4	15.174.403	118.9	64.9
1996	128.167.862	102.6	39.360.750	97.4	104.735.843	164.0	3.623.437	128.1	18.753.400	107.9	194.597.099	133.0	35.355.411	133.0	84.9
1997	283.084.008	120.9	91.388.542	132.2	223.955.896	113.8	6.715.605	85.3	37.079.401	97.7	415.300.109	113.4	72.079.319	103.9	86.0
1998	54.973.698	94.2	171.756.813	87.9	403.471.292	80.2	19.946.268	197.0	7.455.249	101.1	831.341.929	100.2	146.778.579	103.6	54.3
1999	966.459.337	75.8	318.161.295	85.2	704.856.123	74.7	59.027.739	195.9	142.640.141	91.3	1.885.292.905	126.8	256.498.145	74.8	63.2
2000	1.774.577.979	83.6	521.267.023	63.8	1.298.933.829	84.3	117.931.434	99.8	266.760.232	87.0	2.655.413.376	40.8	447.376.534	74.4	32.7
2001	2.480.740.783	39.8	688.273.911	32.0	2.059.569.226	58.6	180.913.353	53.4	435.889.726	63.4	4.047.382.692	52.4	703.538.145	57.3	88.5
2002	3.650.727.900	47.2	928.522.554	34.9	2.818.682.511	36.9	308.645.208	70.6	689.976.038	58.3	5.430.319.121	34.2	1.157.786.885	64.6	30.8
2003	4.961.330.513	35.9	1.274.993.215	30.7	4.101.215.824	45.5	428.888.313	39.5	898.848.542	30.5	7.548.198.973	39.0	1.554.717.662	35.9	13.9

Sigorta Şirketlerinin Önemli Bazı Göstergeleri (YTL)

	PRİM	ARTIŞ	ALACAK	ARTIŞ	VARLIK	ARTIŞ	İŞTİRAK	ARTIŞ	DEĞER	ARTIŞ	AKTİF	ARTIŞ	ÖZ SERMAYE	ARTIŞ	Enf-lasyon
2004	6.621.024.600	33.5	1.672.024.864	31.1	5.346.398.897	30.4	614.634.579	43.3	1.095.571.632	21.9	9.799.519.446	29.8	1.831.590.846	17.8	11.1
2005	7.815.725.015,3	18.0	2.255.439.584,1	34.9	6.376.873.063,1	19.3	2.336.897.072,7	280.2	541.968.242,7	(50.5)	14.430.221.933,1	47.3	4.847.169.289,9	164.6	2.7
2006*	9.666.022.056,2	23.7	2.768.655.092,2	22.8	6.264.334.238,9	(1.8)	2.491.293.258,6	6.6	509.516.474,3	(6.0)	17.440.723.011,4	20.9	5.052.786.023,2	4.2	11.58

* 1) Önceki yıllarda direkt prim değerleri üzerinden hazırlanan tablo, 01.01.2005 tarihinden itibaren hesap planı üzerinde yapılan değişiklik sebebiyle "yazılan primler" üzerinden hazırlanmaktadır.
* 2) Önceki yıllarda prim alacakları üzerinden hazırlanan tablo, 01.01.2005 tarihinden itibaren hesap planında yapılan değişiklik sebebiyle "sigortacılık faaliyetlerinden alacaklar" üzerinden hazırlanmaktadır.
* 3) Önceki yıllarda menkul değerler cüzdanı üzerinden hazırlanan tablo, 01.01.2005 tarihinden itibaren hesap planında yapılan değişiklik sebebiyle "finansal varlıklar ile riski sigortalılara ait finansal varlıklar" üzerinden hazırlanmaktadır.
* 4) Önceki yıllarda iştirakler üzerinden hazırlanan tablo, 01.01.2005 tarihinden itibaren hesap planında yapılan değişiklik sebebiyle "finansal varlıklar" üzerinden hazırlanmaktadır. Finansal varlıklar hesabı, Bağlı Menkul Kıymetler, İştirakler,
İştirakler Sermaye Taahhütleri, Bağlı Ortaklıklar, Bağlı Ortaklıklar Sermaye Taahhütleri, Müşterek Yönetime Tabi Teşebbüsler, Müşterek Yönetime Tabi Teşebbüsler Sermaye Taahhütleri,
Finansal Varlıklar Ve Riski Sigortalılara Ait Finansal Yatırımlar, Diğer Finansal Varlıklar, Finansal Varlıklar Değer Düşüklüğü Karşılığı hesapları toplamından oluşmaktadır.
* 5) Önceki yıllarda sabit değerler üzerinden hazırlanan tablo, 01.01.2005 tarihinden itibaren hesap planında yapılan değişiklik sebebiyle "maddi varlıklar" üzerinden hazırlanmaktadır.
* 6) Özkaynaklar kalemine "Dönem Net Kârı" da ilave edilmiştir.

EK-8

Sigorta Şirketlerinin Konsolide Kâr Zarar Tabloları (YTL) (*)			
		31.12.2006	**31.12.2005**
60	**Hayat Dışı Teknik Gelir**	**5.243.987.979**	**4.403.946.419**
	Kazanılmış Primler (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak)	4.943.447.076	4.031.868.277
600	Yazılan Primler (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak)	5.429.697.559	4.348.401.701
601	Kazanılmamış Primler Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	-486.250.483	-316.472.840
602	Devam Eden Riskler Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	0	-60.584
603	Teknik Olmayan Bölümden Aktarılan Yatırım Gelirleri	190.651.768	145.164.645
604	Diğer Teknik Gelirler (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak)	109.889.135	226.913.497
61	**Hayat Dışı Teknik Gider (-)**	**-5.216.105.486**	**-4.260.052.888**
	Gerçekleşen Hasarlar (Reasürans Payı Düşülmüş Olarak)	-3.769.352.415	-2.992.145.685
610	Ödenen Hasarlar (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak)	-3.426.797.255	-2.712.965.053
611	Muallak Hasarlar Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	-342.555.159	-279.180.633
612	İkramiye ve İndirimler Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	0	0
613	Diğer Teknik Karşılıklarda Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	-81.134.542	-93.460.804
614	Faaliyet Giderleri (-)	-1.365.618.530	-1.174.446.398
62	**Hayat Teknik Gelir**	**2.052.616.233**	**1.805.416.676**
	Kazanılmış Primler (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak)	1.308.661.396	1.186.406.147
620	Yazılan Primler (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak)	1.338.774.257	1.206.460.374
621	Kazanılmamış Primler Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	-30.112.861	-22.385.353
622	Devam Eden Riskler Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	2.438.277	2.331.126
623	Hayat Branşı Yatırım Geliri	728.326.557	576.756.656
624	Yatırımlardaki Gerçekleşmemiş Kârlar	0	-195.572
625	Diğer Teknik Gelirler (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak)	13.190.003	42.449.445
63	**Hayat Teknik Gider (-)**	**-1.900.425.632**	**-1.735.258.596**
	Gerçekleşen Hasarlar (Reasürans payı Düşülmüş Olarak)	-1.487.275.488	-1.084.911.997
630	Ödenen Tazminatlar (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak) (-)	-1.467.895.065	-1.072.057.612
631	Muallak Tazminatlar Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	-19.380.424	-12.854.385
632	İkramiye ve İndirimler Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	0	0
633	Hayat Matematik Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	-100.868.606	-347.848.417
634	Yatırım Riski Hayat Sigortası Poliçe Sahiplerine Ait Poliçeler İçin Ayrılan Karşılıklarda Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	78.708.290	-26.775.343
635	Diğer Teknik Karşılıklarda Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	67.849	30.355
636	Faaliyet Giderleri (-)	-229.329.970	-232.569.187
637	Yatırım Giderleri (-)	-142.898.724	-34.862.094
638	Yatırımlardaki Gerçekleşmemiş Zararlar (-)	0	-3.344.841
639	Teknik Olmayan Bölüme Aktarılan Yatırım Gelirleri (-)	-18.828.982	-4.977.072
64	**Emeklilik Teknik Gelir**	**135.852.122**	**72.432.015**
640	Fon İşletim Gelirleri	47.231.849	16.303.456
641	Yönetim Gideri Kesintisi	50.655.581	30.974.263
642	Giriş Aidatı Gelirleri	34.087.351	24.461.224
643	Ara Verme Halinde Yönetim Gideri Kesintisi	3.061.284	300.570
644	Özel Hizmet Gideri Kesintisi	137.888	0

Sigorta Şirketlerinin Konsolide Kâr Zarar Tabloları (YTL) (*)			
645	Sermaye Tahsis Avansı Değer Artış Gelirleri	197.543	81.435
649	Diğer Teknik Gelirler	480.628	311.068
65	**Emeklilik Teknik Gider(-)**	**-288.507.848**	**-193.691.272**
650	Fon İşletim Giderleri(-)	-9.863.294	-3.638.361
651	Sermaye Tahsis Avansları Değer Azalış Giderleri(-)	-39.311	-29.272
652	Faaliyet Giderleri (-)	-270.975.991	-185.385.345
653	Diğer Teknik Giderler (-)	-7.629.253	-4.638.293
66	**Yatırım Gelirleri**	**766.135.041**	**719.495.233**
660	Finansal Yatırımlardan Elde Edilen Gelirler	385.314.378	283.694.914
661	Finansal Yatırımların Nakde Çevrilmesinden Elde Edilen Kârlar	81.158.380	120.547.969
662	Finansal Yatırımların Değerlemesi	87.284.879	94.740.888
663	Kambiyo Kârları	83.434.304	36.867.478
664	İştiraklerden Gelirler	86.338.211	96.017.448
665	Bağlı Ortaklıklar ve Müşterek Yönetime Tabi Teşebbüslerden Gelirler	3.111.812	8.485
666	Arazi, Arsa İle Binalardan Elde Edilen Gelirler	18.384.042	11.141.111
667	Türev Ürünlerden Elde Edilen Gelirler	1.871.590	1.335.471
668	Diğer Yatırımlar	957.432	1.625.725
669	Hayat Teknik Bölümünden Aktarılan Yatırım Gelirleri	18.280.013	73.515.743
67	**Yatırım Giderleri (-)**	**-330.341.317**	**-231.185.016**
670	Yatırım Yönetim Giderleri – Faiz Dahil (-)	-7.179.774	-6.603.319
671	Yatırımlar Değer Azalışları (-)	-4.651.138	-1.824.218
672	Yatırımların Nakde Çevrilmesi Sonucunda Oluşan Zararlar (-)	-14.186.590	-3.175.860
673	Hayat Dışı Teknik Bölümüne Aktarılan Yatırım Gelirleri (-)	-164.721.281	-114.988.066
674	Türev Ürünler Sonucunda Oluşan Zararlar (-)	-178.131	-17.125
675	Kambiyo Zararları (-)	-73.682.319	-48.133.770
676	Amortisman Giderleri(-)	-63.972.721	-54.804.408
677	Diğer Yatırım Giderleri (-)	-1.769.362	-1.638.250
68	**Diğer Faaliyetlerden ve Olağandışı Faaliyetlerden Gelir ve Kârlar İle Gider ve Zararlar**	**-149.554.350**	**-92.554.772**
680	Karşılıklar Hesabı (+/-)	-131.437.623	-99.540.052
681	Reeskont Hesabı (+/-)	-5.298.700	1.278.157
682	Zorunlu Deprem Sigortası Hesabı(+/-)	409.833	10.799.982
683	Enflasyon Düzeltmesi Hesabı(+/-)	-314	-96.089
684	Ertelenmiş Vergi Varlığı Hesabı(+/-)	3.096.850	296.263
685	Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü Gideri (-)	-245.430	-320.746
686	Diğer Gelir ve Kârlar	54.515.116	26.138.585
687	Diğer Gider ve Zararlar (-)	-56.874.095	-32.139.061
688	Önceki Yıl Gelir ve Kârları	921.677	1.267.855
689	Önceki Yıl Gider ve Zararları (-)	-14.641.664	-239.666
69	**Dönem Net Kârı veya Zararı**	**233.297.396**	**344.897.226**
690	Dönem Kârı veya Zararı	313.656.742	490.327.427
691	Dönem Kârı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları (-)	-80.359.346	-145.430.201
692	Dönem Net Kârı veya Zararı	233.297.396	344.897.226
693	Enflasyon Düzeltme Hesabı	0	0

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Temel Göstergeleri (2006)

EK-9

Reasürans Şirketlerinin Konsolide Kâr Zarar Tabloları (YTL)			
		31.12.2006	**31.12.2005**
60	**Hayat Dışı Teknik Gelir**	**744.626.428**	**5.035.863.480**
	Kazanılmış Primler (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak)	711.768.614	4.643.228.250
600	Yazılan Primler (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak)	731.163.168	4.974.517.163
601	Kazanılmamış Primler Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	-19.394.555	-331.228.329
602	Devam Eden Riskler Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	0	-60.584
603	Teknik Olmayan Bölümden Aktarılan Yatırım Gelirleri	22.200.069	163.002.062
604	Diğer Teknik Gelirler (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak)	10.657.746	229.633.169
61	**Hayat Dışı Teknik Gider (-)**	**-742.065.614**	**-4.867.584.165**
	Gerçekleşen Hasarlar (Reasürans payı Düşülmüş Olarak)	-554.861.755	-3.443.956.973
610	Ödenen Hasarlar (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak)	-511.378.470	-3.145.883.958
611	Muallak Hasarlar Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	-43.483.286	-298.073.016
612	İkramiye Ve İndirimler Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	0	0
613	Diğer Teknik Karşılıklarda Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	-5.320.212	-98.242.776
614	Faaliyet Giderleri (-)	-181.883.646	-1.325.384.415
62	**Hayat Teknik Gelir**	**15.545.559**	**1.814.891.748**
	Kazanılmış Primler (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak)	14.848.855	1.195.164.014
620	Yazılan Primler (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak)	14.952.709	1.214.148.545
621	Kazanılmamış Primler Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	-103.854	-21.315.657
622	Devam Eden Riskler Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	0	2.331.126
623	Hayat Branşı Yatırım Geliri	696.404	577.468.992
624	Yatırımlardaki Gerçekleşmemiş Kârlar	0	-195.572
625	Diğer Teknik Gelirler (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak)	300	42.454.313
63	**Hayat Teknik Gider (-)**	**-13.390.386**	**-1.741.078.444**
	Gerçekleşen Hasarlar (Reasürans Payı Düşülmüş Olarak)	-5.117.839	-1.087.444.217
630	Ödenen Tazminatlar (Reasürör Payı Düşülmüş Olarak) (-)	-4.816.404	-1.074.347.415
631	Muallak Tazminatlar Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	-301.435	-13.096.803
632	İkramiye ve İndirimler Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	0	0
633	Hayat Matematik Karşılığında Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	-165.476	-347.906.127
634	Yatırım Riski Hayat Sigortası Poliçe Sahiplerine Ait Poliçeler İçin Ayrılan Karşılıklarda Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	0	-26.775.343
635	Diğer Teknik Karşılıklarda Değişim (Reasürör Payı ve Devreden Kısım Düşülmüş Olarak) (+/-)	0	30.355
636	Faaliyet Giderleri (-)	-8.107.071	-235.799.105
637	Yatırım Giderleri (-)	0	-34.862.094
638	Yatırımlardaki Gerçekleşmemiş Zararlar (-)	0	-3.344.841
639	Teknik Olmayan Bölüme Aktarılan Yatırım Gelirleri (-)	0	-4.977.072
64	**Emeklilik Teknik Gelir**	**0**	**72.432.015**
640	Fon İşletim Gelirleri	0	16.303.456
641	Yönetim Gideri Kesintisi	0	30.974.263
642	Giriş Aidatı Gelirleri	0	24.461.224
643	Ara Verme Halinde Yönetim Gideri Kesintisi	0	300.570
644	Özel Hizmet Gideri Kesintisi	0	0
645	Sermaye Tahsis Avansı Değer Artış Gelirleri	0	81.435
649	Diğer Teknik Gelirler	0	311.068

Reasürans Şirketlerinin Konsolide Kâr Zarar Tabloları (YTL)			
65	**Emeklilik Teknik Gider(-)**	**0**	**-193.691.272**
650	Fon İşletim Giderleri(-)	0	-3.638.361
651	Sermaye Tahsis Avansları Değer Azalış Giderleri(-)	0	-29.272
652	Faaliyet Giderleri (-)	0	-185.385.345
653	Diğer Teknik Giderler (-)	0	-4.638.293
66	**Yatırım Gelirleri**	**119.785.082**	**817.222.866**
660	Finansal Yatırımlardan Elde Edilen Gelirler	60.165.145	345.923.623
661	Finansal Yatırımların Nakde Çevrilmesinden Elde Edilen Kârlar	20.836.388	134.606.726
662	Finansal Yatırımların Değerlemesi	973.408	98.943.283
663	Kambiyo Kârları	23.072.446	44.793.757
664	İştiraklerden Gelirler	5.678.612	96.779.244
665	Bağlı Ortaklıklar ve Müşterek Yönetime Tabi Teşebbüslerden Gelirler	0	8.485
666	Arazi, Arsa İle Binalardan Elde Edilen Gelirler	8.784.737	19.690.809
667	Türev Ürünlerden Elde Edilen Gelirler	274.346	1.335.471
668	Diğer Yatırımlar	0	1.625.725
669	Hayat Teknik Bölümünden Aktarılan Yatırım Gelirleri	0	73.515.743
67	**Yatırım Giderleri (-)**	**-51.591.361**	**-299.465.359**
670	Yatırım Yönetim Giderleri – Faiz Dahil (-)	-17.634.735	-41.100.335
671	Yatırımlar Değer Azalışları (-)	0	-1.824.218
672	Yatırımların Nakde Çevrilmesi Sonucunda Oluşan Zararlar (-)	-2.695.362	-7.546.641
673	Hayat Dışı Teknik Bölümüne Aktarılan Yatırım Gelirleri (-)	-22.200.069	-132.825.482
674	Türev Ürünler Sonucunda Oluşan Zararlar (-)	0	-17.125
675	Kambiyo Zararları (-)	-6.798.863	-56.940.505
676	Amortisman Giderleri(-)	-2.262.333	-57.572.802
677	Diğer Yatırım Giderleri (-)	0	-1.638.250
68	**Diğer Faaliyetlerden ve Olağandışı Faaliyetlerden Gelir ve Kârlar İle Gider ve Zararlar**	**-7.834.063**	**-93.141.909**
680	Karşılıklar Hesabı (+/-)	-631.705	-104.294.568
681	Reeskont Hesabı (+/-)	0	1.278.157
682	Zorunlu Deprem Sigortası Hesabı(+/-)	0	14.783.459
683	Enflasyon Düzeltmesi Hesabı(+/-)	0	-96.089
684	Ertelenmiş Vergi Varlığı Hesabı(+/-)	0	296.263
685	Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü Gideri (-)	0	-320.746
686	Diğer Gelir ve Kârlar	71.364	26.363.834
687	Diğer Gider ve Zararlar (-)	-7.273.722	-32.180.408
688	Önceki Yıl Gelir ve Kârları	0	1.267.855
689	Önceki Yıl Gider ve Zararları (-)	0	-239.666
69	**Dönem Net Kârı veya Zararı**	**48.413.135**	**381.818.351**
690	Dönem Kârı veya Zararı	65.075.645	545.497.838
691	Dönem Kârı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları (-)	-16.662.510	-163.679.487
692	Dönem Net Kârı veya Zararı	48.413.135	381.818.351
693	Enflasyon Düzeltme Hesabı	0	0

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Temel Göstergeleri (2006)

EK-10

Sigorta Şirketlerinin Sabit Fiyatlarla Hayat Dalı Direkt Prim Üretimi ve Kişi Başına Prim											
YILLAR	**ENDEKS** *(1981=100)*	**ENDEKS * ARTIŞI** *(%)*	**DİREKT PRİM ÜRETİMİ (YTL)**	**DİREKT PRİM ARTIŞI** *(%)*	**SABİT FİYATLA DİREKT PRİM ÜRETİMİ (YTL)**	**SABİT FİYATLA DİREKT PRİM ARTIŞI** *(%)*	**KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM** *(YTL)*	**KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM ART.** *(%)*	**SABİT FİYATLA KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM** *(YTL)*	**SABİT FİYATLA KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM ART.** *(%)*	**NÜFUS** *(Milyon)*
1981	100		66		66		0.00001		0.000001		45.5
1982	127	27.0	911	1.274.1	717	981.9	0.00002	1.238.7	0.000015	954	46.7
1983	166	30.5	1.079	18.4	651	(9.2)	0.00002	15.5	0.000014	-12	47.9
1984	249	50.3	1.136	5.3	456	(30.0)	0.00002	2.7	0.000009	-32	49.1
1985	357	43.2	2.633	131.8	738	61.9	0.00005	126.2	0.000015	58	50.3
1986	462	29.6	10.528	299.8	2.277	208.5	0.00020	291.3	0.000044	202	51.4
1987	610	32.0	23.346	121.8	3.826	68.0	0.00044	116.7	0.000073	64	52.6
1988	1.027	68.3	49.700	112.9	4.839	26.5	0.00093	108.5	0.000090	24	53.7
1989	1.742	69.6	151.996	205.8	8.726	80.3	0.00277	199.1	0.000159	76	54.9
1990	2.667	53.1	451.860	197.3	16.944	94.2	0.00805	190.9	0.000302	90	56.1
1991	4.245	59.2	847.500	87.6	19.963	17.8	0.01479	83.6	0.000348	15	57.3
1992	6.852	61.4	1.571.400	85.4	22.933	14.9	0.02682	81.3	0.000391	12	58.6
1993	10.984	60.3	2.489.775	58.4	22.667	(1.2)	0.04150	54.7	0.000378	-3	60.0
1994	27.449	149.9	3.862.598	55.1	14.072	(37.9)	0.06291	51.6	0.000229	-39	61.4
1995	45.263	64.9	8.120.805	110.2	17.941	27.5	0.12891	104.9	0.000285	24	63.0
1996	84.047	84.9	18.815.257	131.7	22.387	25.3	0.29126	126.0	0.000347	22	64.6
1997	159.852	91.0	44.751.888	137.8	27.996	24.5	0.71489	145.4	0.000447	28	62.6
1998	246.651	54.3	93.137.507	108.1	37.761	34.9	1.43	104.8	0.000583	33	64.8
1999	401.816	62.9	176.031.197	86.9	43.731	14.5	2.73	84.2	0.000679	13	64.4

Sigorta Şirketlerinin Sabit Fiyatlarla Hayat Dalı Direkt Prim Üretimi ve Kişi Başına Prim											
YILLAR	**ENDEKS** ***(1981=100)***	**ENDEKS * ARTIŞI** ***(%)***	**DİREKT PRİM ÜRETİMİ (YTL)**	**DİREKT PRİM ARTIŞI** ***(%)***	**SABİT FİYATLA DİREKT PRİM ÜRETİMİ (YTL)**	**SABİT FİYATLA DİREKT PRİM ARTIŞI** ***(%)***	**KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM** ***(YTL)***	**KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM ART.** ***(%)***	**SABİT FİYATLA KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM** ***(YTL)***	**SABİT FİYATLA KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM ART.** ***(%)***	**NÜFUS** *(Milyon)*
2000	533.048	32.7	326.193.427	85.3	61.194	39.7	4.99	82.7	0.000937	38	65.3
2001	1.004.795	88.5	461.334.703	41.4	45.913	(30.0)	6.96	39.5	0.000693	-31	66.2
2002	1.314.697	30.8	686.693.823	48.8	52.232	13.8	10.22	46.8	0.000778	12	67.1
2003	1.497.997	13.9	1.032.548.271	50.4	68.929	32.0	14.56	48.0	0.000972	30	70.9
2004	1.705.323	13.8	1.223.944.974	18.5	71.772	4.1	17.00	16.7	0.000997	3	72.0
12.2005	1.750.685	2.7	1.240.717.861	1.4	70.870	(1.3)	16.97	(0.2)	0.000969	(2.7)	73.10
12.2006	1.953.414	11.58	1.384.748.701	11.6	70.889	0.03	18.74	10.40	0.000960	(1.0)	73.9
*ÜFE (Üretici Fiyatları Endeksindeki Gelişmeler, 12 Aylık Yüzde Değişme) Kaynak- TÜİK											

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Temel Göstergeleri (2006)

EK-11

Sigorta Şirketlerinin Dallar İtibariyle Teknik Kârları İle Mali Kârları (YTL, 31.12.2006)

	HAYAT DIŞI DALLAR TEKNİK KÂRLARI									TARIM		HAYAT DIŞI TEKNİK BÖLÜM DENGESİ	HAYAT TEKNİK BÖLÜM DENGESİ	EMEKLİLİK TEKNİK BÖLÜM DENGESİ	GENEL TEKNİK BÖLÜM DENGESİ	TEKNİK OLMAYAN BÖLÜM DENGESİ	DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI
YIL	YANGIN	NAKLİ-YAT	KAZA	FERDİ KAZA	SAĞLIK	HUKUK-SAL KORUMA	KREDİ	MÜHEN DİSLİK	TRAFİK	DOLU	HAYVAN HAYAT	*Non-Life*	*Life Tech.*	*Pension Tech.*	*General*	*Non - Technical*	*Profit*
1986	11.880	12.730	2.750					1.900		64	99	29.423	897		30.320	(4.260)	26.060
1987	17.870	15.320	1.350					3.090		(68)	404	37.966	2.415		40.381	(5.867)	34.514
1988	31.990	23.920	12.030					4.260		113	712	73.025	9.660		82.685	(7.563)	75.122
1989	61.910	40.050	58.860					8.160		470	830	170.280	14.350		184.630	(37.732)	146.898
1990	103.350	66.160	170.940					12.600		1.250	1.270	355.570	73.310		428.880	(136.694)	292.186
1991	136.794	106.090	286.600		4.150			21.410		1.320	2.570	690.010	131.370		821.380	(267.415)	553.965
1992	259.770	184.910	614.760		24.320			49.750		3.640	7.510	1.144.660	238.330		1.382.990	(465.330)	917.660
1993	481.521	315.766	1.415.620		54.319			110.603		12.693	4.911	2.395.434	362.984		2.758.418	80.373	2.838.791
1994	897.707	677.552	1.777.894		134.649			269.854		19.239	(2.892)	3.774.002	647.340		4.421.343	1.848.956	6.270.299
1995	1.534.594	1.654.737	2.478.402		421.418			481.778		14.769	75.726	6.661.424	1.162.511		7.823.934	3.888.825	11.712.759
1996	3.343.817	2.959.735	1.311.634		922.821			1.115.164		58.459	(364.041)	9.347.600	2.696.200		12.043.800	16.526.400	28.570.200
1997	5.892.026	5.671.228	(359.510)		2.327.641	70.447		2.607.530		74.913	(439.356)	15.844.918	6.858.588		22.703.506	27.802.425	50.505.931
1998	14.283.660	10.228.007	(6.821.226)	4.497.891	4.005.267	209.011		5.770.993		164.738	(188.639)	32.149.702	18.469.674		50.619.376	26.370.252	76.989.628
1999	28.584.987	11.585.756	5.093.977	6.753.843	8.478.205	380.303	3.460	8.103.452		46.789	133.213	69.163.985	38.349.369		107.513.355	18.274.384	125.787.738
2000	44.675.257	20.078.561	91.034.040	15.435.252	22.964.271	933.628	3.643	14.353.247		1.256.035	108.916	210.842.850	69.897.130		280.739.980	(28.593.487)	252.146.493
2001	21.447.146	30.318.178	84.925.374	23.369.038	26.829.469	23.369.038	20.571	18.289.355		839.699	33.766	207.656.195	78.556.699		286.212.894	172.644.008	458.856.902
2002	58.111.705	47.450.886	86.712.108	31.171.827	51.506.299	2.017.000	15.760	18.317.927		1.719.454	124.339	297.147.305	140.248.578		437.395.883	6.204.740	443.600.624
2003	43.167.611	61.192.597	(67.119.906)	43.093.489	26.976.607	2.757.808	48.963	22.870.730	56.116.171	2.853.448	(814.293)	191.143.225	201.782.188		392.925.413	37.506.461	430.431.873

Sigorta Şirketlerinin Dallar İtibariyle Teknik Kârları İle Mali Kârları (YTL, 31.12.2006)

	HAYAT DIŞI DALLAR TEKNİK KÂRLARI									TARIM		HAYAT DIŞI TEKNİK BÖLÜM DENGESİ	HAYAT TEKNİK BÖLÜM DENGESİ	EMEKLİLİK TEKNİK BÖLÜM DENGESİ	GENEL TEKNİK BÖLÜM DENGESİ	TEKNİK OLMAYAN BÖLÜM DENGESİ	DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI
YIL	YANGIN	NAKLİ-YAT	KAZA	FERDİ KAZA	SAĞLIK	HUKUK-SAL KORUMA	KREDİ	MÜHEN DİSLİK	TRAFİK	DOLU	HAYVAN HAYAT	*Non-Life*	*Life Tech.*	*Pension Tech.*	*General*	*Non - Technical*	*Profit*
2004	88.600.689	68.047.046	47.103.879	65.878.878	40.330.234	8.219.447	184.196	34.207.737	65.446.869	1.078.750	136.863	419.234.587	241.636.086	7.392.729	653.477.945	166.858.360	486.619.585
12. 2005	123.998.667	76.666.453	186.796.949	79.379.522	33.437.466	10.483.136	225.027	31.445.169	43.985.736	1.589.396	466.368	143.893.531	71.888.829	121.259.257	94.523.104	250.374.122	344.897.226
12. 2006	105.472.926	84.150.053	194.087.032	103.070.310	16.615.625	15.533,922	315.591	34.695.266	105.835.719	2.297.798	1.137.982	27.882.493	152.190.601	152.655.726	27.417.368	286.239.374	233.297.396

Kaynak: Sigorta Denetleme Kurulu- 2006

EK-12

Sigorta Dalları İtibariyle Direkt Prim Artışları (YTL)

	YANGIN	NAKLİ-YAT	KAZA	FERDİ KAZA	SAĞLIK		HUKUKSAL KORU-MA		KREDİ		MÜHENDİSLİK		TRAFİK	TARIM		HAYAT DIŞI TOPLAM		HAYAT		GENEL TOPLAM		ENF-LAS-YON
YIL	TUTAR	TUTAR	TUTAR	TUTAR	TUTAR	AR-TIŞ	TUTAR	AR-TIŞ	TUTAR	AR-TIŞ	TUTAR	AR-TIŞ	TUTAR	TUTAR	AR-TIŞ	TUTAR	AR-TIŞ	TUTAR	AR-TIŞ	TUTAR	AR-TIŞ	*Inflation*
						(%)		(%)		(%)		(%)			(%)		(%)		(%)	*Amount*	(%)	**(%)**
1986	51.722	47.186	68.528								12.110			1.436		180.982		10.529		191.511		
1987	83.293	65.577	116.195								20.697	70.9		2.881	100.6	288.643	59.5	23.346	121.7	311.989	62.9	32.0
1988	144.923	105.334	236.855								28.892	39.6		6.367	121.0	522.371	81.0	49.711	112.9	572.082	83.4	68.3
1989	259.129	161.306	406.814								49.400	71.0		11.033	73.3	887.682	69.9	151.996	205.8	1.039.678	81.7	69.6
1990	438.070	268.540	961.390								68.320	38.3		22.790	106.6	1.759.110	98.2	451.860	197.3	832.175	112.7	53.1
1991	632.460	407.210	1.916.770		48.070						132.660	94.2		48.980	114.9	3.186.150	81.1	847.520	87.6	1.092.268	82.4	59.2
1992	1,210.730	752.820	4.168.410		141.280	193.9					250.280	88.7		76.930	57.1	6.600.450	107.2	1.571.420	85.4	8.171.870	102.6	61.4
1993	2,777.145	1.543.507	9.324.551		352.320	149.4					579.497	131.5		136.113	76.9	14.713.133	122.9	2.490.777	58.5	1.352.361	110.5	60.3
1994	5,873.700	3.574.400	16.064.400		921.500	161.5					1.303.900	125.0		161.500	18.7	27.899.400	89.6	3.866.100	55.2	1.612.454	84.6	149.9
1995	10,916.629	6.936.383	31.087.641		3.021.873	227.9					2.563.012	91.5		604.179	274.1	55.129.717	96.9	8.120.805	109.9	63.250.523	98.5	64.9
1996	21,497.778	12.960.388	58.714.984		8.358.317	176.6					6.079.217	137.2		1.741.921	188.3	109.352.606	98.4	18.815.257	131.7	1.872.547	102.6	84.9
1997	42,577.022	22.024.516	133.306.379		24.197.625	189.5	152.831				13.899.944	128.6		2.173.804	24.8	238.332.120	117.9	44.751.888	137.8	2.132.640	120.9	91.0
1998	76,111.500	32.607.560	255.959.576	9.802.910	53.566.012	121.4	313.490	105.1			25.272.658	81.8		2.965.764	36.4	456.599.471	91.6	93.137.507	108.1	549.736.978	94.2	54.3
1999	156.505.497	43.616.151	423.566.312	17.058.447	107.469.471	91.4	514.654	64.2	71.713		37.741.522	49.3		3.884.374	31.0	790.428.141	72.1	176.031.197	86.9	2.392.733	74.6	63.2
2000	256.141.093	70.483.217	821.049.319	37.024.659	188.450.075	75.4	1.533.173	197.9	83.200	16.0	67.161.371	78.0		6.458.445	66.3	1.448.384.552	83.2	326.193.427	85.3	2.652.826	83.6	32.7
2001	440.560.640	107.560.718	1.016.401.756	53.221.467	269.927.746	43.2	2.253.629	47.0	353.949	325.4	120.560.977	79.5		8.565.197	32.6	2.019.406.079	39.4	461.334.703	41.4	2.480.740.783	39.8	88.5
2002	650.273.265	158.763.564	1.468.498.571	76.785.558	408.959.141	51.5	2.878.374	27.7	443.957	25.4	182.139.104	51.1		15,292.542.4	78.5	2.964.034.076	46.8	686.693.823	48.8	2.912.919	47.2	30.8
2003	820.217.521	193.200.199	1.461.995.348	105.937.302	511.694.571	25.1	5.598.613	94.5	1.146.503	158.2	206.652.204	13.5	601.500.965	20.839.015.8	36.3	3.928.782.243	32.5	1.032.548.271	50.4	3.173.012	35.9	13.9
2004	1.016.351.603	258.361.702	1.987.011.266	163.460.670	650.939.150	27.2	14.943.687	166.9	2.681.255	133.9	257.135.594	24.4	1.017.197.053	28.997.645.0	39.2	5.397.079.626	61.9	1.223.944.974	18.5	6.621.024.600	51.6	11.1

Sigorta Dalları İtibariyle Direkt Prim Artışları (YTL)

	YANGIN	NAKLİ-YAT	KAZA	FERDİ KAZA	SAĞLIK		HUKUKSAL KORU-MA		KREDİ		MÜHENDİSLİK		TRAFİK	TARIM		HAYAT DIŞI TOPLAM		HAYAT		GENEL TOPLAM		ENF-LAS-YON
YIL	**TUTAR**	**TUTAR**	**TUTAR**	**TUTAR**	**TUTAR**	**AR-TIŞ**	**TUTAR**	**AR-TIŞ**	**TUTAR**	**AR-TIŞ**	**TUTAR**	**AR-TIŞ**	**TUTAR**	**TUTAR**	**AR-TIŞ**	**TUTAR**	**AR-TIŞ**	**TUTAR**	**AR-TIŞ**	**TUTAR**	**AR-TIŞ**	***Inflation***
						(%)		(%)		(%)		(%)			(%)		(%)		(%)	*Amount*	(%)	**(%)**
12/2005	1.136.221.819	290.550.548	2.437.010.507	234.190.377	798.626.562	22.7	21.728.105	45.4	4.489.004	67.4	322.040.321	25.2	1.281.619.431			6.575.007.154	21.8	1.240.717.861	1.4	7.815.725.015	18.0	2.7
12/2006	1.583.137.250	346.202.360	3.119.143.704	299.683.622	984.005.078	23.2	27.152.219	25.0	8.320.837	85.4	430.589.573	33.7	1.428.678.870	49.971.363		8.281.273.355	26.0	1.384.748.701	11.6	9.666.022.056	23.7	11.58

* Önceki yıllarda direkt prim değerleri üzerinden hazırlanan tablo, 01.01.2005 tarihinden itibaren hesap planı üzerinde yapılan değişiklik sebebiyle "brüt yazılan primler" üzerinden hazırlanmaktadır.
**ÜFE (Üretici Fiyatları Endeksindeki Gelişmeler, 12 Aylık Yüzde Değişme)

EK-13

Sigorta Şirketlerinin Sabit Fiyatlarla Direkt Prim Üretimi ve Kişi Başına Prim													
YILLAR	**ENDEKS (*) *(1981=100)***	**ENDEKS (*) ARTIŞI*(%)***	**DİREKT PRİM ÜRETİMİ*(YTL)***	**DİREKT PRİM ARTIŞI *(%)***	**SABİT FİYATLA DİREKT PRİM ÜRETİMİ** *(YTL)*	**SABİT FİYATLA DİREKT PRİM ARTIŞI *(%)***	**KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM *(YTL)***	**KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM ART. *(%)***	**SABİT FİYATLA KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM *(YTL)***	**SABİT FİYATLA KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM ART. *(%)***	**PRİM / GSYİH** %	**NÜFUS MİLYON**	**GSYİH MİLYON (YTL)**
1981	100		22.851		22.851		0.0005		0.0005			45.5	
1982	127	27.0	33.874	48.2	26.672	16.7	0.0007	44.4	0.0006	13.7		46.7	
1983	166	30.5	46.311	36.7	27.949	4.8	0.0010	33.3	0.0006	2.2		47.9	
1984	249	50.3	85.288	84.2	34.238	22.5	0.0017	79.7	0.0007	19.5		49.1	
1985	357	43.2	129.817	52.2	36.384	6.3	0.0026	48.6	0.0007	3.7		50.3	
1986	462	29.6	191.510	47.5	41.425	13.9	0.0037	44.4	0.0008	11.4		51.4	
1987	610	32.0	311.989	62.9	51.112	23.4	0.0059	59.2	0.0010	20.6		52.6	
1988	1.027	68.3	572.082	83.4	55.688	9.0	0.0107	79.6	0.0010	6.7		53.7	
1989	1.742	69.6	1.039.700	81.7	59.688	7.2	0.0189	77.8	0.0011	4.8		54.9	
1990	2.667	53.1	2.211.100	112.7	82.912	38.9	0.0394	108.1	0.0015	35.9	0.56	56.1	393
1991	4.245	59.2	4.033.400	82.4	95.005	14.6	0.0704	78.6	0.0017	12.2	0.64	57.3	630
1992	6.852	61.4	8.171.429	102.6	119.253	25.5	0.1394	98.1	0.0020	22.7	0.75	58.6	1.093
1993	10.984	60.3	17.203.911	110.5	156.627	31.3	0.2867	105.6	0.0026	28.3	0.87	60.0	1.982
1994	27.449	149.9	31.729.600	84.4	115.595	(26.2)	0.5168	80.2	0.0019	(27.9)	0.82	61.4	3.868
1995	45.263	64.9	63.250.523	99.3	139.739	20.9	1.0040	94.3	0.0022	17.8	0.81	63.0	7.762
1996	83.692	84.9	128.167.862	102.6	153.142	9.6	1.9964	98.8	0.0024	6.9	0.87	64.6	14.772
1997	159.852	91.0	283.084.008	120.9	177.091	15.6	4.5221	126.5	0.0028	18.6	0.98	62.6	28.836
1998	246.651	54.3	549.736.978	94.2	222.880	25.9	8.4854	91.1	0.0034	23.8	1.05	64.8	52.225
1999	401.816	62.9	966.459.337	74.6	240.094	7.0	15.0106	72.1	0.0037	5.4	1.25	64.4	77.415

Sigorta Şirketlerinin Sabit Fiyatlarla Direkt Prim Üretimi ve Kişi Başına Prim													
YILLAR	**ENDEKS (*)** ***(1981=100)***	**ENDEKS (*) ARTIŞI*(%)***	**DİREKT PRİM ÜRETİMİ*(YTL)***	**DİREKT PRİM ARTIŞI** ***(%)***	**SABİT FİYATLA DİREKT PRİM ÜRETİMİ** *(YTL)*	**SABİT FİYATLA DİREKT PRİM ARTIŞI** ***(%)***	**KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM** ***(YTL)***	**KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM ART.** ***(%)***	**SABİT FİYATLA KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM** ***(YTL)***	**SABİT FİYATLA KİŞİ BAŞINA DİREKT PRİM ART.** ***(%)***	**PRİM / GSYİH** %	**NÜFUS MİLYON**	**GSYİH MİLYON (YTL)**
2000	533.048	32.7	1.774.577.979	83.6	332.912	38.4	27.1712	81.0	0.0051	36.4	1.42		124.583
2001	1.004.795	88.5	2.480.740.783	39.8	246.890	(30.9)	37.4570	37.9	0.0037	(31.8)	1.39	66.2	178.412
2002	1.314.697	30.8	3.650.727.900	47.2	277.686	12.5	54.3749	45.2	0.0041	11.0	1.32	67.1	277.574
2003	1.497.997	13.9	4.961.330.513	35.9	331.198	19.3	69.9913	33.7	0.0047	17.4	1.38	70.9	359.763
2004	1.705.323	13.8	6.621.024.600	33.5	388.256	17.2	91.9548	31.4	0.0054	15.4	1.54	72.0	430.511
12/2005	1.750.685	2.7	7.815.725.015	18.0	446.438	15.0	106.9183	16.3	0.0061	13.3	1.60	73.10	487.202
12.2006	1.953.414	11.6	9.666.022.056	23.7	494.827	10.8	130.7987	22.3	0.0067	9.6	1.68	73.9	576.322

Kaynak: Sigorta Denetleme Kurulu-2007

EK-14

Sigorta, Emeklilik ve Reasürans Şirketlerinde Çalışan Sayısı (2005)													
Şirket Adı	**Şirket Çalışanlarının Öğrenim Durumu**												
	BAYAN						**BAY**						**GENEL TOPLAM**
	İlk	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	**İlk**	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	
A-SİGORTA ŞİRKETLERİ													
AIG	0	1	25	57	3	86	0	1	13	32	8	54	140
AKSİGORTA	0	0	55	166	9	230	2	2	33	187	20	244	474
ANADOLU	0	0	59	165	16	240	5	2	63	182	19	271	511
ANKARA	0	0	32	59	1	92	1	1	30	56	6	94	186
AVIVA	1	0	26	59	5	91	4	2	29	44	4	83	174
AXA OYAK	0	0	Z63	174	3	240	8	0	27	158	11	204	444
BAŞAK	0	0	27	95	13	135	2	1	15	135	12	165	300
BATI	0	0	5	9	0	14	2	1	6	8	0	17	31
BİRLİK	1	1	28	23	2	55	4	2	20	27	0	53	108
DEMİR	0	0	0	4	0	4	0	0	1	0	1	2	6
FİNANS	0	0	31	68	2	101	0	0	26	62	4	92	193
GARANTİ	0	0	24	159	3	186	0	1	21	118	7	147	333
GENERALİ	1	0	22	18	1	42	2	2	16	27	3	50	92
GÜNEŞ	0	2	49	101	5	157	4	4	56	133	12	209	366
GÜVEN	1	0	14	49	1	65	7	4	24	87	6	128	193
HÜR	2	2	30	19	1	54	4	3	20	34	0	61	115
IŞIK	0	1	14	19	1	35	3	1	24	56	7	91	126
İHLAS	1	2	22	19	2	46	8	3	23	48	1	83	129

Sigorta, Emeklilik ve Reasürans Şirketlerinde Çalışan Sayısı (2005)													
Şirket Adı	**Şirket Çalışanlarının Öğrenim Durumu**												
	BAYAN						**BAY**						**GENEL TOPLAM**
	İlk	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	**İlk**	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	
A-SİGORTA ŞİRKETLERİ													
İSVİÇRE	0	1	82	129	3	215	5	5	42	103	5	160	375
KOÇ ALLIANZ	0	0	50	166	4	220	4	1	20	145	5	175	395
MAGDEBURGER	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MERKEZ	0	0	1	2	0	3	1	0	0	0	1	2	5
RAY	0	0	24	74	3	101	3	4	30	71	4	112	213
RUMELİ	0	0	3	0	0	3	0	0	1	1	0	2	5
ŞEKER	1	2	35	46	2	86	3	5	30	52	2	92	178
TEB	0	0	11	38	5	54	0	0	6	33	2	41	95
TİCARET	0	0	6	9	1	16	0	0	8	6	1	15	31
TOPRAK	0	0	10	7	1	18	0	0	3	9	0	12	30
TÜRK NİPPON	0	0	3	2	0	5	0	0	1	4	0	5	10
TÜRKİYE GENEL	2	1	32	72	3	110	3	1	34	79	2	119	229
YAPI KREDİ	0	0	194	268	7	469	9	6	117	244	17	393	862
Hayat Dışı T (Non life)	10	13	977	2.076	97	3.173	84	52	739	2.141	160	3.176	6.349
ACIBADEM S/H	4	1	41	120	4	170	2	5	43	61	3	114	284
AK EMEKLİLİK	0	0	8	342	14	364	1	1	4	255	13	274	638
AMERICAN LIFE	3	1	20	36	2	62	6	0	14	14	6	40	102
ANADOLU H/E	1	0	33	83	15	132	8	10	33	63	6	120	252
ANKARA EMEKLİLİK	0	1	16	139	6	162	2	0	27	166	39	234	396
AVIVA H/E	10	1	41	678	19	749	14	12	50	408	8	492	1.241

Sigorta, Emeklilik ve Reasürans Şirketlerinde Çalışan Sayısı (2005)													
Şirket Adı	**Şirket Çalışanlarının Öğrenim Durumu**												
	BAYAN						**BAY**						**GENEL TOPLAM**
	İlk	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	**İlk**	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	
A-SİGORTA ŞİRKETLERİ													
AXA OYAK HAYAT	0	0	24	65	4	93	8	0	17	37	6	68	161
BAŞAK EMEKLİLİK	0	0	10	43	2	55	2	1	8	61	6	78	133
BİRLİK HAYAT	0	0	3	7	0	10	1	0	1	5	0	7	17
DEMİR HAYAT	0	0	21	37	4	62	0	2	16	24	5	47	109
FORTIS EMEKLİLİK	0	0	9	106	4	119	1	0	5	73	1	80	199
GARANTİ H/E	1	0	11	221	7	240	0	3	14	149	10	176	416
GENEL YAŞAM	0	0	17	20	2	39	0	0	10	30	2	42	81
GLOBAL HAYAT	0	0	7	5	2	14	0	1	1	7	0	9	23
GÜVEN HAYAT	0	0	1	10	1	12	0	0	3	6	2	11	23
İSVİÇRE HAYAT	0	0	33	44	2	79	2	1	10	16	0	29	108
KOÇ ALLIANZ H/E	0	1	73	320	6	400	2	1	40	329	8	380	780
OYAK EMEKLİLİK	0	0	5	37	4	46	0	2	7	39	4	52	98
RUMELİ HAYAT	0	0	1	2	0	3	0	0	3	0	0	3	6
VAKIF EMEKLİLİK	0	0	39	185	4	228	0	8	24	164	5	201	429
YAPIKREDİ EMEKLİLİK	1	0	23	368	12	404	4	4	36	361	12	417	821
Hayat/Emek T. (Life and P)	20	5	436	2.868	114	3.443	53	51	366	2.268	136	2.874	6.317
TOPLAM	30	18	1.413	4.944	211	6.616	137	103	1.105	4.409	296	6.050	12.666
MİLLİ REASÜRANS	2	-	17	43	5	67	33	3	30	48	4	118	185
GENEL TOPLAM	32	18	1.430	4.987	216	6.683	170	106	1.135	4.457	300	6.168	12.851

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı, Sigorta Denetleme Kurulu 2005

EK-15

Sigorta, Emeklilik ve Reasürans Şirketlerinde Çalışan Pazarlama Elemanı Sayısı (2005)													
Şirket Adı	**Şirket Çalışanlarının Öğrenim Durumu-**												
	BAYAN						**BAY**						**GENEL TOPLAM**
	İlk	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	**İlk**	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	
A-SİGORTA ŞİRKETLERİ													
AIG	0	0	1	3	1	5	0	0	2	1	1	4	9
AKSİGORTA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ANADOLU	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ANKARA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
AVIVA	0	0	1	15	0	16	0	0	5	20	0	25	41
AXA OYAK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
BAŞAK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
BATI	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
BİRLİK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DEMİR	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FİNANS	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GARANTİ	0	0	8	71	2	81	0	0	1	63	2	66	147
GENERALİ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GÜNEŞ	0	1	11	14	0	26	0	0	14	11	0	25	51
GÜVEN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
HÜR	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
IŞIK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	2	10	10
İHLAS	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Sigorta, Emeklilik ve Reasürans Şirketlerinde Çalışan Pazarlama Elemanı Sayısı (2005)													
Şirket Adı	**Şirket Çalışanlarının Öğrenim Durumu-**												
	BAYAN						**BAY**						**GENEL TOPLAM**
	İlk	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	**İlk**	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	
A-SİGORTA ŞİRKETLERİ													
İSVİÇRE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KOÇ ALLIANZ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MAGDEBURGER	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MERKEZ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RAY	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RUMELİ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ŞEKER	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TEB	0	0	2	6	0	8	0	0	0	13	0	13	21
TİCARET	0	0	5	6	0	11	0	0	4	0	1	5	16
TOPRAK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TÜRK NİPPON	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TÜRKİYE GENEL	0	0	2	6	1	9	0	0	0	1	1	2	11
YAPI KREDİ	0	0	82	99	0	181	0	0	54	89	0	143	324
Hayat Dışı T (Non life)	0	1	112	220	4	337	0	0	80	206	7	293	630
ACIBADEM S/H	0	0	21	78	0	99	0	0	26	37	0	63	162
AK EMEKLİLİK	0	0	1	273	4	278	0	0	0	212	8	220	498
AMERICAN LIFE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ANADOLU H/E	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ANKARA EMEKLİLİK	0	0	8	128	1	137	0	0	13	130	35	178	315
AVIVA H/E	0	0	0	480	3	483	0	0	0	277	1	278	761
AXA OYAK HAYAT	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Sigorta, Emeklilik ve Reasürans Şirketlerinde Çalışan Pazarlama Elemanı Sayısı (2005)													
Şirket Adı	**Şirket Çalışanlarının Öğrenim Durumu-**												
	BAYAN						**BAY**						**GENEL TOPLAM**
	İlk	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	**İlk**	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	
A-SİGORTA ŞİRKETLERİ													
BAŞAK EMEKLİLİK	0	0	0	17	0	17	0	0	0	24	1	25	42
BİRLİK HAYAT	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DEMİR HAYAT	0	0	7	12	0	19	0	0	4	8	1	13	32
FORTIS EMEKLİLİK	0	0	6	80	2	88	1	0	0	56	0	57	145
GARANTİ H/E	0	0	6	158	3	167	0	0	4	103	3	110	277
GENEL YAŞAM	0	0	0	9	1	10	0	0	7	5	1	13	23
GLOBAL HAYAT	0	0	3	0	0	3	0	0	1	0	0	1	4
GÜVEN HAYAT	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
İSVİÇRE HAYAT	0	0	0	3	0	3	0	0	0	0	0	0	3
KOÇ ALLIANZ H/E	0	1	47	248	2	298	1	0	31	258	7	297	595
OYAK EMEKLİLİK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RUMELİ HAYAT	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VAKIF EMEKLİLİK	0	0	22	140	0	162	0	0	7	128	0	135	297
YAPIKREDİ EMEKLİLİK	0	0	3	277	6	286	0	0	5	284	3	292	578
Hayat/Emek T. (Life and P)	0	1	124	1.903	22	2.050	2	0	98	1.522	60	1.682	3.732
TOPLAM	0	2	236	2.123	26	2.387	2	0	178	1.728	67	1.975	4.362
B-REASÜRANS ŞİRKETLERİ													
MİLLİ REASÜRANS	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL TOPLAM	-	2	236	2.123	26	2.387	2	-	178	1.728	67	1.975	4.362

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Sigorta Denetleme Kurulu 2005

EK-16

Sigorta, Emeklilik ve Reasürans Şirketlerinde Çalışan Sayısı (2006)													
Şirket Adı	**Şirket Çalışanlarının Öğrenim Durumu**												
	Bayan						**Bay**						**Genel Toplam**
	İlk	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	**İlk**	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	
A-Sigorta Şirk.-													
AIG	0	1	21	53	6	81	2	1	15	31	9	58	139
AKSİGORTA	0	0	58	182	9	249	3	2	36	209	20	270	519
ANADOLU	1	0	54	218	14	287	8	5	53	221	15	302	589
ANKARA	0	0	34	58	1	93	2	1	33	60	7	103	196
AVIVA	1	0	26	51	6	84	4	2	23	22	6	57	141
AXA OYAK	0	0	57	167	2	226	0	8	28	166	9	211	437
BAŞAK GROUPAMA	1	0	36	118	13	168	6	4	24	144	14	192	360
BATI	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1
BİRLİK	1	1	24	28	3	57	2	3	23	36	0	64	121
DEMİR	0	0	1	2	0	3	0	0	1	5	1	7	10
ERGOİSVİÇRE	0	1	83	131	3	218	6	5	49	106	2	168	386
FİNANS	0	0	37	85	3	125	0	1	29	74	5	109	234
GARANTİ	0	0	8	97	8	113	2	0	18	61	8	89	202
GENERALİ	1	0	21	18	2	42	2	2	14	30	5	53	95
GÜNEŞ	0	1	37	95	5	138	4	5	38	135	15	197	335
GÜVEN	1	0	14	55	1	71	7	4	26	91	6	134	205

Sigorta, Emeklilik ve Reasürans Şirketlerinde Çalışan Sayısı (2006)

Şirket Adı	Şirket Çalışanlarının Öğrenim Durumu												
	Bayan						Bay						Genel Toplam
	İlk	Orta	Lise	Üniversite	Yüksek Lisans	Toplam	İlk	Orta	Lise	Üniversite	Yüksek Lisans	Toplam	
A-Sigorta Şirk.-													
HDI	1	1	23	24	2	51	9	3	26	57	2	97	148
HÜR	1	0	31	19	1	52	4	2	21	38	0	65	117
IŞIK	0	0	13	22	1	36	3	1	25	55	4	88	124
KOÇ ALLIANZ	0	1	61	235	16	313	7	3	37	195	16	258	571
MAGDEBURGER	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MERKEZ	0	0	1	2	0	3	1	0	0	0	1	2	5
RAY	5	3	19	65	5	97	0	0	29	71	7	107	204
RUMELİ	0	0	3	0	0	3	0	0	1	0	0	1	4
ŞEKER	1	2	34	54	1	92	3	4	29	53	1	90	182
TEB	0	0	8	35	3	46	0	0	5	24	4	33	79
TİCARET	0	0	3	3	1	7	0	0	2	3	0	5	12
TOPRAK	0	0	6	7	1	14	0	0	3	5	0	8	22
TÜRK NİPPON	0	0	1	2	0	3	0	0	1	3	0	4	7
TÜRKİYE GENEL	2	1	28	61	3	95	3	1	31	68	0	103	198
YAPI KREDİ	0	0	68	215	6	289	8	4	49	159	16	236	525
Hayat Dışı T -*(Non life)*	16	12	810	2.103	116	3.057	86	61	669	2.122	173	3.111	6.168
ACIBADEM S/H	2	1	18	59	3	83	4	5	25	19	2	55	138
AK EMEKLİLİK	0	0	8	95	14	117	0	1	8	62	13	84	201

Sigorta, Emeklilik ve Reasürans Şirketlerinde Çalışan Sayısı (2006)

Şirket Adı	Şirket Çalışanlarının Öğrenim Durumu												
	Bayan						Bay						Genel Toplam
	İlk	Orta	Lise	Üniversite	Yüksek Lisans	Toplam	İlk	Orta	Lise	Üniversite	Yüksek Lisans	Toplam	
A-Sigorta Şirk.-													
AMERICAN LIFE	3	1	19	36	8	67	2	7	18	13	3	43	110
ANADOLU H/E	1	0	32	95	16	144	7	10	32	73	7	129	273
ANKARA EMEKLİLİK	2	0	15	54	5	76	0	1	9	34	2	46	122
AVIVA H/E	4	1	41	219	17	282	12	10	44	133	6	205	487
AXA OYAK HAYAT	0	0	20	56	2	78	0	6	7	37	6	56	134
BAŞAK GROUPAMA EMEKLİLİK	0	0	8	32	5	45	2	1	9	49	5	66	111
BİRLİK HAYAT	0	0	5	6	1	12	1	0	4	4	0	9	21
DEMİR HAYAT	0	0	12	25	4	41	0	1	11	26	5	43	84
ERGOİSVİÇRE HAYAT	0	0	30	45	2	77	2	2	8	13	1	26	103
FORTIS EMEKLİLİK	0	0	10	43	5	58	2	19	30	4	0	55	113
GARANTİ H/E	1	0	6	72	7	86	2	0	5	40	9	56	142
GENEL YAŞAM	0	0	31	28	2	61	1	1	5	8	2	17	78
GLOBAL HAYAT	0	0	2	7	1	10	0	1	0	7	0	8	18
GÜVEN HAYAT	0	0	3	9	1	13	0	1	2	5	2	10	23
KOÇ ALLIANZ H/E	0	0	27	86	7	120	4	1	10	74	3	92	212
OYAK EMEKLİLİK	0	0	5	45	3	53	0	2	11	46	3	62	115
RUMELİ HAYAT	0	0	1	1	0	2	0	0	3	0	0	3	5
VAKIF EMEKLİLİK	0	0	22	41	6	69	2	7	17	42	4	72	141

Sigorta, Emeklilik ve Reasürans Şirketlerinde Çalışan Sayısı (2006)													
Şirket Adı	**Şirket Çalışanlarının Öğrenim Durumu**												
	Bayan						**Bay**						**Genel Toplam**
	İlk	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	**İlk**	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	
A-Sigorta Şirk.-													
YAPIKREDİ EMEKLİLİK	0	0	26	117	6	149	4	6	35	78	13	136	285
Hayat/Emek T. ***(Life and P)***	13	3	341	1.171	115	1.643	45	82	293	767	86	1.273	2.916
Toplam -	29	15	1.151	3.274	231	4.700	131	143	962	2.889	259	4.384	9.084
B-Reasürans Şirk.-*Re*						0						0	0
MİLLİ REASÜRANS	2	0	14	48	6	70	32	3	32	49	6	122	192
Genel Toplam	31	15	1.165	3.322	237	4.770	163	146	994	2.938	265	4.506	9.276

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Sigorta Denetleme Kurulu 2006

EK-17

Sigorta, Emeklilik ve Reasürans Şirketlerinde Çalışan Pazarlama Elemanı Sayısı (2006)													
Şirket Adı	**Şirket Çalışanlarının Öğrenim Durumu -**												
	Bayan						**Bay**						**Genel Toplam**
	İlk	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	**İlk**	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	
A-Sigorta Şirk.-													
AIG	0	0	4	10	0	14	0	0	2	12	0	14	28
AKSİGORTA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ANADOLU	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ANKARA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
AVIVA	0	0	1	16	0	17	0	0	5	20	0	25	42
AXA OYAK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
BAŞAK GROUPAMA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
BATI	0	1	3	4	0	8	0	0	3	4	0	7	15
BİRLİK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DEMİR	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ERGOİSVİÇRE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FİNANS	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GARANTİ	0	0	8	84	3	95	0	0	1	58	1	60	155
GENERALİ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GÜNEŞ	0	0	24	11	0	35	0	0	16	16	0	32	67
GÜVEN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
HDI	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
HÜR	0	0	2	0	0	2	0	0	0	2	0	2	4
IŞIK	0	0	0	0	0	0	0	0	3	9	0	12	12

Sigorta, Emeklilik ve Reasürans Şirketlerinde Çalışan Pazarlama Elemanı Sayısı (2006)													
Şirket Adı	**Şirket Çalışanlarının Öğrenim Durumu -**												
	Bayan						**Bay**						**Genel Toplam**
	İlk	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	**İlk**	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	
A-Sigorta Şirk.-													
KOÇ ALLIANZ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MAGDEBURGER	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MERKEZ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RAY	0	0	2	4	1	7	0	0	1	7	0	8	15
RUMELİ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ŞEKER	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TEB	0	0	4	19	1	24	0	0	0	16	1	17	41
TİCARET	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TOPRAK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TÜRK NİPPON	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TÜRKİYE GENEL	0	0	2	9	1	12	0	0	3	14	1	18	30
YAPI KREDİ	0	0	42	145	2	189	0	0	34	113	0	147	336
Hayat Dışı T -*(Non life)*	0	1	92	302	8	403	0	0	68	271	3	342	745
ACIBADEM S/H	0	0	23	52	0	75	0	0	16	35	0	51	126
AK EMEKLİLİK	0	0	1	274	2	277	0	0	1	183	0	184	461
AMERICAN LIFE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ANADOLU H/E	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ANKARA EMEKLİLİK	0	0	14	99	0	113	0	0	6	86	0	92	205
AVIVA H/E	0	0	0	609	5	614	0	0	0	397	3	400	1,014
AXA OYAK HAYAT	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
BAŞAK GROUPAMA	0	0	0	15	0	15	0	0	0	14	1	15	30

Sigorta, Emeklilik ve Reasürans Şirketlerinde Çalışan Pazarlama Elemanı Sayısı (2006)													
Şirket Adı	**Şirket Çalışanlarının Öğrenim Durumu -**												
	Bayan						**Bay**						**Genel Toplam**
	İlk	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	**İlk**	**Orta**	**Lise**	**Üniversite**	**Yüksek Lisans**	**Toplam**	
A-Sigorta Şirk.-													
EMEKLİLİK													
BİRLİK HAYAT	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
DEMİR HAYAT	0	0	8	17	0	25	0	0	4	9	0	13	38
ERGOİSVİÇRE HAYAT	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0	0	0	2
FORTIS EMEKLİLİK	0	0	2	116	0	118	0	0	96	0	0	96	214
GARANTİ H/E	0	0	2	147	4	153	0	0	5	106	5	116	269
GENEL YAŞAM	0	0	2	2	0	4	0	0	5	4	1	10	14
GLOBAL HAYAT	0	0	4	2	0	6	0	0	1	1	0	2	8
GÜVEN HAYAT	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KOÇ ALLIANZ H/E	0	0	33	167	3	203	0	0	18	132	2	152	355
OYAK EMEKLİLİK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RUMELİ HAYAT	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
VAKIF EMEKLİLİK	0	0	17	101	0	118	0	0	6	112	0	118	236
YAPIKREDİ EMEKLİLİK	0	0	3	317	6	326	0	0	5	289	4	298	624
Hayat/Emek T. ***(Life and P)***	0	0	109	1.920	20	2.049	0	0	163	1.368	16	1.547	3.596
Toplam -	0	1	201	2.222	28	2.452	0	0	231	1.639	19	1.889	4.341
B-Reasürans Şirk.-*Re*						0						0	0
MİLLİ REASÜRANS	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Genel Toplam	0	1	201	2.222	28	2.452	0	0	231	1.639	19	1.889	4.341

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Sigorta Denetleme Kurulu 2006

EK-18

Kitap Okuma Sıklığı ve Etkinlik Sıklığı Çapraz Tablosu									
Etkinlik Sıklığı				**Kitap Okuma Sıklığı**					**Toplam**
				Haftada bir kitap	**Ayda birden fazla**	**Ayda bir**	**Yılda birkaç kitap**	**Okumaya fırsat bulamıyorum**	
Haftada bir kere	**Kitaplık**	**Evet**	**Kişi Sayısı**	30	17	47	20	6	120
			(%, genel içinde), Kitaplık	25.00(%)	14.20(%)	39.20(%)	16.70(%)	5.00(%)	100.00(%)
		Hayır	**Kişi Sayısı**	0	1	0	3	3	7
			(%, genel içinde), Kitaplık	0.00(%)	14.30(%)	0.00(%)	42.90(%)	42.90(%)	100.00(%)
	Toplam		**Kişi Sayısı**	30	18	47	23	9	127
			(%, genel içinde), Kitaplık	23.60(%)	14.20(%)	37.00(%)	18.10(%)	7.10(%)	100.00(%)
Ayda birkaç kere	**Kitaplık**	**Evet**	**Kişi Sayısı**	35	98	155	79	15	382
			(%, genel içinde), Kitaplık	9.20(%)	25.70(%)	40.60(%)	20.70(%)	3.90(%)	100.00(%)
		Hayır	**Kişi Sayısı**	2	2	13	27	15	59
			(%, genel içinde), Kitaplık	3.40(%)	3.40(%)	22.00(%)	45.80(%)	25.40(%)	100.00(%)
	Toplam		**Kişi Sayısı**	37	100	168	106	30	441
			(%, genel içinde), Kitaplık	8.40(%)	22.70(%)	38.10(%)	24.00(%)	6.80(%)	100.00(%)
Ayda bir kere	**Kitaplık**	**Evet**	**Kişi Sayısı**	20	36	110	102	18	286
			(%, genel içinde), Kitaplık	7.00(%)	12.60(%)	38.50(%)	35.70(%)	6.30(%)	100.00(%)
		Hayır	**Kişi Sayısı**	0	2	4	28	17	51
			(%, genel içinde), Kitaplık	0.00(%)	3.90(%)	7.80(%)	54.90(%)	33.30(%)	100.00(%)
	Toplam		**Kişi Sayısı**	20	38	114	130	35	337
			(%, genel içinde), Kitaplık	5.90(%)	11.30(%)	33.80(%)	38.60(%)	10.40(%)	100.00(%)
Yılda birkaç kere	**Kitaplık**	**Evet**	**Kişi Sayısı**	19	36	90	184	27	356
			(%, genel içinde), Kitaplık	5.30(%)	10.10(%)	25.30(%)	51.70(%)	7.60(%)	100.00(%)
		Hayır	**Kişi Sayısı**	2	4	10	71	49	136
			(%, genel içinde), Kitaplık	1.50(%)	2.90(%)	7.40(%)	52.20(%)	36.00(%)	100.00(%)
	Toplam		**Kişi Sayısı**	21	40	100	255	76	492
			(%, genel içinde), Kitaplık	4.30(%)	8.10(%)	20.30(%)	51.80(%)	15.40(%)	100.00(%)

Kitap Okuma Sıklığı ve Etkinlik Sıklığı Çapraz Tablosu									
Fırsat bulamıyorum	**Kitaplık**	**Evet**	**Kişi Sayısı**	6	7	28	38	23	102
			(%, genel içinde), Kitaplık	5.90(%)	6.90(%)	27.50(%)	37.30(%)	22.50(%)	100.00(%)
		Hayır	**Kişi Sayısı**	0	1	4	21	40	66
			(%, genel içinde), Kitaplık	0.00(%)	1.50(%)	6.10(%)	31.80(%)	60.60(%)	100.00(%)
	Toplam		**Kişi Sayısı**	6	8	32	59	63	168
			(%, genel içinde), Kitaplık	3.60(%)	4.80(%)	19.00(%)	35.10(%)	37.50(%)	100.00(%)

EK-19

Kitap Okuma Sıklığı, Kitap Tarzı, Mevki Çapraz Tablosu												
Göreviniz				**Kitap_Tarzı**								**Toplam**
				Mesleki Kitaplar	**Kişisel Gelişim**	**Bilimsel Yayınlar**	**Sanatla İlgili Yayınlar**	**Hikaye, Roman**	**Araştırma İnceleme**	**Hobi Kitapları**	**Bilim Kurgu**	**Diğer**	
Yönetici (Müdür ve Üstü Görevler)	**Kitap Okuma Sıklığı**	**Haftada bir kitap**	**Kişi Sayısı**	4	2	1	2	3	8	0	0	0	20
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	20.00(%)	10.00(%)	5.00(%)	10.00(%)	15.00(%)	40.00(%)	0.00(%)	0.00(%)	0.00(%)	100.00(%)
		Ayda birden fazla	**Kişi Sayısı**	8	4	1	1	7	5	0	0	2	28
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	28.60(%)	14.30(%)	3.60(%)	3.60(%)	25.00(%)	17.90(%)	0.00(%)	0.00(%)	7.10(%)	100.00(%)
		Ayda bir	**Kişi Sayısı**	13	11	5	1	14	17	2	1	0	64
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	20.30(%)	17.20(%)	7.80(%)	1.60(%)	21.90(%)	26.60(%)	3.10(%)	1.60(%)	0.00(%)	100.00(%)
		Yılda birkaç kitap	**Kişi Sayısı**	16	10	3	2	21	14	0	1	1	68
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	23.50(%)	14.70(%)	4.40(%)	2.90(%)	30.90(%)	20.60(%)	0.00(%)	1.50(%)	1.50(%)	100.00(%)
		Okumaya fırsat bulamıyorum	**Kişi Sayısı**	3	2	1	0	2	2	2	0	0	12
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	25.00(%)	16.70(%)	8.30(%)	0.00(%)	16.70(%)	16.70(%)	16.70(%)	0.00(%)	0.00(%)	100.00(%)
	Toplam		**Kişi Sayısı**	44	29	11	6	47	46	4	2	3	192
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	22.90(%)	15.10(%)	5.70(%)	3.10(%)	24.50(%)	24.00(%)	2.10(%)	1.00(%)	1.60(%)	100.00(%)
Yetkili (Müd.Yar-dımcısı,Şef, Uzman)	**Kitap Okuma Sıklığı**	**Haftada bir kitap**	**Kişi Sayısı**	3	7	2	4	10	6	0	1	1	34
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	8.80(%)	20.60(%)	5.90(%)	11.80(%)	29.40(%)	17.60(%)	0.00(%)	2.90(%)	2.90(%)	100.00(%)
		Ayda birden fazla	**Kişi Sayısı**	11	16	4	4	33	16	2	1	2	89
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	12.40(%)	18.00(%)	4.50(%)	4.50(%)	37.10(%)	18.00(%)	2.20(%)	1.10(%)	2.20(%)	100.00(%)
		Ayda bir	**Kişi Sayısı**	28	33	11	2	69	32	3	0	6	184
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	15.20(%)	17.90(%)	6.00(%)	1.10(%)	37.50(%)	17.40(%)	1.60(%)	0.00(%)	3.30(%)	100.00(%)

Kitap Okuma Sıklığı, Kitap Tarzı, Mevki Çapraz Tablosu														
		Yılda birkaç kitap	Kişi Sayısı	49	34	11	2	84	32	5	3	11	231
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	21.20(%)	14.70(%)	4.80(%)	0.90(%)	36.40(%)	13.90(%)	2.20(%)	1.30(%)	4.80(%)	100.00(%)
		Okumaya fırsat bulamıyorum	Kişi Sayısı	20	14	10	0	11	7	4	3	14	83
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	24.10(%)	16.90(%)	12.00(%)	0.00(%)	13.30(%)	8.40(%)	4.80(%)	3.60(%)	16.90(%)	100.00(%)
	Toplam		Kişi Sayısı	111	104	38	12	207	93	14	8	34	621
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	17.90(%)	16.70(%)	6.10(%)	1.90(%)	33.30(%)	15.00(%)	2.30(%)	1.30(%)	5.50(%)	100.00(%)
Memur	Kitap Okuma Sıklığı	Haftada bir kitap	Kişi Sayısı	5	11	4	1	17	13	0	2	5	58
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	8.60(%)	19.00(%)	6.90(%)	1.70(%)	29.30(%)	22.40(%)	0.00(%)	3.40(%)	8.60(%)	100.00(%)
		Ayda birden fazla	Kişi Sayısı	12	12	9	3	30	18	1	2	0	87
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	13.80(%)	13.80(%)	10.30(%)	3.40(%)	34.50(%)	20.70(%)	1.10(%)	2.30(%)	0.00(%)	100.00(%)
		Ayda bir	Kişi Sayısı	25	38	13	2	84	22	2	9	12	207
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	12.10(%)	18.40(%)	6.30(%)	1.00(%)	40.60(%)	10.60(%)	1.00(%)	4.30(%)	5.80(%)	100.00(%)
		Yılda birkaç kitap	Kişi Sayısı	20	41	13	6	100	40	6	8	22	256
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	7.80(%)	16.00(%)	5.10(%)	2.30(%)	39.10(%)	15.60(%)	2.30(%)	3.10(%)	8.60(%)	100.00(%)
		Okumaya fırsat bulamıyorum	Kişi Sayısı	18	9	9	1	22	18	2	5	23	107
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	16.80(%)	8.40(%)	8.40(%)	0.90(%)	20.60(%)	16.80(%)	1.90(%)	4.70(%)	21.50(%)	100.00(%)
	Toplam		Kişi Sayısı	80	111	48	13	253	111	11	26	62	715
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	11.20(%)	15.50(%)	6.70(%)	1.80(%)	35.40(%)	15.50(%)	1.50(%)	3.60(%)	8.70(%)	100.00(%)
Hizmetli	Kitap Okuma Sıklığı	Haftada bir kitap	Kişi Sayısı	0	1	0		0	1	0		0	2
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	0.00(%)	50.00(%)	0.00(%)		0.00(%)	50.00(%)	0.00(%)		0.00(%)	100.00(%)
		Ayda birden fazla	Kişi Sayısı										
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı										

Kitap Okuma Sıklığı, Kitap Tarzı, Mevki Çapraz Tablosu													
		Ayda bir	**Kişi Sayısı**	0	2	1		0	0	2		1	6
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	0.00(%)	33.30(%)	16.70(%)		0.00(%)	0.00(%)	33.30(%)		16.70(%)	100.00(%)
		Yılda birkaç kitap	**Kişi Sayısı**	2	3	0		8	4	1		0	18
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	11.10(%)	16.70(%)	0.00(%)		44.40(%)	22.20(%)	5.60(%)		0.00(%)	100.00(%)
		Okumaya fırsat bulamıyorum	**Kişi Sayısı**	0	0	1		1	1	1		7	11
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	0.00(%)	0.00(%)	9.10(%)		9.10(%)	9.10(%)	9.10(%)		63.60(%)	100.00(%)
	Toplam		**Kişi Sayısı**	2	6	2		9	6	4		8	37
			(%, genel içinde), Kitap Okuma Sıklığı	5.40(%)	16.20(%)	5.40(%)		24.30(%)	16.20(%)	10.80(%)		21.60(%)	100.00(%)

EK-20

Gazete Okuma Sıklığı, Sosyal Etkinlik Sıklığı Çapraz Tablosu								
			Etkinlik Sıklığı					Toplam
			Haftada bir kere	Ayda birkaç kere	Ayda bir kere	Yılda birkaç kere	Fırsat bulamıyorum	
Gazete Okuma Sıklığı	Hergün	Kişi Sayısı	105	355	253	337	93	1143
		(%, genel içinde), Gazete Sıklığı	9.20(%)	31.10(%)	22.10(%)	29.50(%)	8.10(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Etkinlik Sıklığı	82.70(%)	80.50(%)	75.10(%)	68.50(%)	55.40(%)	73.00(%)
	Gün aşırı	Kişi Sayısı	2	22	14	22	8	68
		(%, genel içinde), Gazete Sıklığı	2.90(%)	32.40(%)	20.60(%)	32.40(%)	11.80(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Etkinlik Sıklığı	1.60(%)	5.00(%)	4.20(%)	4.50(%)	4.80(%)	4.30(%)
	Haftada Birkaç kere	Kişi Sayısı	8	35	27	55	19	144
		(%, genel içinde), Gazete Sıklığı	5.60(%)	24.30(%)	18.80(%)	38.20(%)	13.20(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Etkinlik Sıklığı	6.30(%)	7.90(%)	8.00(%)	11.20(%)	11.30(%)	9.20(%)
	Yılda birkaç kitap	Kişi Sayısı	10	28	41	71	32	182
		(%, genel içinde), Gazete Sıklığı	5.50(%)	15.40(%)	22.50(%)	39.00(%)	17.60(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Etkinlik Sıklığı	7.90(%)	6.30(%)	12.20(%)	14.40(%)	19.00(%)	11.60(%)
	Okumaya fırsat bulamıyorum	Kişi Sayısı	2	1	2	7	16	28
		(%, genel içinde), Gazete Sıklığı	7.10(%)	3.60(%)	7.10(%)	25.00(%)	57.10(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Etkinlik Sıklığı	1.60(%)	0.20(%)	0.60(%)	1.40(%)	9.50(%)	1.80(%)
Toplam		Kişi Sayısı	127	441	337	492	168	1565
		Gazete Sıklığı	8.10(%)	28.20(%)	21.50(%)	31.40(%)	10.70(%)	100.00(%)
		Etkinlik Sıklığı	100.00(%)	100.00(%)	100.00(%)	100.00(%)	100.00(%)	100.00(%)

EK-21

Dışarıda Yemek Yeme Sıklığı, Eğitim Durumu Çapraz Tablosu								
			Eğitim Durumu					Toplam
			İlkokul	Orta okul	Lise	Üniversite	Yüksek Lisans / Doktora	
İş Haricinde Dışarıda Yemek yeme Sıklığı	Haftada birkaç kere	Kişi Sayısı	0	2	37	214	28	281
		(%, genel içinde), Dışarıda Yemek Sıklığı	0.00(%)	0.70(%)	13.20(%)	76.20(%)	10.00(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Eğitim Durumu	0.00(%)	11.80(%)	9.80(%)	20.40(%)	25.50(%)	18.00(%)
	Haftada bir kere	Kişi Sayısı	1	0	42	189	29	261
		(%, genel içinde), Dışarıda Yemek Sıklığı	0.40(%)	0.00(%)	16.10(%)	72.40(%)	11.10(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Eğitim Durumu	8.30(%)	0.00(%)	11.10(%)	18.10(%)	26.40(%)	16.70(%)
	Ayda birkaç kere	Kişi Sayısı	1	2	100	312	32	447
		(%, genel içinde), Dışarıda Yemek Sıklığı	0.20(%)	0.40(%)	22.40(%)	69.80(%)	7.20(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Eğitim Durumu	8.30(%)	11.80(%)	26.40(%)	29.80(%)	29.10(%)	28.60(%)
	Ayda bir kere	Kişi Sayısı	1	1	67	176	9	254
		(%, genel içinde), Dışarıda Yemek Sıklığı	0.40(%)	0.40(%)	26.40(%)	69.30(%)	3.50(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Eğitim Durumu	8.30(%)	5.90(%)	17.70(%)	16.80(%)	8.20(%)	16.20(%)
	Yılda birkaç kere	Kişi Sayısı	5	7	97	118	9	236
		(%, genel içinde), Dışarıda Yemek Sıklığı	2.10(%)	3.00(%)	41.10(%)	50.00(%)	3.80(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Eğitim Durumu	41.70(%)	41.20(%)	25.60(%)	11.30(%)	8.20(%)	15.10(%)
	Fırsat Bulamıyorum	Kişi Sayısı	4	5	36	38	3	86
		(%, genel içinde), Dışarıda Yemek Sıklığı	4.70(%)	5.80(%)	41.90(%)	44.20(%)	3.50(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Eğitim Durumu	33.30(%)	29.40(%)	9.50(%)	3.60(%)	2.70(%)	5.50(%)
Toplam		Kişi Sayısı	12	17	379	1047	110	1565
		Dışarıda Yemek Sıklığı	0.80(%)	1.10(%)	24.20(%)	66.90(%)	7.00(%)	100.00(%)
		Eğitim Durumu	100.00(%)	100.00(%)	100.00(%)	100.00(%)	100.00(%)	100.00(%)

EK-22

Dışarıda Yemek Yeme Sıklığı, Sosyal Etkinlik Sıklığı Çapraz Tablosu								
			Etkinlik Sıklığı					Toplam
			Haftada bir kere	Ayda birkaç kere	Ayda bir kere	Yılda birkaç kere	Fırsat bulamıyorum	
İş Haricinde Dışarıda Yemek Yeme Sıklığı	Haftada birkaç kere	Kişi Sayısı	66	123	47	37	8	281
		(%, genel içinde), Dışarıda Yemek Sıklığı	23.50(%)	43.80(%)	16.70(%)	13.20(%)	2.80(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Etkinlik Sıklığı	52.00(%)	27.90(%)	13.90(%)	7.50(%)	4.80(%)	18.00(%)
	Haftada bir kere	Kişi Sayısı	29	95	73	54	10	261
		(%, genel içinde), Dışarıda Yemek Sıklığı	11.10(%)	36.40(%)	28.00(%)	20.70(%)	3.80(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Etkinlik Sıklığı	22.80(%)	21.50(%)	21.70(%)	11.00(%)	6.00(%)	16.70(%)
	Ayda birkaç kere	Kişi Sayısı	19	156	96	138	38	447
		(%, genel içinde), Dışarıda Yemek Sıklığı	4.30(%)	34.90(%)	21.50(%)	30.90(%)	8.50(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Etkinlik Sıklığı	15.00(%)	35.40(%)	28.50(%)	28.00(%)	22.60(%)	28.60(%)
	Ayda bir kere	Kişi Sayısı	10	36	83	98	27	254
		(%, genel içinde), Dışarıda Yemek Sıklığı	3.90(%)	14.20(%)	32.70(%)	38.60(%)	10.60(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Etkinlik Sıklığı	7.90(%)	8.20(%)	24.60(%)	19.90(%)	16.10(%)	16.20(%)
	Yılda birkaç kere	Kişi Sayısı	2	19	29	142	44	236
		(%, genel içinde), Dışarıda Yemek Sıklığı	0.80(%)	8.10(%)	12.30(%)	60.20(%)	18.60(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Etkinlik Sıklığı	1.60(%)	4.30(%)	8.60(%)	28.90(%)	26.20(%)	15.10(%)
	Fırsat Bulamıyorum	Kişi Sayısı	1	12	9	23	41	86
		(%, genel içinde), Dışarıda Yemek Sıklığı	1.20(%)	14.00(%)	10.50(%)	26.70(%)	47.70(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Etkinlik Sıklığı	0.80(%)	2.70(%)	2.70(%)	4.70(%)	24.40(%)	5.50(%)
Toplam		Kişi Sayısı	127	441	337	492	168	1565
		Dışarıda Yemek Sıklığı	8.10(%)	28.20(%)	21.50(%)	31.40(%)	10.70(%)	100.00(%)
		Etkinlik Sıklığı	100.00(%)	100.00(%)	100.00(%)	100.00(%)	100.00(%)	100.00(%)

EK-23

Spor Yapma, Sosyal Etkilik Sıklığı Çapraz Tablosu								
			Etkinlik Sıklığı					Toplam
			Haftada bir kere	Ayda birkaç kere	Ayda bir kere	Yılda birkaç kere	Fırsat bulamıyorum	
Spor Yapma	Evet	Kişi Sayısı	50	103	58	56	15	282
		(%, genel içinde), Spor Yapma	17.70(%)	36.50(%)	20.60(%)	19.90(%)	5.30(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Etkinlik Sıklığı	39.40(%)	23.40(%)	17.20(%)	11.40(%)	8.90(%)	18.00(%)
	Hayır	Kişi Sayısı	77	338	279	436	153	1283
		(%, genel içinde), Spor Yapma	6.00(%)	26.30(%)	21.70(%)	34.00(%)	11.90(%)	100.00(%)
		(%, genel içinde), Etkinlik Sıklığı	60.60(%)	76.60(%)	82.80(%)	88.60(%)	91.10(%)	82.00(%)
Toplam		Kişi Sayısı	127	441	337	492	168	1565
		Spor Yapma	8.10(%)	28.20(%)	21.50(%)	31.40(%)	10.70(%)	100.00(%)
		Etkinlik Sıklığı	100.00(%)	100.00(%)	100.00(%)	100.00(%)	100.00(%)	100.00(%)

ÖZGEÇMİŞ

1958 yılında Adana'da doğdu. Pertevniyal Lisesi'ni bitirdikten sonra 1980 yılında İ.Ü. İktisat Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı yıl İ.Ü. İktisat Fakültesi Uluslararası İşletmecilik Kürsüsü'nde yüksek lisans eğitimine başladı. 1981 yılında "Kambiyo ve Bankalarda Efektif Alım-Satım İşlemleri ve Muhasebesi" başlıklı tez çalışmasıyla yüksek lisans eğitimini tamamladı. 10 yılı aşkın bir süre yurt dışında çalıştıktan sonra dönüşünde İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde doktora eğitimine başladı. Türkiye'nin büyük sigorta şirketlerinden birinde 1990 yılında personel müdürü olarak başladığı görevini hâlen üst düzey yönetici olarak sürdürmektedir.